

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือ เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและประสานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน และได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้เชิงเนื้อหา และ การบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น รวมถึงการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นร้อนและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และติดตามสนับสนุน โครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดและเกิดการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง ชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นกับองค์กรหรือภาคีต่างๆ เพื่อสร้างรูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ในการสนับสนุนการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

โดยมีวิธีการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมทีมเตรียมงานทั้งในส่วนของโหนดและทีมที่ปรึกษาเพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่วางไว้ ทั้งในส่วนของการพัฒนาโจทย์วิจัย การติดตามหนุนเสริม การจัดการบวนการงานวิจัย ทั้งในส่วนของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในระดับโครงการวิจัย ระดับเครือข่ายงานวิจัยและระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในส่วน ของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ในปีงบประมาณ 2556 ได้มีการทบทวนสถานการณ์การดำเนินงาน 2 ปีที่ผ่านมา ดังนี้ เป็นช่วงของการสร้างการยอมรับและสร้างงานให้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นที่รู้จักของคนเมื่องน่าน อีกทั้งต้องจัดการงาน โครงการวิจัยเก่าที่ต่อเนื่องจากผู้รับผิดชอบเดิมและโครงการวิจัยใหม่ ทำให้ผลต่อการจัดระบบการทำงานของโหนดที่ยังไม่เข้าที่เข้าทาง การขึ้นโครงการวิจัยจึงไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จ.น่าน สามารถนำข้อเสนอโครงการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จำนวน 4 โครงการและได้รับการพิจารณาสนับสนุนงบประมาณจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 โครงการ และยังมีข้อเสนอโครงการที่อยู่ในช่วงการพัฒนาโจทย์วิจัย จำนวน 7 โครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหาร การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นต้น ด้านการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยในพื้นที่ ได้ดำเนินการติดตามโครงการล่าช้าจนสามารถที่จะปิดโครงการได้หลายโครงการและบางส่วนได้ส่ง (ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพิจารณาและรอผลการพิจารณาปรับแก้ ขณะที่โครงการวิจัยที่ดำเนินงานปกติ ได้มีการติดตามหนุนเสริมอย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาโครงการล่า

เหมือนเช่นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา นอกจากนั้นยังมีการจัดเวทีเพื่อพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกับเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในระดับพื้นที่จังหวัดน่านและภาคเหนือ เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ซึ่งได้ส่งผลดีทั้งในส่วนของทีมวิจัยและคุณภาพงานวิจัยเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเข้าร่วมเวทีที่ทาง สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เป็นผู้จัด ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดภาคีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น

การดำเนินงานของโหนด ถือเป็นไปตามที่ตั้งไว้ในระดับหนึ่ง ทั้งมิติของงานวิจัยและงานพัฒนา คือ สามารถเป็นศูนย์กลางในการจัดการและการประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่านได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้ว้องค์ความรู้เชิงเนื้อหา และ การบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นร้อนและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดและเกิดการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นกับองค์กรหรือภาคีต่างๆ รวมถึงการสร้างรูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลคงพญา ซึ่งได้มีการพัฒนาต่อยอดจากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และได้เป็นตัวแทนของจังหวัดน่านในการเข้าประกวดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรับรางวัลลูกโลกสีเขียว ในระดับประเทศ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ชุมชนตำบลคงพญา ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการศึกษาในเรื่องดังกล่าว จนสามารถที่จะนำเสนอผลการดำเนินงานและมีข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเป็นข้อยืนยันในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยเฉพาะฐานอาหารที่ได้มาจากธรรมชาติและฐานการผลิต รวมถึงการได้รับงบประมาณจาก พอช. ในการดำเนินงานด้านความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่อีกทางหนึ่ง

ด้านมิติเชิงพัฒนา การดำเนินงานของโหนดน่าน ได้มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ เช่น โครงการปิดทองหลังพระ พอช. มูลนิธิฮักเมืองน่าน มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการในพื้นที่ ทั้งในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน การถอดบทเรียน การสร้างองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รวมถึงก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนากลไกการจัดการพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเกิดการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ตลอดจนการหาแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่านให้มีคุณภาพ และการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน รวมไปถึงเกิดการใช้ประโยชน์งานวิจัย (RE) อย่างน้อยโครงการละ 1 เรื่อง เช่น ในพื้นที่ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ ที่ได้มีการพัฒนาต่อยอดงานวิจัยไปสู่แผนการพัฒนา

โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงการจัดทำโครงการการผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำ

นอกจากนั้นการจัดเวทีเครือข่ายงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่านแต่ละครั้ง ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากกลุ่มเครือข่ายทีมวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงทีมที่ปรึกษา คณะทำงาน โหนด และตัวแทนองค์กรภาคีเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มองค์กรที่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน ทั้งจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงานเครือข่ายพัฒนาในพื้นที่ รวมถึงองค์กรที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน เช่น โครงการขยายผลโครงการหลวง โครงการปิดทองหลังพระ เป็นต้น

หลักสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ มาจากการที่มองเห็นปัญหาร่วมกัน ทั้งในด้านการเป็นอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสังคม การเกษตร เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งนับวันจะเริ่มมีปัญหามากขึ้น ซึ่งมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่เข้ามามีส่วนสำคัญ สถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดการมองเห็นปัญหาร่วมกันและพยายามที่จะช่วยกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนเมืองน่านซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นเจ้าของปัญหา

ผลจากการดำเนินงานตลอดช่วงปีที่ผ่านมา ก่อให้เกิดบทเรียนและองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการขึ้น喬ทยวิจัย ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พื้นที่ให้ทะลุวง การได้ข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ โจทยวิจัยที่เชื่อมการเคลื่อนไหวในพื้นที่และข้อมูลที่ได้อาศัยอยู่บนฐานความรู้ของชุมชนและควรหาความรู้ภายนอกเข้ามาเพื่อยกระดับความรู้ทั้งในส่วนของทีมวิจัยชาวบ้านและคณะทำงานโหนด ซึ่งสามารถที่จะช่วยทำให้การขึ้น喬ทยได้รวดเร็ว ถูกต้อง มีข้อมูลครบถ้วน และส่งผลดีต่อการทำงานวิจัยในอนาคตและลดปัญหาโครงการล่าช้าได้ ขณะเดียวกันการติดตามหนุนเสริม จำเป็นที่ต้องมีการติดตามอย่างใกล้ชิด สม่่าเสมอ และร่วมเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับทีมวิจัย เพื่อจะได้เห็นสถานการณ์ปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาค้ทัน นอกจากนี้การเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการหนุนเสริมในการดำเนินงานและการกระจายแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ได้นำไปปรับใช้และถือเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงานให้หน่วยงานอื่น ๆ ได้รับรู้ ในด้านการบริหารจัดการภายในโหนด จำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น การทำงานเป็นทีมและเป็นมืออาชีพ การเอาใจใส่ในการทำงาน รวมถึงการประสานงานร่วมกันทั้งคณะทำงานและทีมที่ปรึกษา ซึ่งจะช่วยลดปัญหาในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ทิศทางการเคลื่อนไหวงานของโหนดน่านในปี 2557 ซึ่งได้ปรึกษาหารือกันหลายฝ่ายและได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ควรลดเนื้องาน ปรับระบบบริหารและยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวงาน คือ การสร้างชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำน่าน โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสะท้อนให้การพื้นระบบของการอยู่ร่วมกันของ ป่า น้ำ และชีวิตคน และเน้นพื้นที่ยุทธศาสตร์หลัก คือ อำเภอบ่อเกลือ เนื่องจากมีโครงการวิจัยเดิมอยู่ 5 โครงการ ซึ่งถือเป็นทุนวิจัยที่สำคัญโดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและได้รับการต่อ ยอดจากหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงสร้างพื้นที่อำเภอบ่อเกลือให้เป็นต้นแบบในการเฝ้าระวังความเสี่ยงด้านความมั่นคงทางอาหารและฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างพื้นที่เปรียบกับชุมชนที่

สามารถจัดการตนเองได้ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปเกี่ยวข้อง หนุนเสริมและยึดหลักความเป็นจริงของชีวิต

ด้านการบริหารจัดการ โหนด จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนงานใหม่ ทั้งในส่วนของการดูแลรับผิดชอบในเชิงเนื้อหาข้อมูล การพัฒนาโครงการวิจัย การติดตามหนุนเสริมและการบริหารจัดการ โหนดทั้งระบบและสร้างความมั่นใจในสิ่งที่ทำ เพื่อนำเสนอสื่อสารงานของโหนดและสิ่งที่ชุมชนต้องการจะทำให้หน่วยงานและภาคที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ในส่วนของทีมที่ปรึกษาจำเป็นที่จะต้องดึงเอาผู้รู้ภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาเป็นที่ปรึกษาทั้งในระดับพื้นที่และระดับโหนด ซึ่งการดำเนินงานของโหนดได้สร้างตัวชีวิตไว้ 3 อย่าง คือ เกิดคนในพื้นที่ อธิบาย วิเคราะห์ปัญหาของตัวเองได้ เกิดความรู้ท้องถิ่น(ภูมิปัญญาต่าง ๆ)ตามวัตถุประสงค์และเกิดการเปลี่ยนแปลง

หากกล่าวโดยสรุปแล้ว การเคลื่อนงานของโหนดนานในปี 2557 คือ การกำหนดพื้นที่การทำงานให้ชัดเจนแต่ไม่ละเลยพื้นที่อื่น การหอบคนเครือข่าย เช่น ปราชญ์ผู้รู้ จัดกระบวนการหนุน การวิเคราะห์ประเด็นที่จะสร้างงาน งานที่เกิดขึ้นเป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ โจทย์ต้องมาจากชาวบ้าน โจทย์ต้องเป็นคนทำ และเกิดการลงมือปฏิบัติจริง อธิบายความรู้จากการปฏิบัติได้ การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดและการประเมินผลตัวชีวิตของโหนดอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะ

- การเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์ประสานงานกับกลไกกลางงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือและทีม PO ภาคเหนือ ขอให้มีความถี่ โดยเฉพาะการร่วมลงพื้นที่ด้วยกันเพื่อจะให้เห็นทั้งในบริบทของพื้นที่ สถานการณ์ปัญหา ความก้าวหน้าของการดำเนินงานวิจัย ซึ่งจะช่วยลดปัญหาทั้งในส่วนของการบริหารจัดการโหนดและโครงการวิจัยในพื้นที่ได้

- ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามโหนดทั้งในระดับพื้นที่ภาคเหนือและภาคอื่น ๆ เพื่อที่จะได้เห็นกระบวนการทำงานที่มีความหลากหลาย และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานซึ่งกันและกันได้และสามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานในพื้นที่ของตนเองได้

สารบัญ

		หน้า
	บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
	สารบัญ	ข
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 เป้าหมายและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน	5
	1.3 คำถามวิจัย	5
	1.4 วัตถุประสงค์	6
	1.5 กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การทำงานเบื้องต้น	7
	1.6 ขอบเขตเนื้อหางานวิจัย	8
	1.7 แผนกิจกรรม	8
	1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2	วิธีการดำเนินงาน	13
	2.1 เตรียมทีม เตรียมงาน	13
	2.2 ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมการจัดเวที	14
	2.3 การติดตามสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในพื้นที่	16
	2.4 การเข้าร่วมเวทีอื่น ๆ	22
บทที่ 3	ผลการดำเนินงาน	23
	3.1 การพัฒนาศักยภาพทีมงานโหนดน่าน	23
	3.2 เวทีประชุมประจำเดือน	24
	3.3 เวทีเครือข่ายนักวิจัยพื้นที่จังหวัดน่าน	27
	3.4 เวทีแลกเปลี่ยนพูดคุย"วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรม อ. บ่อเกลือ จ. น่าน	30
	3.5 การสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในพื้นที่	41
	3.6 การติดตามสนับสนุนการวิจัย	47
	3.7 กระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการ	49
	3.8 การร่วมเวทีการประชุมต่างๆ ของ NODE	51
	3.9 ชุดความรู้ “การสถาปนาความมั่นคงด้านอาหาร ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ”	53

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
	3.10 การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหาร ประสบการณ์และความรู้จากโครงการวิจัยสู่เครือข่ายวิชาการ	73
	3.11 แนวทางและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานระยะต่อไป ปี 2557-60	75
	3.12 บทเรียนและชุดความรู้จากการดำเนินงาน	76
บทที่ 4	สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	83
	4.1 สรุปผล	83
	4.2 อภิปรายผล	86
	4.3 ข้อเสนอแนะ	90
บทที่ 5	แนวทางในการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2557	92
	5.1 ทบทวนสถานการณ์การดำเนินงาน 2 ปีที่ผ่านมา	92
	5.2 ทิศทางการดำเนินงานของโหนดน่าน ปี 2557	93
	5.3 ข้อเสนอโครงการฯ ปี 2557	98
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก 1 สรุปเวที "วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมอ. บ่อเกลือ จ. น่าน"	110
	ภาคผนวก 2 ตารางสรุปสถานภาพโครงการวิจัยในพื้นที่ จังหวัดน่าน	136
	ภาคผนวก 3 บริบทพื้นที่ จ.น่าน	152
	ภาคผนวก 4 กิจกรรมงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน	207

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสถานการณ์เรื่องความมั่นคงทางอาหาร ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรมีความเสื่อมโทรม มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสิ้นเปลือง/ไม่มีประสิทธิภาพ และขาดการบำรุงรักษา เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ดินเค็มดินเปรี้ยว และการขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่มีแนวโน้มรุนแรง ทั้งน้ำแล้ง น้ำท่วม ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล และโรค/แมลงศัตรูพืชระบาด มีผลโดยตรงต่อผลผลิตทางการเกษตร ความอ่อนแอของภาคเกษตร การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในสังคมเกษตร ผลผลิตเกษตรลดลง/ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แรงงานเกษตรลดลง/เป็นผู้สูงอายุมากขึ้น และพึ่งพาต่างประเทศมากขึ้น ทรัพยากรถูกแย่งชิงจากภาคการผลิตอื่น และผลกระทบจากการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน ความต้องการใช้พลังงานในประเทศเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง และความต้องการใช้มีแนวโน้มสูงขึ้นนำเข้าพลังงานสูงถึงร้อยละ 11 ของ GDP รวมถึงมีนโยบายส่งเสริมการผลิตและใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดการนำเข้า รวมถึงนโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจของภาครัฐ เช่น ข้าวโพด ยางพารา สถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบทั้งในระดับประเทศ ระดับพื้นที่ภาคเหนือและรวมถึงพื้นที่จังหวัดน่าน

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางนิเวศวัฒนธรรม มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งเป็นแหล่งต้นน้ำแม่น้ำน่าน จนสามารถผลิตอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรภายในพื้นที่ได้อย่างเพียงพอในระดับหนึ่ง ภายใต้ความรู้ในการจัดการตนเองตามภูมินิเวศวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่และกลุ่มชาติพันธุ์มาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม จากสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอันมาก อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต จากการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารเป็นการปลูกพืชพลังงาน ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ตลอดจนผลกระทบด้านการค้าระหว่างประเทศและการเปิดการค้าเสรีอาเซียน เช่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน การรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐาน ปัญหาโรคติดต่อ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำกิน การแย่งชิงทรัพยากร ปัญหายาเสพติด รวมถึงการตัดถนนเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าธรรมชาติ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความมั่นคงและยั่งยืนด้านอาหารของคนในจังหวัดน่าน ซึ่งปัจจุบันพบว่าอาหารหลาย ๆ ชนิดต้องนำเข้าจากต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้น เช่น ข้าว ปลา พืชผักต่างๆ เป็นต้น ทั้งที่ศักยภาพในพื้นที่จังหวัดน่าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านพื้นที่การเพาะปลูก แหล่งน้ำ วังปลา แหล่งอาหารอื่น ๆ สามารถที่จะรองรับจำนวนประชากรในพื้นที่ได้ หากแต่ยังปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นพูดคุยกันในวงใหญ่ มีแต่การพูดคุยและสะท้อนปัญหาใน

วงเล็ก ๆ เท่านั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำปัญหาเหล่านี้มาพูดคุยกันในวงใหญ่และมีหลายภาคส่วนเข้ามา
ร่วมกันแก้ไขภายใต้แนวคิด "ทุกซ์หน้าหมู" หรือปัญหาร่วมของคนเมืองน่าน

จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ซึ่งถือเป็นปัญหาร่วมกันของคนเมืองน่านที่ต้องร่วมมือกันหา
แนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน การจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551
เป็นต้นมา จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายการดำเนินงาน ภายใต้การขับเคลื่อนงานประเด็นการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติและจัดการความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาใน
พื้นที่ของจังหวัดน่าน และถือเป็นยุทธศาสตร์ร่วมของภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ
และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งในระดับพื้นที่และระดับภาค ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2555 ที่ผ่าน
มา จากที่ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำงานจากกลไกที่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระดับพื้นที่ มา
เป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน "พอเพียง เคียงธรรม นำวิถีน่าน" ซึ่งกระบวนการ
ทำงานในปีที่ผ่านมา ได้ดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์และเป้าหมาย คือ สนับสนุนให้ชุมชนได้ใช้งานวิจัย
เพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการจัดการและค้นหาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของตนเอง รวมถึงการเป็น
ศูนย์กลางในการเชื่อมประสานเครือข่ายการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่โดยเฉพาะประเด็น
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร

ดังนั้นในปีงบประมาณ 2555 ได้มีการดำเนินงานใน 3 ด้านหลัก คือ (1) การพัฒนาโจทย์วิจัยใน
พื้นที่ซึ่งมุ่งเน้นประเด็นที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของเมืองน่าน นั่นคือ การจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร เป็นหลัก ซึ่งผลการพัฒนาโจทย์วิจัยในช่วงที่ 1 ปีที่ผ่าน
มา มีชุมชนที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีจำนวน 5 โครงการ ซึ่งกระจายอยู่ใน
หลาย ๆ อำเภอ กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างทีมงานโหนดร่วมกับ
ชาวบ้านในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาร่วมกันและพัฒนาเป็นข้อเสนอโครงการ โดยมีคณะที่ปรึกษา
โหนดได้ร่วมกันพิจารณาและปรับข้อเสนอโครงการก่อนที่จะนำเสนอในเวทีกลไกกลางภาคเหนือ ซึ่งผล
จากการดำเนินงานพัฒนาโจทย์วิจัยดังกล่าว ทำให้ข้อเสนอโครงการมีความสมบูรณ์ ทั้งในส่วนของ
เนื้อหาและกระบวนการวิจัย และสามารถตอบโจทย์ของชุมชนได้ (2) ด้านการติดตามหนุนเสริม
โครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้มีการติดตามหนุนเสริมเพื่อให้
โครงการวิจัยในแต่ละพื้นที่ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ ขณะเดียวกันภารกิจ
อีกอย่างหนึ่งคือการติดตามโครงการวิจัยล่าช้า ซึ่งได้มีการติดตามโครงการวิจัยดังกล่าวจนสามารถ
คลี่คลายปัญหาได้เกือบทุกโครงการ แต่ยังมีอีก 2 - 3 โครงการที่ยังดำเนินการไม่สมบูรณ์ สิ่งที่เป็นปัญหา
คือ การเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งแต่ละโครงการวิจัยยังทำได้ไม่สมบูรณ์โดยเฉพาะเนื้อหาและชุด
ความรู้ที่ได้จากการดำเนินงานวิจัย ซึ่งเรื่องดังกล่าวทางทีมงานโหนดน่านได้มีการลงพื้นที่เพื่อสนับสนุน
และเติมเต็มความรู้ในเรื่องดังกล่าว และสามารถปิดโครงการวิจัยได้ (3) การจัดเวทีเครือข่ายงานวิจัยใน
พื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานของแต่ละโครงการว่าดำเนินการเป็นอย่างไร มีปัญหา

อุปสรรคอย่างไร และมีแนวทางร่วมกันแก้ไขอย่างไร เป็นต้น รวมถึงการเติมเต็มองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้โครงการวิจัยสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงการจัดเวทีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเมืองน่านร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสะท้อนภาพรวมปัญหาของเมืองน่านและหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาดังกล่าวไม่สามารถที่จะดำเนินงานได้เพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง จำเป็นที่จะต้องนำเอาปัญหามาเป็นปัญหาร่วมหรือทุกข์หน้าหมุ่ของคนเมืองน่าน ซึ่งผลการจัดเวทีดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดความร่วมมือและมีภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น และเป็นโอกาสอันดีที่ได้มีการนำเสนอกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถที่จะนำเอารูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปปรับใช้ในกระบวนการทำงานได้ ซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างมากทั้งจากองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงชุมชนในเมืองน่าน ที่ต้องการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน นอกจากนี้การจัดเวทีดังกล่าวถือเป็นโอกาสอันดีที่คณะทำงานโหนดน่านได้มีการเรียนรู้สถานการณ์ของเมืองน่านรวมถึงการเรียนรู้ปัญหาใหม่ในพื้นที่ เช่น ปัญหากัญชาบัตินโยบายภาครัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนและทรัพยากร เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ การเชื่อมโยงของทรัพยากร การขุดลอกแม่น้ำที่ส่งผลต่อระบบนิเวศและพันธุ์พืชและสัตว์น้ำ และเรียนรู้เป้าหมายและยุทธศาสตร์การดำเนินงานของหน่วยงานในพื้นที่ต่าง ๆ ของเมืองน่านเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาร่วมกันของคณะทำงานโหนดน่าน นอกจากนี้ในปีงบประมาณ 2555 ทีมงานโหนดยังได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้งจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นร้องขอ

ขณะเดียวกันการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมา ถือว่ายังไม่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเท่าที่ควร เช่น การติดตามโครงการวิจัยที่ยังล่าช้าไม่ตรงกับกรอบระยะเวลา ชุดความรู้ที่ได้จากงานวิจัยยังไม่ครอบคลุมประเด็นคำถามวิจัย เป็นต้น นอกจากนี้ การประสานการทำงานในพื้นที่ร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันได้ เนื่องจากทั้ง 2 ฝ่ายยังไม่เข้าใจบทบาทการทำงานของแต่ละหน่วยงาน เป็นต้น ขณะเดียวกันยังมีปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ คือ การมีทีมที่ปรึกษาที่มีความรู้ ประสบการณ์ในการดำเนินงานทั้งในด้านงานพัฒนาและงานวิจัย เข้ามาหนุนเสริมทั้งในส่วนของการพัฒนาโจทย์วิจัย การติดตามหนุนเสริมงานวิจัยในพื้นที่ ซึ่งช่วยให้การมองสถานการณ์ปัญหาของเมืองน่านได้กว้างและลึกมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานได้ส่งผลดีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมร้อยกลุ่มคนและชุมชน ให้เกิดเป็นภาคีเครือข่ายในการทำงาน การบริหารจัดการและการประสานงานระหว่างคณะทำงานได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถสร้างพลังในการประสานงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายอื่นๆ ในพื้นที่จังหวัดน่าน

ดังนั้น ทิศทางการดำเนินงานของปีงบประมาณ 2556 ได้วางยุทธศาสตร์ เป้าหมายการทำงาน และประเด็นการขับเคลื่อนงาน ในระยะเวลา 3 ปี (ปี 2556 - 2558) คือ เป็นประเด็นที่ท้าทายต่อคนเมือง

น่านและสามารถตอบโจทย์คนน่านได้ เช่น ปัญหาภัยพิบัติ การจัดการทรัพยากร ความมั่นคงทางอาหาร การเปิด AEC ซึ่งปัญหาเหล่านี้กำลังเป็นเรื่องใหญ่ที่คนน่านต้องหันมาให้ความสำคัญและต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน นอกจากนั้นประเด็นดังกล่าวยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ ในส่วนของการพัฒนาโจทย์วิจัยจะมุ่งเน้นในประเด็นดังกล่าวมา และอีกส่วนหนึ่งจะเป็นงานวิจัยที่ต่อยอดงานวิจัยเดิมที่มีคุณค่าและเห็นพลังการเปลี่ยนแปลง ทั้งในส่วนของทีมวิจัยและชุดความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดหรือเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นพื้นที่ต้นแบบ และมองเห็นปัญญา + คุณธรรม + และคนในชุมชน สามารถดำรงอยู่ได้ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ขณะที่ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก็สามารถพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยได้ หากมีชุมชนใดต้องการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ เพราะสภาพพื้นที่และบริบทของเมืองน่าน(คน+ ทรัพยากรธรรมชาติ + วัฒนธรรมประเพณี) เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อให้เห็นสถานการณ์ปัญหาและเห็นของจริง จึงได้วางกรอบการพิจารณา คือ (1) เป็นประเด็นแหลมคม ตอบสนองต่อสถานการณ์ปัจจุบัน (2) สามารถสร้างเป็นพื้นที่ต้นแบบ / แหล่งศึกษาเรียนรู้ (3) อบค.ในพื้นที่เห็นคุณค่าของงานวิจัยและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนและต่อยอดงานวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นต้นแบบของการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่และมีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เพื่อให้เห็นและเป็นต้นแบบได้จริง (4) มีกระบวนการทำงาน (ทั้งกระบวนการคิด วิเคราะห์) ที่มีขั้นตอนชัดเจน และเห็นการเปลี่ยนแปลง และสามารถถ่ายทอดกระบวนการทำงานให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ (5) การได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกของงานวิจัยและผสมผสานกับการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน และมีการพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยและชาวบ้านอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม (6) เป็นชุดประเด็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของเมืองน่านและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของโหนดน่าน รวมถึงมีการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในระดับพื้นที่และภาคีร่วม เช่น สสส. / พอช. โครงการหลวง โครงการปิดทองหลังพระ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และภาคีอื่น ๆ เป็นต้น

ในส่วนของการขับเคลื่อนงานโหนด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการทำงาน และมีการหนุนงานอย่างใกล้ชิด ร่วมกันคิด วิเคราะห์ปัญหาที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันและสถานการณ์โลก และในการขยับงานใหม่จะให้ความสำคัญและความเข้มข้นในการลงพื้นที่ในการหนุนงาน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และสามารถสร้างเป็นพื้นที่ต้นแบบได้ รวมถึงการชวนทีมที่ปรึกษาลงพื้นที่ เพื่อให้เห็นสภาพบริบทของแต่ละพื้นที่ และสามารถให้คำปรึกษาทั้งในส่วนของทีมงานโหนดและทีมวิจัยชาวบ้าน เพื่อนำเอาข้อมูลในแต่ละพื้นที่มารวบรวมหรือและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและหาแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการที่ได้ตั้งไว้

นอกจากนั้นการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ถือว่ามีความแตกต่างจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากมีพระสงฆ์เข้ามาบทบาทสำคัญในการดำเนินการ

ดังนั้นการขับเคลื่อนงานจึงได้มีการผสานแนวความคิดของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควบคู่ไปกับการนำเอาหลักธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ คือ การสร้างพระรัตนตรัย ให้เกิดขึ้นในทีมวิจัยและคนทำงาน คือ พุทธะ การเป็นผู้ประพฤติดุชด้วยกาย วาจา ใจ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ฆัมมะ คือ การเห็นธรรมชาติ เห็นความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สังฆะ คือ การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนในการที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเกิดพื้นที่รูปธรรมที่เป็นของจริงให้เกิดขึ้นและสามารถขยายผลได้ซึ่งถือเป็นเป้าหมายและยุทธศาสตร์ ส่วนของวิธีการดำเนินการอาศัยหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐ มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ตั้งแต่การหาทุกข์หรือปัญหา ต้นเหตุแห่งปัญหา หาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้องค์ความรู้และภูมิปัญญาและมีการปฏิบัติจริงในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ หากได้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและใช้หลักพุทธศาสนาเข้ามาช่วยวิเคราะห์แล้วจะช่วยทำให้มองเห็นภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะในความเป็นจริงแล้วปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่มีเหตุปัจจัยเป็นตัวกำหนด การจะแก้ไขปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาต้นเหตุแห่งปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน นั่นหมายถึงการใช้หลักเกียติธรรมเป็นตัวตั้งและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหารของเมืองน่าน ซึ่งหากสามารถดำเนินการตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่วางไว้ ก็จะสามารถสร้างพื้นที่รูปธรรมที่เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ ซึ่งจะช่วยให้เห็นวิถีของคนเมืองน่าน โดยมีกลไกการทำงานร่วมกับภาคีอื่น ๆ ในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้ในอนาคต

1.2 เป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการหนุนเสริมให้แต่ละชุมชนเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ ตัดสินใจได้อย่างอิสระ
- 2) ชุมชนสามารถจัดการและพัฒนา “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและ สามารถพึ่งตนเองได้
- 3) ต่อยอดพื้นที่วิจัยเดิมให้เป็นพื้นที่ต้นแบบและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ในรายประเด็น
- 4) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ในการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ และความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน

1.3 คำถามวิจัย

แนวทางดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ควรเป็นอย่างไร

1.4 คำถามรอง

- 1) การขับเคลื่อนงานประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของเมื่อน่าน เป็นอย่างไร
- 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ โครงการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน เป็นอย่างไร
- 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นอย่างไร
- 4) การบูรณาการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสู่การใช้ประโยชน์ของหน่วยงานในพื้นที่ควรเป็นอย่างไร
- 5) การพัฒนากลไกการจัดการพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และแนวทางการการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ควรเป็นอย่างไร

1.5 วัตถุประสงค์

มิติเชิงวิจัย

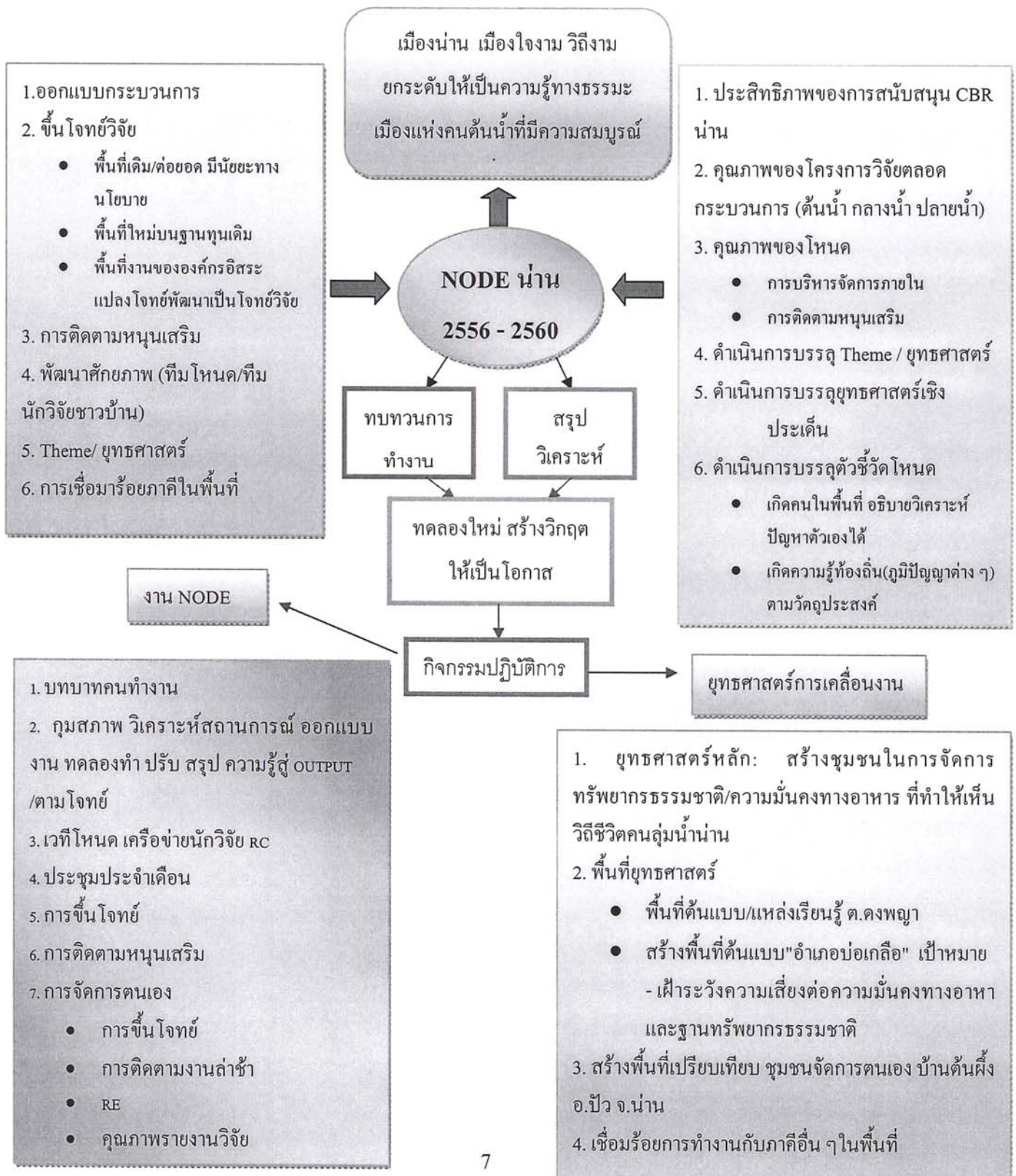
- 1) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและประสานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน
- 2) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้เชิงเนื้อหา และการบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 3) เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นร้อนและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน
- 4) เพื่อติดตามสนับสนุน โครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดและเกิดการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
- 5) เพื่อพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง ชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นกับองค์กรหรือภาคีต่างๆ
- 6) เพื่อสร้างรูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน อย่างน้อย 1 โครงการ

มิติเชิงพัฒนา

- 1) เพื่อผลักดันให้เกิดโครงการวิจัยจำนวน 4 โครงการ
- 2) เพื่อประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ในการส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน การถอดบทเรียน การสร้างองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

- 3) เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนากลไกการจัดการพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และแนวทางการ
การหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดน่าน
- 4) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่านให้มีคุณภาพ
- 5) เพื่อพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน
- 6) เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์งานวิจัย (RE) อย่างน้อยโครงการละ 1 เรื่อง

1.6 กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การทำงานเมืองน่าน

1.7 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) ประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหาร
- 2) ประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- 3) ประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำ
- 4) ประเด็นภัยพิบัติต่าง
- 5) ประเด็นการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน (AEC)

1.8 ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ยุทธศาสตร์การทำงานในปี 2556 ซึ่งเน้นยุทธศาสตร์ประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

พื้นที่ที่ดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่ในขอบเขตอำเภอในพื้นที่จังหวัดน่าน คือ พื้นที่ อ.บ่อเกลือ อ.แม่จริม อ.สันติสุข อ.ท่าวังผา อ.บ้านหลวง อ.เวียงสา อ.น่าน้อย อำเภอภูเพียง อ.ทุ่งช้าง อ.เฉลิมพระเกียรติ อ.สองแคว อ.นาหมื่น อ.เชียงกลาง อ.เมือง อ.ปัว

1.9 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

- 1) ชาวบ้าน
- 2) กลุ่มเด็กและเยาวชน
- 3) เครือข่ายพระสงฆ์
- 4) กลุ่มเกษตร /กลุ่มผู้ใช้น้ำ
- 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 6) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ จ.น่าน
- 7) สาธารณสุข
- 8) หน่วยงานที่ลงไปทำงานในพื้นที่ จ.น่าน เช่น โครงการปิดทองหลังพระ โครงการหลวง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง มจร. พอช. สสส. เป็นต้น

1.10 ระยะเวลาดำเนินงาน

1 ตุลาคม 2555 - 30 กันยายน 2556

1.11 แผนกิจกรรม ปีงบประมาณ 2556

- 1) จัดเวทีประชุมประจำเดือนระหว่างคณะทำงานและทีมที่ปรึกษา 2 เดือน/ครั้ง

- 2) จัดเวทีเครือข่ายนักวิจัยทั้งเก่าและใหม่เพื่อหารือประเด็นสถานการณ์เมืองน่านเป็นฐานข้อมูลการดำเนินงานต่อไป 6 เดือน/ ครั้ง จำนวน 2 ครั้ง
- 3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายประเด็นความมั่นคงทางอาหารของจังหวัดน่านและภาคเหนือ
- 4) พัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 4 - 6 โครงการ
- 5) ติดตามสนับสนุนโครงการที่รับทุนสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 7 โครงการ และการเขียนผลการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) อย่างน้อย 6 เรื่อง
- 6) เวทีพัฒนาศักยภาพนักวิจัย
- 7) เวทีคืนข้อมูลผลการดำเนินงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน 1 ครั้ง

1.12 ผลที่คาดว่าจะได้รับ จำแนกเป็น

มิติเชิงวิจัย

- 1) เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและประสานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน
- 2) ได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้เชิงเนื้อหา และการบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 3) ได้องค์ความรู้การขับเคลื่อนประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน
- 4) ได้ข้อเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน
- 5) เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากลไกการจัดการพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และแนวทางการการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดน่าน
- 6) เกิดพื้นที่รูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน อย่างน้อย 1 โครงการ

มิติเชิงพัฒนา

- 1) สามารถพัฒนาให้ชุมชนในจังหวัดน่านได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจำนวน 4 โครงการ
- 2) ติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัย เพื่อท้องถิ่น ให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดและเกิดการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ อย่างน้อย 8 โครงการ
- 3) ชุมชนเกิดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง/ชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นกับองค์กรหรือภาคีต่างๆ

- 4) ได้พื้นที่รูปธรรมที่ผ่านการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและสามารถเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับพื้นที่อื่นได้
- 5) การเผยแพร่ความรู้งานวิจัย ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ

1.13 บทบาทและภารกิจของคนทำงาน

บทบาทของคณะที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

- 1) กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การทำงานทั้งในเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่
- 2) ให้คำปรึกษาและเสนอแนะต่อคณะทำงาน
- 3) ประสานการทำงานของศูนย์ฯ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดน่าน
- 4) เชื่อมโยงองค์กรภาคีต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ของศูนย์ประสานงานฯ น่าน

บทบาทของผู้ประสานงาน

- 1) บริหารงานสำนักงานและมองภาพรวมของNode ทั้งหมด
- 2) เชื่อมโยงองค์กรภาคีต่าง ๆ ในแต่ละประเด็น
- 3) วิทยาการอบรมเวทีต่าง ๆ ของแต่ละประเด็นในพื้นที่จังหวัดน่าน
- 4) ติดตามการดำเนินงานตามประเด็นต่าง ๆ
- 5) ให้การสนับสนุนชุดประเด็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน

บทบาทของทีมงาน

- ติดตามโครงการทั้งกระบวนการวิจัยและบัญชีการเงิน
ลงพื้นที่ติดตามงานวิจัย ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหารจำนวน 7 โครงการ
 - 1) โครงการวิจัยบ้านห้วยหมี่ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
 - 2) โครงการวิจัยบ้านสะปัน อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
 - 3) โครงการวิจัยบ้านสบยาว ต.เมืองจัง อ.ภูเพียง จ.น่าน
 - 4) โครงการวิจัยเครือข่ายเกษตรผสมผสานดู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน
 - 5) โครงการวิจัยไถบ้านแหน อ.ท่าช้าง จ.น่าน
 - 6) โครงการวิจัยการจัดการทรัพยากรบ้านน้ำมิด ต.เปือย อ.เชียงกลาง จ.น่าน
 - 7) โครงการวิจัย การศึกษาวัฒนธรรมอำเภอสันติสุข จ.น่าน
- พัฒนาโครงการวิจัยใหม่ 4 - 6 โครงการ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหาร และประเด็นอื่น ๆ
- การเชื่อมโยงกับหน่วยงาน
 - 1) การบริหารจัดการน้ำ ขยับร่วมกับ โครงการชลประทานน่าน

- ขยับเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำโดยชุมชนจังหวัดน่าน
 - ความเข้มแข็งภายในกลุ่ม/ชุมชน
 - ตอบเป้าหมายกลุ่ม/ชุมชน
- เข้าสู่แผนโครงการชลประทานน่าน
- เข้าสู่แผน อบต.ในพื้นที่

2) โครงการพัฒนาที่เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ จ.น่าน เช่น โครงการหลวง โครงการปิดทองหลังพระ โครงการของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่สูง ขยับงานร่วมในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหารให้กับเครือข่ายกลุ่มชุมชน

- เขียน RE
- จัดเวทีสนับสนุนนักวิจัยพร้อมสรุปรายงาน
- งานบริหารสำนักงาน
 - 1) บัญชีการเงินสำนักงาน
 - 2) งานธุรการ
 - 3) เขียนรายงานความก้าวหน้า และฉบับสมบูรณ์ Node
- งานอื่นๆ ที่ สกว.และเครือข่าย Node ร้องขอ
- ให้การสนับสนุนชุดประเด็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัด

คณะทำงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

1) ทีมที่ปรึกษา

- 1.1) นายวิชัย นิลคง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดน่าน
- 1.2) นายนันทมิตร นันทเสน หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลนาเหลียง อ.เวียงสา จ. น่าน
- 1.3) ผศ. แสงแก้ว คำควร อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตน่าน
- 1.4) ผ.ศ. ดร. พิกุล สุรพรไพบูรณ์ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน
- 1.5) อาจารย์นพพร นิลณรงค์
- 1.6) นายสมชาย ศิริมาตร สาธารณสุขอำเภอเวียงสา
- 1.7) หัวหน้าโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน (รายพื้นที่และรายประเด็น)

2) บทบาทการทำงาน NODE

- 2.1) พระครูสุจินนันทกิจ บทบาท ดูแลและประสานงานด้านเครือข่ายนักวิจัยพระสงฆ์ และที่ปรึกษา

- 2.2) นายอภิสิทธิ์ ลัมยศ บทบาท ดูแลและประสานงานวิจัยในพื้นที่ โดย รับผิดชอบเขต
พื้นที่อำเภอบ่อเกลือ อ.ภูเพียง อ.แม่จริม และพื้นที่ใกล้เคียง ฯลฯ ที่เข้ามาประสาน
- 2.3) นางสาวสุทธิดา อุดใจ บทบาท ดูแลและประสานงานวิจัยในพื้นที่ โดย รับผิดชอบเขต
พื้นที่อำเภอท่าวังผา เชียงกลาง สันติสุข และพื้นที่ใกล้เคียง ฯลฯ ที่เข้ามาทำงานวิจัย

หมายเหตุ : บทบาทแต่ละคนสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และความถนัดของแต่ละคน

บทที่ 2

วิธีการดำเนินงาน

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ถือเป็น NODE ใหม่ ที่ได้มีการยกระดับการทำงาน จากกลไกพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดน่าน มาเป็นการทำงานภายใต้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งได้ดำเนินงานเข้าสู่ปีที่ 2 และได้ส่งผลดีในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางในการ เชื่อมร้อยกลุ่มคนและชุมชน ให้เกิดเป็นภาคีเครือข่ายในการทำงาน การบริหารจัดการและการ ประสานงาน ได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถสร้างพลังในการประสานงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน คือ

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการหนุนเสริม ให้แต่ละชุมชนเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ และตัดสินใจได้อย่างอิสระ
- 2) ชุมชนสามารถจัดการและพัฒนา “ทุน” ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ชุมชนที่ มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้
- 3) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่าง ๆ ในการเชื่อมประสานการทำงาน ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ และความมั่นคง ทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ในปีงบประมาณ 2556 (เดือน ตุลาคม 2555 - 30 กันยายน 2556) มีกระบวนการและวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1. เตรียมทีมเตรียมงาน

โดยการประชุมคณะทีมงานและทีมที่ปรึกษา เพื่อปรึกษาหารือถึงกระบวนการทำงานในรูปแบบ การทำงานภายใต้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และภาพรวมการเคลื่อนงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ รวมถึงการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานของทีมงาน โหนดและทีมที่ปรึกษา โดยมีข้อสรุปในการแบ่งบทบาทหน้าที่ ดังนี้

บทบาทของคณะที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

- 1) กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การทำงานทั้งในเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่
- 2) ให้คำปรึกษาและเสนอแนะต่อคณะทำงาน
- 3) ประสานการทำงานของศูนย์ฯ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดน่าน
- 4) เชื่อมโยงองค์กรภาคีต่าง ๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ของศูนย์ประสานงานฯ น่าน

บทบาทของผู้ประสานงาน

- 1) บริหารงานสำนักงานและมองภาพรวมของ Node ทั้งหมด
- 2) เชื่อมโยงองค์กรภาคีต่างๆ ในแต่ละประเด็น

- 3) วิทยาการอบรมเวทีต่างๆของแต่ละประเด็นในพื้นที่จังหวัดน่าน
- 4) ติดตามการดำเนินงานตามประเด็นต่างๆ
- 5) ให้การสนับสนุนชุดประเด็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน

บทบาทของทีมงาน

- 1) ติดตามหนุนเสริมโครงการทั้งกระบวนการวิจัยและบัญชีการเงิน
- 2) พัฒนาโครงการวิจัยใหม่ในพื้นที่
- 3) เชื่อมโยงกับหน่วยงาน

3.1) การบริหารจัดการน้ำ ขยับร่วมกับ โครงการชลประทานน่าน

- ขยายเครือข่ายกลุ่มผู้ใช้น้ำโดยชุมชนจังหวัดน่าน
 - ความเข้มแข็งภายในกลุ่ม/ชุมชน
 - ตอบเป้าหมายกลุ่ม/ชุมชน
- เข้าสู่แผนโครงการชลประทานน่าน
- เข้าสู่แผน อบต.ในพื้นที่

3.2) โครงการพัฒนาที่เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ จ.น่าน เช่น โครงการหลวง โครงการปิดทองหลังพระ โครงการของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่สูง ขยับงานร่วมในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหารให้กับเครือข่ายกลุ่มชุมชน และขยับงานร่วมกับงานวิจัยเชิงพื้นที่ (ABC) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ได้เข้ามาดำเนินงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน

- 4) เขียน RE
- 5) จัดเวทีสนับสนุนนักวิจัยพร้อมสรุปรายงาน
- 6) งานบริหารสำนักงาน
 - บัญชีการเงินสำนักงาน
 - งานธุรการ
 - เขียนรายงานความก้าวหน้า และฉบับสมบูรณ์ Node
 - งานอื่นๆที่ สกว.และเครือข่าย Node ร้องขอ
 - ให้การสนับสนุนชุดประเด็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัด

2. ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมการจัดเวที

2.1 เวทีประชุมประจำเดือน

กลุ่มผู้เข้าร่วม

- 1) ทีมที่ปรึกษา

- 2) คณะทำงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน
- 3) ทีมวิจัยชาวบ้าน (กรณีที่มีโครงการวิจัยเข้าพิจารณา)

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ผู้ประสานงานโหนด แจ้งวาระการประชุมประจำเดือนให้ผู้เข้าร่วมเวทีทราบ
- 2) รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานของโหนดในช่วงที่ผ่านมา
- 3) แลกเปลี่ยนพูดคุยตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้
- 4) พิจารณาโครงการวิจัยที่ทีมวิจัยชาวบ้านส่งเข้าเพื่อพิจารณาปรับแก้
- 5) สรุปผลการประชุม
- 6) นัดหมายการประชุมครั้งต่อไป

วิธีการ/เครื่องมือ

การจัดประชุมประจำเดือนในแต่ละครั้ง จะให้วิธีการแลกเปลี่ยนพูดคุยในประเด็นต่าง ๆ เป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ทุกคนได้มีโอกาสพูดคุยกัน ทั้งในเรื่องของกระบวนการทำงาน การลงพื้นที่ การพบปะกับกลุ่มต่าง ๆ มีเรื่องราวอะไรเกิดขึ้นบ้าง มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องใด โดยมีทีมงาน (อภิสิตธิ์/สุทธิตรา) เป็นผู้เขียนลงในกระดาษปริปซาร์ด เมื่อเสร็จสิ้นการประชุมก็จะมีการสรุปผลการประชุมอีกครั้งหนึ่ง

2.2 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้"วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรม อ. บ่อเกลือ จ. น่าน" ระหว่างวันที่ 11 -13 ธันวาคม 2555

กลุ่มผู้เข้าร่วมเวที

- 1) คณะทำงานโหนดน่าน
- 2) ทีมที่ปรึกษาโหนดน่าน
- 3) เครือข่ายนักวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ภาคเหนือ
- 4) ทีมงานพี่เลี้ยงและทีมกลไกกลางภาคเหนือ
- 5) ทีมวิจัยในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ
- 6) ผู้นำหมู่บ้านในเขตตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ
- 7) สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลดงพญา
- 8) เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ
- 9) ชาวบ้านสะปันและบ้านห้วยหมี่

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ผู้เข้าร่วมเวทีลงทะเบียน / ชมวิดีโอทัศน์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 2) พระอาจารย์สมคิด จารณธมฺโม(ผู้ประสานงาน) นำสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย
- 3) ชี้แจงกำหนดการจัดเวที

- 4) ชมวีดิทัศน์ “วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมภาคเหนือ” และ “ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน”
- 5) เสวนา “เมื่อน่าน : ความมั่นคงทางอาหารบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ”
- 6) ชักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ประเด็นความมั่นคงทางอาหารในแต่ละพื้นที่
- 7) สรุปผลเวทีและชี้แจงการเดินทางเข้าพื้นที่วิจัยในวันที่ 12 ธันวาคม 2555

วิธีการ/เครื่องมือ

- 1) วิดีทัศน์ “วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมภาคเหนือ” และ “ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- 2) การเสวนา “เมื่อน่าน : ความมั่นคงทางอาหารบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ”
- 3) เวทีแลกเปลี่ยนพูดคุย ประเด็นความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรม
- 4) สรุปบทเรียนการจัดเวที และการเชิญชมหมู่บ้านวิจัยในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ

หมายเหตุ ข้อสรุปในเวที (ข้อมูลผลสรุปการหารือจะกล่าวในบทที่ 4)

3. การติดตามสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในพื้นที่

การขึ้น โจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้สถานการณ์ปัญหาของเมื่อน่าน ถือเป็นการเริ่มต้นที่คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาโจทย์ในแต่ละครั้งต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินงาน ซึ่งในปีงบประมาณ 2556 มีหลายชุมชนที่ต้องการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาหรือต้องการหาคำตอบร่วมกันของคนในชุมชน แต่เงื่อนไขปัจจัยหนึ่งที่ไม่สามารถขึ้นโจทย์ได้ทุกชุมชน เนื่องจากมีข้อจำกัดในการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัย ดังนั้น การพัฒนาโจทย์ในแต่ละชุมชน จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เป็นประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญทั้งต่อคนในชุมชนและนอกชุมชน หรือ หากไม่มีแนวทางแก้ไขปัญหาแล้ว ปัญหาดังกล่าวจะขยายตัวเพิ่มมากขึ้น รวมถึงความพร้อมของชุมชน เช่น ทีมวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องการแก้ไขจริง ๆ ซึ่งการพัฒนาโจทย์วิจัยในแต่ละครั้ง มีกระบวนการและขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาโจทย์วิจัย

■ การลงพื้นที่หมู่บ้าน / ชุมชน ที่ต้องการให้ทีมงานลงไปพัฒนาโจทย์วิจัย โดยในปีงบประมาณ 2556 มีชุมชนที่ต้องการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการค้นหาคำตอบของชุมชนจำนวนหลายหมู่บ้าน โดยกระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัดน่าน เช่น อำเภอบ่อเกลือ อำเภอสันติสุข อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา

อำเภอเวียงสา ซึ่งในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของสถานการณ์ปัญหาและระยะทางในการเดินทางที่ห่างไกลจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ดังนั้น ในบางหมู่บ้านอาจจำเป็นต้องมีการแบ่งหน้าที่ในการเข้าพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ไหนคน แต่ส่วนใหญ่แล้วทีมงานจะลงพื้นที่ด้วยกัน เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ทั้งในส่วนกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยและการเห็นคน เห็นพื้นที่ด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาโจทย์วิจัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น รวมถึงการช่วยเติมเต็มมุมมองของแต่ละคนทั้งในส่วน of ชาวบ้านและทีมงานไหนคน

■ แนะนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และชมวิทัศน์หมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ซึ่งถือเป็นกระบวนการแรกที่จะช่วยให้ชาวบ้านได้เข้าใจกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เพราะส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะไม่ว่างงานวิจัยชาวบ้าน เป็นอย่างไรและต้องทำอะไรบ้าง ทำแล้วชุมชนจะได้อะไร ดังนั้นการสร้าง ความเข้าใจถึงกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มแรก จะช่วยให้การพูดคุยกันง่ายขึ้น และสามารถพัฒนาโจทย์วิจัยได้เร็วยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็มีหลาย ๆ ชุมชนที่ยังไม่เข้าใจถึงกระบวนการวิจัย โดยเฉพาะชาวบ้านที่อยู่ห่างไกล จำเป็นที่พี่เลี้ยงฯ จะต้องอธิบายงานวิจัยแบบง่าย ๆ โดยอาศัยทักษะประสบการณ์ของแต่ละคน เพื่อให้ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน โดยการอธิบายงานวิจัยแบบบ้าน ๆ ซึ่งการนำเสนอข้อมูลงานวิจัยดังกล่าว สามารถที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจงานวิจัยได้ง่ายยิ่งขึ้น ตลอดจนการยกตัวอย่างหลาย ๆ ชุมชนที่ดำเนินงานวิจัยมาก่อน ทั้งในพื้นที่จังหวัดน่านและพื้นที่อื่น ๆ โดยอาจยกตัวอย่างพื้นที่ใกล้เคียงกัน เป็นประเด็นปัญหาคล้าย ๆ กัน หรือกลุ่มชาติเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านได้เข้าใจและคิดว่างานวิจัยไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ใคร ๆ ก็ทำได้หากมีคนแนะนำและร่วมดำเนินกิจกรรมไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของพี่เลี้ยงที่จะต้องคอยเติมเต็มทั้งในส่วน of องค์ความรู้ การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยและการเติมเต็มกำลังตลอดช่วงระยะเวลาของการทำงานร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่

■ ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องสถานการณ์ปัญหาของชุมชน โดยผ่านเวทีการพูดคุย ทั้งจากทุกกลุ่มวัย เพื่อจะได้ช่วยกันสะท้อนสถานการณ์ปัญหา รวมถึงทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาในระยะเวลาที่ผ่านมา รวมถึงหากไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาแล้วจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ซึ่งกระบวนการแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์ชุมชนร่วมกันของคนในชุมชน จะช่วยให้การมองเห็นปัญหาในภาพรวมของชุมชนได้ทั้งหมด โดยจำเป็นต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในหลาย ๆ เวทีและต้องใช้เวลา เพราะปัญหาในแต่ละชุมชนและแต่ละปัญหามีความเหมือนและแตกต่างกันไปตามบริบทและสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ ดังนั้นบทบาทของพี่เลี้ยงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยให้คนในชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา การตั้งคำถามให้ลึกและแหลมคมจะช่วยทำให้ชุมชนมองปัญหาครอบคลุมทุกมิติและมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในบางครั้งบางกรณีจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันผ่านงานวิจัย บางปัญหาอาจไม่จำเป็นต้องทำวิจัยก็ได้ เพราะมีหลาย ๆ ชุมชนที่ประสบกับปัญหาที่คล้ายกันและสามารถแก้ได้ และนำมาเป็นบทเรียนในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และบางปัญหา

จำเป็นที่จะต้องอาศัยหลาย ๆ ภาคส่วนเข้ามาช่วยแก้ไข หรือดำเนินงานทั้งในส่วนของการวิจัยและงานพัฒนาควบคู่กันไป ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุด คือ การมองปัญหาให้ทะลุและลงลึกในรายละเอียด รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่เริ่มกระบวนการ ซึ่งจะช่วยให้เห็นเป้าหมายหรือธงที่ชุมชนอยากไปให้ถึงเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

■ กระบวนการวิจัยจะช่วยอะไรได้บ้าง เป็นคำถามที่ต้องการให้ชุมชนช่วยกันตอบ เนื่องจากกระบวนการแก้ไขปัญหามีมากมายหลายอย่าง หากแต่งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหานั้น แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและมีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหของชุมชน

■ เมื่อคนในชุมชน มีความเห็นว่า งานวิจัยจะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหได้ จึงได้ช่วยกันทบทวนสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ อีกรอบหนึ่ง เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่มีผลกระทบต่อกันในชุมชนโดยส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อกำหนดเป็นโจทย์ที่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันค้นหาคำตอบและวิธีการแก้ไขปัญหานั้น การทบทวนสถานการณ์ปัญหาคืออาศัยระยะเวลาและการศึกษาข้อมูลให้ลึกและมีความละเอียด เพราะปัญหาแต่ละอย่างที่เราเห็นในเบื้องต้นอาจไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริงก็ได้ โดยอาศัยกระบวนการวิเคราะห์ชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการหนึ่งที่ใช้เพื่อการกระตุ้นให้ชุมชนสามารถเห็นคุณค่าของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ การวิเคราะห์สถานการณ์และสถานะความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนและการดำเนินการดำเนินงานวิจัยและการพัฒนาโดยชุมชนเอง โดยกรอบการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ระบบการทำมาหากิน
- 2) ระบบนิเวศน์
- 3) ระบบคุณค่า ระบบวัฒนธรรม
- 4) ระบบความสัมพันธ์
- 5) ปฏิทินฤดูกาล
- 6) แผนที่ทรัพยากรปฏิทินฤดูกาล ภาพตัดขวาง การประเมินทรัพยากร ฯลฯ
- 7) ปฏิทินประเพณี พิธีกรรม
- 8) การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลง
- 9) ผังเครือญาติ
- 10) สถานการณ์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหที่ผ่านมา

กระบวนการวิเคราะห์ชุมชน

- 1) กำหนดประเด็นหลัก
- 2) กำหนดวัตถุประสงค์

- 3) แยกกรอบคำถามย่อยและเลือกเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- 4) กำหนดแหล่งข้อมูลประสานกลุ่มเป้าหมายในชุมชน
- 5) แบ่งบทบาททีมงาน
- 6) จัดกระบวนการร่วมกับชุมชน
- 7) วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับชุมชน
- 8) กำหนดแนวทางจากผลการวิเคราะห์ชุมชน
- 9) พัฒนาโจทย์วิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม รวมถึงการจัดกระบวนการในครั้งต่อไป

■ ทีมวิจัยชาวบ้านและทีมพี่เลี้ยงร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัย ซึ่งการพัฒนาโจทย์วิจัย ต้องอาศัยเวทีในการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันหลายครั้ง และลงลึกในรายละเอียดและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้โจทย์ที่แหลมคมและตรงกับสถานการณ์ปัญหาให้มากที่สุด รวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพทีมวิจัยไปในตัว ทั้งในเรื่องการเรียนรู้กระบวนการงานวิจัยและกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นทั้งในระดับทีมวิจัยและคนในชุมชน ทั้งนี้มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างคนและทีมวิจัยที่มีคุณภาพ และสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้

■ ทีมวิจัยส่งร่างโครงการวิจัย เข้าสู่เวทีพิจารณาของคณะทำงานและทีมที่ปรึกษาโหนดน่าน ในช่วงการประชุมประจำเดือน

■ ทีมที่ปรึกษาและทีมงานโหนดให้ความเห็นเบื้องต้น เพื่อให้ทีมวิจัยนำไปปรับแก้ไข และส่งมาอีกครั้งหนึ่ง หรือ ทีมพี่เลี้ยงลงพื้นที่เพื่อร่วมกับทีมวิจัยในการปรับแก้ไขร่างโครงการ ก่อนนำเสนอให้ทีมกลไกกลางภาคเหนือพิจารณาต่อไป

3.2 ขั้นตอนการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การติดตามสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน แบ่งการติดตามใน 2 ลักษณะ คือ 1) การติดตามโครงการวิจัยที่ล่าช้ากว่ากำหนด (โครงการล่าช้า) และ 2) การติดตามโครงการวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ (โครงการปกติ) ซึ่งการติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัย ทั้ง 2 ประเภท มีรายละเอียดและขั้นตอนการติดตาม ดังนี้

1) การติดตามโครงการล่าช้า

■ ลงพื้นที่หมู่บ้าน / ชุมชน เพื่อทำความเข้าใจกับทีมวิจัยและชาวบ้าน เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานของโครงการวิจัย ที่ไม่ได้เป็นไปตามเงื่อนไขและช่วงระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัย ทั้งนี้โครงการล่าช้ามีปัจจัยหลาย ๆ อย่างเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องของการปรับเปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัย ทีมวิจัย การติดตามงานเก่าที่พี่เลี้ยงงานวิจัยฯ ได้ลาออกไป การดำเนิน

กิจกรรมต่าง ๆ ไม่เป็นตามกรอบแผนงานที่ได้วางไว้ เป็นต้น ทำให้เกิดโครงการล่าช้า หากแต่ในปัจจุบันโครงการล่าช้าดังกล่าว ทางศูนย์ประสานงานวิจัย จ.น่าน ได้ลงพื้นที่ติดตามและสามารถปิดโครงการได้ โดยอาศัยความร่วมมือกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยเล็งเห็นผลกระทบและผลที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน

- ประชุมร่วมกับทีมวิจัย เพื่อสอบถามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ทั้งข้อติดขัด ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ที่ไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ โดยกระบวนการประชุมทีมนั้น เป็นการพูดคุยถึงภาพรวมของปัญหาทั้งหมด และนำมาจัดเรียงลำดับของปัญหาว่าติดขัดในขั้นตอนใด ใครควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญห และร่วมกันดำเนินการแก้ไขในสิ่งที่เกิดขึ้น ทั้งนี้การพูดคุยต้องอาศัยการพูดคุยที่เป็นเหตุเป็นผล เพราะในแต่ละพื้นที่ก็มีปัญหาที่แตกต่างกันออกไปตามเหตุและปัจจัย ดังนั้นสิ่งที่พึงเล็งต้องคำนึงก็คือการสร้างเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับทีมวิจัยว่า เราสามารถที่จะแก้ไขปัญหได้ ขอเพียงทีมวิจัยมีความร่วมมือกันและเริ่มแก้ไขไปตามกรอบที่วางแผนไว้ร่วมกันและค่อยก้าวเดินไปที่ละขั้น ซึ่งสามารถที่แก้ไขปัญหได้ นอกจากนั้นการเติมเต็มกำลังใจให้กันและกันก็ถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านหรือทีมวิจัยมีความรู้และความสามารถในการทำวิจัย หากแต่จะติดขัดในเรื่องของการเขียนรายงาน การสรุปประเด็น การคิดวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ ซึ่งที่เล็งต้องคอยเติมเต็มตรงจุดนี้ให้ได้ และคอยให้กำลังใจและพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เพื่อให้เป็นผู้ที่สามารถที่จะแก้ไขปัญหหรือทำงานวิจัยจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

- หาทางออกร่วมกันเพื่อให้โครงการวิจัยสามารถปิดโครงการวิจัยได้ รวมถึงความสมบูรณ์ของเนื้อหาการวิจัยและเอกสารการเงินที่สามารถตรวจสอบได้ นั่นคือเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของงานวิจัย เพราะงานวิจัยต้องอาศัยชุดข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างของการทำวิจัย ความสำเร็จและความล้มเหลว ถือเป็นบทเรียนสำคัญทั้งทีมวิจัยและที่เล็ง ที่จะต้องนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานและการดำเนินชีวิต เพราะความเชื่อที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างสามารถแก้ไขได้ หากเริ่มต้นกระทำ

- ลงมือปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างที่เล็งและทีมวิจัยชาวบ้าน เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์และสามารถปิดโครงการได้ โดยอาศัยแผนปฏิบัติงานร่วมกันและดำเนินงานตามแผนงานที่ได้วางไว้

- สรุปผลการศึกษาวิจัย และเป็นที่เล็งที่คอยให้คำปรึกษาในด้านการเขียนรายงานวิจัย และการทำเอกสารการเงิน ทั้งนี้เนื่องจากที่วิจัยเกือบทุกพื้นที่จะมีปัญหาในเรื่องของการเก็บข้อมูล การสรุป การวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่แล้วมาเขียนเป็นรายงานตามกรอบที่กำหนดไว้ โดยปกติแล้วทีมวิจัยสามารถเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านข้อมูล การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แต่ไม่สามารถที่จะนำเอาข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นมาเขียนเป็นตัวหนังสือในรายได้ ส่วนใหญ่จะพบปัญหาในกลุ่มทีมวิจัยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งไม่สามารถที่จะอ่านออกเขียนได้ แต่เป็นนักเล่าเรื่องได้ดี ดังนั้นการแก้ไขปัญหจำเป็นที่จะต้องมีการพูดคุยและเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของการทำวิจัย แล้วบันทึกคำพูดต่าง ๆ ลงในเครื่องบันทึกเทปและนำมาแกะแล้วพิมพ์เป็นตัวหนังสือ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยระยะเวลาสักหนึ่ง แต่สิ่งที่

ได้กลับคืนมา คือ ชุดความรู้ที่เป็นจริงและเป็นสิ่งที่ชาวบ้านหรือทีมวิจัยได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมในทุกกิจกรรม ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงของการดำเนินงาน ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำมาวิเคราะห์ แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ การค้นหาทีมวิจัยที่จะมาเป็นผู้เก็บบันทึกข้อมูลและพัฒนาศักยภาพบุคคลนั้นให้สามารถที่จะบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ได้และสามารถที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยได้

- ตรวจสอบความถูกต้องของรายงานวิจัย ตั้งแต่กระบวนการเก็บข้อมูล ผลการศึกษาวิจัย สรุป/อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งต้องสามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้ และความถูกต้องของเอกสารการเงิน

- จัดพิมพ์รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ พร้อมเอกสารการเงิน เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- ถอดบทเรียนการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัยในแต่ละพื้นที่และพี่เลี้ยงฯ ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มวิเคราะห์พื้นที่ การพัฒนาโจทย์วิจัย ช่วงดำเนินงานวิจัยและหลังเสร็จสิ้นงานวิจัย ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสรุปบทเรียนในการทำงานทั้งกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย การติดตามหนุนเสริม ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในส่วน of พี่เลี้ยงและทีมวิจัย ที่จะได้นำไปปรับใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิต

2) การติดตามโครงการวิจัยปกติ

- ลงพื้นที่หมู่บ้าน / ชุมชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัย ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานที่ได้วางไว้

- ติดตามหนุนเสริมและให้กำลังใจกับทีมงานวิจัยชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต้องเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งที่มีโอกาส เพราะได้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาและพัฒนาการของทีมวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในส่วน of พี่เลี้ยงและทีมวิจัย ทั้งในเรื่องของการดำเนินงานวิจัยและการติดตามหนุนเสริม หากพบว่าโครงการกำลังประสบปัญหาและจะได้ช่วยกันแก้ไขปัญห

- ให้ความรู้ในเรื่องการออกแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลและการบันทึกข้อมูล
- แนะนำการจัดการเอกสาร ทั้งเอกสารการเงินและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ติดตามรายงานความก้าวหน้าและรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลาและกรอบงบประมาณ

4. การเข้าร่วมเวทีอื่น ๆ

การเข้าร่วมกิจกรรมเวทีต่าง ๆ ของ NODE ในปีงบประมาณ 2556 เพื่อการจัดการความรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ในปีงบประมาณ 2556 (ตุลาคม 2555 – กันยายน 2556) มีทั้งหมด 58 ครั้ง (เป็นเวทีที่นอกเหนือจากแผนงานปกติของ NODE) ซึ่งแยกตามรูปแบบของกิจกรรมเวที ดังนี้

1) เป็นเวทีที่จัดโดย สกว. (กลไกภาค) กิจกรรมหลักๆ ได้แก่ เวทีพิจารณาโครงการ เวทีพัฒนาศักยภาพ การฝึกอบรมหลักสูตร System Thinking เวทีประชุม RC ภาคเหนือ เวทีสัมมนาวิชาการ"สถานพลัง ตั้งรับและปรับตัวกับภัยคุกคามระบบอาหารท้องถิ่นภาคเหนือ"เวทีประชุมวิชาการ ABC สัญจร จังหวัดน่าน การเรียนรู้ข้ามโหนด จำนวนทั้งสิ้น 31 ครั้ง

2) เป็นการร่วมเวทีการประชุมและกิจกรรมของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในจังหวัด มีการเข้าร่วมประชุมจำนวน 23 ครั้ง

3) เข้าร่วมเวทีการประชุมของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในระดับประเทศ เช่น เวทีสัมมนาความมั่นคงทางอาหารประเทศไทย เวทีสัมมนาวิชาการเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย มีการเข้าร่วมประชุม จำนวน 4 ครั้ง

บทที่ 3

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ได้ดำเนินงานตามเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และตามแผนกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากปีงบประมาณ 2555 ซึ่งในปีงบประมาณ 2556 (เดือน ตุลาคม 2555 - กันยายน 2556) มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การพัฒนาศักยภาพทีมงาน NODE

การพัฒนาศักยภาพทีมงาน NODE น่าน นั้น ได้ดำเนินการไปตามกรอบการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ในลักษณะของ On the job training ซึ่งกรอบการดำเนินงานที่ถือเป็น การพัฒนาศักยภาพดังกล่าวได้แก่ กิจกรรมการพัฒนาโครงการวิจัย การติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัย การบริหารจัดการ NODE การเชื่อมงานกับองค์กรภาคีต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก โดยการพัฒนาศักยภาพจะถูกกระจายบทบาทตามศักยภาพของเจ้าหน้าที่แต่ละคน ภายหลังการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละ เดือน จะมีการสรุปประเมินผลการพัฒนาศักยภาพและการสรุปบทเรียน (After Action Review) ร่วมกับ ทีมงานที่ปรึกษา เพื่อให้เห็นความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค เพื่อวางแผนหาแนวทางออกร่วมกัน ถือเป็น การยกระดับการพัฒนาศักยภาพในกรณีอื่นๆ

3.1.1 การพัฒนาศักยภาพผ่านการปฏิบัติงานจริง (On the job training)

การพัฒนาศักยภาพทีมงาน NODE น่าน สามารถแสดงรายละเอียดการดำเนินงานได้ดังตาราง

ตารางที่ 3-1 กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ ระหว่างเดือน ตุลาคม 54 – มีนาคม 55

ที่	ประเด็นเนื้อหาการพัฒนาศักยภาพ	พระ สมคิด	อภิสิทธิ์	สุทธิรา
1	การติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงาน NODE ให้ดำเนินงานตาม แผนงาน / การจัดบทบาทหน้าที่ผู้ช่วยผู้ประสานงานฯ ตาม ศักยภาพเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ	/	/	/
2	การพัฒนาโครงการ / ติดตามโครงการ	/	/	/
3	การบริหารจัดการ NODE / การเผยแพร่ความรู้ เป็นแหล่งค้นคว้า ความรู้	/	/	/
4	งานเครือข่าย (JSN) ภาคเหนือ ติดตามความเคลื่อนไหวรายงานผล		/	/
5	การเชื่อมประสานความร่วมมือ และเชื่อมงานในพื้นที่ ระหว่าง พื้นที่ NODE กับ NODE	/	/	/

ที่	ประเด็นเนื้อหาการพัฒนาศักยภาพ	พระ สมคิด	อภิสิทธิ์	สุทธธิดา
6	การเชื่อมประสานกับองค์กรภาคีในพื้นที่จังหวัดน่าน	/	/	/
7	การเชื่อมงานกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เช่น วิทยาลัยชุมชน จ.น่าน มหาลัยชีวิต จ.น่าน มทร.ล้านน่าน มจร.น่าน ม.ราชภัฏ น่าน ฯลฯ	/	/	/
8	การเชื่อมงาน และประสานงานตามนโยบายของรัฐ ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ที่เกี่ยวข้อง	/	/	/
9	การสนับสนุนการดำเนินงาน กลไกงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภาคเหนือ	/	/	/

การเรียนรู้ หรือการพัฒนาศักยภาพทีมงาน NODE ผ่านการปฏิบัติงานจริง ดังได้เสนอในตารางมีเป้าหมายสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1) การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อยกระดับความสามารถในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เริ่มตั้งแต่ การพัฒนาโครงการ การติดตามโครงการ ทั้งระบบ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะนำไปสู่ความเข้าใจในกระบวนการทำงานอย่างละเอียดในทุกขั้นตอน และจะเป็นผลให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุกชิ้นมีคุณภาพ สามารถนำความรู้ไปจัดการแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง

2) การพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการสำนักงาน งานหลักที่เน้นคือการจัดการระบบเอกสาร ข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้น ให้จัดเก็บเป็นระบบสามารถค้นหาและนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก รวดเร็ว ทั้งในระบบเอกสาร และระบบไฟล์ข้อมูล

3) การพัฒนาศักยภาพความสามารถด้านการจัดการความรู้ ทั้งแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อให้ประโยชน์ในการหนุนเสริมโครงการวิจัย งานเครือข่ายภาคประชาสังคม สามารถผลิตเอกสารความรู้จากการสรุปรายงานเชิงสังเคราะห์จากการประชุมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์

4) การพัฒนาขีดความสามารถในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานองค์กร ภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นงาน ไม่ว่าจะเป็นในระดับพื้นที่ หรือนอกพื้นที่ ทั้งหน่วยงานรัฐ หรือเอกชน เป็นการแสวงหาภาคร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

3.2 เวทีประชุมประจำเดือน ระหว่างทีมงานและที่ปรึกษา

ภายหลังการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละเดือน จะมีการสรุปประเมินผลการดำเนินงานและการสรุปบทเรียน (After Action Review) เพื่อให้เห็นความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค เพื่อวางแผนหาแนวทางออกร่วมกัน ซึ่งในปีงบประมาณ 2556 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 - เดือนกันยายน 2556) ได้มีการจัดประชุมประจำเดือน ดังนี้

ตารางที่ 3-2 การจัดประชุมประจำเดือนปีงบประมาณ 2556 โหนดน่าน

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	ประเด็นการประชุม
1	30 ตุลาคม 2555	- แนวทางการดำเนินงานของ NODE น่าน ในปีงบประมาณ 2556 - ทิศทางและยุทธศาสตร์การทำงานของโหนด - การจัดการภาพรวม NODE น่าน (บทบาทหน้าที่รับผิดชอบ) - โครงสร้างการทำงานของ NODE น่าน และทีมที่ปรึกษา - การติดตามงาน - การขึ้นโครงการ/พิจารณาโครงการที่สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทของเมื่อน่าน
2	1 ธันวาคม 2555	- แนวทางการดำเนินงานของ NODE น่าน - กรอบเนื้อหาในการจัดเวทีเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน -หารือการจัดประชุมเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน - พิจารณาโครงการ/ปรับแก้ไข/ให้ข้อเสนอแนะ
3	22 มกราคม 2556	- หารือการจัดเวทีเครือข่ายนักวิจัยและนักพัฒนา จ.น่าน - บทบาทการทำงานของทีมงาน NODE น่าน - การขึ้นโครงการและการติดตามโครงการ - พิจารณาโครงการใหม่/ปรับแก้ไขข้อเสนอโครงการ
4	6 กุมภาพันธ์ 2556	- เวทีเครือข่ายนักวิจัยและนักพัฒนา จ.น่าน - กระบวนการเคลื่อนงานวิจัยในพื้นที่ จ.น่าน - รูปแบบการค้นหาเพื่อสร้างพื้นที่รูปธรรมที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหของชุมชน - สถาบันสานก้าคิดคนน่าน (ศูนย์รวม = ชุดความรู้ ปราศญ์ชาวบ้าน พื้นที่ต้นแบบ การขยายผลสู่พื้นที่อื่น (ชุมชน โรงเรียน วัด องค์กร/สถาบัน ขั้บสู่่น โยบายรัฐ) - การขึ้นโครงการวิจัยภายใต้สถานการณ์และบริบทเมื่อน่าน
5	14 มีนาคม 2556	- การทบทวนบทบาทการทำงานของโหนดน่าน - ปัญหาอุปสรรคในการทำงานเป็นทีม - การเสริมสร้างการทำงานที่สอดคล้องประสานกันระหว่างคณะทำงานและทีมที่ปรึกษา - การพัฒนาจิตยัวิจัยและการติดตามหนุนเสริม

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	ประเด็นการประชุม
		- การแก้ไขปัญหาโครงการล่าช้า - การหาภาคีเครือข่ายในการทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน
6	21 พฤษภาคม 2556	- การพัฒนาโจทย์วิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหา - รายงานความก้าวหน้าการทำงานของโหนด - ปัญหาและอุปสรรค - การติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยในพื้นที่ จ.น่าน
7	15 มิถุนายน 2556	- รายงานความก้าวหน้าในการขึ้นโจทย์วิจัยในพื้นที่ จ.น่าน - ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ
8	25 กรกฎาคม 2556	- รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยในพื้นที่ จ.น่าน - ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะ - แนวทางการทำงานในปี 2557
9	19 สิงหาคม 2556	- การวางกรอบยุทธศาสตร์การทำงานในปี 2557 - ทบทวนบทเรียนการทำงานในปี 2556 - ข้อเสนอแนะ

สาระสำคัญในการประชุมประจำเดือนของ NODE มีกรอบการประชุมดังนี้

- 1) รายงานความก้าวหน้าของประเด็นงานที่รับผิดชอบ เช่น ทำอะไรบ้าง ผลเป็นอย่างไร และปัญหาอุปสรรคคืออะไร แนวทางแก้ไขที่คิดไว้คืออะไร และต้องการหนุนเสริมหรือความช่วยเหลือเรื่องใด เป็นต้น
- 2) รายงานภาพรวมการทำงานของ NODE โดยผู้ประสานงาน / แจ้งเรื่องที่ควรทราบและแบ่งบทบาทการดำเนินงาน กำหนดวัน และตัวชี้วัดการดำเนินงาน
- 3) กำหนดบทบาทการทำงาน กรณีงานเร่งด่วน เช่น ติดตามโครงการล่าช้า การเชื่อมประสานองค์กรภาคีต่างๆ ในการดำเนินงาน เป็นต้น
- 4) รายงานความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโครงการวิจัยชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ รวมถึงการประชุมร่วมกับทีมที่ปรึกษา ในการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยของชาวบ้าน ที่ได้ส่งโครงการวิจัยเข้ามา เพื่อร่วมกันพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ ก่อนที่จะดำเนินการส่งโครงร่างงานวิจัย ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ กลไกกลางภาคเหนือพิจารณา

การสรุปงานของ NODE นั้น จะเป็นการประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมทั้งหมด และการทำงานของทีมงานร่วมกับทีมหนุนเสริม ทีมที่ปรึกษา ทีมจากฝ่ายๆ และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจาก NODE น่าน เป็น NODE น้องใหม่ จำเป็นที่จะต้องอาศัยทีมที่ปรึกษาและจากฝ่ายและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการ

ดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของเมืองน่าน ตลอดจนทำให้เกิดคุณภาพในการบริหารจัดการทั้งประเด็นงาน และสำนักงาน

3.3 เวทีเครือข่ายนักวิจัยทั้งเก่าและใหม่เพื่อหารือประเด็นสถานการณ์เมืองน่าน

ในแผนการดำเนินงานของ NODE ได้กำหนดให้มีการจัดเวทีเครือข่ายนักวิจัยพื้นที่จังหวัดน่าน โดยมีเป้าหมายในการจัด คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของทีมวิจัยในแต่ละพื้นที่ และเพื่อเป็นการรับรู้ความเคลื่อนไหวของทีมวิจัยในการดำเนินงาน อีกทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพ เติมเต็มสิ่งที่ยังต้องการความรู้เพิ่มเติมระหว่างพี่เลี้ยงและทีมวิจัย

การดำเนินงานจัดเวทีเครือข่ายนักวิจัย จ. น่าน ได้ดำเนินการเป็นไปตามแผนการดำเนินงานระยะที่ 1 ที่ระบุ ไว้จำนวน 1 ครั้ง ในการจัดเวทีเครือข่ายนักวิจัยพื้นที่น่าน ครั้งนี้ นับว่าเป็นเวทีที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างแท้จริง เนื่องจากองค์ประกอบของทีมวิจัยที่เข้าร่วม เป็นทั้งนักวิจัยเก่าและใหม่ ตัวแทนสถาบันการศึกษา ภาควิชาเครือข่ายพื้นที่น่าน ทีมที่ปรึกษา และทีมงาน NODE ซึ่งจะมีส่วนช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และจะเป็นการช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ทั้งกระบวนการวิจัยและประสบการณ์ด้านอื่น ๆ ตลอดจนสถานการณ์ปัญหาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดในการจัด ดังนี้

ชื่อเวที เวทีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2556

สถานที่ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน วัดโป่งคำ ต.ดู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน

ผู้เข้าร่วม ได้แก่ เครือข่ายนักวิจัย จ.น่าน ตัวแทนสถาบันการศึกษา องค์กรภาคี และ ปรีก Node /เจ้าหน้าที่ Node

เวลา	กิจกรรม
09.00 – 9.30 น.	ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมเวที
09.30 – 10.00 น.	แจ้งวัตถุประสงค์การจัดเวที เล่าความเป็นมาในการจัดเวที (โดยพระครูสุจินนันทกิจ)
10.00 – 11.30 น.	แลกเปลี่ยนการทำงานของนักพัฒนาน่านแต่ละหน่วยงาน
11.30 – 12.30 น.	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน
12.30 – 13.00 น.	แนวทางการทำงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นน่าน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ
13.00 – 15.00 น.	หาแนวทางการทำงานร่วมกันและการทำพื้นที่นำร่องในการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อทบทวนความเข้าใจ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ของเมื่อนาน ในระยะเวลาที่ผ่านมาและชี้แจงการทำงานจากกลไกที่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาสู่แนวทางการดำเนินงานภายใต้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน
- 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานวิจัยของเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อนาน และร่วมกันกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมื่อนาน ภายใต้ความร่วมมือขององค์กรเครือข่ายเมื่อนาน
- 3) เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนประเด็นสถานการณ์เมื่อนานในปัจจุบันและการเชื่อมโยงสู่อนาคต
- 4) ร่วมกันกำหนดพื้นที่รูปธรรมที่ประสบความสำเร็จในการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

สรุปการประชุมในเวที

เริ่มเปิดโดยพระครูสุจิตต์นันทกิจ การค้นหาข้อมูลที่เป็นปัญหาและการหาทางออกตามยุทธศาสตร์ กลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน ควรจะเป็นอย่างไร และคำถามที่มาจากคนในชุมชนจะมีคำตอบให้กับเขาอย่างไร อีกทั้งนโยบายรัฐที่ให้การสนับสนุนการเกษตรในพื้นที่ ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้น ประการหนึ่งเราไม่มีข้อมูลเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดจริงๆ มีกี่คน และคนที่สวมชื่อเป็นเกษตรกรมีกี่ราย ประการที่สอง พี่ทางเลือกเช่น พริก มะเขือ ยังไม่มีแรงจูงใจในการปลูกแต่ก็ยังไม่เห็นการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง เมื่อสถานการณ์เป็นอย่างนี้เราในฐานะเป็นคนน่าน จะมีการทำงานร่วมกันอย่างไร

คุณสถาพร สมศักดิ์ ผู้ประสานงานเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน ทำงานร่วมกับนักพัฒนาดั้งแต่ปี 2528 เห็นหลายเรื่องที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น งานพัฒนาเกิดขึ้นในช่วงที่มีศูนย์อพยพเข้ามาที่น้ำยาว ที่มีฝรั่งเข้ามาจากนั้นก็แตกออกมาหลายเรื่องและแยกกันไปทำ ฮักเมื่อนานก็จะทำเรื่องพันธุ์กรรมข้าว ฯลฯ การคิดรวมคือเรื่องป่า การสัมปทานป่า เข้ามา ข้าวโพด เข้ามา และยาฆ่าหญ้าเข้ามาทำให้ป่าหมดไปในพริบตา ป่าที่รักษาโดยชุมชน จำนวน 540 ชุมชนผู้ว่าให้งบประมาณในการรักษาป่า แต่ผลที่เกิดขึ้นคือ ป่าลดลง (ไม่ได้ผล) เพราะมีกระแสเรื่องที่ดินทำกินของชาวบ้านเข้ามา ความพยายามที่ผ่านมา คือ การทำงานเรื่องป่า ปลา เราจะเชื่อมการทำงานในพื้นที่ที่มีงบประมาณเข้ามามากมายในจังหวัดน่านจะทำกันอย่างไร ฉะนั้นเราต้องมีข้อมูลในพื้นที่ เช่น เรื่องเกษตรมีข้อมูลอะไรบ้าง และเป็นโจทย์ใหญ่ที่เราต้องช่วยกันขับเคลื่อนเป็นเรื่องที่ดีที่เราจะเอาแผนมาคุยกัน

คุณ....เราเหมือนจะมีการรวมกันครั้งหนึ่งแต่ก็ยังต่างคนต่างทำ ตอนนั้นเหมือนจะมีการทำเรื่องปฏิรูปที่ดิน แต่ก็หายไป กระแสที่กำลังจะเกิดวิกฤตคือการขุดลอกลำน้ำน่าน

คุณมี ตำบลคงพญา ไม่มีการปลูกข้าวโพดเป็นตำบลเดียว การทำงานที่ผ่านมา คือ การทำเรื่องประกวดป่า ถ้ารักษาป่าได้ดีจะได้รับเงินรางวัล 2,000 บาท

พระครูฯ การทำงานถ้าทำแล้วนำมาผ่าน Node จะได้เป็นการทำงานแนวเดียวกัน

คุณบัวตอง ธรรมะ ศูนย์การเรียนรู้ไร่ไก่ ค่อยอดเรื่องการทำงานอีกเมืองน่านเดิม เริ่มปี 36 เรื่องเมล็ดพันธุ์พืชพื้นบ้าน ปัจจุบันทำเรื่องโรงเรียนชาวนา ผลที่เกิดขึ้นมีพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเกิดขึ้นมาก การขยายผลคือโรงเรียนชาวนาสัตว์ โรงเรียนชาวนาไม้ผล ข้อเสนอแนะกับคงพญา การทำการพัฒนาต้องดึงเอาความรู้ภูมิปัญญาเดิมออกมา พัฒนาค้นเองได้อย่างยั่งยืน โจทย์คิดต่อเรื่อง

- 1) การทำงานร่วมกันในระดับจังหวัด
- 2) การสร้างคนรุ่นใหม่ในการทำงานพัฒนาที่มีแนวคิดกระบวนการเรียนรู้จะทำให้เกิดพลัง
- 3) คงพญา สิ่งที่คุณเองมีอยู่จะนำมาค่อยอดการทำงานในพื้นที่

คุณสถาพร....การทำงานในพื้นที่คงพญาควรมีการพูดคุยกันในพื้น มีหน่วยงานอะไรบ้างมีแนวทางการทำงานในพื้นที่อย่างไร

เห็นด้วยกับ Dongpaya model (คงพญาโมเดล) เห็นด้วยการทำงานให้เห็นชัดแล้วค่อยกระจายในพื้นที่จังหวัดน่าน

คำถาม คิดอย่างไรกับบทบาทของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

สิ่งที่ยังไม่ครอบคลุม คือ เรื่องความคิด สถานที่ตั้งคืออยู่แล้ว ชื่อน่าจะเป็นเรื่อง สถาบันสานก้ำกืด ความคิดของคนไม่เหมือนกัน ถ้าวิเคราะห์ออกมาแล้วนำมาใช้ประโยชน์จะเป็นเรื่องที่ดี เช่น ความรู้ต่าง ๆ ถ้าทำเป็นเรื่องหน้าหมู่ และความคิดอะไรบ้างที่อยากให้เกิดภายใต้สถาบันนี้

งานวิจัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเหล่านี้หรือไม่

คุณสมชาย สิริมาตร กองทุนข้าว จะมีการจัดการอย่างไรให้มีการแลกเปลี่ยนข้าวในพื้นที่ เอาข้าวขาวไปแลกข้าวกล้องนอยให้ได้ปริมาณมากกว่า

คุณสำรวย ผัดผล การสรุปงาน ABC น่านวันที่ 5-6 มีนาคม 56 งานวิจัยในพื้นที่น่าน ควรแยกเป็น หมวดหมู่ ประเด็นมีอะไรบ้าง มีนักวิจัยมีกี่คน ที่ไหน(เป็นงานสังเคราะห์) ถ้าจะถอดองค์ความรู้ที่นั่นเป็น model ต้องประเมินสถานการณ์ก่อนและประมวลองค์ความรู้

พระครูฯ ที่เสนอพื้นที่คงพญาเพราะอยากให้เห็นภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน

คุณสำรวย ผัดผล จะทำอย่างไรให้เขาได้ดูแลป่าขุนน้ำและเขาก็สามารถมีกินได้ด้วย ชาวบ้านจะเป็นคนยื่นเรื่องนี้ไว้ก่อน และหน่วยงานจะเป็นคนวิ่งอีกชั้นหนึ่ง โจทย์ คงพญาอนุรักษ์ป่าไม่มีคนปลูกข้าวโพด จะมีวิธีการอย่างไรให้คนต้นน้ำมีกิน และกองทุนจะมาจากไหน วิธีใช้กองทุนเป็นอย่างไร อาจจะใช้มาตรการของภาษีคนต้นน้ำ

พระครูฯ หน่วยงานไหนที่เข้าไปจะต้องไปแปะกันไว้ เราในฐานะของคนน่านจะมีการขยับได้ อย่างไรเมื่อชาวบ้านก็เข้าใจสิ่งที่เราทำ

คุณสำรวย เราจะแก้ไข 2 ส่วนนี้ได้อย่างไร

- 1) จะทำอย่างไรให้ภาคชุมชนเข้มแข็ง โตขึ้น และจะโตขึ้นได้อย่างไรเพื่อต่อกับกระแสรัฐและกระแสน

- 2) กลุ่มชุมชนจะอนุรักษ์และเกิดความยั่งยืนอย่างไร จะสร้างทางเลือกให้กับคนอนุรักษ์ได้อย่างไร
- 3) กองทุน"ชุมชน" คนคั่นน้ำ
 - 1.1) จะสร้างได้อย่างไร ที่มาของกองทุน
 - 1.2) กลไกจัดการ(เป็นอย่างไรไปไว้ที่ไหน)
 - 1.3) จ่ายให้ชุมชนเป้าหมายได้ที่ไหน

องค์ความรู้ ปา 4 ส่วนแปลงเป็นพื้นที่ที่ไร้ (พท.คงพญา) คือความให้ออก model คือ อะไร

พระครูฯ ภาระหนึ่งของศูนย์คือ การหาข้อมูลในพื้นที่ ถ้าเป็นตัวเลขก็ต้องขอมาทางพี่สาวรายได้

วิธีการต่อไป เราจะคุยกันในพื้นที่โดยกลุ่มนักพัฒนาจะเข้าไปนอนในพื้นที่ก่อนแล้วฟังความคิดเห็นจากในพื้นที่ จากนั้นพวกเราจะนำเสนอแนวคิดให้ฟังถ้าตรงกันก็เดินหน้าไป

3.4 เวทีแลกเปลี่ยนพูดคุย"วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรม

อ. บ่อเกลือ จ. น่าน" วันที่ 12 ธันวาคม 2555 เวลา 08.30 – 12.00 น. ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

หลักการและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสถานการณ์เรื่องความมั่นคงทางอาหาร ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติหลายประการ คือ เกิดภาวะวิกฤตพลังงาน ภาวะโลกร้อน เมื่อทรัพยากรลดน้อยลง เศรษฐกิจจึงขาดความคล่องตัวจึงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ช่องว่างของผู้คนในสังคมต่อการเข้าถึงทรัพยากร และละเลยความหลากหลายของนิเวศวัฒนธรรมซึ่งล้วนเป็นภูมิปัญญาที่ผ่านการปฏิบัติจนเกิดเป็นความรู้ในการดำรงชีพ ผลจากวิกฤตข้างต้นทำให้เกิดผลต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน รวมถึงลดทอนความสามารถในการพึ่งตนเองลง แต่ยังมีชุมชนที่สามารถดำรงอยู่ในท่ามกลางภาวะวิกฤตได้ ด้วยการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพึ่งตนเอง ผ่านเครื่องมือที่เรียกว่า"งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น" เกิดรูปธรรมในหลายพื้นที่ที่สามารถให้คุณค่าและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ได้ด้วยความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล

ในปี 2551 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่าวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้เริ่มสนับสนุน "งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น" ในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงอำเภอบ่อเกลือ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การสร้างกระบวนการ "คิดอาวุธทางปัญญา" แก่ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งเน้นให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากกระบวนการวิจัย การขับเคลื่อนงานวิจัย ส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ โดยหลักในการดำเนินงาน คือ "ความมั่นคงทางอาหาร" ซึ่งมีเป้าหมายหลัก คือ ต้องการให้เกิดความมั่นคงทางอาหารหรือพื้นที่รูปธรรมในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด ที่เป็นผลจากทั้งที่ผ่านจาก

งานวิจัยและงานพัฒนา และเพื่อให้เกิดความชัดเจนร่วมกัน เพื่อสถาปนาความมั่นคงด้านอาหารในระดับชุมชนเป็นหลัก โดยระดับของความมั่นคงทางอาหาร พิจารณาจากการได้มาซึ่งอาหาร จาก 4 ฐาน ได้แก่ ฐานการผลิต ฐานเศรษฐกิจ ฐานทรัพยากร และฐานวัฒนธรรม คำนึงถึงความพอเพียงต่อความต้องการบริโภคในครัวเรือน เป็นสำคัญ และการมีสำรองอาหารเพื่ออนาคตร่วมด้วย พิจารณาจากคุณภาพของอาหาร พิจารณาจากความเสถียร และการสนับสนุน โดยมีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาวิจัย 4 จังหวัด คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง และจังหวัดน่าน

อำเภอป่อเกือ เป็นพื้นที่เป้าหมายหนึ่งในการศึกษาวิจัยในประเด็นความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนที่สูงและพื้นที่ลาดเชิงเขารวมถึงมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นพื้นที่ชายขอบที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการพัฒนาในระดับต่าง ๆ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยเบื้องต้นพบว่า สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ ทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหารเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการพึ่งตนเองทางด้านอาหารที่ลดลง อาหารมีไม่เพียงพอการบริโภคโดยเฉพาะปัญหาเรื่องข้าวไม่พอกิน ความหลากหลายของอาหารลดน้อยลง สัดส่วนที่มาของอาหารส่วนใหญ่มาจากการซื้อขาย รวมถึงสิทธิและการเข้าถึงระบบอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิการเข้าถึงฐานทรัพยากร สิทธิในทรัพยากรการผลิต รายได้ที่ดีำ การเข้าถึงระบบตลาด รวมถึงการเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพ และการรुकืบเข้ามาของระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพด ยางพารา ซึ่งจะมีผลต่อเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต การลดลงของทรัพยากรธรรมชาติและจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในอนาคต ดังนั้นคำถามที่ต้องหาทางออกร่วมกันก็คือ มิติการปรับตัวของชุมชนว่าชุมชนจะสร้างความมั่นคงทางอาหารได้อย่างไรท่ามกลางวิกฤตต่าง ๆ ที่รุมล้อมเข้ามา ทั้งเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นโยบายภาครัฐ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เข้ากระทบที่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะร่วมกันหรือหาวิธีการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างไร ให้สามารถอยู่กันได้อย่างยั่งยืน

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่านร่วมกับเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ จึงได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนชุดความรู้ ประสพการณ์ "การจัดการความมั่นคงทางอาหาร" ระหว่าง 4 จังหวัดเป้าหมายเพื่อเป็นการเรียนรู้ข้ามโหนดและข้ามโครงการวิจัย เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและสร้างการเรียนรู้เรื่องการจัดการความมั่นคงทางอาหารทั้งในระดับพื้นที่และระดับภาคเหนือ ซึ่งจะเป็นการสร้างพลังภาคีสู่การจัดการความมั่นคงของภาคเหนืออย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างการเรียนรู้เรื่องการจัดการความมั่นคงทางอาหารระดับภาคเหนือ
- 2) เพื่อแลกเปลี่ยนชุดความรู้ ประสพการณ์ "การจัดการความมั่นคงทางอาหาร" จากฐานชุมชนในพื้นที่อำเภอป่อเกือ จังหวัดน่าน

- 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงทางอาหาร

กลุ่มเป้าหมาย จำนวนประมาณ 100 คน

1) เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ	จำนวน 10 คน
2) เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน	จำนวน 5 คน
3) นักวิจัยจากเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ	จำนวน 40 คน
4) นักวิจัยจากเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อ.บ่อเกลือ	จำนวน 25 คน
5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ	จำนวน 20 คน

วันเวลาและสถานที่ วันที่ 12 ธันวาคม 2555 เวลา 08.30 – 12.00 น. ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เกิดความเข้าใจและการเรียนรู้เรื่องสถานการณ์การจัดการความมั่นคงทางอาหารระดับภาคเหนือ
- 2) เกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์ "การจัดการความมั่นคงทางอาหาร" ในพื้นที่ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน
- 3) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในระดับภาคเหนือและระดับพื้นที่กับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

กำหนดการ "การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ" ระหว่างวันที่ 11 - 13 ธันวาคม 2555 ณ พื้นที่อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

วันที่ 11 ธันวาคม 2555

เวลา 06.00 น. - 15.00 น. เดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ - อุทยานแห่งชาติขุนน่าน อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

เวลา 15.00 น. - 17.30 น. ผ่อนคลายความเมื่อยล้าจากการเดินทาง ด้วยการชมนก ชมไม้และแช่น้ำตก ในพื้นที่โครงการวิจัยฯ บ้านสะปัน ต.คงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

เวลา 17.30 น. - 18.00 น. เดินทางเข้าที่พักอุทยานแห่งชาติขุนน่าน

เวลา 18.30 น. - 19.00 น. รับประทานอาหารเย็น

เวลา 19.00 น. ชี้แจงรายละเอียดและกำหนดการจัดเวทีแลกเปลี่ยนในวันที่ 12 ธ.ค. 55

เวลา 20.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 12 ธันวาคม 2555

เวลา 06.30 น. - 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า

เวลา 07.00 น. - 07.45 น. เดินทางไปองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

เวลา 08.00 น. - 12.00 น. เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ "การจัดการความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมอำเภอบ่อเกลือ"

เวลา 12.00 น. - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

เวลา 13.00 น. - 14.00 น. เดินทางเข้าพื้นที่โครงการวิจัยฯ บ้านห้วยหมี่ ต.คงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

เวลา 14.00 น. - 16.00 น. เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเกี่ยวกับการจัดการความมั่นคงทางอาหาร / กิจกรรมสร้างฝายต้นน้ำเพื่อฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน

เวลา 16.00 น. - 17.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

เวลา 17.00 น. - 18.30 น. ทีมวิจัยบ้านห้วยหมี่นำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย และแลกเปลี่ยนพูดคุย เติบโตองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เวลา 18.30 น. - 20.00 น. ร่วมรับประทานอาหารเย็น "เมนูพื้นบ้านของพี่น้องลัวะห้วยหมี่" พร้อมชมการแสดงพื้นบ้านของพี่น้องลัวะ

เวลา 20.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 13 ธันวาคม 2555

เวลา 07.00 น. - 08.00 น. รับประทานอาหารเช้า

เวลา 08.00 น. - 11.30 น. สรุปวิเคราะห์ประเด็นความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ

เวลา 10.30 น. - 11.00 น. เดินทางออกจากบ้านห้วยหมี่

เวลา 11.00 น. - 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา

เวลา 12.00 น. - 13.00 น. เดินทางไปชมบ่อเกลือสินเธาว์ภูเขา ณ บ้านบ่อหลวง อ.บ่อเกลือ

เวลา 13.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

กำหนดการ เวทีแลกเปลี่ยนช่วงเช้าวันที่ 12 ธันวาคม 2555 (โดยละเอียด)

เวลา 8.00 – 8.30 น. ลงทะเบียน

เวลา 8.30 - 8.45 น. กล่าวชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน
โดย นายอภิสิทธิ์ ลัมยศ ผู้ช่วยผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

เวลา 8.45 - 9.00 น. กล่าวเปิดงาน
โดย พระครูสุจินนันทกิจ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

เวลา 9.00 – 9.30 น. ชมวีดิทัศน์ “วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมภาคเหนือ”

เวลา 9.30 - 9.45 น. นำเสนอบริบทชุมชนและสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ

เวลา 9.45 – 11.30 น. เสวนา "เมืองบ่อ : ความมั่นคงทางอาหารบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น"
โดย พระครูสุจินนันทกิจ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

นายอำเภอบ่อเกลือ จ.น่าน

ตัวแทนทีมวิจัยบ้านห้วยหมี่

คุณเมธวัฒน์ พุทธิธาดากุล นายก อบต.ดงพญา/หัวหน้าโครงการวิจัยบ้าน

สะพาน ต.ดงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

คุณชาญ อุทธิยะ พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำปาง

ดำเนินรายการโดย คุณอรุณี เวียงแสง เครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ

เวลา 11.30 – 12.30 น. ชักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์

เวลา 12.30 น. ปิดการประชุม

เวลา 12.30 น. รับประทานอาหารกลางวัน

(สรุปผลที่ประชุมมีรายละเอียดในภาคผนวก 1)

ในวันที่ 12 ธันวาคม 2555 หลังจากที่ผู้เข้าร่วมเวทีได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานในแต่ละพื้นที่แล้ว โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหาร ในช่วงบ่ายทีมเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ ได้ออกเดินทางไปยังพื้นที่โครงการวิจัยฯ บ้านสะพาน ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เพื่อเที่ยวชมความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านสะพาน ที่ชาวบ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์และใช้ประโยชน์มาอย่างยาวนานจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านสะพานยังมีน้ำตกสะพานที่สวยงามไว้คอยต้อนรับทุกคนที่เหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางที่ยาวไกล ได้มาพักผ่อนหย่อนใจและได้เที่ยวชมความงามตามธรรมชาติ ที่ธรรมชาติได้ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม นอกจากนั้นเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยังได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยบ้านสะพานและทีมวิจัยในพื้นที่ตำบลดงพญา โดยเฉพาะประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร โดยทุกคนให้สัญญากันว่า จะกลับมาเที่ยวชมและให้กำลังใจในการทำงานเพื่อท้องถิ่นในโอกาสต่อไป

จากนั้นจึงร่วมกันเดินทางไปยังจุดหมายที่ 3 คือ บ้านห้วยหมี่ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ซึ่งถือเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะประเด็นการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งชุมชนบ้านห้วยหมี่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะที่อาศัยในพื้นที่มาอย่างยาวนานและมีวิถีชีวิต วิธีการผลิตที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ หากแต่วันนี้ฐานทรัพยากรเริ่มเปลี่ยนแปลงไป สาเหตุทั้งมาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก... วันนี้เครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ จะได้ร่วมกันค้นหาคำตอบและช่วยเหลือกันทั้งในด้านความคิดและการลงมือปฏิบัติ

เมื่อทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ ได้เดินทางมาถึงยังบ้านห้วยหมี่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร หากแต่ใช้เวลาในการเดินเกือบชั่วโมง เพราะถนนเป็นทางลูกรัง ขึ้นเขาลงห้วยทำให้การเดินทางค่อนข้างลำบาก จากนั้นทีมวิจัยฯ ได้เก็บเข้าของสัมภาระต่าง ๆ เข้าที่พัก โดยแยกกัน

นอนตามบ้านเรือนของพี่น้องลัวะห้วยหมี่ ทั้งนี้เพื่อจะได้มีโอกาสได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตของพี่น้องลัวะอย่างใกล้ชิดและสนิทสนมกันมากขึ้น จากนั้นจึงได้มารวมตัวกันอีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่จะได้ไปทำกิจกรรมร่วมกัน นั่นก็คือการสร้างฝายชะลอน้ำบริเวณลำห้วยหมี่ ซึ่งเป็นลำห้วยที่ชาวบ้านได้ใช้ในการอุปโภคบริโภค แต่ปัจจุบันเริ่มประสบกับปัญหาน้ำไม่เพียงพอ หลังจากการสร้างฝายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทีมวิจัยภาคเหนือได้แยกย้ายกันไปทำภารกิจส่วนตัวและนัดหมายกันอีกครั้งหนึ่งในเวลา 17.00 น. เพื่อร่วมกิจกรรมในช่วงเย็น

ช่วงเย็นวันนี้ ชาวบ้านห้วยหมี่ทุกครัวเรือนได้พร้อมใจกัน จัดทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือและผู้เข้าร่วมเวทีทุกท่าน ทั้งนี้ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาที่เวลามิตรแก้วสหายคำแฉกแก้วมาเยือนต้องทำพิธีต้อนรับขวัญ โดยถือเป็นเรื่องสิริมงคลทั้งกับผู้มาเยือนและเจ้าของพื้นที่ จากนั้นจึงเป็นการรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน โดยเมนูอาหารวันนี้เป็นอาหารที่ทำได้ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพืชผักหลากหลายชนิด ปลา ข้าวไร่หอม ๆ กินกับน้ำพริก หลามบอน หมกปลา ผักลวก ผักนึ่ง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอาหารที่ได้จากแหล่งน้ำ จากป่า จากการผลิตของพี่น้องบ้านห้วยหมี่ทั้งสิ้น วันนี้เลยทำให้ผู้เข้าร่วมเวทีได้อิ่มหนำสำราญและเพลิดเพลินกับเสียงของการตีพิ (เครื่องละเล่นหนึ่งเดียวของพี่น้องลัวะบ้านห้วยหมี่) ที่ดังกังวานไปทั่วขุนเขา พร้อมกับเสียงเพลงของพี่น้องลัวะที่ถ่ายทอดความทุกข์ยากจากภัยสงครามในอดีตรวมถึงความอดอยากจากการที่ข้าวไม่พอกินแต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความสุขที่แฝงอยู่ในความทุกข์ของพี่น้องลัวะบนพื้นที่สูงของอำเภอป่อเกือ

ในช่วงของการร่วมรับประทานอาหารและเวทีรอบกองไฟ เครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือและทีมวิจัยในพื้นที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและสถานการณ์ปัญหาในแต่ละพื้นที่ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหของแต่ละพื้นที่ ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังได้ร่วมกันเผาข้าวหลามและนํามาทานร่วมกัน ทำให้บรรยากาศในค่ำคืนนี้มีแต่รอยยิ้มและความสุขของเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ

สำหรับเช้าวันที่ 13 ธันวาคม 2555 เป็นเช้าที่มีอากาศหนาวเย็น ปกคลุมไปด้วยเมฆหมอก พี่น้องเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือและพี่น้องลัวะห้วยหมี่ ต่างมานั่งผิงไฟเพื่อให้ร่างกายอบอุ่นจากลมหนาว พร้อมกับนั่งแลกเปลี่ยนพูดคุยประเด็นต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของความมั่นคงทางอาหาร การประกอบอาชีพรวมถึงสารทุกข์สุกดิบในการดำเนินชีวิต เติมเต็มด้วยน้ำดื่มสมุนไพรของพี่น้องลัวะ พร้อมรับประทานอาหารเช้าร่วมกัน

หลังจากที่รับประทานอาหารกันเสร็จแล้ว จึงเริ่มเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยกันอีกครั้งหนึ่ง โดยเริ่มจากการนำเสนอความก้าวหน้าโครงการวิจัยของพี่น้องบ้านห้วยหมี่ โดยมีตัวแทนทีมวิจัยเป็นผู้นำเสนอ พร้อมกับตอบข้อซักถามในด้านต่าง ๆ รวมถึงการเติมเต็มข้อมูลและข้อเสนอแนะจากเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ โดยมีข้อสรุปผลการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันดังนี้

สิ่งที่ประทับใจ

- ระบบคิดของชาวลัวะต่อปัญหาอาหารและระบบนิเวศน์
- ความเป็นเอกลักษณ์ของคนบ่อเกลือ คือมีสภาพที่ท่องเที่ยวมากมาย เช่น อุทยานแห่งชาติขุนน่าน
- มีผู้นำที่มีจิตใจมุ่งมั่นในการทำงานในเรื่องการพัฒนาชุมชน คือ เป็นแกนนำชุมชนที่มีการทำงานได้รวดเร็วและมีความเข้มแข็ง
- การต้อนรับที่อบอุ่น โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญาและผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยและผู้ดูแลทุกคน
- วิถีแบบน่าน “Slow life” เรียนรู้ที่จะยอมรับและปรับตัว

ต่อระดับเครือข่าย

- บ่อเกลือ (ต.คงพญา) มีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง
- ได้เรียนรู้ว่าผู้นำในชุมชนมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีความตั้งใจต่อการพัฒนาชุมชน
- ได้รู้ว่าบ่อเกลือยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากเมื่อเทียบกับชุมชนอื่น
- ได้เห็นพลังของเครือข่ายหลายระดับต่อการแก้ไขปัญหาความมั่นคงอาหาร
- ทุนเดิมของ ต.คงพญาที่เอื้อต่อการกอบกู้ สู่ความมั่นคงด้านอาหาร โดยชุมชนอย่างแท้จริงมีงานอีกมากในเรื่องการรวมคนพื้นที่ให้ลุกขึ้นมาจัดการตนเอง
- ภาวการณ์ร่วมมือ โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่น่าจะเป็นปัจจัยเอื้อสู่งานความมั่นคงด้านอาหารในอนาคต
- วิถีคน “ห้วยหมี” กับการจัดการอาหารท้องถิ่นและมิตรไมตรีตามวิถี
- เห็นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานกับชุมชน
- ความมั่นคงทางอาหารมีมากกว่าข้าว
- ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว
- แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
- สิ่งที่เราได้เห็นภาคร่วมในการทำงานวิจัยที่มีอยู่แล้ว เช่นการมีผู้นำท้องถิ่น ส่วนราชการ ภาคราชการ ฝายปกครองได้มาเข้าร่วมงานน่าจะเป็นจุดแข็งที่นำไปขยายงานภาคี การมีส่วนร่วมของกลุ่ม / องค์กร / หน่วยงานฯ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อเป็นเงื่อนไขของการร่วมมือนำวิชาการ ความรู้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลายมิติ มุมมองที่จะสามารถระดมมาสร้างเงื่อนไขเพื่อการเปลี่ยนแปลงขุนน่านได้ดียิ่งขึ้น

ต่อระดับชุมชน/วิถีชีวิต

- ได้เห็นความเป็นอยู่ของคนในบ้านห้วยหมึที่อาศัยและพึ่งพาธรรมชาติหากินกับธรรมชาติที่มีอยู่ในป่าโดยไม่เคื้อคร้อน แต่ยังไม่รู้ด้านสาธารณสุขการดูแลตัวเองให้ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บอย่างไร ความสะอาด
- ได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชุมชนอ้งคอง
- ความรู้ประสบการณ์การจัดการชุมชน / วิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิถีวัฒนธรรมชุมชน
- วิถีชีวิตของชาวถ้ำบ้านห้วยหมึมีความหลากหลายทั้งภาษา คนตรี การละเล่น อาหาร
- พบเห็นสัมผัสธรรมชาติทั้งดง / ธรรมชาติที่ถูกทำลาย
- ได้รู้ว่าบ้านนี้รักษาธรรมชาติอยู่อย่างนี้อย่างน้อย
- มาเที่ยวเมืองน่าน(อ.บ่อเกลือ)รู้สึกดีใจที่ได้มาเห็นชุมชนความเป็นอยู่ แหล่งท่องเที่ยว น้ำตก ทัศนียภาพที่สวยงามเจ้าบ้านต้อนรับดีมาก ๆ โอกาสหน้าจะมาใหม่
- รู้สึกถึงวิถีชีวิตชุมชนประเพณีพื้นบ้านของชาวบ้าน ความเป็นอยู่อย่างพอเพียงและรู้ถึงปัญหาของชาวชุมชน ชอบมากๆ เลย
- ได้เห็นของใช้แบบโบราณสมัยรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งจะหายไปแต่มาที่นี่ยังมีอยู่เยอะ และประทับใจในประเพณีพื้นบ้าน(การตีพิ) ประทับใจในบรรยากาศที่นี่มากวิวกี่สวย
- งานวิจัยพื้นบ้านได้สร้างสำนึกของคนท้องถิ่น(แม้เพียงกลุ่มเล็กๆ)ที่เห็นคุณค่าในการเรียนรู้จักตนเองและมีส่วนเข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงเพื่อรักษาคุณค่าที่ดีงาม เช่นการรักษาอาหารพื้นบ้าน การช่วยเหลืองานของส่วนรวม การเป็นเจ้าของกิจกรรมโครงการที่สร้างสรรค์ชุมชนให้ดีขึ้น
- ขอขอบคุณคณะทำงานที่ทำให้เราได้กินอาหารจากธรรมชาติ ได้แลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์พื้นบ้าน และทำให้เราได้เรียนรู้ว่าเพื่อนเครือข่ายของเรานั้นมีอยู่ทุกที่และงานสร้างโลกสร้างสรรค์สังคมนั้นไม่เคยมีพรมแดน
- ได้เห็นความเป็นอยู่ของคนในชุมชนความจำเป็นและความยากลำบากในการสัญจรแต่ชุมชนอยู่ได้ด้วยความซื่อสัตย์สามัคคีกันในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

- อยากให้บ้านห้วยหมึพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดีที่สุด และรักษาธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไป
- อยากเห็นงานวิจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาให้ชาวบ้านมีรายได้ มีความพออยู่พอกิน โดยไม่ต้องไปปลูกข้าวโพด ทำลายผืนดิน และอาหาร ธรรมชาติที่มีอยู่
- อยากเห็นโครงการเป็นรูปธรรมที่ชาวบ้านในชุมชนเพิ่มผลผลิตในการทำไร่ ปลูกข้าวจนพออยู่พอกิน โดยไม่ใช้สารเคมี

- อยากเห็นการฟื้นฟูรักษาสุขภาพโดยมีองค์ความรู้จากฐานอาหารพื้นบ้านและสมุนไพรรอบบ้านสิ่งที่เราได้เห็นมา
- น่าจะมีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ที่ใช้เวลามากเช่น 1 วัน
- ฝากวัฒนธรรมการตีพื้บ้านห้วยหมึให้มิผู้สืบทอดการตัดไม้การตีให้เยาวชน และพัฒนาเสียงดนตรีให้มีความหลากหลายสามารถออกงานสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้
- อยากให้คนในพื้นที่ได้เล่าสุขทุกข์ให้มากกว่านี้โดยเฉพาะชาวบ้าน
- ศึกษาพื้นที่ให้เห็นข้อมูลอย่างแท้จริงทั้งด้านบวก และลบแล้วจำแนกพื้นที่ตามฐานทุนเดิมและปัญหา
- หาโจทย์สำหรับพื้นที่วิกฤตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน
- จัดวงคุยเล็กๆ ของผู้มีใจเพื่อขยายแนวคิด กำหนดกิจกรรมพัฒนาที่เป็นรูปธรรม
- อยากให้จัดหาแหล่งน้ำตามลำห้วยเล็กๆ ไปสู่พื้นที่การเกษตรเพื่อให้ชาวบ้านหรือเกษตรกรมีทางเลือกในการประกอบอาชีพและยังเป็นการส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสานจนนำไปสู่เส้นทางความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศต่อไป
- อยากให้มีการจัดตั้ง “ธนาคารข้าวของชุมชน” เกิดขึ้นภายในชุมชน
- การนำเสนอมุมมองของนายกชาครูปภาพเพื่อประกอบการสื่อสารให้คนที่มารับฟังเรื่องกว้างกินข้าว ทำให้คนภายนอกไม่สามารถที่จะเข้าใจได้
- ระบบห้องน้ำ ห้องส้วม ความสะอาดของบ้านเรือน จุลบริการสาธารณสุข(เบื้องต้น)
- ควรมีการปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ หรือปลูกตามพื้นที่ว่างๆ ในบ้าน
- อยากให้ชุมชนมีรายได้จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา เช่นการขายของที่หาได้จากชุมชน
- การทำฝายชะลอน้ำต้องทำที่ต้นน้ำก่อน หรือเรียกว่าทำฝายที่ลำห้วยสาขาก่อนซึ่งฝายจะมีประโยชน์ 3 อย่างคือ ชะลอการไหลของน้ำ ยามหน้าฝนป้องกันน้ำที่ไหลหลากที่รวดเร็ว ดักตะกอน เพิ่มความชุ่มชื้นสู่ป่า

ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัยบ้านห้วยหมึ

- กิจกรรมในระยะที่ 2 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณให้เห็นแหล่งอาหารของชุมชน 4 ฐานมีสัดส่วนอย่างไร
- ความถี่ของการเข้ามาของหน่วยงานเป็นอย่างไร ลองเก็บข้อมูลเรื่องการซื้อของว่าซื้ออะไรบ้างจำนวนเท่าไร
- ข้อมูลเชิงลึกเรื่อง “ข้าว” ในทุกเรื่องเชิงปริมาณ เช่นใช้ Time line ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ข้าว วิธีการปลูก สถิติการกิน มีตัวเลขประกอบ
- อยากเห็นชาวบ้านปลูกผัก มีแปลงผักไว้ตามข้างบ้านริมรั้ว เบะมีการเลี้ยงหมูแบบธรรมชาติตามพื้นวิถีชาวบ้านแบบดั้งเดิม

- อยากให้ชุมชนเข้าใจหน่วยงานที่รับผิดชอบกับชุมชนจัดเวทีชาวบ้านให้ความรู้ให้เข้าใจความต้องการความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- เรื่องการทำไร่ข้าวหมุนเวียนแล้วทิ้งไว้ควรจะปลูกพืชอื่นเพื่อสร้างรายได้ที่พื้นที่พอทำได้ไม่
อยากปล่อยทิ้งไว้
- จัดหาแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มทางเลือกการประกอบอาชีพของคนในชุมชน และเสริมสร้างความ
มั่นคงทางอาหาร
- วิธีการรักษาความมั่นคงทางอาหาร การปลูกพืชแบบผสมผสานแบบดั้งเดิมเก็บเมล็ดพันธุ์แบบ
ดั้งเดิมปลูกเองผลิตเองด้วยเมล็ดพันธุ์ของชนเผ่าที่ถูกสภาพอากาศของพื้นที่ในชุมชนเองให้สืบ
ต่อไปอย่างมั่นคง
- จัดหาพันธุ์พืชที่ต้องการปริมาณน้ำน้อยส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เพาะปลูก
- ในกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลควรเน้นหรือให้น้ำหนักกับพิษภัยของวัฒนธรรมบริโภคนิยม
ที่จะเข้ามาในหมู่บ้าน
- ภูมิปัญญาเดิมของหมู่บ้านควรมีการสืบทอดให้กับคนรุ่นต่อไปอย่างเข้มข้น จริงจัง ต่อเนื่อง
- ให้ความสำคัญกับพืชผักพื้นบ้านและพันธุ์สัตว์ท้องถิ่นให้มากที่สุด
- เนื่องจากเป็นระยะที่ 1 ซึ่งเห็นได้ว่าข้อมูลที่ได้คล้ายพื้นที่ในป่าเขาที่อื่นๆ ขั้นตอนที่ 2 อยากให้
มีการดูงานเรียนรู้เปรียบเทียบชุมชนที่มีวิธีรักษาพืชพันธุ์อาหารท้องถิ่นตลอดจนวิธีปรับปรุง
การผลิต เช่นการปลูกพืชอาจใช้วิธีดั้งเดิมไม่ได้ ถ้าจะทำปุ๋ยใช้เองจะใช้วิธีไหนทั้งเรียนรู้และ
ทดลองทำไปในท่ามกลางกระบวนการวิจัยจะทำให้คณะนักวิจัยและคนในชุมชนได้รับ
ประโยชน์จากการวิจัยมากขึ้นอีกประการหนึ่งนั้นน่าจะเก็บรวบรวมพันธุ์พืชผักอาหารที่ผลิต
ได้เป็นพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์แลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ด้วยเพื่อชุมชนอื่นได้ใช้ประโยชน์อีกทั้งเป็น
ศูนย์ข้อมูลของความเป็นมาการใช้ประโยชน์ ลักษณะเฉพาะของพืชพันธุ์นั้นๆ เป็นภูมิปัญญาที่
เก็บรวบรวมเป็นเอกสาร การค้นคว้าเพื่อการสืบทอดและเพื่อการต่อยอดพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น
- การลงเวทีหาข้อมูลครั้งต่อไปอยากให้ทีมนักวิจัยของชาวบ้านห้วมช่วยกันหาข้อมูลจาก
ชาวบ้านอยากให้คงสภาพของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ไม่อย่าให้สูญหายหรือเปลี่ยนไป คง
สภาพเดิมไว้
- การเลี้ยงสัตว์น่าจะปศุสัตว์เพื่อจะมีการดูแลไม่ให้เกิดโรคลดการสูญเสีย (ปศุสัตว์
ตำบล)
- การนำเสนอ การทำสื่อ แผนที่นำเสนอเช่น แผนที่แหล่งอาหาร แผนที่รอบใน รอบนอก จะทำ
ให้น่าสนใจมากขึ้นและลดการอ่านลง
- การถ่ายภาพ พืชอาหาร สัตว์อาหารธรรมชาติและทำปฏิทินอาหารในรอบปี ทำเป็นสื่อถาวร
หรือไวเนวส์ จะทำให้เห็นภาพ

- ให้มีข้อมูลสนับสนุน(เชิงตัวเลข)เช่น ยกจน (มีรายได้เฉลี่ยเท่าใด)
- ขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับจารีตด้านอาหารว่ามีความมั่นคงอาหารอย่างไร
- สำรวจปริมาณ / มูลค่าของอาหารทุกแหล่งรอบหมู่บ้านว่ามีปริมาณขนาดไหน
- เน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนเป็นหลักให้ทุกคนมีส่วนในงานวิจัยให้ทุกคนสามารถเสนอความคิดเห็นในงานวิจัยร่วมกัน
- การให้ความรู้ในเรื่องการทำงานวิจัยให้แก่คนในชุมชนได้รู้และเข้าใจแนวทางการทำงาน
- การจัดทำธนาคารข้าวเพื่อเก็บข้าวไว้รับประทานในเวลาจำเป็น
- หาแนวทางการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด
- ความมั่นคงทางอาหารที่มีอยู่เดิมนั้นคืออยู่แล้วเพิ่มการอนุรักษ์และขยายพันธุ์ต่อให้กับลูกหลานในพื้นที่ได้รู้และรักษาไว้ให้ยั่งยืนแม้ผลกระทบต่างๆ จะเข้ามาถ้าการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้ทุกอย่างคงอยู่
- อยากให้เห็นข้อมูลพืชอาหารให้มากกว่าการสำรวจในเชิงปริมาณแต่ลงลึกถึงการใช้ประโยชน์ เช่นเป็นอาหารที่บริโภคเฉพาะชุมชน เป็นทั้งอาหารและเป็นทั้งสินค้าส่งออกในการสร้างรายได้ในเชิงเศรษฐกิจของชุมชน ได้ด้วยเนื่องจากได้วางแผนและกำหนดแนวทางไว้อย่างถูกต้อง
- การเก็บข้อมูล 1) พืชผักที่เป็นอาหาร 2) พืชผักที่เป็นสมุนไพร 3) พืชผักที่หายไป จะทำอย่างไรให้กลับคืนมา 4) พืชผักตามฤดูกาลมีอะไรบ้าง 5) การแปรรูปอาหารจากธรรมชาติ
- บ้านห้วยหมึมีการปลูกข้าวไร่น่าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับข้าวไร่ เช่น อาจจะทดลองดูว่าการหยอดข้าวจำนวนเมล็ดน้อยกว่าที่เคยปลูกอาจจะได้ผลผลิตมากก็ได้
- หาข้อมูลการบริโภคอาหารที่กินทุกวันในสัปดาห์
- หาข้อมูล บันทึกวันสำคัญทางวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน บันทึกสมุนไพรผักในธรรมชาติที่เกิดขึ้น จดปฏิทินอาหาร
- รักษาวิถีวัฒนธรรมให้ดำรงสืบทอดต่อไป ควรยินดี ภาคภูมิใจกับชีวิต วัฒนธรรมของตนเอง ยึดหลักพึ่งตนเอง ปักจายภายใน ให้มากที่สุด ตั้งรับ/รับรู้กับวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงภายนอก
- ขยายพื้นที่ชลประทานสู่ (ท่อ PVC) พื้นที่การเกษตร
- การปลูกพืชเสริมในไร่เหล่า (พืชเชิงเศรษฐกิจ) พืชอาหาร (ใบมัน)
- การเชื่อมโยงฐานอาหารไปสู่มิติทางเศรษฐกิจ (จำแนกชนิด ปริมาณ ความหลากหลาย ความต้องการของตลาด ความยั่งยืนของอาหาร)
- การจำแนกพืชอาหารที่เป็นยา (ชนิด ปริมาณ) (อาหาร สุขภาพ)
- อาหารเชื่อมสู่สังคม สอนลูกหลานให้รู้จักกินอาหารพื้นบ้านของชุมชน

หลังจากนั้นก็ถึงช่วงเวลาที่ทุกคนต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเอง โดยได้แวะชมบ่อเกลือสินเธาว์โบราณที่อำเภอบ่อเกลือและซื้อเกลือและผลิตภัณฑ์ชุมชนไปเป็นของฝาก โดยทุกคนให้สัญญาว่าจะกลับมาอีกครั้งหนึ่งในช่วงเวลาที่คืนข้อมูลของโครงการวิจัยบ้านห้วยหมึและบ้านสะปัน รวมถึงยินดีที่จะมาช่วยเหลือทีมวิจัยในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ โดยเฉพาะประเด็นการจัดตั้งกองทุนข้าวเพื่อคนคั้นน้ำและการหาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ ซึ่งการจัดเวทีเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารในครั้งนี้ ทุกคนได้ทั้งความรู้ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงได้สัมผัสกับวิถีชีวิต วิธีการผลิตของพี่น้องลัวะเมืองน่านและได้ความประทับใจจากการต้อนรับของคนในพื้นที่อย่างไม่มีลืมเลือน

3.5 การสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในพื้นที่

3.5.1 โครงการที่ผ่านการพิจารณาและได้รับการอนุมัติงบประมาณ

การสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยในพื้นที่นั้น มีเป้าหมายในการสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยในเชิงปริมาณอย่างน้อย จำนวน 4 โครงการ NODE จึงได้ดำเนินการพัฒนาโครงการ ทั้งที่เป็นโครงการต่อเนื่องจากปี 55 และโครงการใหม่ ซึ่งในปีงบประมาณ 2556 การดำเนินงาน NODE สามารถพัฒนาโครงการ เพื่อเสนอต่อ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้จำนวน 2 โครงการ รายละเอียด ดังนี้

1) โครงการ “การพัฒนารูปแบบการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านดอนตัน หมู่ 12 ต.ศรีภูมิ อ.ท่าวังผา จ.น่าน”

สถานะโครงการ

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการใหม่ จัดอยู่ในประเด็นสุขภาพ มีขอบเขตการดำเนินงานระดับหมู่บ้าน ดำเนินการในพื้นที่บ้านดอนตัน หมู่ที่ 12 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยมี OUTPUT ของงานที่สำคัญ ในเชิงวิจัย คือ 1) องค์ความรู้เรื่อง การจัดการ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดอนตัน 2) องค์ความรู้เรื่อง ผลลัพธ์ และผลกระทบต่อการจัดการ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังในชุมชน ด้านการพัฒนา 1) รูปแบบการจัดการ โรคติดต่อไม่เรื้อรังของชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล 2) ภาวการณ์เครือข่าย ชุมชนสามารถนาระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาเป็น เครื่องมือในการดำเนินงานในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ได้ภาคีเครือข่าย ชุมชน ครอบครัว บุคคลมีศักยภาพในการจัดการ โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 4) ชุมชนมีการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีผลต่อการจัดการ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังในชุมชน 5) ชุมชนมีระบบที่เอื้อต่อการเข้าถึงการจัดการ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังในชุมชน 6) ชุมชนมีการจัดตั้งแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังในชุมชน

โครงการนี้มีลักษณะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุขภาพชุมชน ที่ใช้ฐานข้อมูลบริบทของชุมชนมาร่วมวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัญหา ด้านการจัดการ โรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งโครงการนี้มีความน่าสนใจคือ 1) หากการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการวิจัยจะถูกนำไปใช้ด้านการพัฒนา

รูปแบบการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยชุมชนร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ 2) ทีมวิจัยหลักมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งมีองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนปัจจุบันและกลุ่มชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ดีที่จะช่วยกันสืบค้นข้อมูลและนำความรู้ในด้านต่าง ๆ มาร่วมกันแก้ไขปัญหา 3) การออกแบบการวิจัยโดยเน้นการค้นหาชุดความรู้และทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นฐานข้อมูลจากนั้นจึงนำมาเป็นแนวทางทดลองปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา โดยหน่วยงานที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องคือ โรงพยาบาลท่าวังพา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศรีภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีภูมิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อสม. พระสงฆ์ ยินดีให้การสนับสนุนกระบวนการวิจัย ทั้งในส่วนของความรู้ การมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และการวิเคราะห์ประเมินผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยชุมชน

2) โครงการ “การศึกษาารูปแบบการทองเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านแจรงหลวง ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน”

สถานะโครงการ

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการใหม่ จัดอยู่ในประเด็น “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” มีขอบเขตการดำเนินงานระดับ หมู่บ้าน ดำเนินการในพื้นที่ บ้านแจรงหลวง หมู่ที่ 4 ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยมี OUTPUT ของงานที่สำคัญในเชิงวิจัย คือ 1) องค์ความรู้เรื่อง ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน สภาพชุมชน การตั้งถิ่นฐาน วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านแจรงหลวง และลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว 2) สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน 3) สามารถพัฒนาคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและ มีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ด้านการพัฒนา 1) สามารถสร้างคุณค่าของทรัพยากร และของดีที่มีในชุมชนมาพัฒนาสู่การจัดการท่องเที่ยวได้อย่าง มีประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนในการขายของฝาก ของที่ระลึก ให้กับนักท่องเที่ยว 2) การสร้างภาคีการเรียนรู้หลายภาคส่วนในการอนุรักษ์และการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติและใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของบ้านแจรงหลวง 3) สามารถผลักดันรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านแจรงหลวง ให้อยู่ในแผนการพัฒนาของหน่วยงานในพื้นที่ได้

โครงการนี้มีลักษณะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้ฐานทรัพยากรและวิถีชีวิตวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว ซึ่งโครงการนี้มีความน่าสนใจ คือ 1) หากการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย องค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการวิจัยจะถูกนำไปใช้ด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ทีมวิจัยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ จึงถือเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้ให้โอกาสให้คนเล็กคนน้อยในพื้นที่ห่างไกลได้มีโอกาสทำวิจัย และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาชุมชนของตนเอง 3) การออกแบบ

การวิจัยโดยเน้นการค้นหาชุดความรู้และทุนหรือของดีที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยหน่วยงานที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลภูคา อุทยานแห่งชาติดอยภูคา เจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวง คณะครูโรงเรียนบ้านน้ำปัว ครู ศสช. บ้านแจรงหลวง หน่วยจัดการต้นน้ำขุนปัว ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สถาบันการท่องเที่ยวชุมชน ยินดีให้การสนับสนุนกระบวนการวิจัยทั้งในส่วนของคุณรู้ การทดลองจัดทำทัวร์ และการวิเคราะห์ประเมินผลและหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

3.5.2 โครงการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและอนุมัติสัญญา

นอกจากโครงการที่ได้พัฒนาโครงการอยู่ในระหว่างการค้าเนินงาน หรือโครงการที่ผ่านการพัฒนา และอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาทำสัญญา จำนวน 1 โครงการ ดังตาราง

ตารางที่ 3-3 โครงการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและอนุมัติสัญญา โหนดน่าน ปี 2556

ที่	ชื่อโครงการที่เสนอ	สถานะโครงการ
1	กระบวนการพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการขยะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนชาวเขา ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน	โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาขยะและศักยภาพในการจัดการขยะของชุมชนชาวเขาในพื้นที่ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน 2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนชาวเขา ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน 3. เพื่อพัฒนารูปแบบในการจัดการขยะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนชาวเขา ในพื้นที่ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่ง NODE ซึ่งได้ผ่านเวทีพิจารณาจากทีมกลไกกลางภาคเหนือแล้ว และได้ส่งต่อไปยัง สกว.ฝ่ายฯ ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงของการปรับแก้และจัดทำสัญญาโครงการ

3.5.2 โครงการที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาโครงการ

นอกจากโครงการที่ได้พัฒนาโครงการอยู่ในระหว่างการค้าเนินงาน หรือโครงการที่ผ่านการพัฒนา ในปีงบประมาณ 2556 NODE ได้ทำการพัฒนาโครงการต่อเนื่อง ตามกรอบงานของ NODE ซึ่งมีโครงการที่อยู่ในระหว่างการพัฒนา ดังตาราง

ตารางที่ 3-4 โครงการที่อยู่ระหว่างการพัฒนาโครงการ โหนดน่าน ปี 2556

ที่	ชื่อโครงการ	พื้นที่	สถานะ
1.	โครงการสืบสานประเพณีขึ้นพระธาตุศิริมงคล ตำบลน้ำปัว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	ชุมชนตำบลน้ำปัว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	โครงการดังกล่าว มีแนวคิดที่จะศึกษาค้นคว้าประเพณีขึ้นพระธาตุศิริมงคล ซึ่งถือว่ามีประวัติการก่อสร้างมาอย่างยาวนานและถือเป็นสิ่งคนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ หากแต่ในปัจจุบันรูปแบบประเพณีขึ้นพระธาตุได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น ความเข้าใจของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่ขาดความตระหนักถึงคุณค่าความหมายของประเพณีขึ้นพระธาตุ ดังนั้น กลุ่มผู้นำ ผู้สูงอายุและกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนจึงได้ตระหนักถึงปัญหาในเรื่องนี้ จึงได้มีการพัฒนาโครงการวิจัยขึ้นมา ซึ่งในปัจจุบันได้มีการนำเสนอต่อทีมผู้ทรงคุณวุฒิ กลไกกลางภาคเหนือได้พิจารณาให้ความเห็นจำนวน 2 ครั้ง
2.	โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	สืบเนื่องจากตำบลคงพญา ถือเป็นตำบลเดียวในจังหวัดน่านที่คว่ำได้ที่ยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ กอปรกับเป็นพื้นที่เดียวที่ไม่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ชุมชนในพื้นที่ยังคงยึดหลักความเป็นชุมชนลัวะค่อนข้างสูง และมีวิถีชีวิต วิธีการผลิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก ซึ่งในเวทีการพูดคุยทั้งในระดับพื้นที่และเวทีในพื้นที่ภาคเหนือและผู้บริหาร สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีความเห็นร่วมกันว่าพื้นที่ตำบลคงพญาน่าจะเป็นพื้นที่ต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้ โดยอาศัยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความมั่นคงทางอาหารและทางด้านเศรษฐกิจแบบพอเพียงภายใต้บริบทของชุมชน ซึ่งปัจจุบัน โครงการดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงของการจัดเวทีพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจ
3	โครงการรูปแบบการจัดการเรื่องแข่งโดยความร่วมมือของชุมชนที่เื้อต่อ	เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	ประเพณีแข่งเรือของจังหวัดน่าน ประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตงดงามเรียบง่าย และภายใต้ความงดงามและเรียบง่ายนั้น จะผนึกเอามิติแห่งความร่วมมือเอื้ออาทรเกื้อหนุนจนเจือรวมแรงร่วมใจและทั้งยังหล่อหลอมให้เกิดสำนึกที่ดีของชุมชนเมืองน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนึกในการอนุรักษ์ปกป้องรักษาสายน้ำต่างๆให้เข้มแข็งไว้เป็นสายธารแห่งชีวิต ด้วยเหตุผลเพราะความผูกพันธ์

ที่	ชื่อโครงการ	พื้นที่	สถานะ
	กระบวนการ สร้างความ เข้มแข็งของ ชุมชนอำเภอ เวียงสา จังหวัด น่าน		ระหว่างคนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการทำอยู่ ทากิน ทางด้านการเกษตร ซึ่งต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยหลักของการดำเนินการเพื่อให้เกิดความตระหนักแห่งธรรม คงไม่มีปราชญ์ท่านใดที่จะปฏิเสธว่าน้ำสามารถที่จะซึมซาบแทรกซ้อนเข้าไปได้ทุกเรื่องที่เป็นบริบทของความเป็นมนุษย์ชุมชนและสังคม เพราะสายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางเศรษฐกิจ สายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางการเมือง สายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางสังคม สายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางสุขอนามัยและรวมถึงการศึกษาวัฒนธรรม ประเพณีแห่งชุมชน สังคม ท้องถิ่นและที่สำคัญอีกประการหนึ่งสายน้ำคือ สายสัมพันธ์แห่งมวลมนุษยชาติ เพราะเส้นทางน้ำคือเส้นทางชีวิตแห่งการติดต่อสัมพันธ์กันของมวลมนุษยชาติประเพณีแห่งเมืองน่าน เป็นตำนานแห่งจารีตประเพณีของการทำงานร่วมกัน สู่การฟื้นฟูเกลียวแห่งความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน เรือแข่งเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นของสูงที่ทุกคนเคารพบูชา เชื่อถือ ไม่มีผู้ใดจะนามาทากันเล่นๆ ได้โดยไร้เหตุผล โดยเฉพาะกรณีของจังหวัดน่าน จากตำนานการสร้างเมืองวรรณครของจังหวัดน่าน มีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของคนมาจากสายน้ำ เป็นเทพหรือสัตว์ที่ยิ่งใหญ่ ทรงมหิทรานุภาพ คือ พญามังกรจากกลุ่มแม่น้ำโขงในดินแดนธิเบต เมื่อผ่านมาถึงอินเดียพุททาม สิบสองปันนาและล้านนา พญามังกรจึงแปลงเปลี่ยนเป็นนาถหรือนาค หมายถึง พญานาคราชนั่นเองจึงทำให้การแข่งหัวเรือแข่งของจังหวัดน่านเป็นสัญลักษณ์ของเมืองน่าน คือ หัวเรือทำเป็นหัวพญานาค ซึ่งแตกต่างจากการตกแต่งหัวเรือแข่งของถิ่นอื่นทั้งหมด ซึ่งตรงนี้นับว่าเป็นอัตลักษณ์ทางความเชื่อถือศรัทธาของปวงชนชาวน่านอย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่าการจัดประเพณีเรือแข่งของจังหวัดน่าน เป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อนมีศิลปะเป็นศาสตร์ที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อถือ ศรัทธา ฟื้นฟูชุมชนให้ดำรงมีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ศึกษาค้นคว้าเพื่อเข้าใจถึงแก่นแท้ของความมุ่งหมายในตัวตนแห่งประเพณีการแข่งเรือจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการได้รู้ถึง

ที่	ชื่อโครงการ	พื้นที่	สถานะ
			รากเหง้าแห่งความเป็นชุมชนเข้มแข็งของประชามนัน ด้วยจิตสำนึกที่มีความรักเมื่อนาน หากแต่ปัจจุบัน รูปแบบการแข่งขันเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โครงการวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ 1. เพื่อสืบค้นความเป็นมาของประเพณีการแข่งขันเรืออำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเรือแข่งของชุมชนในเขตอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 3. เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้กับชุมชน
4	โครงการตามรอยเส้นสายผ้าลายน้ำไหลสู่ประวัติศาสตร์ล้านนา ภูมิศึกษา ผ้าทอลายน้ำไหลบ้านคอนไชย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	บ้านคอนไชย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	โครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ค้นคว้า รวบรวม ความภาคภูมิใจของท้องถิ่นเพื่ออธิบายความหมายเชิงคุณค่าทางวัฒนธรรม และสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยคนในท้องถิ่น โดยใช้ลวดลายผ้าทอลายน้ำไหลเป็นเครื่องมือในการสืบค้น รากเหง้าประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่ลบล้างไปจากชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ และรู้จักตัวตน เพราะที่ผ่านมาเรื่องราวของคนล้านนา จะถูกบันทึกไว้ในความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่และมีคุณค่าเพียงเรื่องเล่าส่วนบุคคล และยังขาดโอกาสในการเล่า ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และการยืนยันข้อเท็จจริง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการสืบค้น และตรวจสอบข้อมูล เพื่อคนท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เพื่อเป็นมรดกตกทอดให้กับชนรุ่นหลัง โดยเฉพาะลูกหลานชาวล้านนาในเขตเวียงสาได้สืบทอดและรักษาวัฒนธรรม อย่างรู้คุณค่า และเพื่อพัฒนาศักยภาพให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ หรือการสืบทอดศิลปะและประวัติศาสตร์วัฒนธรรม พร้อมๆ กับการก็สามารถนำกลับมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันทั้งเชิง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไป
5	โครงการ" การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวไท	บ้านสบยาง ตำบลป่าแลวหลวง อำเภอสันติสุข	โครงการวิจัยนี้ มีเป้าหมายที่จะศึกษาวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาของชาวไทต่อการจัดการฐานอาหารของชุมชน ซึ่งปัจจุบันฐานอาหารของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการซื้อ อาหารท้องถิ่น ทั้งจากธรรมชาติและการผลิตเริ่มลดน้อยลง คนรุ่นปัจจุบัน

ที่	ชื่อโครงการ	พื้นที่	สถานะ
	สื่อต่อการจัดการฐานอาหารของชุมชนบ้านสบยาง ตำบลป่าเลาหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน	จังหวัดน่าน	ไม่ให้ความสำคัญกับอาหารท้องถิ่น แต่กลับไปให้ความสำคัญอาหารจากการซื้อ ซึ่งส่วนใหญ่พืชผักที่นำมาบริโภคปนเปื้อนด้วยสารเคมี ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน ซึ่งหากไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการบริโภคอาหารหรือรูปแบบการผลิตต่าง ๆ ย่อมจะสูญหายไป ชุมชนจึงต้องการที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูล ทั้งในด้านทุนเดิม ศักยภาพของชุมชน องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการจัดการฐานอาหารของชุมชน
6	โครงการ"การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายบนฐานพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมจirim ศึกษา วัดห้วยซ้อ อ.แม่จirim น่าน	โรงเรียนพระปริยัติธรรมจirim ศึกษา (วัดห้วยซ้อ) อ.แม่จirim จ.น่าน	เป็นโครงการวิจัยที่ต้องการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายให้กับพระภิกษุ-สามเณรที่เข้ามาบวชเรียน ซึ่งมีการเรียนทั้งในส่วนของพระปริยัติธรรมและแผนกสามัญศึกษา แต่ยังประสบปัญหาในเรื่องของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทของพื้นที่

3.6 การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่อยู่ในช่วงของการติดตามของ NODE น่านในปีงบประมาณ 2555 - 2556 มีจำนวนทั้งสิ้น 7 โครงการ สามารถจำแนกโครงการได้ดังต่อไปนี้

3.6.1 โครงการสถานะปกติอยู่ในช่วงระหว่างดำเนินการติดตาม

ตารางที่ 3-5 โครงการที่อยู่ในช่วงดำเนินการที่ต้องติดตาม โหนดน่าน ปี 2556

ที่	ชื่อโครงการ	สถานะโครงการ
1.	แนวทางการฟื้นฟูฐานอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชาวลัวะบ้านห้วยหมี่ ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	ส่ง (ร่าง) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ให้ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว รอผลการพิจารณา

ที่	ชื่อโครงการ	สถานะโครงการ
2.	แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติชุมชนบ้านสะป็น หมู่ 1 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	ส่ง (ร่าง) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ให้ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว รอผลการพิจารณา
3.	กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่บ้านสบยาว ต.เมืองจัง อ.ภูเพียง จ.น่าน	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
4.	การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
5.	กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่บ้านสบยาว ต.เมืองจัง อ.ภูเพียง จ.น่าน	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
7.	การจัดการทรัพยากรในลำนํ้ามิด เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านน้ำมิด ตำบลเปือ อ.เชียงกลาง จ.น่าน	อยู่ระหว่างการดำเนินการระยะที่ 2
8.	การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านแรงหลวง ตำบลภูคา อำเภอบัว จังหวัดน่าน	อยู่ระหว่างการดำเนินการระยะที่ 1 (เริ่มสัญญาวันที่ 1 สิงหาคม 2556)
9.	การพัฒนาารูปแบบการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านคอนตัน หมู่ 12 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน	อยู่ระหว่างการดำเนินการระยะที่ 1 (เริ่มสัญญาวันที่ 1 กันยายน 2556)

3.6.2 โครงการล่าช้า อยู่ในระหว่างการดำเนินการติดตาม

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทีมงานได้พยายามลงพื้นที่ เพื่อติดตามโครงการวิจัย และได้ช่วยกันคลี่คลายสถานการณ์เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นไปตามกรอบเงื่อนไข ทั้งในด้านระยะเวลา งบประมาณ รวมถึงคุณภาพของงานวิจัย ซึ่งมีโครงการวิจัยที่ล่าช้า จำนวน 5 โครงการ ดังตาราง

ตารางที่ 3-6 โครงการล่าช้าที่ต้องติดตาม โหนดน่าน ปี 2556

ที่	ชื่อโครงการ	สถานะโครงการ	ระดับความวิกฤต			การติดตาม
			มาก	กลาง	น้อย	
1	กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแห่น เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยไก (สาหร่ายน้ำจืด) ในแม่น้ำยาวของชุมชนบ้านแห่น ม. 1,2,3 ต.ผาทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน	อยู่ระหว่างการปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์			/	จะติดตามให้แล้วเสร็จภายในเดือน กันยายน 2556 / สุทธิรา
2	การพัฒนากลุ่มและเครือข่ายเกษตรกรผสมผสาน โดยเกษตรกร ตำบล คู่งษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน	ส่ง(ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้ว อยู่ระหว่างรอผลการพิจารณาจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น			/	จะติดตามให้แล้วเสร็จภายในเดือน กันยายน 2556 / สุทธิรา
3	แนวทางแก้ไขปัญหาวัวไม่พอกินฯ บ้านสว่าใต้ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน	อยู่ระหว่างการรอผลการพิจารณา(ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น			/	มอบหมายให้ คุณอภิสิทธิ์ ลัมยศ เป็นผู้ติดตาม
4.	การจัดการขยะตำบลป่าคาหลวง อ.บ้านหลวง จ.น่าน	ส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรียบร้อยแล้ว			/	มอบหมายให้ คุณสุทธิรา อุดใจ เป็นผู้ติดตาม
5	การลดการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรของชุมชนตำบลช้าง อ.เวียงสา จ.น่าน	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์			/	มอบหมายให้ คุณสุทธิรา อุดใจ เป็นผู้ติดตาม

3.7 กระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการ ดังนี้

3.7.1 โครงการสถานะปกติ อยู่ในช่วงระหว่างดำเนินการติดตาม

1) การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อเตรียมความพร้อมในเบื้องต้นก่อนเริ่มดำเนินงาน ด้วยกระบวนการชวนทบทวนความเข้าใจต่อโครงการ เริ่มตั้งแต่ในช่วงของการเริ่มต้นพัฒนาโครงการจนได้

ข้อสรุปเป็นประเด็นโจทย์วิจัย เพื่อร่วมทบทวนทำความเข้าใจต่อที่มาและความสำคัญของโครงการ จากนั้นจึงนำกรอบแนวคิดโครงการมาสร้างความเข้าใจในเป้าหมายและภาพรวมของโครงการว่าทั้งหมด มีกรอบแนวทางการดำเนินการอย่างไรเพื่ออะไร สุดท้ายเป็นการทบทวนรายละเอียดแผนการทำงานเพื่อให้ทราบว่า จะมีขั้นตอนการทำงานร่วมกันอย่างไรบ้าง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทีมวิจัยนำสิ่งที่ได้จากการทบทวนครั้งนี้กลับไปสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องคนอื่นๆ ในชุมชน

2) การประชุมฝึกปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อม ในการออกแบบกระบวนการเก็บ ข้อมูล โดยจัดกระบวนการให้ทีมวิจัยได้ทดลองสร้างประเด็นหัวข้อสำคัญของข้อมูลในแต่ละชุด แหล่งข้อมูลที่คาดว่า จะไปศึกษาหรือจัดเก็บข้อมูล จากนั้นจึงให้ทีมวิจัยได้มีการจัดแบ่งบทบาทการรับผิดชอบหลักในแต่ละประเด็นข้อมูล และทดลองให้แต่ละกลุ่มสร้างเนื้อหาข้อมูลคร่าวๆ ในเบื้องต้น เพื่อให้เห็นตัวอย่างและนำมาแลกเปลี่ยนกันถึงจุดเด่นและจุดบกพร่องที่ต้องปรับปรุง โดยมีทีมงาน NODE คอยให้ข้อคิดเห็น

3) กำหนดแผนการติดตามเพื่อสนับสนุนงานของ NODE กับทีมวิจัย ซึ่งการติดตามเพื่อสนับสนุนงานในเบื้องต้นจะแบ่งตามพื้นที่เดิม ซึ่งพี่เลี้ยงเคยทำงานมาก่อน เพื่อเป็นการสะดวก ส่วนพื้นที่ใหม่ พี่เลี้ยงจะลงพื้นที่ด้วยกัน เพื่อจะได้ทำความรู้จักและเข้าใจกระบวนการทำงานร่วมกับทีมวิจัยมากยิ่งขึ้น

4) ลงพื้นที่ติดตามความก้าวหน้า ทั้งในด้านกระบวนการทำงานและเนื้อหาข้อมูล ซึ่งหากเป็นไปได้ ทีมงานจะลงพื้นที่ทุกครั้ง ซึ่งการลงพื้นที่ในแต่ละครั้ง จะร่วมกับทีมวิจัยชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในการทำงาน ซึ่งถือเป็นการเติมเต็มทั้งด้านทาง กลางทางและปลายทาง ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.7.2 โครงการล่าช้าที่อยู่ในระหว่างการติดตาม

1) ประชุมหารือภายใน NODE อาศัยเวทีประชุม ให้ผู้รับผิดชอบประเมินสถานการณ์ ปัญหาอุปสรรค ที่ทำให้เกิดความล่าช้า ออกแบบในการติดตามตามสถานการณ์ กำหนดผู้รับผิดชอบหลัก และรอง กำหนดวันส่ง และรายงานความก้าวหน้าในที่ประชุมครั้งต่อไป

2) ลงพื้นที่ติดตามอย่างใกล้ชิด อธิบายและสร้างความเข้าใจแก่นักวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง

3) หนุนเสริมและช่วยเหลือโครงการวิจัย และทีมวิจัย กรณีที่ไม่สามารถทำได้ เช่นการเขียนรายงาน (เนื่องจากทีมวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน มักประสบปัญหาในการเขียนรายงาน รวมถึงการเขียน – อ่านภาษาไทยไม่ได้ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งบางครั้งต้องอาศัยการล่าผู้การฟังแล้วนำมาสู่การบันทึกข้อมูล และนำมาเขียนรายงานวิจัย)

4) เติมเต็มกำลังใจแก่ทีมวิจัย ทั้งด้านน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ อย่างต่อเนื่อง

5) จัดทำเอกสารชี้แจงความล่าช้า นำเสนอเพื่อหาทางออกร่วมกับเครือข่ายงานวิจัยภาคเหนือในงานประชุม RC / ส่งให้ สกว.ฝ่ายฯ พิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อขอขยายเวลาในการศึกษาวิจัย

3.8 การร่วมเวทีการประชุมต่างๆ ของ NODE

การเข้าร่วมการประชุมต่างๆ ของ NODE เป็นบทบาทหนึ่งในการทำงานในพื้นที่ ซึ่งบทบาทของ NODE จะมีหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนความรู้บนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งการสนับสนุนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ภายใต้เครื่องมือ CBR ซึ่งในปีงบประมาณ 2556 สามารถสรุปผลการร่วมเวทีต่างๆ ได้ดังตาราง

ตารางที่ 3-7 การเข้าร่วมในกิจกรรมประชุม / เสวนา / เวที / อื่น ๆ Node น่าน ปี 2556

เดือน	รวม (ครั้ง)	จัดโดย สกว.				จัดโดย ภาวคิความร่วมมือต่าง ๆ			
		รวม	ประเทศ	ภาค	จังหวัด	รวม	ประเทศ	ภาค	จังหวัด
ตุลาคม	4	3	-	3	-	1	-	-	1
พฤศจิกายน	6	2	-	2	-	4	-	-	4
ธันวาคม	5	2	-	2	-	3	-	-	3
มกราคม	5	3	-	3	-	2	-	-	2
กุมภาพันธ์	8	6	-	6	-	2	-	-	2
มีนาคม	5	3	-	3	-	2	-	-	2
เมษายน	4	2	-	2		2	-	-	2
พฤษภาคม	5	2	-	2	2	3	-	-	3
มิถุนายน	4	2	-	2	2	2	-	-	2
กรกฎาคม	6	3	-	3	2	3	1	1	1
สิงหาคม	5	2	-	2	1	3	1	2	2
กันยายน	1	1	-	1	-	-	-	-	-
รวม	58	31	-	31	-	27	-	-	27

สรุปการเข้าร่วมกิจกรรมเวทีต่าง ๆ ของ NODE เพื่อการจัดการความรู้และเชื่อมโยงเครือข่าย ใน ปีงบประมาณ 2556 (ตุลาคม 2555 – กันยายน 2556) มีทั้งหมด 58 ครั้ง (เป็นเวทีที่นอกเหนือจากแผนงานปกติของ NODE) ซึ่งแยกตามรูปแบบของกิจกรรมเวที ดังนี้

- 1) เป็นเวทีที่จัดโดย สกว. (กลไกภาค) กิจกรรมหลักๆ ได้แก่ เวทีพิจารณาโครงการ เวทีพัฒนาศักยภาพ และเวทีประชุม RC ภาคเหนือ และเวที ABC สัญจร ทั้งที่จังหวัดน่านและจังหวัดเชียงราย รวมจำนวนทั้งสิ้น 31 ครั้ง
- 2) เป็นการร่วมเวทีการประชุมและกิจกรรมของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในจังหวัด มีการเข้าร่วมประชุมจำนวน 27 ครั้ง

จากการที่ทางคณะทำงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ได้เข้าร่วมประชุม
เวทีต่าง ๆ ในรอบปี ทั้งในด้านเวทีที่จัดโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือ
เวทีการประชุมและกิจกรรมของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาค สิ่งที่ทางคณะทำงาน
ได้รับที่สุด คือ ความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนของความรู้ทางวิชาการ การจัดการความรู้ เทคนิควิธีการทำงาน
วิจัย การพัฒนาข้อเสนอโครงการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อศูนย์
ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน รวมถึงแนวทางการขับเคลื่อนงานวิจัยฯ ภายใต้บริบทภูมิสังคม
จังหวัดน่านและถือเป็นการทำงานร่วมกันกับองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดน่าน

ทั้งนี้ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมฝึกอบรมในเวทีต่าง ๆ โดยเฉพาะเครื่องมือในการทำงานที่
จะเพิ่มประสิทธิภาพทั้งในด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ทุนทางสังคมและสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
ทั้งในระดับชุมชน ตำบล อำเภอและจังหวัด รวมถึงสถานการณ์ภายนอกที่เข้ามามีผลกระทบต่อคนเมืองน่าน
โดยเฉพาะประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหาร นอกจากนั้นเครื่องมือการ
จัดการความรู้ จะมีส่วนช่วยให้โหนดได้ร่วมกันถอดบทเรียนการทำงานและนำมาสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในเมืองน่าน เพื่อที่จะนำมาประมวลเป็นชุดความรู้ในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำเผยแพร่ต่อไป
ขณะเดียวกันที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ได้เป็นที่รู้จักและสร้างการยอมรับกับ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทำให้ได้มีโอกาสร่วมงานกันมากขึ้น และมีหลาย ๆ หน่วยงานได้มีการ
ประสานการทำงานรวมถึงได้นำเอาเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปปรับใช้ในการทำงานและได้ลงพื้นที่
ทำงานร่วมกัน จนเป็นที่ประจักษ์กับสังคมเมืองน่านมากยิ่งขึ้น

เหนือสิ่งอื่นใด ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ถือเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งใน
เมืองน่าน ที่มีส่วนสำคัญในการที่ยกระดับของปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ห่างไกล
ให้ได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา ภายใต้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
ร่วมกับองค์ความรู้สมัยใหม่ จนสามารถที่จะทำให้หน่วยงานในแต่ละระดับได้ให้การยอมรับและนำไปสู่
การทำงานแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นมิติใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองน่าน อย่างไรก็ตามการที่ทาง
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ได้มีโอกาสทำงานร่วมกับพี่น้องเมืองน่านในการที่จะแก้ไข
ปัญหาร่วมกัน จำเป็นที่จะต้องอาศัยภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไข
ปัญหาได้อย่างยั่งยืน (เกาถูกที่คัน) รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของปัญหา

ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมเวทีในระดับต่าง ๆ ทั้งที่จัดโดย สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่น และฝ่ายอื่น ๆ ทำให้เกิดความรู้และประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น ซึ่งสามารถที่จะนำเอาองค์
ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้น มาใช้กับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงการได้มีโอกาสทำงาน
ร่วมกับภาคีต่าง ๆ ในพื้นที่น่าน ทำให้เกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี โดยถือเป้าหมาย
ร่วมกันคือ การสร้างสังคมเมืองน่านให้น่าอยู่ และการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดคือคนเมืองน่าน ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของ

ปัญหาและเจ้าของเมืองน่าน ย่อมจะรู้และเข้าใจสถานการณ์ได้ดีที่สุด ภายใต้ความร่วมมือร่วมใจของทุก ๆ ฝ่าย

3.9 ชุดความรู้ “การสถาปนาความมั่นคงด้านอาหาร ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ”

เป็นงานเชื่อมกับการขับเคลื่อนจุดเน้นเชิงประเด็น (Theme) กลไกกลางสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ ที่กำหนดให้ “ตำบลคงพญา” เป็นเป้าหมายเชิงพื้นที่ในการทดลองจัดการความรู้สู่ความมั่นคงด้านอาหาร โดยมีกระบวนการศึกษา ทบทวนสถานการณ์ความเสี่ยง ความเปราะบางต่อความมั่นคงด้านอาหาร ของพื้นที่ การทบทวนทุนด้านต่าง ๆ ที่มี (ความรู้ คน เครือข่าย หน่วยงานสนับสนุน) เพื่อกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน เพื่อลดความเสี่ยงต่อความมั่นคงด้านอาหาร หรือพัฒนาระดับทุนต่าง ๆ ที่มี สู่การจัดการอาหารบนฐานทรัพยากรพื้นที่สูง ชนชาวลัวะ ในตำบล รวมถึงแสวงหากลไกการจัดการร่วมในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย ผลการศึกษา ทบทวน ในปี 2556 สรุปได้ ดังนี้

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน “พอเพียง เคียงธรรม นำวิถีน่าน” ได้ดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 – พ.ศ. 2556 รวมทั้งสิ้น 37 โครงการ โดยโครงการส่วนใหญ่เป็นประเภทประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ด้านความมั่นคงทางอาหาร การจัดการชุมชน กลุ่มเยาวชน ด้านวัฒนธรรมประเพณี ที่เอื้อต่อวิถีชีวิต และการดำรงชีพของคนในชุมชน ที่มุ่งเน้นที่ตัวชาวบ้านเป็นเจ้าภาพ ในการศึกษาและทำการวิจัย นำความรู้ที่ได้ หรือผลงานไปประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อต่อยอดและสนับสนุนงานของชาวบ้าน และที่สำคัญ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านรวมถึงชาวบ้านกับหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของจังหวัดน่านในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งถือเป็นเป้าหมายยุทธศาสตร์ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเป็นวาระร่วมของจังหวัดน่าน

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา มีการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกันกลไกสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งกลไกได้เลือกพื้นที่ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ซึ่งมีโครงการวิจัยด้านความมั่นคงทางอาหาร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขปัญหาข้าวไม่พอกิน และด้านการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพร เป็นตัวแทนพื้นที่รูปธรรมในระดับตำบล เป็นตัวแทนของนิเวศที่สูงกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ” ซึ่งกระบวนการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การสถาปนาความมั่นคงทางอาหาร ผลการดำเนินงาน 3 ปี บทเรียนที่เป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้บรรลุ หรือไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สรุปได้ ดังนี้

1. กระบวนการขับเคลื่อนงานและผลที่เกิดขึ้น

กระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ในระยะเริ่มแรก เป็นการศึกษาวิจัยการสืบค้นต้นทุนทางสังคมของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อำเภอบ่อเกลือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นพื้นที่ เห็นผู้คน วิถีชุมชน เห็นประเด็นวิจัยและทุนทางสังคม สถานการณ์ในพื้นที่

อำเภอบ่อเกลือ รวมถึงการค้นหาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การทบทวนศักยภาพและทุนเดิม

เพื่อให้เห็นสภาพภูมิโนวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอบ่อเกลือและตำบลคงพญา ในเบื้องต้นจึงขอเสนอข้อมูลพื้นที่พอสังเขป เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพรวมของพื้นที่มากยิ่งขึ้น

1) ประวัติความเป็นมาของอำเภอบ่อเกลือและตำบลคงพญา

อำเภอบ่อเกลือ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดน่าน เดิมเรียกว่า "เมืองบ่อ" ซึ่งคงจะหมายถึง บ่อเกลือสินเธาว์ ที่มีอยู่ในพื้นที่ซึ่งเดิมมีอยู่จำนวน 9 บ่อ คือ บ่อหลวง บ่อหยวก บ่อตอง บ่อเวร บ่อน่าน บ่อกั้น บ่อกะ บ่อเกร็ด และบ่อข้าว กล่าวกันว่า "เมืองบ่อ" เดิมที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีความสำคัญมาตั้งแต่ในอดีตกาล ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามพงศาวดารเมืองน่าน ซึ่งพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ให้แต่งรวบรวมขึ้นไว้ มีข้อความกล่าวถึงแหล่งผลิตเกลือที่สำคัญที่เป็นสาเหตุให้พระเจ้าติโลกราชแห่งเมืองเชียงใหม่ยกทัพมายึดเมืองน่าน เมื่อปี พ.ศ.1993 ซึ่งก็มีความเป็นไปได้ว่ามีผลกระทบที่สำคัญต่อการทหารด้วย เพราะการรบในสมัยโบราณใช้กำลังรี้พลมาก ก็ต้องใช้เกลือมากเป็นพิเศษ ใครคุมบ่อเกลือได้ก็เท่ากับกุมยุทธปัจจัยที่สำคัญได้ด้วย อำเภอบ่อเกลือคงจะมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ไม่น้อย มีหลักฐานปรากฏว่าไม่เพียงแต่ประชากรภาคเหนือทั้งหมดที่อาศัยเกลือจากที่นี่ แม้แต่ในรัฐฉานของพม่าและมณฑลยูนนานก็อาศัยเกลือจากที่นี่ โดยอาศัยกองคาราวานวัวต่างในการขนส่งเกลือ แม้ในระบอบปัจจุบัน คนเมืองเงินแขวงไชยะบุรี ประเทศลาวปัจจุบัน ก็ยังคงใช้เกลือจากบ่อเกลือเหนือ ซึ่งมีบ่อเกลืออยู่ 3 บ่อ คือ บ่อเวร บ่อน่าน บ่อหยวก มีเกร็ดเล่าว่า พระเจ้าสามคำของพม่า เป็นผู้สร้างบ่อหยวก ปัจจุบันยังมีวัดบ่อหยวกเป็นสัญลักษณ์ ส่วนบ่อน่านนั้น เล่ากันว่าพระเจ้ายอคน่านเป็นผู้สร้าง ภายหลังสร้างบ่อเวรเพิ่มขึ้นอีกบ่อหนึ่งด้วยที่บ้านสะละปัจจุบัน ก็มีเรื่องเล่าว่า พญาหัวเหล็ก ซึ่งเป็นนักรบผู้เก่งกล้ามาสร้างบ่อเกลือไว้แต่ไม่สำเร็จ ส่วนทางบ่อเกลือได้นั้น มีตำนานเล่าว่า เมื่อ 700 กว่าปีมาแล้ว เมื่อครั้งเจ้าหลวงภูคากับพระเจ้าหลวงปัวยังเป็นมิตรกันอยู่ ทั้งสองปล่อยช้างเข้าไปในอาณาบริเวณที่เป็นบ่อเกลือปัจจุบัน ให้ควาญช้างเดินรอนแรมอยู่ราว 1 เดือน จึงไปพบช้างกำลังกินโป่งอยู่ ควาญช้างได้เอน้ำที่บริเวณโป่งมาถวายพระเจ้าหลวงปัว ซึ่งเมื่อชิมแล้วก็รู้ว่าเป็นเกลือ จึงรับสั่งให้ลองเคี้ยวดู ก็เป็นจริงตามนั้น พระเจ้าหลวงปัวยังได้ชวนเจ้าหลวงภูคา มาดื่มเกลือด้วยกัน และอาศัยใช้เกลือจากบ่อเกลือนี้ด้วยกัน จนอยู่มาวันหนึ่งเจ้าหลวงปัวยิงเก้งได้ 1 ตัว แบ่งให้เจ้าหลวงภูคา แต่ครั้งเจ้าหลวงภูคายิงเม่นได้กลับไม่แบ่งให้ สองคนจึงขัดแย้งกันใช้หอกพุ่งใส่กันปรากฏว่าเจ้าหลวงปัวพุ่งหอกตกใส่ท้ายบ้าน ส่วนเจ้าหลวงภูคาพุ่งหอกตกใส่หัวบ้าน วัตถุประสงค์เห็นว่ากำลังเสมอกัน แสดงว่า "ใจยังตรงกัน" คือยังคบกันต่อไปได้ บริเวณระหว่างหัวบ้านท้ายบ้านนี้ ปัจจุบันยังคงปรากฏอยู่เรียกว่า "หลักแดน" ในแต่ละปีต้องมีการเลี้ยงผี คือ เช่น ไหว้ผี ปัจจุบันกันบ่อเกลือทุกบ่อยังคงมีทองเหลือง กว้างราว 5 นิ้ว ยาว 20 นิ้ว อยู่ แสดงว่าคงสร้างขึ้นใช้ในเวลาใกล้เคียงกัน

ภายหลังทั้งสองพระองค์ก็คิดว่าจะนำคนที่ไหนมาอยู่ เมื่อปรึกษากันแล้วจึงไปนำคนที่อยู่เมือง เชียงแสน ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านบ่อหลวงในปัจจุบัน มาหักล้างถางพงทำเกลือที่นี้ ดังนั้นชุมชน บริเวณนี้จึงได้เกิดขึ้นและอาศัยอยู่กันมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาเมื่อการปกครองของรัฐขยายเข้ามาสู่พื้นที่เมือง บ่อ เมืองบ่อจึงได้อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอปัว โดยแยกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลบ่อเกลือเหนือและ ตำบลบ่อเกลือใต้ ซึ่งในระยะหลังมีราษฎรจากพื้นราบมาทำการค้าขายและตั้งรกรากอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบกับราษฎรในพื้นที่ก็ได้เพิ่มขึ้นมากขึ้น ทางราชการได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาและขยาย บริการสู่ประชาชนในพื้นที่ห่างไกล จึงได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย แบ่งเขตการปกครองท้องที่อำเภอ ปัว จังหวัดน่าน โดยแยกตำบลบ่อเกลือและตำบลบ่อเกลือใต้ เป็นกิ่งอำเภอบ่อเกลือ ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2531 และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอบ่อเกลือ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2538 และแยกตำบลบ่อ เกลือเหนือออกเป็นตำบลคงพญา และตำบลบ่อเกลือใต้ออกเป็นตำบลภูฟ้า ปัจจุบันอำเภอบ่อเกลือ แบ่งการ ปกครองออกเป็น 4 ตำบล คือ ตำบลบ่อเกลือเหนือ ตำบลบ่อเกลือใต้ ตำบลภูฟ้าและตำบลคงพญา

ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองจำนวน 7 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านสะปัน หมู่ที่ 2 บ้านห้วยโตน หมู่ที่ 3 บ้านสัวเหนือ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำเค และ หมู่ที่ 5 บ้านขุนน้ำจอน หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหมี่ และหมู่ที่ 7 บ้านสัวใต้ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอบ่อ เกลือประมาณ 8 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดน่านประมาณ 120 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 73,193.75 ไร่ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง คิดเป็น 90 % เป็นพื้นที่ราบหุบเขา 10 % ของพื้นที่ทั้งหมด มีความสูงจาก ระดับน้ำทะเลโดยประมาณ 400 - 1,100 เมตร มีจำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 3,352 คน ชาย 1,693 คน หญิง 1,659 คน ประกอบด้วยคนพื้นราบ (คนเมือง) ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ราบเชิงเขาติดลำ น้ำว่า อาชีพหลักคือการทำเกษตร คือการทำนาและทำไร่ข้าว นอกจากนั้นยังมีกลุ่มพี่น้องลัวะซึ่งมี จำนวนประชากรมากกว่าคนพื้นเมือง และพี่น้องม้ง โดยตั้งบ้านเรือนอยู่บนพื้นที่สูง ประกอบอาชีพทำไร่ หมุนเวียน โดยเฉพาะการปลูกข้าวไร่และพืชผักชนิดต่าง ๆ ผสมผสานในไร่ข้าว ซึ่งการเพาะปลูกส่วนใหญ่ เป็นการผลิตเพื่อยังชีพเท่านั้น

2) การทบทวนศักยภาพและทุนเดิม

2.1) ทุนภายในที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนงานความมั่นคงด้านอาหาร

เนื่องจากอำเภอบ่อเกลือและตำบลคงพญา เป็นอำเภอเล็ก ๆ ที่อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัด น่าน การคมนาคมยากลำบาก และเป็นพื้นที่ติดกับชายแดนแขวงไชยบุรี ประเทศลาว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็น ภูเขาสูงชัน มีพื้นที่ราบเพียง 1 % ของพื้นที่ทั้งหมด ผนวกกับจำนวนประชากรมีน้อย จึงส่งผลดีต่อฐาน ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ รวมถึงฐาน อาหารที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีมากทั้งชนิดและปริมาณ ทำให้เกิดปัจจัยที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนสู่ ความมั่นคงทางอาหาร ดังนี้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ถือว่ายังมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลาย โดยมีพื้นที่ป่าทั้งหมดประมาณ 50,000 ไร่ ซึ่งถือเป็นแหล่งพันธุ์ไม้และพันธุ์พืชสมุนไพรประจำถิ่นหลากหลายชนิดและยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลากหลายชนิด ซึ่งถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนในชุมชนตำบลคงพญา นอกจากนี้ยังถือเป็นตำบลเดียวในจังหวัดน่านที่ทำได้ ที่ไม่มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและมีการใช้สารเคมีในปริมาณที่น้อยมาก ซึ่งถือเป็นความร่วมมือร่วมใจกันของพี่น้องตำบลคงพญาทั้ง 7 หมู่บ้านร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญาและผู้นำชุมชน จึงส่งผลให้ฐานทรัพยากรธรรมชาติไม่ถูกทำลาย รวมถึงการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์กับป่า ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่า โดยการแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็นป่านุรักษ์ ป่าต้นน้ำ ป่าใช้สอย ป่าชุมชน พื้นที่เพาะปลูกข้าวไร่หมุนเวียนและพื้นที่อยู่อาศัย รวมถึงการใช้กฎระเบียบที่ชุมชนนำมาปฏิบัติใช้ร่วมกันและคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการซึ่งกฎระเบียบดังกล่าว ได้ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านและตำบล โดยกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ได้ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยเล็งเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและด้วยจิตสำนึกของคนที่อยู่ร่วมกับผืนป่ามาอย่างยาวนาน ซึ่งในปัจจุบันได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เช่น หน่วยงานด้านป่าไม้ อุทยานแห่งชาติขุนน่าน อุทยานแห่งชาติคอกภูคา และองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา ซึ่งกฎระเบียบดังกล่าวจะช่วยให้การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของคนในชุมชน ทำให้ฐานทรัพยากรธรรมชาติยังคงอุดมสมบูรณ์ก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน

ด้านสภาพพื้นที่และภูมิอากาศสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นภูเขาสูง มีที่ราบเพียง 1 % ของพื้นที่ทั้งหมด รวมถึงมีฝนตกชุกและสภาพอากาศที่หนาวเย็นเกือบตลอดทั้งปี ไม่มีความแห้งแล้ง และไม่ปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำทั้งภาคการเกษตรและการอุปโภคบริโภค และถือเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อแม่น้ำน่านและแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่สูงจึงมีความเหมาะสมกับการปลูกพืชผัก ไม้ผลเมืองหนาวหลายชนิด ปัจจุบันได้มีการทดลองปลูก เช่น กาแฟ เงาะ ลิ้นจี่ สตรอเบอรี่ ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ และสภาพภูมิประเทศและสภาพอากาศที่หนาวเย็น จึงส่งผลดีต่อการท่องเที่ยว โดยปัจจุบันเริ่มมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น

ด้านทรัพยากรน้ำ มีลำห้วยน้อยใหญ่ประมาณ 239 สายและไหลลงสู่ลำน้ำปาด ลำน้ำว้าและแม่น้ำน่าน ซึ่งถือเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อพื้นที่การเกษตร ฐานอาหารของคนในพื้นที่และชีวิตผู้คนที่ยังอาศัยอยู่สองฟากฝั่ง ลำน้ำว้า แม่น้ำน่านและแม่น้ำเจ้าพระยา มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำของชาวบ้านในเขตตำบลคงพญา จะทำกัน 2 ด้าน คือ การทำฝายชะลอน้ำในพื้นที่ป่าต้นน้ำทั้งที่เป็นส่วนของลำห้วยสาขา และลำห้วยใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำกันในพื้นที่ป่าต้นน้ำ เพื่อกักน้ำไว้ใช้ในการทำระบบประปาภูเขาและชะลอการไหลของน้ำ นอกจากนี้ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ มีการตั้งกฎระเบียบ โดยห้ามชาวบ้านเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ รวมถึงการห้ามนำเครื่องนุ่งห่มไปซักบริเวณป่าต้นน้ำ เนื่องจากจะทำให้

น้ำสกปรก และไม่สามารถใช้ดื่มกินได้ ขณะเดียวกันบริเวณลำน้ำว่าและลำน้ำปาดและลำห้วยป็น บริเวณ น้ำตกสะปัน ที่มีปริมาณน้ำลึกและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ชาวบ้านได้ร่วมกันตั้งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ สัตว์น้ำ เพื่อรักษาไว้เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ และในพื้นที่ลำห้วยอื่น ๆ ที่อยู่นอกเขตอนุรักษ์ ชาวบ้าน สามารถเข้าไปทำมาหากินได้

การฟื้นฟูแหล่งน้ำ ชาวบ้านได้ช่วยกันปลูกเสริมป่าในบริเวณป่าต้นน้ำและมีการตั้งกฎระเบียบเข้ามา ควบคุมการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ โดยขอความร่วมมือจากคนในชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ขณะเดียวกัน ชาวบ้านเองยังมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศของแหล่งน้ำผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหา ทั้งในส่วนของ การอนุรักษ์และการหา แนวทางร่วมกันในการฟื้นฟูฐานทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญของปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำ ซึ่ง ถือเป็นสายเลือดสำคัญในการหล่อเลี้ยงชีวิตของชาวบ้านมานานแสนนาน และจะให้คงอยู่กับชาวบ้านทั้งใน ปัจจุบันและอนาคต

องค์ความรู้ในเรื่องของระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากร

ด้วยสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง การตั้งรกรากของชาวบ้านส่วนใหญ่จะตั้งรกรากอยู่บนดอยและ ตามชายเขาติดกับที่ราบ ทำให้ชุมชนประสบกับปัญหาขาดแคลนที่นา หรือมีที่นาไม่เพียงพอต่อการผลิตข้าว เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ทำให้เกิดความจำเป็นในการมีระบบการผลิตแบบอื่น ๆ เข้ามาเสริม เช่น การทำไร่หมุนเวียน ซึ่งระบบการผลิตแบบไร่หมุนเวียนเป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางการ ผลิต ด้วยการคัดเลือกและรักษาสายพันธุ์พืชที่ดีที่สุดเอาไว้อย่างหลากหลาย เพื่อให้คนในชุมชนเลือกใช้ คุณสมบัติที่แตกต่างกันออกไปของสายพันธุ์พืชในการเพาะปลูกบนที่ดินที่อาจมีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น พันธุ์ข้าวต่าง ๆ ซึ่งในพื้นที่ตำบลคงพญา พบว่า ปัจจุบันมีพันธุ์ข้าวพื้นเมืองมากกว่า 30 สายพันธุ์ ซึ่งอาจ ถือเป็นการตอบได้ว่า การทำไร่หมุนเวียนเป็นการอนุรักษ์สายพันธุ์ข้าวพื้นเมืองอีกรูปแบบหนึ่ง และการ อนุรักษ์ระบบไร่หมุนเวียน นอกจากจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการป่าอย่างยั่งยืนแล้ว ยังเป็นการ อนุรักษ์และพัฒนาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับคุณสมบัติของพืชสายพันธุ์ต่าง ๆ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับ ประเภทของดินที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชเหล่านั้นอีกด้วย รวมถึงไร่หมุนเวียนยังถือเป็นรูปแบบของ ระบบการผลิตที่เป็นทั้งแหล่งอาหาร ยา แหล่งเก็บรักษาและพัฒนาสายพันธุ์พืชทั้งที่ปลูกและขึ้นเองตาม ธรรมชาติ และยังเป็นระบบการผลิตที่ช่วยลดแรงกดดันต่อป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร

องค์ความรู้พื้นฐานทั่วไปที่ไม่ใช่แค่กลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง ก็คือ องค์ความรู้ในเรื่องของ อาหารและยา เช่นเดียวกันกับชาวบ้านในเขตตำบลคงพญา ทั้งที่เป็นคนพื้นราบและพื้นที่สูง ที่ได้ตั้งถิ่นฐาน และอยู่อาศัยในพื้นที่มานานหลายชั่วอายุคน การเรียนรู้เรื่องพืชผักที่มีอยู่ในพื้นที่ว่า พืชชนิดใดบ้างที่กินได้ อะไรกินไม่ได้ พืชและสัตว์แต่ละชนิดมีคุณหรือโทษอย่างไร และพืชแต่ละชนิดควรกินส่วนไหน กิน อย่างไร พืชอะไรที่เป็นยา แก้อะไรอะไร เป็นต้น โดยปกติแล้ว ผู้หญิงถือมีบทบาทสำคัญในเรื่องของการหา

อาหารและยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยในชีวิตประจำวัน โดยส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากยายู่แม่ เป็นต้น รวมถึงหมอสุนไพร หมอผี ผู้ประกอบพิธีกรรม

ในการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับพืชที่สามารถนำมาปรุงเป็นอาหารในพื้นที่ของตำบลคงพญา ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ในป่าเขาหรือตามริมลำห้วย พบว่ามีประมาณ 250 กว่าชนิด และพืชที่ชาวบ้านนำมาปลูกไว้ในบริเวณบ้าน มีมากกว่า 80 ชนิด ซึ่งพืชผักพื้นบ้านที่นำมาบริโภคนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามฤดูกาล

องค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ปรากฏในรูปความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติ

ชาวบ้านในเขตพื้นที่ตำบลคงพญา ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาจากภาคเหนือมาแต่โบราณ ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนในชุมชน ภายในตำบลคงพญามีวัดอยู่ 2 แห่ง คือ วัดสะปัน และวัดสวามีพระสงฆ์จำพรรษาตลอด โดยในแต่ละช่วงปีจะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในด้านต่าง ๆ เช่น การดักบาตรทุกวันพระ กิจกรรมวันเข้าพรรษา การฟังธรรม กิจกรรมวันออกพรรษา การถวายองค์ผ้าป่า ถวายทอดกฐิน กิจกรรมวันสงกรานต์ สรงน้ำพระ เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในเรื่องที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในส่วนของวิถีชีวิต วิถีการผลิต และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งในอดีตความเชื่อในเรื่องสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก และทุกคนในหมู่บ้านต่างให้ความนับถือ เช่น ความเชื่อในเรื่องผี ซึ่งมีด้วยกันหลายอย่าง เช่น ในระดับครัวเรือน ก็จะมีการนับถือผีบ้าน ผีเรือน ระดับเครือญาติก็จะนับถือเจ้าผี หรือผีบรรพบุรุษ ผีประจำตระกูล และในระดับชุมชนก็จะนับถือผีบ้านผีเมือง เจ้าหลวงภูคา เจ้าพ่อพญาตื่น เจ้าแม่มูลปิน ส่วนผีที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านก็จะนับถือ ผีป่า ผีเขา ผีป่าต้นน้ำ ผีไร่ ผีเจ้าที่ เป็นต้น

ความเชื่อในเรื่องผีแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองดูแล (ผีดี) ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน ผีแม่น้ำ ผีพระแม่ธรณี เป็นต้น ซึ่งเป็นผีที่ดีทำหน้าที่คุ้มครองดูแลให้ชาวบ้านมีความสุข ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ช่วยดูแลผลผลิตในนาให้เจริญงอกงาม สัตว์ป่า โรคแมลงไม่มารบกวนและมีผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดทั้งปี ซึ่งชาวบ้านจะมีการประกอบพิธีเลี้ยงผีเหล่านี้เป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ต้นฤดูกาลผลิต จนถึงฤดูเก็บเกี่ยว ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่คนในครอบครัวและชุมชน ซึ่งการประกอบพิธีจะมีทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน และ ผีที่ทำให้เป็นอันตราย ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผีที่ทำให้ได้รับอันตราย ซึ่งแสดงออกมากจะทำให้เจ็บป่วย บางทีไปรับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันแล้วยังไม่หาย ชาวบ้านจะเชื่อว่าผีเหล่านั้นทำให้เกิดการเจ็บป่วย ผีที่ชาวบ้านเชื่อว่าทำให้เกิดอันตรายหรือเจ็บป่วย ได้แก่ ผีป่า ผีเขา ผีตายโหง ผีเร่ร่อน เจ้าที่เจ้าทาง เมื่อชาวบ้านได้รับการเจ็บป่วยก็ต้องไปดูหมอ เพื่อเสี่ยงทายว่าการเจ็บป่วยดังกล่าวเกิดจากการกระทำของผีใด อยู่ตรงไหน ทั้งนี้อาจจะเกิดความที่ไปทำการลบหลู่เจ้าที่เจ้าทาง ทำให้ผีต่าง ๆ เหล่านั้นโกรธหรือต้องการให้มีคนอุทิศส่วนกุศลให้ เป็นต้น และเมื่อชาวบ้านทราบแล้วว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีใด จากนั้นชาวบ้านจะต้องนำเอาของเช่น ไห้ว เช่น หมู ไก่ เหล้า สุนัข เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ผียกโทษให้และไม่มาทำร้ายอีก ดังจะเห็น

ได้ว่า การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ถือเป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้ให้ความเคารพนับถือต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้ช่วยทำให้ทุกคนครอบครัวมีพืชผัก อาหารไว้บริโภคตลอดปี ซึ่งภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติร่วมกันมา ถือเป็นสิ่งที่คนสามารถอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

ด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (พริกบ้านเหนือ เกลือบ้านใต้)ในพื้นที่คนในชุมชนยังมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งในเรื่องของการผลิต งานภายในหมู่บ้าน การเอามือเอาร่าง การลงแขก การช่วยเหลือกันทั้งในยามทุกข์และยามสุข ซึ่งถือต้นทุนที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยไม่มีการแบ่งว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านระบบเครือญาติและมิตรแก้วสหายคำ

ความสัมพันธ์ทางสังคม ถือเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญที่เอื้อต่อการจัดการอาหารของชุมชน นั้นหมายถึงการช่วยเหลือ แบ่งปันอาหาร ให้แก่กันและกัน การก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เริ่มตั้งแต่รุ่นพ่อแม่มาจนถึงรุ่นลูก ที่ได้แนะนำ ปูทางคำแนะนำที่ดีนี้ไว้ และถูกถ่ายทอดไปยังรุ่นต่อรุ่น ซึ่งถือเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีและจะเป็นเครื่องชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร ในฐานะการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งในพื้นที่ตำบลคงพญา หากชาวบ้านจะไปเยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่ก็จะหาของติดไม้ติดมือไปฝาก ซึ่งในบางครั้งก็อาจไม่มีคุณค่าที่คิดเป็นเงินได้ไม่มาก หากแต่ในแง่คุณค่าทางจิตใจแล้ว ถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างยิ่ง

ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูงและมีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ ก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ทั้งถ้ำ น้ำตก และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมได้ ซึ่งหากชุมชนสามารถนำต้นทุนทางสังคมและธรรมชาติมาสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และสามารถที่จะสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง

ด้านวิถีชีวิตและระบบการผลิตทางการเกษตร ที่คนในชุมชนยังคงมีการผลิตแบบดั้งเดิม ทั้งในส่วนของการทำไร่หมุนเวียน การทำนา เพียงเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน เป็นหลัก และโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะที่อาศัยอยู่บนที่สูงที่ยังดำรงอัตลักษณ์ไว้เป็นอย่างดี โดยเป็นอยู่ร่วมกับธรรมชาติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านการผลิตและการดำเนินชีวิต

2.2) ทุนที่สร้างขึ้นใหม่ บนศักยภาพ/ ทุนเดิม ในพื้นที่

ตลอดระยะเวลา 3 ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ได้ดำเนินการขับเคลื่อนงานในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหาร ทั้งในระดับจังหวัดน่านและอำเภอบ่อเกลือ โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลคงพญาบนฐานองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ในช่วงแรกเป็นการดำเนินงานพัฒนาโครงการวิจัย โดยผ่านพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อ.บ่อเกลือและต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสนับสนุนโครงการวิจัยเป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน ตลอดจนสามารถที่ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดน่าน ให้เข้ามาช่วยเหลือหรือประสานงาน

ได้ดียิ่งขึ้น ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งในส่วนของชุมชนตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ หน่วยงานในพื้นที่และภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่านและภาคีเครือข่ายภาคเหนือ โดยเฉพาะในประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากร ที่ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลคงพญา ซึ่งถือเป็นการร่วมกันถอดบทเรียนการดำเนินงานซึ่งกันและกันและเป็นการพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยชาวบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

ผลจากการดำเนินงานดังกล่าว ได้มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างศักยภาพทั้งในส่วนของทีมวิจัยชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการตระหนักและรับรู้ถึงสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ผ่านชุดข้อมูลความรู้ที่ได้จากกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เป็นผลพวงมาจากการดำเนินการอย่างจริงของทีมวิจัยชาวบ้าน ที่เห็นคุณค่าและความหมายของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนำไปเป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูลและได้ชุดความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และนำมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน และต่อยอดไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยอาศัยชุดความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนผสมผสานกับความรู้ใหม่หรือความรู้จากภายนอก ก่อให้เกิดทุนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทุนมนุษย์และทุนทางสังคมซึ่งถือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2.3) ทุนความรู้

การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือและตำบลคงพญา ทำผ่านความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มีส่วนสร้างชุดความรู้และการพัฒนาต่อยอดให้เป็นพื้นที่ต้นแบบทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร

โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลคงพญา ที่ได้รับการสนับสนุนทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่ปี 2552 - 2556 มีจำนวน 5 โครงการโดยมีประเด็นการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย ประเด็น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การหาแนวทางการแก้ไขปัญหาข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน การรักษาพยาบาลด้วยพืชสมุนไพรพื้นบ้านและประเด็นความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเรียนรู้กระบวนการงานวิจัย กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผลบนพื้นฐานชุดข้อมูลความรู้ที่เป็นจริง การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเปิดโอกาสให้คนเล็กคนน้อยที่อยู่ชายขอบของสังคม ได้เรียนรู้งานวิจัย เหมือนคำกล่าวที่ว่า "งานวิจัย ใคร ๆ ก็ทำได้" นอกจากนั้นชุมชนและทีมวิจัยชาวบ้านยังได้มีโอกาสได้รู้จักตนเองและชุมชนมากยิ่งขึ้น และสามารถที่จะรวมพลังกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยการดึงเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวทางการพัฒนาสมัยใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ภายใต้สภาพภูมิสังคมของตำบลคงพญา

2.4) ศักยภาพในการจัดการอาหารในระดับครัวเรือน

การขาดอาหาร

จากการพูดคุยผ่านเวทีและการสัมภาษณ์พบว่า ชาวบ้านตำบลคงพญาไม่ได้ขาดอาหาร โดยเฉพาะข้าว หรือหาได้ในฤดูกาลหรือไม่มีเงินซื้อ เหมือนคำพูดของชาวบ้านที่ว่า **"มีกินแต่ไม่มีเงินใช้"** เพราะในแต่ละปีชาวบ้านจะให้ความสำคัญเรื่องข้าวเป็นอย่างมาก เพราะหากไม่มีข้าวกินหรือเพียงพอต่อการบริโภคถือเป็นทุกข์อย่างยิ่ง ดังนั้นการปลูกข้าวจึงเป็นเรื่องจำเป็นและต้องดูแลพื้นที่เพาะปลูกอย่างดี ยกเว้นเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ

กับข้าว ถือเป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสำคัญรองลงมาจากข้าว เพราะในพื้นที่มีพืชผักทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่ชาวบ้านปลูกในไร่หรือที่บ้าน มีเพียงพอต่อการบริโภค แต่ชาวบ้านคิดว่ากับข้าวบางมื้อก็ต้องมีการเปลี่ยนเมนูบ้าง ไม่สามารถที่จะกินผักได้ทุกมื้อ ดังนั้นการที่จะได้เนื้อสัตว์มาก็ต้องขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวว่ามีศักยภาพเพียงใด เช่น การเลี้ยงไก่ หมู วัว ควาย เป็ด ปลา ไว้บริโภคในครัวเรือนหรือจำหน่าย หรือการไปล่าสัตว์ป่า ทั้งที่ไปเองคนเดียวหรือการชวนเพื่อนไปล่าสัตว์ด้วยกันและเมื่อได้สัตว์ป่ามาก็จะมีการแบ่งสรรปันส่วนอย่างยุติธรรม เป็นต้น ส่วนอาหารหรือกับข้าวที่ชาวบ้านไม่สามารถผลิตเองได้จำเป็นต้องซื้อหาจากตลาดหรือรถขายกับข้าวก็ขึ้นอยู่กับรายได้ของแต่ละครอบครัวว่ามีศักยภาพซื้อหาได้หรือไม่ รวมถึงความถี่ในการซื้ออาหารจากร้านค้าและตลาด ซึ่งมีความแตกต่างกัน

หากกล่าวโดยสรุปแล้วชาวบ้านในตำบลคงพญาไม่ได้ขาดอาหาร เพียงแต่ขาดแคลนอาหารที่ต้องการนำมาบริโภคในบางช่วงบางเวลาเท่านั้น รวมถึงอาหารในพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านยังมีความหลากหลายทั้งชนิดและปริมาณ เพียงแต่บางครั้งก็อาจจะทานอาหารที่มาจากนอกชุมชน เช่น เนื้อ พืชผักต่าง ๆ เป็นต้น

อาหารที่ขาดแคลนมากที่สุด คือ 1. เนื้อสัตว์ เพราะหายากโดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย กรณีที่เป็นวัว ควาย ที่เลี้ยงไว้ในหมู่บ้าน จะมีการฆ่าสัตว์เกิดขึ้น ก็ต่อเมื่อมีงานพิธีกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น งานแต่งงาน งานศพ พิธีเลี้ยงผีบ้านผีเมือง หรือ งานสังสรรค์อื่น ๆ นอกจากงานพิธีต่าง ๆ ที่กล่าวมาชาวบ้านจะไม่นิยมฆ่า วัว ควาย ส่วนไก่ ชาวบ้านจะเลี้ยงไว้ใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น เลี้ยงผี แก้วบน ในยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือการเลี้ยงผีไร่ ส่วนที่จะฆ่าเพื่อนำมาปรุงเป็นอาหาร นาน ๆ จะฆ่าครั้งหนึ่ง ส่วนสัตว์น้ำก็ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัวว่าจะขยันไปหามารับประทานหรือไม่ 2. พืชผักที่ได้จากการผลิตเนื่องจากในช่วงฤดูการเพาะปลูก ส่วนใหญ่จะปลูกได้ดีในช่วงฤดูฝนและฤดูหนาว โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีนา ชาวบ้านนิยมปลูกพืชผักหลังนา ทั้งที่ปลูกไว้กินเองหรือบางส่วนนำไปขาย ส่วนฤดูร้อนจะมีการปลูกพืชผักน้อย เพราะขาดแคลนน้ำ เนื่องจากอยู่บนพื้นที่สูง แต่ก็จะมีพืชผักที่มีอยู่ในธรรมชาติเข้ามาทดแทน 3. อาหารที่ได้มาจากการซื้อ เนื่องจากเงินถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอาหารขาดแคลน เพราะไม่มีเงินซื้อหรือซื้อได้แต่อาจไม่ได้มากตามที่ต้องการ เช่น เนื้อสัตว์ พืชผัก เครื่องปรุง เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหามืออาหารขาดแคลน สามารถจำแนกได้ 2 ระดับ คือ

1. ระดับครัวเรือน จะใช้วิธีการทานอาหารอย่างอื่นแทน โดยเฉพาะอาหารที่มีอยู่ในธรรมชาติ ทั้งพืชผักและสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ป่า หรือทานอาหารให้น้อยลง และเน้นอาหารที่มีอยู่ในฤดูกาลนั้น ๆ เพื่อที่จะได้หาง่าย แต่ชาวบ้านคิดว่า ขอให้หมีข้าวกินเท่านั้น ส่วนกับข้าวไม่ใช่เรื่องใหญ่ กินอะไรก็ได้ นอกจากนั้นในกรณีที่ขาดแคลนข้าว การแก้ไขในระดับครอบครัวจะมุ่งให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง พ่อแม่ เป็นอันดับแรก โดยจะมีการหิบบิยามาก่อนแล้วค่อยนำไปใช้ทีหลังเมื่อมีข้าวเพียงพอ หรือเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว หรืออาจไปขอยืมจากเพื่อนบ้านและให้ดอกเพิ่ม เช่น ยืม 1 ถัง นำไปคืน 1 ถังครึ่ง เป็นต้น ซึ่งถือเป็นวิธีการแก้ไขที่ชาวบ้านปฏิบัติกัน ส่วนบางครอบครัวอาจไปซื้อข้าวจากร้านค้าหรือมีพ่อค้าข้าวมาขายให้แล้วนำมาบริโภค นั่นก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละครอบครัวเป็นสำคัญ หรือการแก้ไขกรณีไม่มีเงินซื้อข้าว ก็จะเลี่ยงไปทานอย่างอื่นแทน หรือไม่กินอาหารชนิดนั้น แต่หากต้องการซื้อจริง ๆ ก็จะยืมจากญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน

2. ระดับชุมชน จะใช้วิธีการแลกเปลี่ยนอาหารกัน และช่วยเหลือกันในยามที่เกิดปัญหาที่ระดับครัวเรือนไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ชุมชนก็จะมีการช่วยเหลือแบ่งปันกันตามสมควร นอกจากนั้นบทบาทของผู้นำชุมชนก็ถือมีความสำคัญที่จะต้องสอดส่องดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและให้การช่วยเหลือหรือบางหมู่บ้านจะมีกองทุนธนาคารข้าวไว้สำหรับให้คนในชุมชนได้หิบบิยามไปใช้ก่อนแล้วพอได้ผลผลิตก็นำมาคืน ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือกันในเบื้องต้น แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด เนื่องจากผลผลิตข้าวในแต่ละปีไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน นอกจากนั้นยังมีการจัดทำโครงการคืนข้าวให้กับคนด้นน้ำ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาละแหร่ง โดยเป็นความร่วมมือกันระหว่าง อบต.คงพญา ผู้นำชุมชน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ จ.น่านและพื้นที่ภาคเหนือ ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น ซึ่งปัจจุบันโครงการนี้ก็ยังคงดำเนินการอยู่ แต่ยังคงขาดแคลนข้าวที่จะนำเข้ากองทุน และยังคงขาดการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำน่านและลุ่มน้ำเจ้าพระยาได้รับทราบ เนื่องจากว่าชุมชนตำบลคงพญาได้ช่วยกันรักษาป่า รักษาข้าวไว้ให้กับคนในชุมชนลุ่มน้ำน่านและน้ำเจ้าพระยาได้ทำนาตลอดปี แต่ขณะเดียวกันคนพื้นที่ด้นน้ำกลับประสบกับปัญหาขาดแคลนข้าวในการบริโภค

ศักยภาพในการจัดการอาหารระดับครัวเรือน ซึ่งศักยภาพเหล่านี้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและขยายผลได้ โดยอาศัยการบอกกล่าวแนะนำกับเพื่อนบ้านและปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เช่น การจัดการแปลงข้าวไร่และข้าวนา ที่นำไปสู่การได้ผลผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน การขยันเอาใจใส่แปลงไร่ข้าวและแปลงนา การเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะมีระดับความขยันแตกต่างกันไป หากคนในชุมชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ก็จะสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของแต่ละคนออกมาและนำไปสู่การทดลองปฏิบัติจริง ก็จะช่วยแก้ไขปัญหามืออาหารขาดแคลนอาหารได้ระดับหนึ่ง

2.5) ศักยภาพในการจัดการอาหารในระดับชุมชน

ในชุมชนมีศักยภาพในการจัดการอาหารอยู่ระดับที่ดี เพราะส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเครือญาติกัน โดยเป็นความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีการดูแลซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือคนทุกข์ยากเสมอ ไม่ว่าจะเป็นในระดับเครือญาติ หรือในระดับห้อมบ้าน วิธีการ คือ เมื่อมีผู้ที่เดือดร้อนเรื่องการขาดแคลนอาหาร ก็จะมีการแบ่งปันอาหาร หรือการให้ยืมเงินเพื่อซื้ออาหาร

ในระดับที่สอง เป็นการช่วยเหลือในระดับกลุ่ม โดยในชุมชนมีกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือสมาชิก ขาดแคลนอาหาร อยู่ประมาณ 3 กลุ่ม เช่น กองทุน กขคจ. กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการให้ยืมเงิน เพื่อนำไปประกอบอาชีพ หรือนำเงินไปซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นหรืออาหาร หรืออื่น ๆ แต่ในเงินกองทุนต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชาวบ้านไม่นิยมกู้ เพราะไม่ต้องการมีหนี้สินและคิดว่าไม่สามารถนำเงินมาใช้หนี้ได้ตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด ทำให้เงินกู้ยืมภายในหมู่บ้านเหลือ ซึ่งแตกต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ โดยเฉพาะหมู่บ้านของคนพื้นราบ ที่เงินกู้ยืมต่าง ๆ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้าน นั่นเป็นการบ่งบอกถึงวิถีแห่งความพอเพียงได้ในระดับหนึ่ง

ระดับที่สาม คือการช่วยเหลือในระดับนโยบาย โดยกำหนดให้มีการช่วยเหลือคนชรา และคนพิการที่ไม่สามารถทำงานเพื่อหาเงินได้ โดยผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา ในรูปแบบของเบี้ยยังชีพรวมถึงการช่วยเหลือในระดับจังหวัด เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ให้การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนเป็นต้นนอกจากศักยภาพในการจัดการระหว่างคนกับคนแล้ว คนในชุมชนยังมีการจัดการกับอาหารที่ผลิตหรือหาได้จากธรรมชาติ ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

การจัดการอาหารจากการผลิต

1. มีการแปรรูปผลผลิต เช่น นำผักกาดมาทำผักกาดดอง หน่อไม้ดอง มะขามป้อมดอง เนื้อตากแห้ง ปลาแห้ง ฯลฯ
2. มีการเก็บพันธุ์ พืช เพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ในการปลูกครั้งต่อไป เพื่อแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน หรือเพื่อแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชกัน
3. มีการนำพืชผักหลากหลายชนิด นำมาปลูกไว้ที่บ้านหรือใกล้บ้าน ทั้งนี้เพื่อลดระยะทางในการไปเก็บพืชผักจากป่า และสามารถขยายพันธุ์ในชุมชนได้

การจัดการอาหารจากทรัพยากร

1. เวลาที่เข้าไปเก็บพืชผักในป่าจะเก็บเฉพาะยอด ไม่ตัดต้นต่อ
2. ทำแนวกันไฟ เพื่อรักษาดันตอพืชผัก และไม่ใช่สอย
3. ทำฝายชะลอน้ำในลำห้วยจำนวน 239 ลำห้วย
4. ใช้ความเชื่อเข้ามาเป็นตัวช่วย เช่น กำหนดพื้นที่ป่าเป็นป่าพิธีกรรม ป่าชุมชน และจัดให้มีการบวชป่า การสร้างศาลเจ้าที่ไว้ในบริเวณผืนป่าหรือแหล่งน้ำ เพื่อสร้างความยำเกรงต่อผืนป่าและ

เป็นกุศโลบายในการที่ทำให้คนในชุมชนตำบลคงพญาตระหนักถึงสมบัติหน้าหมู่บ้าน ที่ทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติ

5. กำหนดกฎระเบียบเข้ามาบังคับใช้ในการใช้ประโยชน์จากป่าและแหล่งน้ำ หากมีการฝ่าฝืนก็จะลงโทษตามกฎระเบียบที่ได้ตั้งไว้ทั้งในระดับชุมชนและระดับตำบล

การจัดการอาหารจากการซื้อ

1. มีการรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิต เพื่อลดต้นทุน เช่น การซื้อเกลือเพื่อนำมาพ่นฆ่าหญ้า
2. มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น จักรสาน เพื่อขาย
3. มีการรวมกลุ่มแม่บ้าน การแปรรูปอาหารเพื่อจำหน่าย เช่น หน่อดอง

การจัดการอาหารที่มาจากวัฒนธรรม/ประเพณี

1. มีการสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เหล่านี้ไว้เช่น การเลี้ยงผีบ้าน ผีเมือง พิธีเลี้ยงผีไร่ พิธีกินข้าวใหม่ พิธีกินดอกแดง หรืองานบุญต่าง ๆ
2. ช่วยเหลือกันในกลุ่มเครือญาติพี่น้อง
4. ชุมชนช่วยเหลือกันทั้งในด้านวิธีการดำเนินชีวิตและวิธีการผลิต
5. มีการเอามือเอาร่างกันในการผลิต
6. เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน ผ่านจารีตประเพณีและพิธีกรรมความเชื่อ

2.6) รูปแบบในการบริโภคอาหาร

ทำอาหารรับประทานเอง

สาเหตุ

1. มีความมั่นใจในความสามารถการทำอาหาร ซึ่งจะทำอาหารเองทุกกระบวนการ ชนิดอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของคนตำบลคงพญา เช่น น้ำพริก แกงประเภทต่าง ๆ หรืออาหารตามฤดูกาล
2. เป็นวิถีวัฒนธรรมการประกอบอาหาร ที่ได้มีการสั่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งถือเป็นอาหารที่มีความเรียบง่าย เครื่องปรุงส่วนใหญ่หาได้จากพื้นที่
3. ประหยัดงบประมาณในการซื้ออาหาร เพราะการปรุงอาหารส่วนใหญ่ในแต่ละมื้อจะได้มาจากธรรมชาติและปลูกเอง
4. รู้สึก สด สะอาด ปลอดภัยไม่มีสารพิษ ไม่ค้างคิ่น

ด้านคุณภาพอาหาร

1. เป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย
2. อาหารเกือบทุกชนิดเป็นยาสมุนไพรที่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ด้วย
3. ความมั่นใจในอาหารที่มีอยู่ในชุมชน เพราะได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้และลองผิดลองถูกมาจากรุ่นบรรพบุรุษ

วัตถุดิบที่ใช้ในการทำอาหารรับประทานเอง

1. จากธรรมชาติ เช่น พืชผักชนิดต่าง ๆ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ปลา ฯลฯ
2. จากการซื้อ
3. ปลุกเอง เช่น ผักกาด พริก มะเขือ ชะอม ฟักทอง ฟักเขียว บวบ แตง ผักจืดอื่น มันประเภทต่าง ๆ ฯลฯ
4. การแปรรูปจากพืชผักธรรมชาติ การผลิต และการซื้อ
5. การแลกเปลี่ยนทั้งในระดับเครือข่ายและชุมชนและนอกชุมชน

เปรียบเทียบค่าใช้จ่าย ระหว่างการทำอาหารรับประทานเอง และการซื้ออาหาร

1. ทำอาหารรับประทานเอง แทบจะไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ยกเว้นเครื่องปรุงบางอย่าง เช่น เกลือ เครื่องปรุง ซึ่งเครื่องปรุงต่าง ๆ ซื้อมาครั้งหนึ่งก็สามารถใช้ปรุงอาหารได้หลายมื้อและหลายวัน เฉลี่ยแล้วคิดว่าจะไม่เกิน 10 บาท ต่อ 1 วัน
2. ซื้ออาหารรับประทาน ส่วนใหญ่จะเป็นการซื้อผักสด หรือเนื้อสดและนำมาปรุงอาหารเอง ยกเว้นกรณีที่ทำธุระในที่อื่น ๆ ซึ่งการซื้ออาหารในแต่ละมื้อจะไม่เกิน 50 - 80 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละครัวเรือนว่าจะซื้ออาหารอะไรมาบริโภค

2.7) ภาวการณ์หนุนเสริมกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารตำบลคงพญา

1. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ไขข้าวไม่พอกินและการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพร จำนวน 5 โครงการ
2. องค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา ให้การสนับสนุนบุคลากรในการให้ข้อมูลความรู้แก่ชุมชนวิจัย ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมงานวิจัยในพื้นที่ตำบลคงพญา
3. ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา อ.บ่อเกลือ ให้การสนับสนุนชุดความรู้เรื่องการเพาะปลูกข้าว
4. งานวิจัยเพื่อพัฒนาทั้งพื้นที่ (ABC) สนับสนุนในการสำรวจพื้นที่แหล่งน้ำและการจับพิักัดพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำกินของชุมชนตำบลคงพญาและจัดทำแผนที่แหล่งน้ำและฐานทรัพยากรธรรมชาติ
5. กลไกกลางงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ สนับสนุนชุดความรู้ในการวิเคราะห์พื้นที่และการสังเคราะห์กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็น ความมั่นคงทางอาหาร และเติมเต็มกำลังใจในการทำงานทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ
6. มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ประเทศไทย ร่วมเก็บข้อมูลและประเมินความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ตำบลคงพญา
7. พอช. สนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนงานและต่อยอดงานวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหาร ภายใต้โครงการ "องค์กรชุมชนตำบลคงพญาจัดการตนเอง"

2.8) กลไกการจัดการและกระบวนการทำงาน

กลไกการจัดการและกระบวนการทำงานประเด็นความมั่นคงทางอาหารตำบลคงพญาที่ผ่านมานั้น เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน และทีมกลไกกลางงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ โดยมีพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ เป็นผู้ประสานการดำเนินงานทั้งในส่วนของ การหนุนเสริม การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยทั้งในส่วนของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและกระบวนการวิจัยด้านอื่น ๆ ตลอดจนการเข้าร่วมเวทีในระดับต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของนักวิจัยชาวบ้าน รวมถึงการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจทั้งในส่วนของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและงานพัฒนา ทั้งนี้เพื่อเป็นการต่อยอดชุดความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ให้สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและสามารถสร้างเป็นพื้นที่รูปธรรมในการดำเนินงานวิจัยด้านความมั่นคงทางอาหารให้กับพื้นที่อื่น ๆ

ทั้งนี้มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ ตลอดจนการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ให้เข้ามาหนุนเสริมกระบวนการทำงานและสามารถที่ยกระดับไปสู่แนวทางและแผนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นแล้วในช่วงของการดำเนินกิจกรรมวิจัย สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือการเติมเต็มกำลังใจให้ซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การทำงานที่มีความสุขและสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานได้

(2) วิเคราะห์ความเสี่ยงต่อความมั่นคงด้านอาหาร

ความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารจากแหล่งต่างๆ ของคนในชุมชนตำบลคงพญานั้น ประกอบไปด้วยหลายปัจจัย ซึ่งล้วนเป็นผลที่ทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางด้านอาหารตามความหมายที่เข้าใจความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารจากแหล่งต่างๆ สามารถประมวลได้ดังนี้

1) ความเสี่ยงในเรื่องข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งพบว่าชุมชนตำบลคงพญาชาวบ้านส่วนใหญ่ทุกหมู่บ้าน ประสบปัญหาข้าวไม่พอกิน เนื่องจากมีพื้นที่เพาะปลูกมีน้อย แมลงศัตรูพืชรบกวน การจัดการแปลงข้าวไร่ข้าวนาไม่ดีพอ รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่ฝนตกชุกและหนาวเย็น ส่งผลต่อปริมาณข้าวในแต่ละปีซึ่งไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรส่วนใหญ่

2) เสี่ยงต่อสารพิษที่ปนเปื้อนในอาหารที่มาพร้อมกับพืชอาหารที่ได้จากการซื้อ

3) ข้อจำกัดในการผลิตที่ไม่ต่อเนื่องไม่หลากหลาย เช่น สภาพภูมิอากาศที่มีความแปรปรวน ส่งผลต่อการจัดการผลิต เช่น หน้าฝน ๆ ตกชุก ดินโคลนถล่มมีผลต่อการเพาะปลูกพืช หน้าหนาวอากาศเย็นมาก พืชบางชนิดไม่สามารถเจริญเติบโตได้ดี ในช่วงหน้าแล้งขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกและใช้ในการอุปโภคบริโภค

4) การถูกจำกัดพื้นที่เพาะปลูกจากหน่วยงานด้านป่าไม้ ทำให้่วงรอบในการทำไร่ข้าวหมุนเวียน ลดลงและมีผลต่อคุณภาพดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลต่อจำนวนข้าวที่ไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน

5) การแย่งชิงอาหารจากคนภายนอกที่มีประชากรเพิ่มขึ้น เช่น จากคนนอกตำบลเข้ามาล่าสัตว์ เก็บพืชผักในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งมีวิธีการเก็บอาหารที่ผิดวิธี และเก็บในปริมาณที่มาก ส่งผลต่อชนิดและปริมาณพืชอาหารลดลง รวมถึงพันธุ์พืชสมุนไพรท้องถิ่น ที่มีพ่อค้าต่างถิ่นเข้ามาเก็บหาสมุนไพรหรือมีชาวบ้านบางคนนำไปขายให้กับพ่อค้า ซึ่งมีผลต่อชนิดและปริมาณของพืชสมุนไพรในพื้นที่

6) ทรัพยากรสัตว์ป่าและสัตว์น้ำเริ่มลดจำนวนลง ทั้งเกิดจากการลดลงของพื้นที่ป่า ความอุดมสมบูรณ์ และการล่าสัตว์อย่างไม่มีการกวดึกา ผิดวิธี มีผลต่อความหลากหลายของสัตว์ป่าและสัตว์น้ำ

7) การเปลี่ยนแปลงของสภาพดิน ฟ้า อากาศ ทำให้ผลผลิตได้น้อย คุณภาพอาหารไม่สมบูรณ์ ขาดความสมดุล

8) การละทิ้งพันธุ์พืชพื้นบ้าน เนื่องจากการใช้พันธุ์จากที่อื่นมากขึ้น พันธุ์พื้นบ้านหายาก ขาดการสืบทอด และอนุรักษ์พันธุ์กรรม

9) มีกระแสและแนวโน้มในการปลูกพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ เช่น ข้าวโพดและยางพารา ซึ่งหากไม่มาตรการที่ดีพอ ย่อมจะส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

10) ค่านิยมการบริโภคอาหารที่เปลี่ยนแปลง กินตามกระแส ทันสมัยละทิ้งพืชอาหารพื้นบ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กและเยาวชนที่มีโอกาสได้ไปเรียนหนังสือต่างพื้นที่และไปทำงานต่างถิ่น

11) ขาดสิทธิในการจัดการแหล่งอาหารธรรมชาติ เนื่องจากไม่มีมาตรการ และไม่เห็นความสำคัญ

12) ต้องการความสะดวก รวดเร็ว ในการบริโภคและมีรถขายกับข้าวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้ชาวบ้านไม่นิยมไปเก็บหาพืชผักในป่าหรือมีความถี่ในการเข้าป่าน้อยลง

13) ปัญหาความยากจนและด้อยโอกาสทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

14) ชุมชนยังขาดความตระหนักในเรื่องของความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากในอดีตไม่มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องนี้ หากแต่ในปัจจุบันได้มีโครงการวิจัยเกิดขึ้นในตำบลคงพญา ชาวบ้านบางส่วนเริ่มเล็งเห็นความสำคัญและตระหนักถึงเรื่องความมั่นคงทางอาหารเพิ่มมากขึ้น

จากประเด็นความเสี่ยงของฐานอาหารทั้ง 4 ฐาน ชาวบ้านในตำบลคงพญา ได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ปัญหาความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่ชุมชนสามารถจัดการได้และไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง ดังนี้

ความเสี่ยงที่ชุมชนสามารถจัดการเองได้ ประกอบด้วย

1) ความเสี่ยงฐานอาหารจากธรรมชาติ ชุมชนเห็นว่าชนิดพืชผักหรือสัตว์ป่าสัตว์น้ำต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ ชุมชนสามารถจัดการได้โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนในพื้นที่ตำบลคงพญา ที่จะต้องหัน

หน้ามาพูดคุยกันทั้งทางด้านปัญหา การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของทรัพยากรและมีประชาคมดีร่วมกันในการแก้ไข ปัญหา เช่น การออกกฎระเบียบชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าจากน้ำ การเก็บหาของป่าหรือพืชผักเท่าที่ เพียงพอต่อการบริโภคแต่ละมือเท่านั้น รวมถึงการเก็บพืชผักอย่างถูกวิธีและเหลือไว้เพื่อให้พืชผักเจริญงอก งามต่อไป ส่วนสิ่งที่ชาวบ้านไม่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง คือ การแบ่งแนวเขตพื้นที่ป่า ซึ่งจำเป็นต้อง อาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานด้านป่าไม้ เช่น อุทยานแห่งชาติขุนน่าน และหน่วยจัดการต้นน้ำ เพราะติด เงื่อนไขด้านกฎหมาย รวมถึงความไม่ชัดเจนในเรื่องของแผนที่อุทยานซึ่งมีการทับซ้อนพื้นที่ทำกินของ ชาวบ้าน เพราะชาวบ้านได้อาศัยอยู่ในพื้นที่มานานหลายชั่วอายุคน แต่อุทยานแห่งชาติขุนน่านเพิ่งจัดตั้งเมื่อ ปี พ.ศ.2546 เท่านั้น

2) ความเสี่ยงจากฐานอาหารการผลิต สถานการณ์ปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องการเข้าถึง แหล่งพื้นที่ทำกิน ซึ่งปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะไร่หมุนเวียนพบว่ามีวงรอบที่สั้นลง ซึ่งในอดีตจะมี วงรอบ 7 - 10 ปี แต่ปัจจุบันจะเหลือเพียง 3 - 4 ปีเท่านั้น ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อ ผลผลิตข้าวและพืชไร่ ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหามุ่งเน้น ชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนดแนวเขตระหว่าง พื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่าร่วมกับหน่วยงานด้านป่าไม้ในพื้นที่ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างชาวบ้านกับ หน่วยงานด้านป่าไม้ นอกจากนั้นยังรวมถึงด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่มีจำนวนลดลง สิ่งที่ชาวบ้านทำได้เลย คือ การรวบรวมพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ให้คงอยู่คู่กับชุมชน รวมถึงการแบ่งปันเมล็ดพันธุ์ให้แกกัน ซึ่งจะ ช่วยทำให้เกิดการกระจายพันธุ์ได้ระดับหนึ่ง

3) ความเสี่ยงด้านการแลกเปลี่ยนอาหารทางวัฒนธรรมประเพณี สิ่งที่ชาวบ้านสามารถทำได้ คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ความเป็นพี่เป็นน้อง คนบ้านเดียวกัน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญ พื้นฐานที่จะช่วยทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนอาหารเกิดขึ้นในชุมชนได้ เพราะชุมชนเองก็ยึดถือปฏิบัติกันมา ตั้งแต่อดีตและปัจจุบันก็ยังคงมีการแลกเปลี่ยนกันอยู่ แต่อาจจะม้น้อยกว่าในอดีต

4) ความเสี่ยงด้านการซื้อขาย จำเป็นที่ชาวบ้านจะต้องหันมาคิดทบทวนในเรื่องของการซื้อ อาหารหรือเครื่องปรุงเท่าที่จำเป็น โดยอาศัยหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ และพึ่งพาอาหารจากธรรมชาติ และจากการผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งก็จะลดรายจ่ายภายในครัวเรือนได้

(3) การกำหนดเป้าหมายเชิงพื้นที่

การกำหนดพื้นที่เป้าหมายมีทีมกลไกกลางฯภาคเหนือเป็นแกนหลักร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน โดยพิจารณาจากทุน/ศักยภาพพื้นที่และกระบวนการดำเนินงานวิจัยในระยะเวลาที่ ผ่านมา ซึ่งในข้อสรุปในเวทีได้กำหนดให้พื้นที่ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ เป็นพื้นที่เป้าหมายในการ ขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงทางอาหาร โดยมีกรอบพิจารณา คือ

1) พื้นที่ตำบลคงพญา ถือเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก และถือเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญของแม่น้ำน่านและแม่น้ำเจ้าพระยา และถือเป็นตำบลเดียวในจังหวัดน่านที่ยังไม่มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

2) คนในชุมชนตำบลคงพญาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ที่ปัจจุบันยังคงดำรงอัตลักษณ์ความเป็นลัวะไว้มาก ทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตและวิถีการผลิตเพื่อการยังชีพ แต่มีความเสี่ยงและความเปราะบางในหลายด้าน เช่น สิทธิการเข้าถึงพื้นที่ทำกินและทรัพยากรธรรมชาติ การลดลงของฐานอาหาร โดยเฉพาะฐานจากทรัพยากรและการผลิต รวมถึงการรุกคืบเข้ามาของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว

3) ภายในตำบลคงพญามีโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 5 โครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่สำคัญในการยกระดับหรือการต่อยอดให้ตำบลคงพญาเป็นพื้นที่รูปธรรมในด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

4) คนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ มีความสนใจในกระบวนการวิจัยและต้องการที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูลชุดความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน

5) องค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาตั้งแต่เริ่มแรกและสนับสนุนให้ประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่แผนพัฒนาของตำบลคงพญา

การกำหนดเป้าหมายดังกล่าว จึงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นความมั่นคงทางอาหารและสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งการกำหนดเป้าหมายที่ให้ตำบลคงพญาเป็นพื้นที่รูปธรรมในด้านความมั่นคงทางอาหารจึงมีความเหมาะสมทั้งในรูปแบบการหนุนเสริมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่

(4) การสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ปี 2552-56

หลังจากที่ได้มีการศึกษาสืบค้นต้นทุนทางสังคม (ทุนฯ สุข) ของอำเภอบ่อเกลือและตำบลคงพญาในปี พ.ศ. 2553 แล้ว พี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อ.บ่อเกลือ ได้ร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ตำบลคงพญา และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 -2556 จำนวน 5 โครงการ โดยมีรายละเอียดของโครงการวิจัยในพื้นที่ตำบลคงพญา ดังนี้

1. โครงการ "แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านน้ำเคาะ หมู่ 4 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน"พ.ศ. 2552

2. โครงการ "แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพรพื้นบ้านโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านนาปู หมู่ที่ 1 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน"พ.ศ. 2552

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาลำไยไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านสว้าใต้ หมู่ที่ 7 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน" พ.ศ. 2553

4. แนวทางการฟื้นฟูฐานอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนลัวะบ้านห้วยหมี่ หมู่ 6 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน" พ.ศ. 2555

5. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติชุมชนบ้านสะปัน หมู่ที่ 1 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน" พ.ศ. 2555

(5) การพัฒนากลไกการจัดการความมั่นคงทางอาหารและพัฒนาศักยภาพทีมงาน

กลไกการจัดการหลักคือ เครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตำบลคงพญา ซึ่งถือว่าเป็นฐานสำคัญในขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งได้ผ่านกระบวนการทำงานวิจัยมาตั้งแต่ต้น และมีความรู้และทักษะในการดำเนินการวิจัยและสามารถเชื่อมร้อยการทำงานให้กับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ดำเนินงานวิจัยและสามารถที่ขยายความรู้งานวิจัยไปสู่หมู่บ้านอื่นๆ ได้ โดยมีทีมงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่านและทีมกลไกกลางงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ คอยเป็นที่เลี้ยงที่ให้การปรึกษาในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งการขับเคลื่อนงานประเด็นความมั่นคงทางอาหารถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อคนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ซึ่งการพัฒนากลไกจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ ที่จะต้องดำเนินการร่วมกัน โดยมีภาคีเครือข่ายนอกพื้นที่ให้การสนับสนุนและเติมเต็มกำลังใจและพัฒนาต่อยอดโดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ส่วนการพัฒนาศักยภาพ คน เครือข่าย ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น ใช้ “การสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นความมั่นคงด้านอาหารเป็นเครื่องมือ โดยคั่นหานักวิจัยและทีมวิจัยในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นนักวิจัยเก่าและนักวิจัยใหม่เป็นผู้ดำเนินโครงการ เป็นการเรียนรู้จาก“ปฏิบัติการจริง”ผ่านโจทย์ที่วิเคราะห์ โดยเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตำบลคงพญาและภาคีที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ การสร้างพื้นที่รูปธรรมประเด็นความมั่นคงทางอาหารระดับตำบล

2. เงื่อนไข ปัจจัยที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายงาน

(1) การวิเคราะห์ความสำเร็จตามเป้าหมายยุทธศาสตร์

โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ CIPP model สรุปได้ดังนี้

บริบท (C: Context)

ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ถือเป็นตำบลที่เข้าถึงได้ยาก และอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางพัฒนาในระดับจังหวัดและเป็นตำบลที่มีอาณาเขตติดต่อกับแขวงไชยบุรี สปป.ลาว มีพื้นที่ลาดลุ่มลำน้ำว้าและลำน้ำปาดเพียง 1 % ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงร้อยละ 99 ชาวบ้านส่วนใหญ่

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ รองลงมาคือคนเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และมีความหลากหลายทางด้านภาษา วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ มีวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีการผลิต เพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น อาหารที่ชุมชนนำมาบริโภคได้จากฐานทรัพยากรธรรมชาติ รองลงมาคือฐานจากการผลิต ส่วนใหญ่จะทำการเกษตรบนพื้นที่สูงในเขตป่า โดยเฉพาะการทำไร่หมุนเวียนและการทำนา แต่พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ยังขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน การทำไร่หมุนเวียนในเขตป่าเริ่มเปลี่ยนไป พื้นที่เพาะปลูกเริ่มลดลงและมีรอบการหมุนเวียนน้อยลงจาก 7-10 ปี เหลือเพียง 2-3 ปี เท่านั้น ทำให้คุณภาพดินขาดความอุดมสมบูรณ์และส่งผลกระทบต่อผลผลิตข้าวที่ไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งถือเป็นปัญหาที่สำคัญที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลดงพญา ภาควิชาการเกษตรไม่สามารถเป็นรายได้หลักให้กับชุมชนได้ อาชีพรับจ้างทั่วไปถือเป็นรายได้หลักของคนในชุมชน รูปแบบการบริโภคอาหารของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามกระแส ในกลุ่มวัยแรงงานและกลุ่มผู้สูงอายุอยู่ในกลุ่มเสี่ยงในการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมากขึ้นตามลำดับ เช่น มะเร็ง เบาหวาน ความดันโลหิต ฯลฯ ส่วนในวัยเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 5 ปี พบว่าเด็กเป็นโรคขาดสารอาหารและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญด้านสุขภาพอนามัยของคนตำบลดงพญา ทั้งนี้เกิดจากปัจจัยในหลายด้าน โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนการบริโภคอาหารและขาดความรู้ที่เท่าทันกระแสการบริโภคจากภายนอก โดยสื่อโฆษณาต่าง ๆ ที่ผ่านมามากมายช่องทาง

ปัจจัยนำเข้า (I: Input)

ประเด็นต่าง ๆ ในห่วงโซ่ระบบอาหารท้องถิ่น มีหน่วยงานหลักที่สนับสนุนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น ก.ทรัพยากรธรรมชาติฯ ก.เกษตรและสหกรณ์ ก.มหาดไทย ก.สาธารณสุข ฯลฯ โครงการพระราชดำริ โครงการกู่ฟ้าพัฒนา องค์การภาคี ภาคประชาสังคมทั้งหลายรวมทั้งอบต.ดงพญา ผ่านยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเกษตร ด้านการตลาดและการบริโภค ด้านสุขภาพ เป็นต้น รวมทั้งการดำเนินชีวิตของครัวเรือนและชุมชนเอง ก็มีการจัดการอาหารอยู่แล้ว เพียงแต่ว่า อาจไม่ได้เรียกว่าเป็น “ความมั่นคงด้านอาหาร”

การดำเนินยุทธศาสตร์ 3 ปี (2554-56) เพื่อ “สถาปนาความมั่นคงด้านอาหารตำบลดงพญาบนฐานนิเวศวัฒนธรรม” ได้ดำเนินงาน โดย ดำรงทุน วิเคราะห์ความเสี่ยงด้านอาหาร กลไกการจัดการ วิเคราะห์โจทย์ร่วม (ความรู้ที่ขาด คน-ขายขับเคลื่อนระดับต่าง ๆ) พัฒนาโครงการวิจัย สนับสนุนทุนวิจัย ติดตามหนุนเสริม สังเคราะห์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ โดยแบ่งบทบาทในแต่ละระดับ (ตำบล โครงการวิจัย) ที่มีองค์ประกอบของพี่เลี้ยงงานวิจัย (โหนด) นักวิจัย/ ทีมวิจัย ภาวักที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินงาน

นอกจากนี้ยังได้มีการเชื่อมร้อยภาคีความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ ด้านขับเคลื่อนสังคม ขับเคลื่อนนโยบาย ด้านพัฒนา ตามโอกาสต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวย ตามเหตุปัจจัย ในแต่ละช่วงเวลา

กระบวนการ (P: Process)

เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องให้มากที่สุด ผ่านเวที และปฏิบัติการที่หลากหลาย เช่น เวทีเสวนานักวิจัย จ.น่าน เวทีประชุมประจำเดือนในระดับตำบลและหมู่บ้าน เวทีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ เวทีภาคีที่เกี่ยวข้อง และร่วมปฏิบัติการในโครงการวิจัยโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตำบลคงพญาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอันดับแรก ส่วยหน่วยงานภาคีอื่น ๆ เน้นการสนับสนุนด้านความรู้ทางวิชาการและการสนับสนุนงบประมาณและการประสานงาน

ผลที่ได้ (P: Product)

ผลที่เกิดขึ้นคือ ได้กลไกการจัดการความมั่นคงทางอาหารในระดับตำบล หมู่บ้าน ได้ชุดความรู้ที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการทบทวนสถานการณ์ปัญหา การศึกษาทุนและศักยภาพพื้นที่และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงทางอาหารร่วมกันและนำไปสู่แผนปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตำบลคงพญาและภาคีที่เกี่ยวข้อง และสามารถขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงทางอาหารและพัฒนาต่อยอดโครงการวิจัยเดิม 5 โครงการเพื่อสร้างเป็นพื้นที่รูปธรรมในการจัดการความมั่นคงทางอาหาร โดยเฉพาะผลักดันให้ประเด็นความมั่นคงทางอาหารเป็นวาระของตำบลคงพญา โดยมีสภาองค์กรชุมชนตำบลคงพญาเข้าร่วมสานต่อการดำเนินงานภายใต้โครงการ “คนคงพญาจัดการตนเอง” นอกจากนั้นยังได้ทิศทางการทำงานต่อเนื่องอีก 4 ปี (2557 - 60) ภายใต้ประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

(2) ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย

เงื่อนไขหลักคือ การมีทีมงานวิจัยชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ตำบลคงพญา ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ซึ่งสามารถที่จะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้ชุมชนอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีการทำวิจัยมาก่อน ซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ตำบลคงพญา โดยมีทีมพี่เลี้ยง (โหนด น่าน) และทีมกลไกกลางภาคเหนือและภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นความมั่นคงทางอาหารภาคเหนือให้การหนุนเสริม ทั้งกระบวนการวิจัยและการพัฒนาศักยภาพ

นอกจากนั้นประเด็นความมั่นคงทางอาหาร ถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อคนในชุมชนคงพญา ทำให้การประสานงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับความร่วมมือทั้งจากคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

(3) ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมาย

กระบวนการดำเนินงานการจัดการความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ตำบลคงพญา ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะประเด็นการแก้ไขปัญหาการไม่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนของชุมชน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการมีหน่วยงานหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมแก้ไข เพราะปัญหาเรื่องข้าวถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถดำเนินกิจกรรมในด้านอื่น ๆ ได้ และการขับเคลื่อนงานยังขาดการเชื่อมต่อกับภาคีภาครัฐทั้ง

ในระดับอำเภอและจังหวัด แต่สามารถเชื่อมได้เพียงระดับโครงการวิจัยเท่านั้น เช่น ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร การจัดการทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องมีการวางแผนและกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในช่วงต่อไป

3. การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น: ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหาร ประสบการณ์และความรู้จากโครงการวิจัยสู่เครือข่ายวิชาการ

การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ที่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดน่าน เนื่องจากจังหวัดน่านถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของแม่น้ำน่าน ซึ่งร้อยละ 40 ของปริมาณแม่น้ำเจ้าพระยาจากแม่น้ำน่าน เพราะฉะนั้นหากเกิดปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการลดลงของผืนป่าต้นน้ำ ย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่กลางน้ำและปลายน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมถึงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนเมืองน่านด้วยเช่นกัน

การขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหารในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ถือเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยอาศัยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ทั้งในด้านการสร้างคน สร้างทีมวิจัยในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เล็งเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะการแก้ไขในระดับชุมชนและขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา NGO รวมถึงภาคีเครือข่ายนอกจังหวัดน่าน ผ่านกระบวนการการจัดเวทีเสวนา การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานในด้านต่าง ๆ ทำให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่านได้รับประสบการณ์ ความรู้ในด้านต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน

การทำงานในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ และก่อให้เกิดชุดความรู้ในการทำงานวิจัยในพื้นที่ โดยเฉพาะกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชน การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยในแต่ละพื้นที่ ซึ่งข้อเสนอโครงการวิจัยต่าง ๆ จะอยู่ภายใต้บริบทชุมชนและสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ถือเป็นความรู้ในเบื้องต้นที่ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงต้องมีบทบาทในการทำงานร่วมกัน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาออกมาให้ได้ จำเป็นต้องมีกระบวนการดำเนินงานผ่านเวทีการเรียนรู้ร่วมกันและต้องอาศัยระยะเวลาในการพัฒนาข้อเสนอโครงการ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้โจทย์วิจัยที่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ (เกาถูกที่คัน) เครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ทั้งทุกข์ ทุน ศักยภาพ ที่สำคัญ คือ กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย แผนที่ชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน TIMELINE วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น นอกจากนั้นสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน จำเป็นที่จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในระดับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ดังนั้นจึงจำเป็นที่

องค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันจึงถือเป็นอีกพันธกิจหนึ่งที่พี่เลี้ยงจะต้องมีทักษะในการประสานงาน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือการสร้างความอยู่ดีกินดีและสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการเข้ามาแก้ไขปัญหาของชุมชน (เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา)

สิ่งหนึ่งที่สำคัญในการทำงานร่วมกับชุมชน คือ ความมุ่งมั่นตั้งใจในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยมีเจ้าของปัญหาคือคนในชุมชนเป็นกำลังสำคัญ ซึ่งสถานการณ์ปัญหาหลักของเมืองน่าน ที่คนภายนอกมักจะมองหรือเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญก็คือ การลดลงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ การปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ข้าวโพด ยางพารา) ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของคนเมืองน่าน ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะปัญหาดังกล่าวถูกสะสมมาเป็นเวลานานรวมถึงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของคนในพื้นที่ รวมถึงเกิดจากนโยบายของภาครัฐหรือกระแสการพัฒนาจากภายนอกที่เข้ามา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุก ๆ ภาคส่วนจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ ลำพังกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเองก็ยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้ทุกชุมชน จึงจำเป็นต้องอาศัยองค์กรภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเมืองน่านหรือภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามาเรียนรู้การทำงานร่วมกันและประสานการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหา จนสามารถที่จะผลักดันเป็นวาระของเมืองน่าน หรือนำไปสู่การขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร จนสามารถที่จะร่วมกันสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ผลการดำเนินงานมาเป็นชุดความรู้ร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาของเมืองน่านทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยอาศัยบทเรียนการทำงานหรือปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละภาคส่วนมาเป็นบทเรียนในการสังเคราะห์ ซึ่งเชื่อแน่ว่า หากองค์กรภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนมีเป้าหมายที่ชัดเจนและต้องการเห็นเมืองน่านเป็นเมืองน่าอยู่ เหมือนดังเป้าหมายของเมืองน่านที่ว่า "เมืองน่าน เมืองเก่าที่มีชีวิต เมืองน่าอยู่คู่ป่าต้นน้ำ"

นอกจากนั้นในการขับเคลื่อนการเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน ในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการมีเป้าหมายร่วมกันคือ การที่ต้องการเห็นเมืองน่านเป็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนอยู่ดีมีสุข ทรัพยากรธรรมชาติพลีพื้นที่คืนสภาพคู่ป่าต้นน้ำน่าน ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือ ชุดความรู้ด้านความหลากหลายของพันธุกรรมพืชท้องถิ่น การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัย ความรู้ทางวิชาการทั้งในด้านการวิเคราะห์ภาพรวมสถานการณ์ปัญหาทั้งในระดับจังหวัด ประเทศและสถานการณ์โลก ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เป็นต้น ซึ่งความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้พี่เลี้ยงฯ ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนางานและพัฒนาตนเอง

3. แนวทางและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานระยะต่อไป ปี 2557-60

จากการหารือในเวที RC ภาคเหนือ ในประเด็นการกำหนดทิศทางงานความมั่นคงทางอาหารของภาคเหนือและแผนยุทธศาสตร์ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ในช่วงต่อไป หลังจากสิ้นสุดยุทธศาสตร์ 3 ปี ในปี 2556 และจะขึ้นยุทธศาสตร์ใหม่ 4 ปี (ปี 2557 - 2560) ทีมงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่จังหวัดน่านและอำเภอบ่อเกลือและได้กำหนดเป้าหมายร่วมกันว่า ยุทธศาสตร์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน ยังให้น้ำหนักและความสำคัญและจะขับเคลื่อนงานในประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นยุทธศาสตร์และเป้าหมายหลักและจะเลื่อนงานความมั่นคงทางอาหารต่อเนื่องไปอีก 4 ปี ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดน่านและอำเภอบ่อเกลือ โดยเฉพาะการจัดการฐานทรัพยากรที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีพและการทำมาหากินและมีความยั่งยืนบนพื้นฐานสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมการผลิต การแปรรูปและการตลาดที่ยึดโยงกับผลผลิตในพื้นที่และแสวงหาพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และเป็นมิตรกับธรรมชาติ และการสร้าง พัฒนา ยกระดับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและแปลงเป็นแนวทางการดำเนินงานในพื้นที่ รวมถึงวิธีการกระบวนการใช้ประโยชน์และการสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ไปสู่กลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ และการสร้าง พัฒนาและยกระดับกลไกการจัดการดำเนินงานความมั่นคงทางอาหาร โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ ทั้งในระดับพื้นที่ ได้แก่ ทีมวิจัย ทีมทำงาน ทีมนำ ทีมทำ ทีมหนุนและทีมเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้ นั่นคือ การสร้างให้ตำบลคงพญาเป็นพื้นที่รูปธรรมในการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับตำบล

ทั้งนี้จุดเน้นที่ยังไปไม่ถึง ได้แก่ การเชื่อมงานกับหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด การสื่อสารสาธารณะ การผลักดันให้ประเด็นความมั่นคงทางอาหารเป็นวาระของอำเภอบ่อเกลือและการหาแนวร่วมในการดำเนินงานด้านการหาแนวทางในการลดความเสี่ยงและความเปราะบาง ในประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะประเด็นการรุกคืบเข้ามาของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ที่ปัจจุบันตำบลคงพญาเปรียบเสมือนไข่แดงที่ถูกล้อมด้วยไร่ข้าวโพดและการปลูกยางพารา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหามาตรการในการรองรับกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งมีกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่จังหวัดน่านไม่เว้นแม้แต่อำเภอบ่อเกลือและตำบลคงพญา รวมถึงปัญหาด้านสุขภาวะของคนในชุมชน ที่พบความเสี่ยงในการเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น เบาหวาน มะเร็ง ความดันโลหิตในกลุ่มวัยแรงงานและผู้สูงอายุ และในกลุ่มเด็กพบปัญหาเด็กขาดสารอาหาร ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะชุมชนกำลังดำเนินการขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงทางอาหาร ภายใต้สถานการณ์ปัญหาดังกล่าว ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างมากสำหรับคนตำบลคงพญา

ส่วนกระบวนการขับเคลื่อน FS นั้น เป้าหมายสูงสุดคือ ผู้เกี่ยวข้อง (ครัวเรือน, ชุมชน/องค์กร/ ภาคราชการ) สามารถ **เข้าใจ, ตั้งรับ, ปรับตัว, มีภูมิคุ้มกัน, มีทางเลือก** ในการจัดการกับความเสี่ยงต่อความมั่นคงด้าน

อาหาร โดย การสร้างกลไกร่วม วิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดเป้าหมาย แผน ปฏิบัติการ ติดตาม หนุนเสริม จัดการฐานทรัพยากรการเกษตร การผลิต ฯลฯ กำหนด“ตัวตน” ในเกษตรกระแสหลัก, ดูแล “ความเท่าเทียม” “ความยุติธรรม” “สิทธิการเข้าถึง”การรู้เท่าทัน โดยการสร้าง/ใช้ความรู้ และพื้นที่รูปธรรม เพื่อเป็น ต้นแบบและการสื่อสาร

ความไม่มั่นคงด้านอาหาร (ความเสี่ยง) กรณีตำบลคงพญา ได้แก่ การลดลงของฐานทรัพยากรพื้นที่ ผลิตอาหาร สิทธิในที่ดิน ฐานทรัพยากรการผลิต การเปลี่ยนแปลงในสภาวะภูมิอากาศ ราคาอาหาร/ ระบบตลาด ระบบสุขภาพอนามัย การบริโภคตามกระแส/คุณภาพอาหาร และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ ในระดับต่าง ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหาร

3.10 บทเรียนและชุดความรู้จากการดำเนินงาน

1) ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

การดำเนินงานของ NODE ในปีงบประมาณ 2556 ถือว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้งใน ด้านมิติด้านวิจัยและมิติการพัฒนาและไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวคือ

มิติเชิงวิจัย สามารถเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและประสานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในพื้นที่ จ.น่าน ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาถือว่าโหดน่าน ได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้เชิงเนื้อหา และ การบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การบริหารจัดการ เครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นร้อนและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รวมถึงติดตาม สนับสนุนโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดและเกิดการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนา ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองชุมชนและสร้างกระบวนการ เรียนรู้งานวิจัยท้องถิ่นกับองค์กรหรือภาคีต่างๆ รวมถึงการสร้างรูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ จังหวัดน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตำบลคงพญา ซึ่งได้มีการพัฒนาต่อยอดจากการทำงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และได้เป็นตัวแทน ของจังหวัดน่านในการเข้าประกวดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรับรางวัลลูกโลกสีเขียว ใน ระดับประเทศ ซึ่งปัจจุบันกำลังรอฟังผลการพิจารณาของคณะกรรมการลูกโลกสีเขียว ซึ่งการดำเนินการ ดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ชุมชนตำบลคงพญา ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือใน การศึกษาในเรื่องดังกล่าว จนสามารถที่จะนำเสนอผลการดำเนินงานและมีข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเป็น ข้อยืนยันในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยเฉพาะฐาน อาหารที่ได้มาจากธรรมชาติและฐานการผลิต

นอกจากนั้นชุดโครงการวิจัยในพื้นที่ตำบลคงพญา ยังได้รับการพัฒนาต่อยอดในเรื่องของความมั่นคงทางอาหาร โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก พอช. ในโครงการองค์กรชุมชนจัดการตนเอง โดยเป็นการต่อยอดการทำงานด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลคงพญา ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ชุมชนและทีมวิจัยภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง และชุมชนตลอดจนผู้นำชุมชนได้ให้ความร่วมมือและร่วมกันดำเนินการต่อยอดโครงการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคงพญา และสามารถเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูฐานอาหารของชุมชนต่อไป

ด้านมิติเชิงพัฒนา การดำเนินงานของโหนดน่าน ได้มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ เช่น โครงการปิดทองหลังพระ พอช. มูลนิธิธกเมืองน่าน มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และหน่วยงานราชการในพื้นที่ ทั้งในด้านการส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน การถอดบทเรียน การสร้างองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น รวมถึงก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนากลไกการจัดการพื้นที่ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเกิดการหนุนเสริมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ตลอดจนการหาแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่านให้มีคุณภาพ และการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ จ.น่าน รวมไปถึงเกิดการใช้ประโยชน์งานวิจัย (RE) อย่างน้อยโครงการละ 1 เรื่อง เช่น ในพื้นที่ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ ที่ได้มีการพัฒนาต่อยอดงานวิจัยไปสู่แผนการพัฒนา โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงการจัดทำโครงการการผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำ ซึ่งในพื้นที่ตำบลคงพญามีน้ำตกหลายแห่ง โดยเฉพาะน้ำตกสะปัน ซึ่งมีปริมาณน้ำมากและมีตลอดปี ซึ่งสามารถที่จะผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำได้ ซึ่งโครงการดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงของการศึกษาความเป็นไปได้

ขณะเดียวกัน ในการดำเนินงานช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ก็พบปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง เช่น การขึ้นโจทย์วิจัยซึ่งได้วางเป้าหมายไว้จำนวน 4 โครงการ แต่สามารถพัฒนาโจทย์วิจัยจนได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 โครงการเท่านั้น ส่วนอีก 3 โครงการยังอยู่ในช่วงการปรับข้อเสนอโครงการและไม่ดำเนินการได้ทันในปีงบประมาณ 2556 เพราะในช่วงเดือน สิงหาคม - เดือนกันยายน 2556 ไม่มีเวทีพิจารณาโครงการ รวมถึงทีมวิจัยไม่สามารถปรับข้อเสนอโครงการวิจัยได้ทันและการพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน มีหลาย ๆ ชุมชนได้ประสานงานมายังโหนดน่านในช่วงปลายปีงบประมาณ ทำให้การพัฒนาโจทย์วิจัยไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ขณะเดียวกันการดำเนินงานของคณะทำงานโหนดยังพบว่า ข้อบกพร่องในหลาย ๆ ด้าน เช่น การแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่องาน ความกระตือรือร้น และการติดตามหนุนเสริมโครงการอย่างใกล้ชิด ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น ซึ่งสามารถที่จะช่วยทำให้การทำงานทั้งในส่วนของการพัฒนาโจทย์วิจัยและการติดตามหนุนเสริมทำได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังรวมถึงในเรื่องของการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งยังมีหลายโครงการที่เป็นโครงการล่าช้า

เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการที่เป็นปัญหาทำให้เกิดความล่าช้า เช่น โครงการวิจัยของชาวบ้านไม่สามารถดำเนินการได้ตามช่วงระยะเวลาที่ระบุไว้ในสัญญา ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจาก การที่ช่วงวันเวลาที่ทำสัญญากับงบประมาณที่ชุมชนได้รับมีความล่าช้าหลายเดือน ทำให้ชุมชนต้องเร่งเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งบางช่วงเวลาชุมชนไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ เช่น คัดช่วงฤดูกาลเพาะปลูก สภาพดินฟ้าอากาศ หรือทีมวิจัยมีการกิจในครอบครัว ชุมชน เป็นต้น

บางโครงการวิจัย ทีมวิจัยติดปัญหาในเรื่องของการบันทึกข้อมูล เนื่องจากไม่มีอุปกรณ์ในการบันทึก หรือบันทึกข้อมูลไม่เป็น ซึ่งในเรื่องดังกล่าว จำเป็นที่พี่เลี้ยง/เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือในเรื่องการบันทึกข้อมูล เป็นต้น หากแต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ถือได้ว่าศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ได้มีการติดตามหนุนเสริมอย่างใกล้ชิด จนสามารถที่จะคลี่คลายปัญหาโครงการล่าช้าไปได้ และปัจจุบันสามารถที่จะปิดโครงการได้และบางโครงการกำลังอยู่ในช่วงการปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์หรือบางโครงการก็รอข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นอยู่

2) กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ในการจัดเวทีเครือข่ายงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่านแต่ละครั้ง ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี จากกลุ่มเครือข่ายทีมวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงทีมที่ปรึกษา คณะทำงานโหนด และตัวแทนองค์กรภาคีเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มองค์กรที่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน ทั้งจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงานเครือข่ายพัฒนาในพื้นที่ รวมถึงองค์กรที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน เช่น โครงการขยายผลโครงการหลวง โครงการปิดทองหลังพระ เป็นต้น

หลักสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ มาจากการที่มองเห็นปัญหาร่วมกัน ทั้งในด้านการเป็นอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสังคม การเกษตร เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งนับวันจะเริ่มมีปัญหามากขึ้น ซึ่งมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่เข้ามามีส่วนสำคัญสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดการมองเห็นปัญหาร่วมกันและพยายามที่จะช่วยกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนเมืองน่านซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นเจ้าของปัญหา ซึ่งในอดีตการทำงานจะเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ทำให้ขาดพลังในการเชื่อมโยงคนเข้ามาทำงานร่วมกัน หากแต่ในปัจจุบันบทบาทของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน โดยมีพระอาจารย์สมคิด จารณธมโม ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ มาก่อน ทำให้การทำงานทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมีมากขึ้น ส่งผลต่อการดำเนินงานพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และหลาย ๆ ปัญหาสามารถแก้ไขได้และสามารถผลักดันให้เป็นนโยบายแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัดได้

นอกจากนี้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งในอดีตไม่ได้ให้ความสำคัญหรือสนใจกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรือกระบวนการทำงานแก้ไขปัญหาของภาคประชาชนหรือชุมชน เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ ปัจจุบันได้เริ่มให้ความสำคัญและมองเห็นกระบวนการทำงานที่

สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้จริง ทำให้การเชื่อมประสานงานการทำงานเป็นไปด้วยดีและได้รับความร่วมมือมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา

ขณะเดียวกันก็ยังมีอีกหลายองค์กรหรืออีกหลายกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่เข้าร่วม หรือเข้าร่วมก็เพียงเป็นพิธีการเท่านั้น ซึ่งยังไม่เห็นความสำคัญของการจัดเวทีในแต่ละครั้ง ถ้าจะให้กลุ่มคนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นที่จะต้องใช้เวลาและทำความเข้าใจในกระบวนการทำงานเพิ่มมากขึ้น โดยอาจจะต้องอาศัยบทบาทของพระสงฆ์เป็นผู้นำเสนอความเป็นมาของการจัดเวที รวมถึงกระบวนการทำงานภาคประชาชนให้ผู้มีอำนาจได้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ตลอดจนการสร้างพื้นที่รูปธรรมที่เห็นผลของการเปลี่ยนจากการดำเนินงานของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งการได้ลงพื้นที่เพื่อให้เห็นของจริง จะช่วยให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและการหนุนเสริมจากภาครัฐเพิ่มมากขึ้น

3) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ได้ดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่ได้วางไว้ รวมถึงการสานต่อกิจกรรมในปีงบประมาณ 2555 และมองไปถึงแผนปี 2557 ทั้งในด้านการพัฒนาโจทย์วิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและเป็นปัจจุบันมากที่สุด รวมถึงการพัฒนาโจทย์วิจัยให้มีความแหลมคม ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับฐานทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหาร วัฒนธรรมประเพณี การท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือในด้านอื่น ๆ ซึ่งในแต่ละพื้นที่สถานการณ์ปัญหาก็แตกต่างกันออกไป รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็มีปัญหาที่รอการแก้ไขหรือต้องการพัฒนาต่อยอดที่แตกต่างกันออกไป

ด้านการติดตามสนับสนุนงานวิจัยทั้งขาขึ้นและขาลง มีการลงพื้นที่เพื่อร่วมกับทีมวิจัยชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานและกรอบเวลา แต่ในบางครั้งก็ประสบกับปัญหาในหลายด้าน เช่น ความห่างของพื้นที่ การติดต่อประสานงานกับพื้นที่ ซึ่งบางพื้นที่ไม่สามารถติดต่อทางโทรศัพท์ได้ ทำให้บางครั้งหากเกิดการเปลี่ยนแผนกิจกรรมหรือเหตุขัดข้องที่ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ ก็ไม่สามารถประสานการทำงานได้ เป็นต้น นอกจากนั้นในการลงพื้นที่วิจัยในแต่ละครั้ง นอกจากจะเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนแล้ว ยังถือเป็นการเข้าเยี่ยมชมและให้กำลังใจคนทำงานในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สำคัญในการที่จะเติมเต็มทั้งในด้านองค์ความรู้ กระบวนการงานวิจัย การใช้เครื่องมือต่าง ๆ การให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ รวมถึงการให้กำลังใจ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำและยังรวมถึงการเข้าไปในพื้นที่วิจัยที่จบโครงการไปแล้ว ทั้งนี้เพื่อร่วมประชุมทั้งทีมวิจัยและชาวบ้านในการที่จะต่อยอดกระบวนการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนในด้านอื่น ๆ ต่อไป นอกจากนั้นยังมีโอกาสที่จะไปชุมชนอื่น ๆ ที่ได้มีการประสานการทำงานเข้ามาเพื่อไปพัฒนาโจทย์วิจัยหรือไปให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงการเชิญทีมวิจัยที่จบโครงการวิจัยไปแล้วเพื่อไปให้ความรู้กระบวนการวิจัยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน นอกจากนั้นยังรวมถึงเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับองค์กรชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ได้รับทราบ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกันในอนาคต นอกจากนั้นยังถือเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน

ระหว่างทีมวิจัยชาวบ้าน คณะทำงานและที่ปรึกษา ตลอดจนองค์กรหน่วยงานที่ได้มีโอกาสเข้าร่วม แลกเปลี่ยนในเวทีร่วมกัน ซึ่งถือเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายกระบวนการทำงานร่วมกันต่อไป

นอกจากจะมีขั้นตอนกระบวนการดำเนินกิจกรรม โดยอาศัยเครื่องมือในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจัด เวที การลงพื้นที่เพื่อติดตามสนับสนุนงานวิจัยในชุมชน การจัดฝึกอบรม หรือการพบปะพูดคุยกันในโอกาส ต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นวิธีการทำงานที่หลากหลาย โดยอาศัยช่วงระยะเวลาและความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยน รูปการดำเนินกิจกรรม ซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นไม่ตายตัว แต่จะให้ออกคัล้องกับสถานการณ์และกลุ่มคน

โดยหลังจากที่ได้ดำเนินกิจกรรมแล้ว คณะทีมงานและที่ปรึกษา จะได้ร่วมกันสรุปทบทวนการ ดำเนินงาน ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร มีข้อดี ข้อเสียอย่างไร ทั้งต่อการดำเนินการและต่อกลุ่มคน รวมถึงความเหมาะสมกับช่วงเวลา และต่อความคาดหวัง ทั้งนี้เพื่อให้ผลการดำเนินงานสามารถบรรลุ เป้าหมายได้ที่วางไว้ได้

4) ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่ได้วางไว้ พบว่ายังมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นอยู่บ้าง โดยมี รายละเอียดของปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน ดังนี้

4.1) การพัฒนาโจทย์วิจัยให้มีความแหลมคมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ ซึ่งการ ดำเนินการพัฒนาโจทย์วิจัยที่ผ่านมา ยังพบว่าโจทย์วิจัยยังไม่แหลมคมพอ ทั้งที่มีหลาย ๆ ชุมชนที่ให้ความสนใจและต้องการให้โหนดเข้าไปพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ แต่ด้วยข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็น จำนวนพี่เลี้ยงฯและระยะทางในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีความห่างไกลกัน ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปพัฒนาโจทย์ วิจัยได้ทั้งหมด หรือเข้าไปในชุมชนได้เป็นครั้งคราว ทำให้ขาดความต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวทางโหนด ได้ปรึกษากับหรือกับคณะที่ปรึกษา โดยได้มีความเห็นร่วมกันว่าหากชุมชนไหนต้องการใช้งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา ขอให้เขียนข้อเสนอโครงการมายังศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น จ.น่าน ก่อน เพื่อให้ทีมงานและที่ปรึกษาโหนดได้ให้ข้อเสนอแนะ และหากเป็นโจทย์วิจัยที่มีความ แหลมคมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ทางทีมงานก็จะมีการประสานงานไปยังชุมชนเพื่อ ร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยต่อไป ซึ่งกระบวนการทำงานดังกล่าวจะสามารถที่จะดำเนินงานได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันยังมีอีกหลายชุมชนที่ยังต้องอาศัยระยะเวลาที่จะพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อให้มีความแหลมคม แต่ก็ มีบางชุมชนถอนตัวไป เนื่องจากเห็นว่ามีความยุ่งยาก ซึ่งในเรื่องดังกล่าวก็ต้องให้เป็นไปตามความสมัครใจ ของแต่ละชุมชน

4.2) การจัดเวทีเสวนา ซึ่งพบว่ามีปัญหาอุปสรรคที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดผลดี เพิ่มขึ้น ประกอบด้วย

4.2.1) การออกแบบเวทีเครือข่ายนักวิจัย ที่ยังไม่มีค้อยมีความน่าสนใจและน่าติดตาม โดยเฉพาะ ประเด็นการแลกเปลี่ยน หรือขั้นตอนการจัดเวที ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงให้เกิดความสนใจของเครือข่าย

ผู้เข้าร่วม ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในรูปแบบที่หลากหลาย และเป็นประเด็นที่ร้อน และมีผลกระทบต่อผู้เข้าร่วมเวทีหรือชุมชน โดยเฉพาะเป็นปัญหาสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน

4.2.2) กระบวนการจัดเวที ที่ยังพบว่าเครื่องมือหรือวิธีการยังไม่น่าสนใจเท่าที่ควร โดยเฉพาะความเหมาะสมกับกลุ่มคนหรือคนกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเหมาะสมต่อการดำเนินการ ต่อช่วงเวลา และผลต่อความคาดหวังของผู้เข้าร่วมเวที ดังนั้น ควรที่จะมีการปรับปรุงในเรื่องของเครื่องมือที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น เพราะองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมในเวที มีความหลากหลาย ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ ระดับหน้าที่การงาน ระดับการศึกษา จึงจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเครื่องมือให้มีความสมดุลกัน นอกจากนั้นผู้ดำเนินรายการในเวที ต้องมีความรอบรู้และมีทักษะที่จะชวนผู้เข้าร่วมเวทีได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและครอบคลุมทุกกลุ่มคน

4.2.3) กระบวนการแลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนในเวที ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มคน ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงในเรื่องการกำหนดเวลาในการแลกเปลี่ยนพูดคุย เช่น คนละ 3 นาที เป็นต้น โดยบางครั้งอาจต้องสลับกันระหว่างทีมวิจัยในโครงการก่อน ต่อด้วยทีมนักวิจัยใหม่ ตามด้วยนักวิจัยรุ่นที่ ผู้เข้าร่วมเวทีกลุ่มอื่น ตามด้วยทีมที่ปรึกษา ซึ่งจะทำให้กระบวนการแลกเปลี่ยนมีความหลากหลายและได้แสดงความคิดเห็นกันทุกกลุ่ม

4.2.4) การนำเสนอข้อมูลของโครงการวิจัย ควรมีการวางแผนล่วงหน้า และเตรียมเนื้อหาที่น่าสนใจ เพื่อไม่ให้หน้าเบื่อ เช่น จุดประทับใจในการดำเนินกิจกรรม รูปภาพ บทเรียน ความต้องการช่วยเหลือจากเครือข่าย เป็นต้น

4.2.5) การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย สามารถพัฒนาได้เลยในเวทีเสวนา เช่น สับเปลี่ยนให้ทีมวิจัยได้ออกมาจับประเด็น ดำเนินรายการ การจัดการทั่วไป ฯลฯ กิจกรรมอะไรก็ได้ที่สามารถจัดการเสร็จในเวทีไม่ต่อเนื่องให้เป็นภาระ

4.2.6) การสรุปเวที ผู้รับผิดชอบสรุปเวทีไม่ควรรับหน้าที่อื่น และควรมีการพิมพ์สรุปเวทีไปพร้อมกัน เพื่อให้การสรุปเวทีไม่ล่าช้าเกินไป

4.3) การติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัย

การติดตามสนับสนุนการวิจัย ยังพบว่ามีปัญหาเรื่องของการติดตามโครงการเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขระยะเวลา ซึ่งบางโครงการพบว่า การดำเนินงานยังมีความล่าช้า ซึ่งสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน คือ 1. ความพร้อมของทีมวิจัย ที่บางส่วนมีภารกิจมาก ไม่มีเวลาให้กับโครงการวิจัย เช่น เจ้าหน้าที่ทางราชการ ครู 2. หัวหน้าโครงการขาดการประสานงานกับทีมงานในเรื่องของการจัดเก็บข้อมูลหรือการเข้าร่วมเวทีต่าง ๆ ทำให้องค์ประชุมไม่ครบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อข้อมูลวิจัย 3. การเก็บรวบรวมข้อมูลบางประเด็นไม่สอดคล้องกับฤดูกาล เช่น การจัดเก็บข้อมูลในเรื่องของทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ที่ไปเก็บข้อมูลในช่วงฤดูแล้ง ทำให้ข้อมูลในส่วน of พันธุ์พืชไม่ครบถ้วน 4. ความเกรงใจของทีมงาน โหนดที่ต้องคอยติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัย โดยเฉพาะโครงการวิจัยที่มีเจ้าหน้าที่ทางราชการเป็นผู้ดำเนินงาน ทำให้

เกิดปัญหาโครงการล่าช้า นอกจากนั้น ในส่วนของโครงการล่าช้า พี่เลี้ยงต้องลงพื้นที่ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกับทีมวิจัย เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและกรอบระยะเวลาในการทำงาน ทั้งในส่วนของชุมชนและสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมองเป็นปัญหาร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่าย

แนวทางการปรับปรุง คือ พี่เลี้ยงและหัวหน้าโครงการ ทีมวิจัย ต้องมีการติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนของทีมวิจัยและแผนกิจกรรมที่ได้วางไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ร่วมกัน ยังเป็นการลดช่องว่างการทำงานระหว่างพี่เลี้ยงโหนดและทีมวิจัย ขณะเดียวกันจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานของทีมงานโหนด โดยเฉพาะการทำงานเป็นทีมให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันกับทีมที่ปรึกษาโหนด ให้มากขึ้น

บทที่ 4

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผล

4.1.1 การพัฒนาศักยภาพทีมงาน NODE

การเรียนรู้ หรือการพัฒนาศักยภาพทีมงาน NODE ผ่านการปฏิบัติงานจริง โดยมีเป้าหมายสำคัญได้แก่

- 1) การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อยกระดับความสามารถในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เริ่มตั้งแต่ การพัฒนาโครงการ การติดตามโครงการ ทั้งระบบ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจะนำไปสู่ความเข้าใจในกระบวนการทำงานอย่างละเอียดในทุกขั้นตอน และจะเป็นผลให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทุกชิ้นมีคุณภาพ สามารถนำความรู้ไปจัดการแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง
- 2) การพัฒนาทักษะความสามารถในการบริหารจัดการสำนักงาน งานหลักที่เน้นคือการจัดการระบบเอกสาร ข้อมูลความรู้ที่เกิดขึ้น ให้จัดเก็บเป็นระบบสามารถค้นหาและนำไปใช้ประโยชน์ได้สะดวก รวดเร็ว ทั้งในระบบเอกสาร และระบบไฟล์ข้อมูล
- 3) การพัฒนาศักยภาพความสามารถด้านการจัดการความรู้ ทั้งแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อให้ประโยชน์ในการหนุนเสริมโครงการวิจัย งานเครือข่ายภาคประชาสังคม สามารถผลิตเอกสารความรู้จากการสรุปรายงานเชิงสังเคราะห์จากการประชุมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์
- 4) การพัฒนาขีดความสามารถในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานองค์กร ภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นงาน ไม่ว่าจะเป็นในระดับพื้นที่ หรือนอกพื้นที่ ทั้งหน่วยงานรัฐ หรือเอกชน เป็นการแสวงหาภาคร่วมในการจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

การสรุปงานของ NODE นั้น จะเป็นการประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมทั้งหมด และการทำงานของทีมงาน (เจ้าหน้าที่ 3 คน) ร่วมกับทีมหนุนเสริม ทีมที่ปรึกษา ทีมจากฝ่ายๆ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนทางในการดำเนินงานต่อเนื่องในระยะที่ 2 และแผนต่อเนื่องในปี 2557 เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า และทำให้เกิดคุณภาพในการบริหารจัดการทั้งประเด็นงาน และสำนักงาน

4.1.2 การเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน

การเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยมีเป้าหมายในการจัด คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดน่าน เพื่อเป็นการรับรู้ความเคลื่อนไหว ทั้งในด้านการดำเนินงานวิจัย ตลอดจนผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคในด้านต่าง ๆ อีกทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพ เติมเต็มสิ่งที่ยังต้องการความรู้เพิ่มเติมระหว่างพี่เลี้ยงและทีมวิจัย ตลอดจนการแจ้งข้อมูลข่าวสาร

ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับทราบโดยทั่วกัน ซึ่งในการจัดเวทีเชื่อมร้อยเครือข่าย ได้ดำเนินงานตามแผนกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ คือ การจัดเวทีเครือข่ายนักวิจัยทั้งเก่าและใหม่เพื่อหารือประเด็นสถานการณ์เมืองน่าน เวทีวิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรม อ. บ่อเกลือ จ. น่าน การพัฒนาศักยภาพ เวทีถิ่นข้อมูล โดยในการจัดเวทีในแต่ละครั้ง ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทีมวิจัยในแต่ละพื้นที่ ที่ได้เข้าร่วมเวทีตลอด ซึ่งในแต่ละเวที ทีมวิจัยได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนได้เติมเต็มองค์ความรู้จากภาคี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งไม่ใช่ในเรื่องของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนในหลาย ๆ เรื่องราว ทั้งที่เป็นการใช้ชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ โรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่จังหวัดน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ซึ่งถือเป็นปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคนเมืองน่านและพื้นที่ลุ่มแม่น้ำน่าน และถูกมองว่าเป็นต้นเหตุสำคัญในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของน้ำท่วม ภัยแล้ง หมอกควัน ดินโคลนถล่ม หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนั้นยังรวมถึงประเด็นความมั่นคงทางอาหาร

ผลการจัดเวทีเชื่อมร้อยเครือข่าย ทำให้เห็นว่า คนเมืองน่านกำลังตื่นตัวกับสถานการณ์ปัญหาของตนเองเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากภัยธรรมชาติและภัยที่คนในชุมชนร่วมกันสร้างขึ้น ทำให้เริ่มมีการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและหาทางออกร่วมกัน โดยไม่มุ่งหวังรอรับการแก้ไขปัญหามาจากหน่วยงานรัฐเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป โดยเฉพาะการที่นักวิจัยได้มีโอกาสมานพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการได้แรงบันดาลใจจากพระสงฆ์ ซึ่งถือว่ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่คนเมืองน่านยังให้ความเคารพนับถือและเป็นที่พึ่งใจมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีความผูกพันกับพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต ดังนั้นเมืองน่านจึงถือได้ว่า มีกลุ่มคนหลายกลุ่ม หลาย ๆ องค์กรที่จะมาช่วยกันขับเคลื่อนงานพัฒนาและร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้เมืองน่านเป็นเมืองน่าอยู่ โดยอาศัยเวทีหลาย ๆ เวที ที่จะมาช่วยกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันผลักดันไปสู่แผนกิจกรรมเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของเมืองน่านร่วมกัน

4.1.3 การสนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในพื้นที่

- 1) โครงการที่ผ่านการพิจารณาและดำเนินการ การสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยในพื้นที่นั้น มีเป้าหมายในการสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยในเชิงปริมาณอย่างน้อย จำนวน 4 โครงการ NODE จึงได้ดำเนินการพัฒนาโครงการ ทั้งที่เป็นโครงการต่อเนื่องจากปี 55 และโครงการใหม่ๆ ที่ถูกพัฒนาในปี 56 ซึ่งสรุปผลการดำเนินงาน NODE สามารถพัฒนาโครงการ และนำเสนอโครงการให้กับผู้ทรงคุณวุฒิทีมกลไกกลางภาคเหนือพิจารณา จำนวน 4 โครงการ และได้รับอนุมัติงบประมาณจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 โครงการ ทั้งนี้ไม่สามารถดำเนินการสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยในเชิงปริมาณที่ตั้งไว้ 4 โครงการได้ เนื่องจากมีการพิจารณากลับกรองโครงการหลายรอบ ตลอดจนการปรับแก้ไขข้อเสนอ

โครงการ ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาโครงการวิจัยที่ยังไม่มีความชัดเจนและขาดข้อมูลเชิงลึก จึงส่งผลต่อการขึ้นโครงการวิจัยของโหนดที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายเชิงปริมาณที่ตั้งไว้

2) โครงการที่ผ่านการพิจารณา อยู่ในระหว่างการปรับแก้ไขร่างโครงการและรอทำสัญญาคือโครงการโครงการจัดการขยะโดยชุมชน ต.ป่ากลาง อ.ปัว จ.น่าน NODE ได้ทำการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อให้สามารถตอบเป้าหมายเชิงปริมาณ จำนวน 4 โครงการและได้ทำการพัฒนาโครงการต่อเนื่องเพื่อเสนอต่อ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นพิจารณา

3) โครงการที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาโครงการ จำนวน 5 โครงการ คือ 1 โครงการการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ซึ่งโครงการดังกล่าวถือทาง NODE และเครือข่ายความมั่นคงทางอาหารภาคเหนือและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยทั้งฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นและฝ่ายพัฒนาเชิงพื้นที่ (ABC) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีความเห็นร่วมกันว่าน่าจะผลักดันให้พื้นที่ตำบลคงพญา เป็นพื้นที่ต้นแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากมีจุดเด่นที่สำคัญในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความพร้อมของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากร ฐานทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงเป็นตำบลเดียวที่ยังไม่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คนในชุมชนยังพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและมีวิถีการผลิตที่การยังชีพเท่านั้น โดยเฉพาะการปลูกข้าวไร่หมุนเวียนและการทำนา ส่วนโครงการที่ 2 คือ การรูปแบบการจัดการเรือแข่งโดยความร่วมมือของชุมชนที่เชื่อมต่อกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โครงการที่ 3 การตามรอยเส้นสายผ้าลายน้ำไหลสู่ประวัติศาสตร์ล้านนา ภูมิศึกษา ผ้าทอลายน้ำไหลบ้านคอนไชย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โครงการที่ 4 การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวไทลื้อต่อการจัดการฐานอาหารของชุมชนบ้านสบยาง ตำบลป่าเลาหลวง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน โครงการที่ 5 การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายบนฐานพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมจริมศึกษา วัดห้วยซ้อ อ.แม่จริม จ.น่าน

4.1.4 การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย

1) โครงการวิจัยปกติ ที่อยู่ในช่วงของการติดตามของ NODE น่าน ในปี 2556 ทั้งสิ้น มีจำนวน 7 โครงการ

2) โครงการล่าช้า อยู่ในระหว่างการดำเนินการติดตาม จำนวน 5 โครงการ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงการปรับแก้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

4.1.5 การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของ NODE

สรุปการเข้าร่วมกิจกรรมเวทีต่าง ๆ ของ Node น่าน ซึ่งในช่วง 6 เดือน (ตุลาคม 2555 – มีนาคม 2556) มีทั้งหมด 58 ครั้ง เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน รวมถึงเป็นการพัฒนาศักยภาพและเติมเต็มองค์ความรู้ของทีมงาน โดยเป็นการเข้าร่วมเวทีที่อยู่นอกเหนือการทำงานปกติของ NODE โดยแยกตามรูปแบบของกิจกรรมเวที ดังนี้

- 1) เวทีที่จัดโดย สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และทีมกลไกภาค ซึ่งกิจกรรมหลัก ได้แก่ เวทีพิจารณาโครงการ เวทีพัฒนาศักยภาพ เวทีประชุม RC จำนวนทั้งสิ้น 31 ครั้ง
- 2) เป็นการร่วมเวทีการประชุมและกิจกรรมของ สกว.ฝ่ายอื่น ๆ เช่น ฝ่ายงานวิจัยเชิงพื้นที่ (ABC) ที่ได้นำเนื้องานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดที่ NODE ได้ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการทำงานเมื่อนานด้วยกัน จำนวน 27 ครั้ง

4.2 อภิปรายผล

พื้นที่จังหวัดน่านยังมีศักยภาพและทุนเดิมอยู่มาก ทั้งในด้านของความหลากหลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นแหล่งต้นน้ำน่านที่มีความสำคัญต่อลุ่มน้ำเจ้าพระยา รวมถึงนิเวศวัฒนธรรมวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความหลากหลาย ซึ่งส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี สมดังคำกล่าวที่ว่า "น่าน เมืองเก่าที่มีชีวิต" อย่างไรก็ตามจากสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอันมาก อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต จากการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารเป็นการปลูกพืชพลังงาน ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและผลกระทบจากปัจจัยภายนอก ตลอดจนผลกระทบด้านการค้าระหว่างประเทศและการเปิดการค้าเสรีอาเซียน เช่น การเคลื่อนย้ายแรงงาน การรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐาน ปัญหาโรคติดต่อ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำกิน การแข่งขันทรัพยากร ปัญหายาเสพติด รวมถึงการตัดถนนเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าธรรมชาติ ป่าจืดต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความมั่นคงและยังยั้งด้านอาหารของคนในจังหวัดน่าน ซึ่งปัจจุบันพบว่าอาหารหลาย ๆ ชนิดต้องนำเข้าจากต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้น เช่น ข้าว ปลา พืชผักต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งที่ศักยภาพในพื้นที่จังหวัดน่าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านพื้นที่การเพาะปลูก แหล่งน้ำ ว่าง ปลา แหล่งอาหารอื่น ๆ สามารถที่จะรองรับจำนวนประชากรในพื้นที่ได้ หากแต่ยังปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นพูดคุยกันในวงใหญ่ มีแต่การพูดคุยและสะท้อนปัญหาในวงเล็ก ๆ เท่านั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำปัญหาเหล่านี้มาพูดคุยกันในวงใหญ่และมีหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมกันแก้ไขภายใต้แนวคิด "ทุกข์หน้าหมู่" หรือ ปัญหาร่วมของคนเมื่อนาน

การจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน จึงได้วางยุทธศาสตร์และเป้าหมายในการดำเนินงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่จังหวัดน่านไว้ 4 ด้าน คือ 1. การส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการค้นหาทุนและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเอง เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน 2. ชุมชนสามารถจัดการและพัฒนา "ทุน" ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและ สามารถพึ่งตนเองได้ 3. พัฒนาต่อยอดพื้นที่งานวิจัยเดิมให้เป็นพื้นที่ต้นแบบและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ในรายประเด็น และ 4. การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ในการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหารและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงการเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในพื้นที่ โดยมีวัดและพระสงฆ์ (พระอาจารย์สมคิด จารณธมโม) ซึ่งเป็นผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นแกนหลักสำคัญในการเชื่อมประสานการทำงานในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่ทำงานในพื้นที่มายาวนานและเป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของคนเมืองน่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา สามารถตอบยุทธศาสตร์และบรรลุเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งครอบคลุมหลายหมู่บ้านในแต่ละอำเภอ รวมถึงมีประเด็นวิจัยที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพปัญหาของแต่ละชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งถือเป็นประเด็นที่สำคัญและมีผลกระทบโดยตรงต่อคนทั้งในระดับชุมชน จังหวัดและระดับประเทศ โดยเฉพาะการลดลงของพื้นที่ป่าในจังหวัดน่าน พื้นที่อำเภอบ่อเกลือ ถือเป็นพื้นที่เฝ้าระวังที่มีความเสี่ยงในการรุกคืบเข้ามาของการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด ยางพารา และถือเป็นพื้นที่ต้นน้ำน่านที่สำคัญ ภายหลังที่ชุมชนในพื้นที่ตำบลลงพญา อำเภอบ่อเกลือ ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของฐานทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูฐานอาหารของชุมชน ผลการดำเนินงานวิจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในตัวบุคคลและชุมชน ก่อให้เกิดความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการลดลงของทรัพยากรและฐานอาหาร และชุมชนได้หันมาให้ความสำคัญและร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในระดับชุมชนและตำบล เช่น การแก้ไขปัญหาข้าวไม่พอกิน การป้องกันการรุกคืบเข้ามาของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ด้วยการขอความร่วมมือจากคนในพื้นที่ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยคนในชุมชนไม่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หรือยางพารา หรือแม้แต่การปกป้องอธิปไตยในพื้นที่ป่า ที่ทำกิน เพื่อสร้างเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากกระบวนการวิจัยที่ได้มีส่วนช่วยให้ชุมชนได้ค้นพบทุน ศักยภาพที่ดีที่มีอยู่ในชุมชนและนำมาเป็นเครื่องมือหรือเป็นทุนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยอาศัยกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลจากการดำเนินงานด้านการส่งเสริมให้ชุมชนใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ถือว่าสามารถตอบยุทธศาสตร์และเป้าหมายของโหนดได้ในระดับหนึ่ง หากในอนาคตจำเป็นต้องมีการขยายเครือข่ายพื้นที่งานวิจัยให้มากขึ้น หรือการพัฒนาต่อยอดงานวิจัยเดิม เพื่อสร้างเป็นพื้นที่รูปธรรมในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่

การสร้างพื้นที่รูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของโหนดน่าน ยังถือว่าไม่ประสบความสำเร็จในช่วงระยะเวลานี้ แต่หากกล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน ก็ยังมีการดำเนินการอยู่ เช่น แหล่งเรียนผ้าทอย้อมสีวัดโป่งคำ ซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญทั้งในระดับชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งในปีงบประมาณ 2556 โหนดน่านได้พยายามที่จะต่อยอดงานวิจัยเดิมที่มีผลการดำเนินงานที่ดี เช่น พื้นที่ตำบล

คงพญา ซึ่งมีความโดดเด่นในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติและฐานอาหาร รวมถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ โดยเฉพาะทีมวิจัยในพื้นที่ แด่ยังติดขัดในเรื่องของการปิดโครงการเดิมให้เสร็จสิ้นก่อน โดยในปีงบประมาณ 2557 จะมีการผลักดันให้พื้นที่ตำบลคงพญา เป็นพื้นที่รูปธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูฐานอาหารของชุมชน โดยอาศัยชุดข้อมูลองค์ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่มาเป็นฐานในการพัฒนาต่อยอด ขณะเดียวกันยังมีอีกหลาย ๆ พื้นที่ที่ชุดความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ยังดำเนินการอยู่และสามารถที่ต่อยอดได้ เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จรม การปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรมทางความเชื่อ อำเภอหามีน เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องมีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันทั้งในส่วนของทีมงานโหนด ทีมที่ปรึกษาและทีมนักวิจัยในพื้นที่ ว่าจะมีรูปแบบกระบวนการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปอย่างไร เพื่อสร้างเป็นพื้นที่รูปธรรมและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

ด้านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดน่าน ทั้งในรูปแบบกระบวนการทำงานด้านงานวิจัยและพัฒนาหรือการเข้าร่วมเวทีในระดับต่าง ๆ เพื่อระดมความคิดเห็นในการแก้ไขหรือพัฒนาเมื่องน่าน ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ได้ดำเนินการพัฒนาเครือข่ายมาโดยตลอด ซึ่งจากเดิมที่เริ่มดำเนินการงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดน่าน ผ่านการทำงานแบบพี่เลี้ยงงานวิจัยในแต่ละพื้นที่ มีหน่วยงานภาคีในจังหวัดรู้น้อยมาก แต่เมื่อได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานมาเป็นศูนย์ประสานงานวิจัย และมีพระอาจารย์สมคิด ซึ่งเป็นผู้ประสานงาน ทำให้มีเครือข่ายการทำงานเพิ่มมากขึ้น ทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษา โครงการพระราชดำริที่ดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดน่าน เริ่มที่จะเข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น โดยได้มีการประสานการทำงานร่วมกันมาโดยตลอด เช่น การพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่โครงการหลวง การสนับสนุนการทำงานร่วมกันของโครงการปิดทองหลังพระ การต่อยอดงานวิจัยในพื้นที่ตำบลคงพญาในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ของ พอช. ซึ่งได้สนับสนุนงบประมาณในการนำผลการศึกษาวิจัยมาเป็นการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านโครงการสภาองค์กรชุมชนจัดการตนเอง หรือมหาลัยชีวิตได้มีแนวความคิดให้นักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำหมู่บ้านได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้เริ่มมีการพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่หลายโครงการ ซึ่งเห็นได้ว่าการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ได้ดำเนินการตามกรอบยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยกระบวนการการทำงานและเป้าหมายร่วมกัน คือ การสร้างเมื่องน่านให้มีความน่าอยู่

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ถือว่าการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ยังไม่สามารถดำเนินการตามกรอบยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่วางไว้ได้ 100 % แต่มีพัฒนาการทำงานไปในทางที่ดีขึ้น เหตุผลสำคัญที่ไม่สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ มีปัจจัย/เงื่อนไขหลาย ๆ อย่าง ทั้งปัจจัยและภายนอก เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ

- กระบวนการทำงานของโหนด ซึ่งยังไม่มีความเป็นทีม การประสานการทำงานยังไม่ลงตัว ทั้งนี้เนื่องจากการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการทำงานแบบที่เลี้ยงในพื้นที่มาเป็นคณะทำงานโหนด ซึ่งยังมีโครงการวิจัยเดิมค้างอยู่ จำเป็นที่ที่เลี้ยงแต่ละพื้นที่ต้องติดตามหนุนเสริมในการดำเนินงานวิจัย เพื่อปิดโครงการ ทำให้การทำงานในช่วงแรกไม่ลงตัวเท่าที่ควร แต่พอเข้าปีที่ 2 การดำเนินงานภายในโหนดเริ่มดีขึ้น เนื่องจากสามารถปิดโครงการเก่าได้บางส่วน ขณะเดียวกันต้องพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่ให้ได้ตามเป้าหมายเชิงปริมาณที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้นสิ่งที่จำเป็นและต้องรีบแก้ไข คือ สร้างการทำงานที่เป็นทีมมืออาชีพมากขึ้น ทั้งนี้ต้องอาศัยการพูดคุยทำความเข้าใจกันในงาน ทั้งในส่วนของผู้ประสานงาน คณะทำงาน ทีมที่ปรึกษา และมีเวลาในการทำงานร่วมกัน การเอาใจใส่ในหน้าที่การงานมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถที่จะสร้างพลังในการขับเคลื่อนงานวิจัยได้ดียิ่งขึ้น

- การพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่ คณะทำงานโหนดยังวิเคราะห์พื้นที่ไม่ทะลุวง ขาดข้อมูลพื้นที่ในเชิงลึก และโจทย์วิจัยยังไม่เชื่อมโยงสถานการณ์ในพื้นที่ และสถานการณ์ภายนอก ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อการขึ้นโครงการวิจัยและใช้เวลาในการพัฒนาโจทย์วิจัยที่ยาวนาน ส่งผลต่อเป้าหมายเชิงปริมาณของโหนด ซึ่งไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ โดยในปีงบประมาณ 2556 การพัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่สามารถที่จะส่งข้อเสนอโครงการให้กลไกกลางงานวิจัยเพื่อทูลงพิจารณาได้ 4 โครงการ แต่สามารถพัฒนาโครงการจนได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อทูลงพิจารณา เพียง 2 โครงการเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจาก โครงการวิจัยในพื้นที่เดิมยังปิดโครงการไม่สมบูรณ์ และเป็นโครงการที่มีประเด็นซ้ำกัน เช่น โครงการวิจัยด้านการจัดการขยะ ซึ่งในพื้นที่จังหวัดน่านมีการดำเนินการวิจัยด้านนี้อยู่แล้ว จึงไม่ได้รับการอนุมัติ ดังนั้นในการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2557 จำเป็นที่คณะทำงานโหนดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาโจทย์วิจัยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและวิเคราะห์พื้นที่ให้ทะลุวงและลงลึกในรายละเอียด ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาโจทย์วิจัยรวดเร็วยิ่งขึ้น และจะต้องขึ้นโจทย์ให้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ 4 โครงการและต้องเพิ่มเติมจากโครงการวิจัยเดิมในปีงบประมาณ 2556 อีก 2 โครงการ รวมเป็น 6 โครงการในปี 2557

- การติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยยังขาดประสิทธิภาพในการทำงานและไม่ดีพอ เช่น การลงพื้นที่เพื่อติดตามการดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งมีผลต่อโครงการขาดและเกิดโครงการล่าช้า ปิดโครงการไม่สมบูรณ์ ดังนั้นสิ่งที่จะต้องทำ คือ การลงพื้นที่เพื่อติดตามงานอย่างใกล้ชิด การวางแผนการทำงานร่วมกันและการกำหนดบทบาทและพื้นที่ให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและการตามงานได้ถูก รวมถึงการติดตามโครงการเดิมไม่ให้เกิดความล่าช้าและสามารถปิดโครงการได้สมบูรณ์ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

- ด้านการพัฒนาเครือข่ายการทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน จำเป็นที่จะต้องแสดงพลังของการดำเนินงานวิจัยเพื่อทูลงให้ทุกเครือข่ายได้เห็นและยอมรับผลการดำเนินงาน ทั้งในด้านการสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับคณะทำงานโหนด ทีมวิจัยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดการยอมรับและการประสานการทำงานร่วมกันในอนาคต รวมถึงการมีพื้นที่สำหรับพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุย

กันในระดับจังหวัดมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้มีทิศทางในการทำงานร่วมกันได้ ตลอดจนการศึกษา
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองน่าน (ปี พ.ศ. 2557 - 2560) เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินงานของโหนด ทั้ง
ในส่วนของการพัฒนาโจทย์วิจัยหรือกระบวนการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้การทำงานด้านยุทธศาสตร์
และเป้าหมายทั้งในส่วนของโหนดและจังหวัดดำเนินไปด้วยกันได้ และจะส่งผลทำให้การดำเนินงานวิจัย
เพื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นการดำเนินงานในระดับชุมชน สามารถที่จะผลักดันผลการดำเนินงานในประเด็นต่าง ๆ
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ภัยพิบัติหรือความมั่นคงทางอาหาร นำไปสู่ภาวะ
หรือแผนพัฒนาของเมืองน่านได้

สิ่งที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ยังคงค้างการทำงานเพื่อตอบยุทธศาสตร์และเป้าหมาย
การดำเนินงานอยู่ คือ การพัฒนาโจทย์วิจัยที่ผ่านการวิเคราะห์พื้นที่อย่างทะลุวง มีข้อมูลเชิงลึกในแต่ละพื้นที่
รวมถึงการมองเชื่อมโยงไปถึงยุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัด และสามารถตอบโจทย์ทั้งในระดับชุมชน
พื้นที่ และบรรลุเป้าหมายการขึ้นโครงการวิจัยในเชิงปริมาณของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่กำหนดไว้ จน
นำไปสู่การสร้างเป็นพื้นที่รูปธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป นอกจากนั้น
ยังคงต้องเพิ่มการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานให้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นแรงสนับสนุนทั้งในด้าน
การศึกษาวิจัยและการพัฒนา

ดังนั้น ในปีงบประมาณ 2557 จะต้องดำเนินงานในสิ่งที่ขาดและยังไม่ได้ทำตาม
วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งในส่วนของการขึ้นโจทย์วิจัยให้ได้ตามเป้าหมาย การสร้างพื้นที่รูปธรรมงานวิจัย
การสร้างภาคีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่รวมถึงการทำให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่านเป็น
ตัวเชื่อมประสานการทำงานในพื้นที่และแหล่งข้อมูลที่สนับสนุนการทำงานในจังหวัดน่าน ปัจจัย / เงื่อนไข
ที่สำคัญที่จะเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่โหนด สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้า
วัตถุประสงค์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดภาพการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง คือ คณะทำงานโหนดต้องมีการทำงานที่เป็น
ทีมงานมืออาชีพ มีการประสานการทำงานให้มากขึ้น การวางบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน รวมถึงการให้ทีม
ที่ปรึกษา มีบทบาทในการทำงานของโหนดมากยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนของการข้อเสนอแนะหรือการลงพื้นที่เพื่อจะได้
เห็นคน เห็นบริบทและสถานการณ์ปัญหาและนำมาวางแผนการทำงานร่วมกัน ตลอดจนการเติมเต็มชุด
ความรู้ต่าง ๆ และการพัฒนาศักยภาพของคณะทำงานให้มีความรู้และเพิ่มเติมประสบการณ์มากยิ่งขึ้น
รวมถึงการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกและกระแสการพัฒนาอย่างรอบด้าน นอกจากนั้นยัง
จำเป็นที่จะต้องอาศัยภาคีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่จังหวัดน่าน มาช่วยกันวางยุทธศาสตร์และเป้าหมาย
การพัฒนาเมืองน่านร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้การขับเคลื่อนการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน

4.3 ข้อเสนอแนะ

- 1) ขอบความชัดเจนในประเด็นโจทย์วิจัยว่าประเด็นใดในพื้นที่จังหวัดน่านไม่สามารถขึ้นได้ เช่น
ประเด็นการจัดการขยะ เพราะในปีงบประมาณ 2556 คณะทำงานต้องเสียเวลาไปกับการพัฒนาโจทย์วิจัย
และปรับแก้ไขข้อเสนอโครงการตามที่ผู้ทรงให้ข้อเสนอแนะ แต่สุดท้ายไม่สามารถที่จะได้รับทุนสนับสนุน

การวิจัย ทำให้ไม่สามารถไปพัฒนาโจทย์วิจัยอื่นได้ ทั้งนี้คณะทำงานก็รู้ดีว่าเป็นประเด็นซ้ำซ้อน แต่ในบางครั้งชุมชนก็ต้องการที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง และถือเป็นปัญหาของชุมชนที่สำคัญอย่างยิ่ง

2) การประสานการทำงานร่วมกันระหว่างทีมงาน NODE ทีมกลไกกลางภาคเหนือและ PO ภาคเหนือ อาจต้องทำงานร่วมกันมากขึ้น ทั้งในส่วนของพัฒนาโจทย์วิจัย การติดตามหนุนเสริม การให้กำลังใจการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานข้ามโหนด และการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานโครงการวิจัย ทั้งในส่วนของโหนดและโครงการวิจัยชาวบ้าน มีการดำเนินการไปตามแผนงานและระยะเวลาที่วางไว้ และจะเป็นการช่วยลดปัญหาโครงการขาขึ้น - ขาลงและโครงการล่าช้าได้

บทที่ 5

แนวทางในการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2557

5.1 ทบทวนสถานการณ์การดำเนินงาน 2 ปีที่ผ่านมา

การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ในปี 2 ที่ผ่านมาได้มีการทบทวนสถานการณ์ปัญหาและการสรุปทบทเรียนร่วมกันระหว่างคณะทำงานโหนด ทีมที่ปรึกษา กลไกกลาง ภาคเหนือและผู้บริหาร สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีข้อสรุปผลการดำเนินงานและทิศทางการดำเนินงานดังนี้

1. ทบทวนสถานการณ์การดำเนินงาน 2 ปีที่ผ่านมา

โครงการสร้างการทำงาน คณะทำงานหลัก ประกอบด้วย

- พระครูสุจินนันทกิจ เป็นผู้ประสานงาน มีบทบาทในการกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานในภาพรวม และขยายแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- คุณอภิสิทธิ์ ลัมยศ ผู้ช่วยผู้ประสานงาน มีบทบาทดูแลงานพื้นที่โซนด้านบน ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- คุณสุทธิดา อุดใจ ผู้ช่วยผู้ประสานงาน มีบทบาทดูแลงานพื้นที่โซนล่าง ได้แก่ ตำบลท่าวังผา ตำบลเชียงกลาง ตำบลภูเพียง ตำบลบ้านกลาง

การบริหารงานยังเป็นลักษณะของการรับผิดชอบเบ็ดเสร็จของผู้ดูแลแต่ละโซน ทั้งในเชิงเนื้อหาและเชิงบริหารจัดการเอกสารการเงิน โดยทางคณะทำงานโหนด จะมีการนัดหมายเข้าสำนักงานที่วัดโป่งคำ อาทิตย์ละ 1 วัน

ผลการดำเนินงานในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา เป็นช่วงของการสร้างการยอมรับและสร้างให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นที่รู้จักอีกครั้งของคนเมืองน่าน อีกทั้งต้องจัดการงานโครงการวิจัยเก่าที่ต่อเนื่องมาจากผู้รับผิดชอบเดิม และจากงานที่ทางพี่เลี้ยงอำเภอบ่อเกลือ และพี่เลี้ยงอำเภอท่าวังผา ดูแลรับผิดชอบ ทำให้การจัดระบบการทำงานของโหนดยังไม่เข้าที่เข้าทาง การขึ้นโครงการวิจัยจึงไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือการขึ้นโครงการวิจัย ปี 2555 ตั้งเป้าหมายไว้ 6 โครงการ สามารถขึ้นโครงการได้ 4 โครงการ จำนวน 3 RE ส่วนปี 2556 ตั้งเป้าหมายไว้ 6 โครงการ สามารถขึ้นโครงการได้ 2 โครงการ จำนวน 2 RE

2. บทเรียนการดำเนินงาน

2.1 ระดับโหนด

- การพัฒนาโครงการวิจัย ข้อเสนอโครงการวิจัยส่วนใหญ่ มีหัวหน้าโครงการส่งเอกสารเข้ามายังโหนด จากนั้นโหนดจึงนัดลงพื้นที่ไปพัฒนาโครงการ ซึ่งจากการที่มีคนภายนอกหรือคนที่มี

บทบาทในชุมชน เช่น ครู หมอ เป็นต้น เป็นผู้เสนอโครงการเข้ามา ทำให้กระบวนการพัฒนาโจทย์กับชุมชนทำได้ไม่ซับซ้อนมากนัก

- เนื้อหารายงานโครงการวิจัย พบว่ารายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยบางโครงการ มีข้อมูลไม่ครบถ้วนที่จะสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้
- การกุ่มสภาพงาน โหนดยังขาดการกุ่มสภาพการดำเนินงานในภาพรวม ขาดปฏิทินงานที่เห็นงานในภาพรวมทั้งปี ซึ่งส่งผลต่อการทำงานในแต่ละช่วงว่าต้องทำอะไรช่วงไหนอย่างไร รวมทั้งการชี้ระยะเวลาการทำงานและจัดส่งรายงานการวิจัย
- ขาดระบบการบริหารจัดการภายในโหนด เนื่องจากยังมีการทำงานแยกส่วน ขาดการปฏิสัมพันธ์ของคนทำงาน ทำให้การสื่อสารภายในค่อนข้างน้อย ทำให้คนทำงานรับรู้ข้อมูลสถานการณ์การทำงานไม่เท่าทันกัน ส่งผลต่อความเข้าใจและข้อติดขัดในการทำงานร่วมกัน

2.2 ระดับชุมชน

- กลุ่มเป้าหมายยังไม่เข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และไม่เข้าใจภาพรวมของกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ
- หัวหน้าโครงการ
 - โครงการวิจัยที่มีการเปลี่ยนหัวหน้าโครงการวิจัย ทำให้การทำงานในพื้นที่ไม่ต่อเนื่อง
 - คาดหวังกับหัวหน้าโครงการที่อยู่ในหน่วยงานองค์กรมากเกินไป ซึ่งมีภาระงานหลักค่อนข้างมาก ทำให้การทำงานวิจัยในพื้นที่ค่อนข้างมีปัญหา ขยับไม่ได้
- ดิคาพลักษณ์ “องค์กรอิสระ(NGOs)” ในบางพื้นที่เคยมรกลุ่มองค์กรอิสระเข้าไปทำงานพัฒนาในพื้นที่ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เมื่อผู้ที่เคยทำงานในองค์กรอิสระกลับเข้าชุมชนอีกครั้งในบทบาทของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชุมชนจึงไม่ยอมรับ เพราะดิคาพลักษณ์การทำงานแบบเดิม
- สถานการณ์ภายในชุมชน เช่น ปัญหาทางการเมืองภายใน ปัญหาการประกอบอาชีพในช่วงฤดูกาลต่างๆ ส่งผลต่อความไม่ต่อเนื่องในการทำงาน

5.2 ทิศทางการเคลื่อนงานของโหนดน่าน ปี 2557

5.2.1 ยุทธศาสตร์การเคลื่อนงาน

1. ยุทธศาสตร์หลัก คือ การสร้างชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำน่าน (เนื่องจากกลุ่มน้ำน่าน มีป่า น้ำ และชีวิตคน งานวิจัยควรสะท้อนการฟื้นฟูระบบของการอยู่ร่วมกันของป่า น้ำ และชีวิตคน การฟื้นป่าด้วยคน การฟื้นป่าด้วยน้ำ การฟื้นป่าด้วยวิถีชีวิต ซึ่งจะเกิดความรู้จากระบบการจัดการน้ำ ระบบการจัดการป่า ระบบชีวิตที่ด้านทานข้าวโพด ฯลฯ)

2. **พื้นที่ยุทธศาสตร์** จากทุนเดิมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จำนวน 5 โครงการ ประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากร และได้รับการต่อยอดจากมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และพอช. สนับสนุนงบประมาณในการทำงานของพื้นที่ต่อ

- การสร้างพื้นที่ต้นแบบ “**อำเภอบ่อเกลือ**” พื้นที่อีก 3 ตำบล ซึ่งมีเป้าหมายในการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากทั้ง 3 ตำบลมีการปลูกข้าวโพดแล้ว แต่ตำบลคงพญายังไม่มีการปลูกข้าวโพด
- การสร้างพื้นที่เปรียบเทียบ เป็นชุมชนจัดการตนเองได้ ซึ่งเป็นพื้นที่ราบ ได้แก่ บ้านต้นฝิ่ง อำเภอบัว เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปเกี่ยวข้อง หนุนเสริมและ ยึดหลักความจริงของชีวิต และพื้นที่ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม)

5.2.2 การพัฒนาโครงการวิจัย

- งานติดตาม 2 โครงการ และการขึ้นโครงการ 4 โครงการ
- การขึ้นงานในพื้นที่เดิม ควรคิดโจทย์วิจัยให้คมชัดและต่อเนื่อง สร้างตัวแบบในเรื่องต่างๆ หากเป็น โจทย์ใหม่แต่ต้องอธิบายว่าเชื่อมมาจากโจทย์เดิมอย่างไร ชัดตรงไหนจึงทำ โจทย์ใหม่มาเสริม
- โจทย์วิจัยเดิมชัดเป็นปัญหาของชาวบ้าน แต่กระบวนการที่จะทำให้เป็น โจทย์ของชาวบ้านและเข้ามามีส่วนร่วม ต้องทำอย่างไร
- การค้นหาความรู้สำคัญที่ยังไม่ชัดเจน แม้แต่ในพื้นที่ตำบลคงพญา คือ ป่า น้ำ ชีวิตคนจะอยู่ได้อย่างไร/ ลักษณะพืชไร่ที่เหมาะสม/ ลักษณะป่าที่จะสร้างรายได้และชีวิตคน/ น้ำที่จะนำมาสู่การสร้างชีวิตอื่น/ ข้าวไม่พอกิน ชาวละจะพึ่งพิงกันได้อย่างไร การผลิตที่เหมาะสมในอนาคตอย่างไร/ กลุ่มข้าวโพด ต้องอธิบายว่าถ้าข้าวพอกิน อันอื่นเป็นฐานเงิน และการใช้จ่าย (ต้องคุยกับชาวบ้านว่าคิดอย่างไร จะก้าวอย่างไร)

5.3 การบริหารจัดการโหนด

5.3.1 บทบาทคนทำงาน

- ผู้ประสานงานมีบทบาทเดิม แต่เจ้าหน้าที่โหนด ควรปรับบทบาทบางส่วน คือ คุณ อภิสิริ ลัมยศ คุณได้รับผิดชอบในเชิงเนื้อหาข้อมูล การพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ ส่วนคุณ สุทธิรา อุดใจ คุณได้รับผิดชอบหลักในเชิงการบริหารจัดการทั้งหมดของโหนด และโครงการวิจัย โดยสามารถลงพื้นที่พัฒนาโครงการและติดตามหนุนเสริม ร่วมกันเป็นระยะ และที่ปรึกษาโหนด นอกจากคนในหน่วยงานองค์กร ควรดึงผู้รู้ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาหนุนช่วยให้ข้อเสนอแนะในพื้นที่ และในการประชุมสรุปงานโหนดเป็นระยะ

- เจ้าหน้าที่โหนด(พี่เลี้ยง) ควรเพิ่มความมั่นใจในสิ่งที่ทำ เพื่อนำเสนอสื่อสารงานของโหนดและสิ่งที่ชุมชนต้องการจะทำ เช่น การนำเสนอข้อเสนอโครงการวิจัยในเวทีพิจารณาโครงการ ควรอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าสถานการณ์ของพื้นที่คืออะไร และชุมชนต้องการทำอะไร

- ประสานทีมวิจัยเดิม มาร่วมเป็นที่ปรึกษา ช่วยหนุนการทำงานในพื้นที่ การเชื่อมในระดับตำบล (ที่ผ่านมายังไม่เห็นการบูรณาการทำงานของที่ปรึกษากับโหนด)

5.4 ความต้องการหนุนเสริมจากกลไกกลาง

สิ่งที่ทางโหนดน่า ต้องการการหนุนเสริมจากกลไกกลาง และสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้แก่

5.4.1 งานต้นน้ำ

- การเคลื่อนงานในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ ต้องการให้ทางกลไกกลาง หนุนเสริมการทำความเข้าใจแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนควรทราบ และการจัดกระบวนการวิเคราะห์พื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง ในการทำงานวิจัย

5.4.2 งานกลางน้ำ

- การวิเคราะห์ข้อมูล
- การเรียนรู้ข้ามโหนด เพื่อเรียนรู้การบริหารจัดการและกระบวนการทำงานของพื้นที่วิจัย
- การอบรมการเขียน RE โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้าหน้าที่โหนด และตัวแทนชุมชนบางคนที่สามารถทำความเข้าใจประเด็นการเขียน RE และมีทักษะด้านการเขียนบ้าง
- การช่วยคุมสภาพ/กระตุ้นให้โหนด สามารถดำเนินงานได้ตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งการส่งโครงการเข้าพิจารณา และการส่งรายงานการวิจัย
- ควรจัดกระบวนการเชิงวิชาการ และการชวนคุยให้ได้โจทย์ชาวบ้าน โจทย์นี้จะเป็นความรู้ของจังหวัดน่าน แต่ทำที่ลุ่มน้ำน่าน

5.4.3 งานปลายน้ำ

- อบรมการเขียนรายงาน
- การสื่อสารสาธารณะ ซึ่งอาจประสานงานจัดการความรู้ของสกว.

5.5 ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของโหนดน่าน

5.5.1 ข้อเสนอแนะจากสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(1) ชุมชนลุกขึ้นสร้างเมืองน่านให้น่าอยู่ด้วยคนน่าน มีตัวชี้วัด 3 อย่าง คือ

- เกิดคนในพื้นที่ อธิบาย วิเคราะห์ปัญหาตัวเองได้ (การสร้างนักวิจัยท้องถิ่นให้รู้จักหมู่บ้าน วิถีวัฒนธรรม อาชีพ ป่าของตัวเอง)

- เกิดความรู้ท้องถิ่น (ภูมิปัญญาต่างๆ) ตามวัตถุประสงค์
- เกิดการเปลี่ยนแปลง

อาจเป็นการสร้างโมเดลที่ทำให้เห็นว่า “การให้นำน่าน้อยๆ จะมีพืชทดแทน มีอาชีพสัมพันธ์กับป่า พื้นที่ชีวิตต่อกันอย่างไร” และงานที่ออกไปจึงมีคุณภาพและโซว์คนอื่นได้ โดยเน้นการสร้างเมืองน่าน “เมืองใจงาม” วิถีงาม ยกระดับให้เป็นความรู้ทางธรรมะ

(2) กระบวนการพัฒนา/ติดตามงานวิจัย

- กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย เป็นโจทย์ของหัวหน้าทีม แต่ชาวบ้านไม่รู้ว่าเป็นปัญหาของตนเองแล้วอยากค้นหาปัญหาตนเอง จะหนุนช่วยอย่างไร?
- โครงการวิจัยมีการเปลี่ยนหัวหน้าโครงการบ่อย ตอนเลือกควรเลือกตัวจริงแต่แรก
- ควรเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อมอยากจะทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- กระบวนการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - จะทำให้ข้อมูลครบถ้วนได้อย่างไร
 - กระบวนการช่วยสร้างสำนึกให้คนในท้องถิ่น
 - คนเขียนรายงาน เขียนด้วยภาษาชาวบ้าน ทำอย่างไร ได้อะไร เขียนเรียบเรียงสิ่งที่ทำ

(3) สร้างพื้นที่รูปธรรม งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นน่าน ต้องสร้างพื้นที่เป็นฐานงานที่ฝ่ายๆ อื่นที่เข้ามาต่อยอด เช่น ABC ทำเรื่องนี้ อาจมีประเด็นน่าสนใจ เช่น ความสัมพันธ์ข้ามชาติบนฐานชุมชน พันธุ์ข้าวที่อยู่กับโลกร้อนได้ เป็นต้น

(4) พิจารณาความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสกว. ทั้งประเทศ ได้แก่

- สร้างการเจริญเติบโตสีเขียว Green Road
- สร้างเจริญเติบโตที่ไปด้วยกัน Inclusive Road
- สร้างศักยภาพในการแข่งขัน Competitive Road (ข้าวไร่ สมุนไพร อาจกลายเป็นสินค้าชุมชน)

ทั้งนี้ เนื่องจากในการกำหนดทิศทางการทำงานของโหนดน่าน ปี 2557 เป็นปีที่หัวเลี้ยวหัวต่อของโหนดน่านซึ่งมีการลดเนื้องานลง ปรับระบบบริหาร ประกอบกับระยะเวลาที่กระชั้นชิดในการทำสัญญา หากเริ่มพื้นที่ใหม่ค่อนข้างยากเพราะต้องใช้เวลาในการหาคน หาพื้นที่ค่อนข้างนาน จึงควร

- ใช้พื้นที่เดิม ต่อยอด ใช้นักวิจัยเดิมทั้งหมด แล้วเติมนักวิจัยใหม่เข้าไป ไม่ต่ำกว่า 7 คน พัฒนาโจทย์คมขึ้น มีนัยยะทางนโยบาย ยกเว้นประเด็นที่ยังขาดสร้างพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น โครงการสวมหมวกให้ภูเขา ต่อยอดจากงานพัฒนา
- ใช้พื้นที่ใหม่บนฐานทุนเดิม โดยดึงนักวิจัยเดิมและที่ปรึกษา เป็นพี่เลี้ยงร่วมกับโหนด

- ใช้พื้นที่งานพัฒนาขององค์กรอิสระ แปลงโจทย์พัฒนาเป็นโจทย์งานวิจัย แต่กลุ่มนี้จะใจร้อนจะเคลื่อนไปข้างหน้า แต่ถ้าทำให้ช้าลง ค้นหาความรู้ให้แน่น หาข้อมูล วิเคราะห์ ปฏิบัติการ เสริมกับการเคลื่อนที่เสริมพลังไปด้วย

5.5.2 ข้อเสนอแนะจากที่ปรึกษาโหนด

- (1) งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สอดคล้องกับสิ่งที่เคลื่อนได้ดี คือ วัฒนธรรมชุมชน
- (2) ในจังหวัดน่าน ยังขาดการสังเคราะห์ข้อมูลในเชิงวิชาการที่จะนำเสนอเป็นข้อเสนอในเชิงยุทธศาสตร์จังหวัดได้
- (3) การเคลื่อนงานควรเลือกประเด็นที่ชุมชนกำลังประสบอยู่ และทำกับชุมชนที่พร้อม แล้วค่อยขยายพื้นที่
- (4) ควรพิจารณาประเด็นพัฒนาของจังหวัด 12 ประเด็น แล้วเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สอดคล้องกับประเด็นเหล่านั้น
- (5) ที่ปรึกษาโหนดจะช่วยจุดประกายให้กับกลุ่มคนในน่าน อยากเห็นกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการทำงานซึ่งอาจใช้งบประมาณจากที่อื่น

ข้อสรุปเบื้องต้น การเคลื่อนงานโหนดน่าน ควรกำหนดพื้นที่ แต่ไม่ละเลยพื้นที่อื่น หากพร้อมก็ขึ้นได้ (หาพื้นที่หลัก/รอง) การหอบคนเครือข่าย เช่น ประชาชนผู้รู้ เป็นต้น จัดกระบวนการหนุนการวิเคราะห์ประเด็นที่จะสร้างงาน งานที่เกิดขึ้นเป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ โจทย์ต้องมาจากชาวบ้าน โจทย์ต้องเป็นคนทำ และเกิดการลงมือปฏิบัติจริง อธิบายความรู้จากการปฏิบัติได้ (การเปลี่ยนแปลง เงื่อนไขที่ทำให้เกิด) และการประเมินผลตัวชี้วัดของโหนดอย่างจริงจัง

ข้อเสนอโครงการ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน (พอเพียง เคียงธรรม นาวิน่าน) ปี 2557
หัวหน้าโครงการ พระครูสุจินนันทกิจ
ที่อยู่ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน (พอเพียง เคียงธรรม นาวิน่าน)

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน ในช่วงแรกเกิดจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดแพร่ น่าน และอุดรดิตถ์ โดย รศ.ดร.ฉัตรนภา พรหมมา (ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในขณะนั้น) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ โดยเริ่มจัดเวทีและประชาสัมพันธ์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นครั้งแรก ประมาณกลางปี พ.ศ.2542 ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและชักชวนให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ในจังหวัดน่าน ที่สนใจเขียนเอกสารเชิงหลักการที่ไม่ซับซ้อนจนกระทั่งเกิดเป็น โครงการวิจัยในพื้นที่ และหลังจากที่มีประสบการณ์การทำงานวิจัยท้องถิ่นระยะหนึ่ง ทีมนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจแนวคิด หลักการ รวมถึงการบริหารจัดการ โครงการวิจัยท้องถิ่นได้ระดับหนึ่ง จึงได้ปรึกษาหารือกับทาง สกว. เพื่อให้ทาง จังหวัดน่าน มีกลไกอำนวยความสะดวกให้นักวิจัยท้องถิ่นหน้าใหม่ที่สนใจ มีที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ศูนย์ ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นน่าน จึงกำเนิดเกิดขึ้นในปีพ.ศ.2543 ในช่วงนั้นมีเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น จาก 30 โครงการ และมีเวทีพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งปีพ.ศ. 2546 มีการปรับ ทิศทางการสนับสนุนการทำงานวิจัยท้องถิ่น ประกอบกับทีมประสานงานมีภาระงานด้านอื่นเพิ่มขึ้น นักวิจัย ท้องถิ่นที่ได้รับการสนับสนุน สามารถสร้างเครือข่ายนักวิจัยได้และสามารถเข้าถึงแหล่งงบประมาณอื่นได้ ทีมศูนย์ประสานงานน่าน จึงมีข้อสรุปยุติบทบาทศูนย์ประสานงานน่านในปีพ.ศ.2547 ต่อมาในระยะที่ 2 ปี พ.ศ.2551 สกว.ได้ปรับเปลี่ยนการสนับสนุนงานจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกลไกพี่เลี้ยง งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน 3 อำเภอ คือ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอท่าวังผา และอำเภอเวียงสา โดยเน้นประเด็นการ ทำงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตร ซึ่งเน้นกระบวนการในพื้นที่ระดับอำเภอ พี่เลี้ยง นักวิจัยทั้ง 3 พื้นที่ ได้มีส่วนสำคัญในการรื้อฟื้นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกลับมาดำเนินการอีกครั้งหนึ่งและเกิด โครงการวิจัยของชาวบ้านขึ้นหลายโครงการในหลายพื้นที่ ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้านตลอดจนสถานศึกษาในพื้นที่ ร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น โดย การมีส่วนร่วมของชุมชน

ในปีพ.ศ.2555 สกว.ได้มีการทบทวนการสนับสนุนการทำงานในระยะที่ผ่านมา พบว่า บทบาทพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงาน แม้จะมีพี่เลี้ยงงานวิจัยท้องถิ่นใน 3 อำเภอเป็นหลักในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่จังหวัดน่าน สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน/พื้นที่ วิจัยแต่ละแห่งได้ มีการทำงานที่หลากหลายและได้รับความร่วมมือจากคนในพื้นที่เป็นอย่างดี แต่ด้วย จำนวนโครงการที่มากขึ้นและความต้องการของพื้นที่ที่ต้องการใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็น เครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ทำให้การดำเนินงานมีข้อจำกัดในการสนับสนุน และเพื่อสนับสนุน ให้การแก้ไขปัญหาของชุมชนบรรลุเป้าหมายมากขึ้น สกว.จึงได้สนับสนุนศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จนาน ขึ้นในปี 2555 - ปัจจุบัน โดยมีโครงการวิจัยในพื้นที่จำนวน 6 โครงการ ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความมั่นคงทางอาหาร ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาต่างๆ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้ในระดับหนึ่ง

จังหวัดน่าน ถือเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญของประเทศ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของคนลุ่มน้ำ น่านและลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและภาคการผลิต เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของ จังหวัดน่านเป็นพื้นที่ป่าเขาและลาดชันประมาณ 85% เหลือประมาณ 15% เป็นพื้นที่ราบ ซึ่งจากสภาพภูมิประเทศดังกล่าวไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชผลทางเศรษฐกิจต่างๆ นอกจากนี้ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ถูกบุกรุกถูกทำลายไปเรื่อยๆ แหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอและขาดการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ คุณภาพอากาศด่ำมีมลพิษและฝุ่นละอองที่เกิดจากการเผาป่าเกินมาตรฐาน ปัญหามลพิษจากขยะและน้ำเสียจากชุมชน เป็นต้นปัญหาสำคัญของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมี แนวโน้มสูงขึ้น คือ การบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจากถูกบุกรุกถูกทำลายไปเรื่อยๆ จนปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าของ จังหวัดน่านคงเหลือประมาณ 3,008,125 ไร่ หรือร้อยละ 41.95 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งสาเหตุหลักของการการ บุกรุกพื้นที่ป่า คือ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถึงแม้ว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะเป็นพืช เศรษฐกิจเพื่อการส่งออกที่สำคัญของจังหวัด แต่มีแนวโน้มขยายพื้นที่เพื่อเพาะปลูกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากข้อมูล เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2550 ใช้น้ำที่ จำนวน 378,731.00 ไร่ปี 2551 จำนวน 582,735 ไร่ และในปี 2552 ใช้น้ำที่ในการเพาะปลูก จำนวน 852,218.92 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12 ของพื้นที่ทั้งหมดของ จังหวัดน่าน (พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดน่านมีจำนวน 7,170,045 ไร่) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการ บุกรุกพื้นที่ป่าอย่างรวดเร็วในแต่ละปีมีการบุกรุกขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นทุกปีเพื่อทำการเกษตรและเตรียม พื้นที่ให้มีการเผาส่งผลให้เกิดปัญหาหมอกควันและไฟ และปัญหาอุทกภัยดินโคลนถล่ม รวมถึงดินเสื่อม โทรมจากการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นทุกปี มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวส่งผลให้มีการชะล้างพังทลายของหน้าดินและ การทำให้ดินเสื่อมสภาพ รวมถึงส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารและมีผลต่อการเรียนรู้ในเชิงระบบของ เกษตรกร การส่งเสริมการวางแผนการตลาดไม่ทั่วถึง รวมถึงมีประชาชนหลายเผ่าพันธุ์ทำให้ปัญหาด้านการ สื่อสารและมีผลต่อการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วนและมีเป้าหมายร่วมกันของคนจังหวัด น่าน ทั้งในด้านการพัฒนาและการศึกษาวิจัย

การจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน จึงได้วางยุทธศาสตร์และเป้าหมายในการดำเนินงาน ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2555 เป็นต้นมา ซึ่ง สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่จังหวัดน่านไว้ 4 ด้าน คือ 1) การส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัด น่าน ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการค้นหาทุนและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเอง เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน 2) ชุมชนสามารถจัดการและพัฒนา “ทุน” ของตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ 3. พัฒนาต่อยอดพื้นที่

งานวิจัยเดิมให้เป็นพื้นที่ต้นแบบและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ในรายประเด็น และ 4)การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ในการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหารและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่าน รวมถึงการเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกันของหน่วยงานในพื้นที่ โดยมีวัดและพระสงฆ์ (พระอาจารย์สมคิด จารณธมโม) ซึ่งเป็นผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นแกนหลักสำคัญในการเชื่อมประสานการทำงานในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาที่ทำงานในพื้นที่มายาวนาน และเป็นที่เคารพนับถือและยอมรับของคนเมืองน่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

ผลการดำเนินงานในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา(พ.ศ.2555 - 2556) เป็นช่วงของการสร้างการยอมรับและสร้างให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นที่รู้จักอีกครั้งของคนเมืองน่าน อีกทั้งต้องจัดการงานโครงการวิจัยเก่าที่ต่อเนื่องมาจากผู้รับผิดชอบเดิม และจากงานที่ทางพี่เลี้ยงอำเภอบ่อเกลือ และพี่เลี้ยงอำเภอท่าวังผา ดูแลรับผิดชอบ ทำให้การจัดระบบการทำงานของโหนดยังไม่เข้าที่เข้าทาง การขึ้นโครงการวิจัยจึงไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือ การขึ้นโครงการวิจัย ปีพ.ศ.2555 ตั้งเป้าหมายไว้ 6 โครงการ สามารถขึ้นโครงการได้ 4 โครงการ จำนวน RE 3 เรื่อง ส่วนปีพ.ศ.2556 ตั้งเป้าหมายไว้ 4 โครงการ สามารถขึ้นโครงการได้ 2 โครงการ จำนวน RE 2 เรื่อง ทั้งนี้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนในพื้นที่จังหวัดน่านได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งครอบคลุมหลายหมู่บ้านในแต่ละอำเภอ รวมถึงมีประเด็นวิจัยที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพปัญหาของแต่ละชุมชน ส่วนใหญ่เป็นประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งถือเป็นประเด็นที่สำคัญและมีผลกระทบโดยตรงต่อคนทั้งในระดับชุมชน จังหวัดและระดับประเทศ โดยเฉพาะการลดลงของพื้นที่ป่าในจังหวัดน่าน พื้นที่อำเภอบ่อเกลือ ถือเป็นพื้นที่เฝ้าระวังที่มีความเสี่ยงในการรุกคืบเข้ามาของการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพดยางพารา และถือเป็นพื้นที่ต้นน้ำน่านที่สำคัญ ภายหลังที่ชุมชนในพื้นที่ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ ได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของฐานทรัพยากรธรรมชาติและการฟื้นฟูฐานอาหารของชุมชน ผลการดำเนินงานวิจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งในตัวบุคคลและชุมชน ก่อให้เกิดความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการลดลงของทรัพยากรและฐานอาหาร และชุมชนได้หันมาให้ความสำคัญและร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในระดับชุมชนและตำบล เช่น การแก้ไขปัญหาข้าวไม่พอกิน การป้องกันการรุกคืบเข้ามาของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ด้วยการขอความร่วมมือจากคนในพื้นที่ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยคนในชุมชนไม่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หรือยางพารา หรือแม้แต่การปกป้องอธิปไตยในพื้นที่ป่า ที่ทำกิน เพื่อสร้างเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากกระบวนการวิจัยที่ได้มีส่วนช่วยให้ชุมชนได้ค้นพบทุน ศักยภาพที่ดีที่มีอยู่ในชุมชนและนำมาเป็นเครื่องมือหรือเป็นทุนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยอาศัยกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลจากการดำเนินงานด้านการส่งเสริมให้ชุมชนใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ถือว่าสามารถตอบยุทธศาสตร์และเป้าหมายของโหนดได้ในระดับหนึ่ง หากในอนาคตจำเป็นต้องมีการขยายเครือข่ายพื้นที่งานวิจัยให้มากขึ้น หรือการ

พัฒนาต่อยอดงานวิจัยเดิม เพื่อสร้างเป็นพื้นที่รูปธรรมในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ต่อไป

ทิศทางการเคลื่อนงานของโหนดน่าน ปีพ.ศ. 2557 ได้วางยุทธศาสตร์ ในการดำเนินงานอยู่ 2 ส่วน คือ 1) การสร้างพื้นที่ต้นแบบ “อำเภอปลอดภัย” เนื่องจาก ผลการสำรวจพบว่าสภาพพื้นที่ป่าไม้ที่มี การบุกรุกมากที่สุด คือ ที่งที่อำเภอปลอดภัย จากการเปรียบเทียบพื้นที่ป่าปี พ.ศ. 2547 กับพื้นที่ป่าปี พ.ศ. 2548 แล้วปรากฏว่าพื้นที่ป่าไม้ของอำเภอปลอดภัยลดลงจากปี พ.ศ. 2547 จำนวน 46.25 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 28,906.25 ไร่ รองลงมาได้แก่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งมีพื้นที่ป่าลดลง จากปีพ.ศ. 2547 จำนวน 16.96 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,600 ไร่ พื้นที่อีก 3 ตำบล ซึ่งมีเป้าหมายในการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อ ความมั่นคงทางอาหารและฐานทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากทั้ง 3 ตำบลมีการปลูกข้าวโพดแล้ว มีเพียง ตำบลดงพญาที่ังยังไม่มีมีการปลูกข้าวโพด ซึ่งถือเป็นความร่วมมือร่วมใจของคนตำบลดงพญาและอบต.ดง พญา ที่ได้สร้างข้อตกลงร่วมกันและทาง อบต.ดงพญาเองก็ได้มีการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจตัวอื่น ที่ เป็นมิตรกับฐานทรัพยากร เช่น กาแฟ เงาะ ลองกอง เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าจะมีการพัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบ ในการดำรงอยู่ระหว่างชุมชนกับฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงพื้นที่พื้นที่อำเภอปลอดภัย ถือเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่มีความสำคัญต่อลุ่มน้ำน่านและแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งหากสถานการณ์ปัญหาการลดลงของ พื้นที่ป่ายังคงเพิ่มขึ้น ย่อมมีผลต่อคนลุ่มน้ำได้ในอนาคต 2) การสร้างพื้นที่เปรียบเทียบ เป็นชุมชนจัดการ ตนเองได้ ซึ่งเป็นพื้นที่ราบ ได้แก่ บ้านต้นผึ้ง อำเภอปัว เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปเกี่ยวข้อง หนุนเสริม และ บิดหลักความจริงของชีวิต พื้นที่ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม และอำเภอสันติสุข ฉะนั้นงานวิจัยที่จะ เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดน่านในเชิงพื้นที่จะเน้นพื้นที่ที่ได้กล่าวมาแล้วแต่ในเชิงประเด็นสามารถขึ้นได้ใน พื้นที่อื่นที่สนใจ เช่นพื้นที่ราบ ได้แก่ บ้านต้นผึ้ง อำเภอปัว เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปเกี่ยวข้อง หนุน เสริมและ บิดหลักความจริงของชีวิต พื้นที่ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม และอำเภอสันติสุข ทั้งนี้ ในการ ดำเนินงานของโหนดน่านในปี 2557 ได้กำหนดตัวชี้วัดการทำงานไว้ 3 ส่วน คือ 1.เกิดคนในพื้นที่ ที่สามารถ อธิบายวิเคราะห์ปัญหาของตนเองได้ นักวิจัยท้องถิ่นรู้จักหมู่บ้าน ชุมชน วิถีวัฒนธรรม อาชีพ ฐานทรัพยากร ของตัวเองได้ 2.เกิดความรู้ท้องถิ่น (ภูมิปัญญาด้านต่างๆ) ตามวัตถุประสงค์ และเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้าน ต่างๆ มีพืชทดแทน มีอาชีพที่สัมพันธ์กับป่า เป็นต้น

โดยยุทธศาสตร์ในการสร้างชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำ น่านนั้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของ สกว.ระดับประเทศ ได้แก่ สร้างการเจริญเติบโตสีเขียว Green Road และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2556-2560) โดยกำหนดไว้ 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชา สังคม โดยให้เมือ่งน่านเป็นเมืองอุทยานแห่งชาติ เมืองแห่งชุมชนคนต้นน้ำที่คงความสมบูรณ์อย่างยั่งยืน ตลอดจนพัฒนาทรัพยากรการผลิตทางเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว เพื่รองรับการเข้าสู่ประชาคม อาเซียน สร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างสมดุล 3) พัฒนาและ

ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ4) เสริมสร้างความสัมพันธ์ชายแดน ตลอดจนวางระบบบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ซึ่งแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดน่าน สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายการดำเนินงาน ภายใต้การขับเคลื่อนงานประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการความมั่นคงทางอาหาร และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2555 - 2556 ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ของจังหวัดน่าน และถือเป็นยุทธศาสตร์ร่วมของภาคีเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือและภาคีเครือข่ายอื่นๆ ทั้งในระดับพื้นที่และระดับภาค ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้ดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์และเป้าหมาย คือ สนับสนุนให้ชุมชนได้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการจัดการและค้นหาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของตนเอง อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน และนำไปสู่ชุมชนต้นน้ำน่านที่มีความสุข มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม คงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์รองรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากนั้นยังรวมถึงการเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมประสานเครือข่ายการทำงานวิจัยและพัฒนาร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่

นอกจากนั้นการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ถือว่ามีความแตกต่างจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อื่นๆ เนื่องจากมีพระสงฆ์เข้ามาบทบาทสำคัญในการดำเนินการ ดังนั้นการขับเคลื่อนงานจึงได้มีการผสมผสานแนวความคิดของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควบคู่ไปกับการนำเอาหลักธรรมมาเป็นแนวปฏิบัติ คือ การสร้างพระรัตนตรัย ให้เกิดขึ้นในทีมวิจัยและคนทำงาน คือ พุทธะ การเป็นผู้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ฆัมมะ คือ การเห็นธรรมชาติ เห็นความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สังฆะ คือ การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนในการที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และเกิดพื้นที่รูปธรรมที่เป็นของจริงให้เกิดขึ้นและสามารถขยายผลได้ซึ่งถือเป็นเป้าหมายและยุทธศาสตร์ ส่วนของวิธีการดำเนินการอาศัยหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นความจริงอันประเสริฐ มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ตั้งแต่การหาทุกข์หรือปัญหา ต้นเหตุแห่งปัญหา หาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้ต้องค้ความรู้และภูมิปัญญาและมีการปฏิบัติจริงในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ หากได้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและใช้หลักพุทธศาสนาเข้ามาช่วยวิเคราะห์แล้วจะช่วยทำให้มองเห็นภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะในความเป็นจริงแล้วปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่มีเหตุปัจจัยเป็นตัวกำหนด การจะแก้ไขปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาต้นเหตุแห่งปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน นั้นหมายถึงการใช้หลักเคียงธรรมเป็นตัวตั้งและเข้ามาร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหารของเมืองน่าน ซึ่งหากสามารถดำเนินการตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่วางไว้ ก็จะสามารถสร้างพื้นที่รูปธรรมที่เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ และมีหลักธรรมหนุนช่วยในการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน จะ

ทำให้เห็นวิถีของคนเมื่อนาน โดยมีกลไกการทำงานร่วมกับภาคอื่นๆ ในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้ในอนาคต

2. เป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการหนุนเสริมให้แต่ละชุมชนเกิดการเรียนรู้ พร้อมที่จะเรียนรู้ ตัดสินใจได้อย่างอิสระ
- 2) ชุมชนสามารถจัดการและพัฒนา “ทุน” (คน ภูมิปัญญา ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม) ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและ สามารถพึ่งตนเองได้
- 3) การสร้างชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่ทำให้เห็นวิถีชีวิตคนลุ่มน้ำน่านอย่างสมดุลและยั่งยืน
- 4) ค่อยๆ ขยายพื้นที่วิจัยเดิมให้เป็นพื้นที่ต้นแบบและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ในรายประเด็น
- 5) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ในการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ และความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่จังหวัดน่าน

3. คำถามวิจัย

แนวทางดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน ควรเป็นอย่างไร

4. วัตถุประสงค์

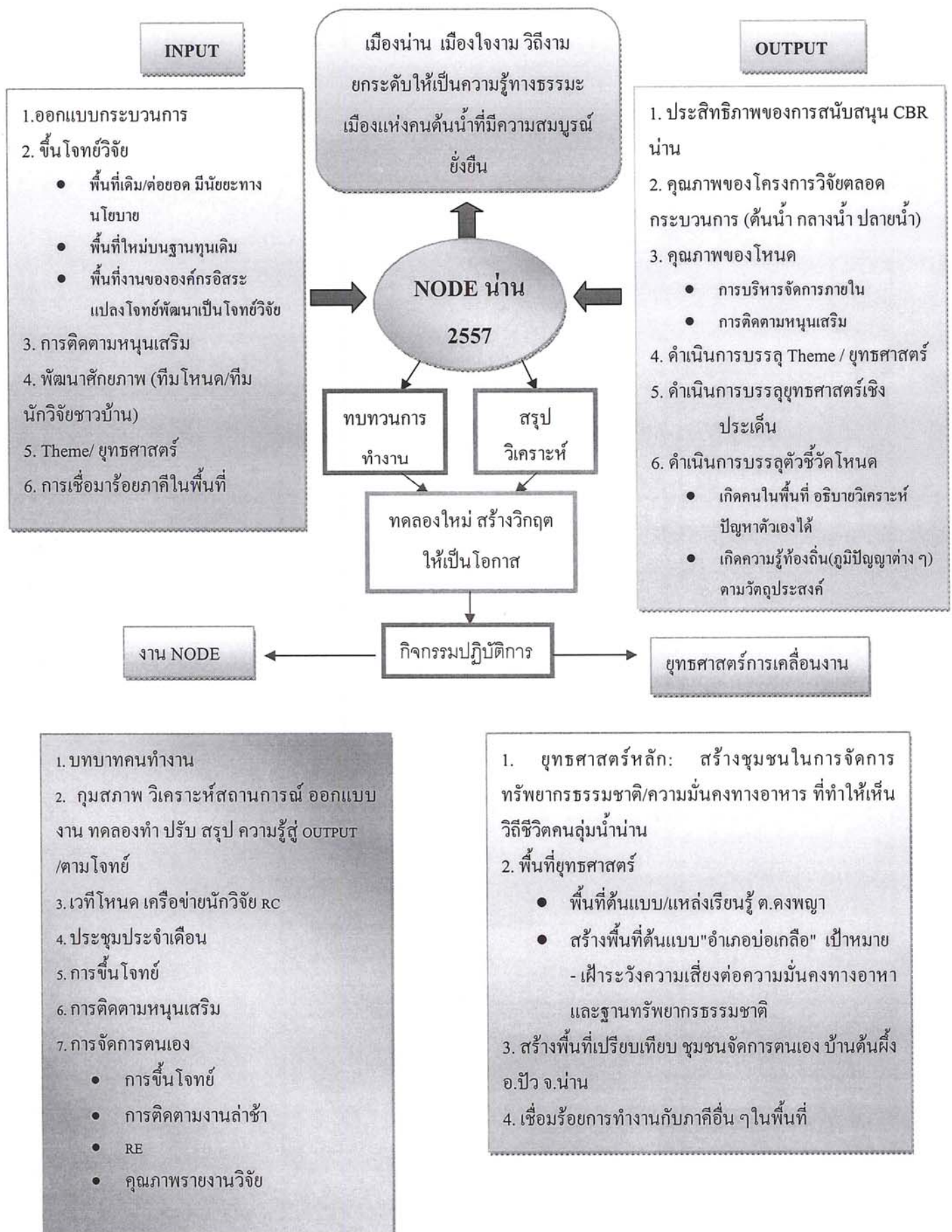
มิติเชิงวิจัย

- 1) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนแก้ไขปัญหาตนเองผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ รวมจำนวน 4 โครงการ
- 2) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้เชิงเนื้อหา การบริหารจัดการศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 3) เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และประเด็นอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของจังหวัดน่าน
- 4) เพื่อติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนด
- 5) เพื่อสร้างรูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดน่าน อย่างน้อย 1 โครงการ
- 6) เกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย อย่างน้อย 4 เรื่อง

มิติเชิงพัฒนา

- 1) เพื่อประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ในการส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน การถอดบทเรียน การสร้างองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

5. กรอบแนวคิดเชิงกระบวนการ NODE น่าน ปี 2557

6. ขอบเขตเนื้อหา

- 1) การพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 2) ประเด็นวิจัย ได้แก่ ความมั่นคงทางอาหาร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารจัดการน้ำ ภัยพิบัติต่าง ๆ การท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) การเชื่อมประสานหน่วยงานในพื้นที่ เช่น โครงการขยายผลโครงการหลวง ศูนย์กีฬาพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการในพื้นที่ อำเภอบ่อเกลือ และองค์กรอิสระที่ดำเนินงานในพื้นที่ โดยเป็นการเชื่อมงานในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูล การทำงานร่วมกัน เป็นต้น

7. ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ยุทธศาสตร์การทำงานในปี 2557 สืบเนื่องจากมีทุนเดิมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จำนวน 5 โครงการ ประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากร และได้รับการต่อยอดจากมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และพอช. สนับสนุนงบประมาณในการทำงานของพื้นที่ ต่อ จึงมีการกำหนดพื้นที่ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- การสร้างพื้นที่ต้นแบบ “อำเภอบ่อเกลือ” พื้นที่อีก 3 ตำบล ซึ่งมีเป้าหมายในการเฝ้าระวังความเสี่ยงต่อความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากทั้ง 3 ตำบลมีการปลูกข้าวโพดแล้ว แต่ตำบลคงพญายังไม่มีการปลูกข้าวโพด
- การสร้างพื้นที่เปรียบเทียบ เป็นชุมชนจัดการตนเองได้ ซึ่งเป็นพื้นที่ราบ ได้แก่ บ้านต้นผึ้ง อำเภอบัว เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปเกี่ยวข้อง หนุนเสริมและ ยึดหลักความจริงของชีวิต พื้นที่ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม และอำเภอสันติสุข

8. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

- 1) ชาวบ้าน
- 2) กลุ่มเด็กและเยาวชน
- 3) เครือข่ายพระสงฆ์
- 4) กลุ่มเกษตร /กลุ่มผู้ใช้น้ำ
- 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 6) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ จ.น่าน
- 7) สาธารณสุข

- 8) หน่วยงานที่ลงไปทำงานในพื้นที่ จ.น่าน เช่น โครงการปิดทองหลังพระ โครงการหลวง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง มจท. พอช. สสส. เป็นต้น

9. ระยะเวลาดำเนินงาน

1 ตุลาคม 2556 - 30 กันยายน 2557

10. แผนกิจกรรม ปีงบประมาณ 2557

- 1) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากร จำนวน 1 ครั้ง
- 2) พัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 4 โครงการ
- 3) ติดตามสนับสนุนโครงการที่รับทุนสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 โครงการ และการเขียนผลการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE) อย่างน้อย 4 เรื่อง เวทีพัฒนาศักยภาพนักวิจัย
- 4) เวทีคืนข้อมูลผลการดำเนินงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน 1 ครั้ง (เป็นเวทีที่ติดตามความก้าวหน้าโครงการในพื้นที่ เดิมเต็มกระบวนการทำงานให้กับนักวิจัย และสรุปผลการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่านให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น นักวิจัย ที่ปรึกษาทราบ)

11. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

มิติเชิงวิจัย

- 1) สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชนแก้ไขปัญหาตนเองผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ รวมจำนวน 4 โครงการ
- 2) องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้เชิงเนื้อหา การบริหารจัดการ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการบริหารจัดการเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2
- 3) เกิดขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และประเด็นอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของจังหวัดน่าน
- 4) โหนดสามารถติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนด
- 5) เกิดพื้นที่รูปธรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดน่าน อย่างน้อย 1 โครงการ และเกิดการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย อย่างน้อย 4 เรื่อง

มิติเชิงพัฒนา

- 1) การเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นความมั่นคงทางอาหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และประเด็นอื่นๆ สามารถช่วยให้ชุมชนสามารถตั้งรับและปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาปะทะชุมชนได้
- 2) เกิดการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคีต่างๆ ในการส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน การถอดบทเรียน การสร้างองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

11. บทบาทและภารกิจของคนทำงาน

บทบาทของคณะที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

- 1) กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การทำงานทั้งในเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่
- 2) ให้คำปรึกษาและเสนอแนะต่อคณะทำงาน
- 3) ประสานการทำงานของศูนย์ฯ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดน่าน
- 4) เชื่อมโยงองค์กรภาคีต่าง ๆ ภายใต้อุตสาหกรรมของศูนย์ประสานงานฯ น่าน

บทบาทของผู้ประสานงาน (พระครูสุจิตนันทกิจ)

- 1) บริหารงานสำนักงานและมองภาพรวมของNode ทั้งหมด
- 2) เชื่อมโยงองค์กรภาคีต่าง ๆ ในแต่ละประเด็น
- 3) วิทยาการอบรมเวทีต่าง ๆ ของแต่ละประเด็นในพื้นที่จังหวัดน่าน
- 4) ติดตามการดำเนินงานตามประเด็นต่าง ๆ
- 5) ให้การสนับสนุนชุดประเด็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัดน่าน

บทบาท/ ภารกิจของทีมงาน

- คุณอภิสิทธิ์ ลัมยศ คุณเลียบผิดชอบในเชิงเนื้อหาข้อมูล การพัฒนาโครงการวิจัยในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ
- คุณสุทธิรา อุดใจ คุณเลียบผิดชอบหลักในเชิงการบริหารจัดการทั้งหมดของโหนดและโครงการวิจัย โดยสามารถลงพื้นที่พัฒนาโครงการและติดตามหนุนเสริมร่วมกันเป็นระยะ
- พัฒนาโครงการวิจัยใหม่ 4 โครงการ ในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือและอำเภอปัว ในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทางอาหาร และประเด็นอื่น ๆ
- ติดตามสนับสนุนเสริมโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 โครงการและติดตามโครงการล่าช้า
- การเชื่อมโยงกับหน่วยงาน

- หน่วยงานราชการที่เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดน่านและอำเภอปัว อำเภอบ่อเกลือ
- โครงการพัฒนาที่เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ จ.น่าน อำเภอบ่อเกลือ เช่น โครงการหลวง
โครงการปิดทองหลังพระ ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา มูลนิธิสุกนิมิต มจท. โครงการของสถาบันวิจัย
เพื่อพัฒนาพื้นที่สูง ขยับงานร่วมในประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ความมั่นคงทาง
อาหารให้กับเครือข่ายกลุ่มชุมชน
- เขียนบทความการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย(RE) จำนวน 4 เรื่อง
- จัดเวทีสนับสนุนนักวิจัยพร้อมสรุปรายงาน
- งานบริหารสำนักงาน
 - 1) บัญชีการเงินสำนักงาน
 - 2) งานธุรการ
 - 3) เขียนรายงานความก้าวหน้า และฉบับสมบูรณ์ Node
- งานอื่นๆ ที่ สกว.และเครือข่าย Node ร้องขอ
- ให้การสนับสนุนชุดประเด็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัด

ทีมที่ปรึกษา

- 1.1) นายวิชัย นิลคง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดน่าน
- 1.2) นายนันทมิตร นันทเสน หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลนาเหลือง อ.เวียงสา จ. น่าน
- 1.3) ผศ.แสงแก้ว คำควร อาจารย์ประจำ มทร.ล้านนา วิทยาเขตน่าน
- 1.4) ผศ.ดร. พิกุล สุรพรไพบูรณ์ อาจารย์ประจำ มทร.ล้านนา วิทยาเขตน่าน
- 1.5) อาจารย์นพพร นิลณรงค์
- 1.6) นายสมชาย ศิริมาตร สาธารณสุขอำเภอเวียงสา
- 1.7) ทีมวิจัยเดิมในพื้นที่ จังหวัดน่าน โดยเฉพาะอำเภอบ่อเกลือ อำเภอปัว อำเภอแม่จริม
- 1.8) ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ภูมิปัญญา

หมายเหตุ : บทบาทแต่ละคนสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และความถนัดของแต่ละคน

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

สรุปเวที "วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรม อ. บ่อเกลือ จ. น่าน"

พิธีเปิด

นายอำเภอบ่อเกลือ (นายชูศักดิ์ รุ่งยิ่ง)...ปัจจุบันนี้บ่อเกลือมีความสะดวกสบายมากขึ้นเป็นพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่พระราชนิ... ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทางต่างๆ ไฟฟ้ามีการมาตั้ง มีสิ่งต่างๆ มากขึ้น สิ่งหนึ่งที่ยังขาด คือ ตลาด ไม่น่าเชื่อนะครับว่าได้มีการสำรวจข้อมูลของ จปฐ.ของอ.บ่อเกลือว่า มีรายได้ต่ำสุดของจังหวัดน่าน ผมประเมินจากสายตาแล้ว ถ้าเปรียบเทียบกับอำเภอเฉลิมพระเกียรติแล้วบ่อเกลือค่อนข้างดีกว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า คนบ่อเกลือเขาผลิตอาหารกินเองปลูกผักกินเองเลี้ยงไก่กินเองเขาไม่ซื้อไม่ขาย เพราะเขาไม่ได้ขายของเขาจึงไม่มีรายได้ รายได้จึงไม่สูง จึงอยากจะเสริมจุดนี้โดยจะมีการเปิดตลาดนัดในวันจันทร์ ในวันที่ 29 นี้ เพื่อที่จะให้ชุมชนได้ซื้อได้ขายโดยใช้ถนนชุมชนนี้แหละ อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้ชุมชนได้ค้าได้ขายสินค้าเกษตร เรากลับมาในเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหารทำอะไรให้พี่น้องบ่อเกลือซึ่งทำเกษตรกรรมถ้าเราเปรียบเทียบกับประเทศเนเธอร์แลนด์หรือเดนมาร์ก เกษตรกรรมเขาเข้มแข็งเกษตรกรเป็น Famer เกษตรกรมีฐานะดีกว่าคนทำงานในออฟฟิศ ถามว่าทำไมทุกคนสงสัย คนทำงานออฟฟิศเข้าไปทำงานเย็นมาพักทำงานเร่งๆ ยามเศรษฐกิจไม่ดีตกงานรายได้ไม่มั่นคง

ส่วนชาวนาหรือFamer เขาทำหลายอย่างปลูกผักเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ฐานะดีกว่ามีบ้านใหญ่โตมีที่นา มีฟาร์มเขาเขาจัดการอย่างไรให้มีความมั่นคงทางด้านอาหาร เขาทำการเกษตรด้วยความรู้ การทำเกษตรต้องรู้จริงเช่นเขาปลูกมะเขือเทศ เพราะเขาปลูกแบบบ้านเราไม่ได้ เพราะดินของเขาไม่เหมือนเราอากาศหนาวต้องลงทุนค่อนข้างสูงไม่ว่าจะเป็นระบบน้ำ เขาสามารถกำหนดว่าลูกมะเขือเทศต้องออกมาที่ลูกถึงจะได้ราคาแต่ละลูกมีขนาดเท่ากันหมด ส่วนเกษตรกรของเราผลิตโดยไม่รู้ไม่เข้าใจ เราผลิตต้องรู้ว่าใช้ปุ๋ยเท่าไร ใช้น้ำเท่าไร สิ่งที่เขาคิดตัวคือมีทักษะทางด้านวิจัย ตื่นมาเขาก็จะจั่วเขาลงทุนไปเท่าไรใช้อะไรไปบ้างเขาวิจัยตลอดเลย วิจัยเป็นวิถี วิจัยคืออะไร คือการค้นหาข้อเท็จจริง ความจริง พยายามเก็บข้อมูลต่างๆ อิงทฤษฎีเป็นหลักข้อมูลเป็น.. เพราะฉะนั้นถ้าอยากให้ เกษตรกร มีฐานะดีใช้ความรู้ ไม่ใช่รู้แค่ว่าจะปลูกอย่างไร ต้องรู้ว่าศัตรูพืช รู้เรื่องการตลาด จะขายอย่างไร ที่เขาเข้มแข็งเพราะว่าเขามีการรวมตัวกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำแบบคนไทย เขามีสหกรณ์ เขามีการแลกเปลี่ยนความรู้ มีอำนาจต่อการกำหนดนโยบายด้านเกษตรของเนเธอร์แลนด์ หรือเดนมาร์ก ไม่ใช่ภาครัฐ ไม่ใช่ กระทรวงเกษตร แต่มีหน้าที่สนับสนุนในด้านองค์ความรู้ งานวิจัยเท่านั้น การกำหนดนโยบายต่างๆ มาจากสมาชิกสหกรณ์ที่ส่งตัวแทนขึ้นไป เขาจะบริหารจัดการแบบไหนก็มาจากสหกรณ์ต่างๆ ... เหมือนเราเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ คณะกรรมการด้านการเกษตรมีหน้าที่ในการหาตลาด เจริญไควตา ที่เราพูดถึง

ประชาคมยุโรป...ประชาคมยุโรปรวมตัวกันไปเจรจาต่อรองในเรื่องตลาด...ไปดูประเทศเดนมาร์กไป
เจรจาต่อรองหาโควตามาได้มาเท่าไร เขาก็จะนำไปแจกตามสหกรณ์ต่างๆ สหกรณ์นี้เอาไปเท่านี้ ๑๑ ตาม
ขนาดของสหกรณ์ ๑๑ ก็ไปแจกตามฟาร์มเมอร์ ๑๑ ก็จะผลิตตามความต้องการของตลาดด้วยความรู้
เพราะฉะนั้นสินค้าของเขาจะไม่ล้นตลาดเพราะเขาจัดการด้วยความรู้ร้อยเปอร์เซ็นต์...

ฉะนั้นเกษตรกรบ้านเราต้องมีการจัดการด้วยความรู้ มีการรวมตัวกัน ให้เข้มแข็ง เพื่อสร้าง
อำนาจต่อรอง อย่างเราผลิตข้าวมาเรื่อยๆ แต่ว่าเราก็กำหนดราคาเองไม่ได้ไม่มีอำนาจต่อรอง
เพราะฉะนั้นเราต้องจัดการด้วยความรู้ มีการบริหารจัดการด้วยตนเอง...ส่วนของเราเพิ่งจะเริ่มต้น จึง
อยากจะฝากให้มีการวิจัยมากๆ ให้ใช้หลัก – ผล เราจะผลิตอาหารอย่างไร ตามค่านิยมของคณะกรรมการ
อาหารแห่งชาติ เราจะผลิตอาหารปลอดภัย ลดใช้สารเคมีอย่างไร มีอาหารบริโภคครบถ้วนทั้งห้าหมู่ มี
สุขภาพแข็งแรงไม่เสียเวลาไปกับการไปนอนโรงพยาบาล เสียค่าใช้จ่าย ต่างๆ เสียสุขภาพจิต...ที่บ่อเกลือ
เราจะเสริมไม่มากแต่ทำค่อนข้างยากคือเสริมเรื่องความรู้

เราสามารถทำได้ด้วยการเสริมเรื่องความรู้ ต้องมีทักษะในด้านการวิจัยต้องคิดด้วย...ปัจจุบันการ
ทำเกษตรไม่ เหมือนเมื่อก่อน ภาคเกษตรถูกหลอกลวงไม่สืบทอด เราจึงไม่มีแรงงาน ดังนั้นเราจึงจ้างทุกอย่าง
ตั้งแต่การไถ จ้างเกี่ยว จ้างนวด... มันจะเหลืออะไร อย่างประเทศทางด้านยุโรปจัดการด้วยตัวเองเขาไม่
ต้องจ้างเขาจัดการด้วยตัวเองไม่ต้องจ้างเขาเลยเข้มแข็ง...วันนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ววันนี้ถือว่าเป็น
โอกาสที่ดีของชาวบ่อเกลือที่ได้มารับฟังความรู้จากเวทีเสวนาจากผู้ที่มีความรู้ คงจะได้แนวคิดนำไป
ปรับปรุงพัฒนา พัฒนาไม่ใช่ว่ารักษาให้คงเดิม แต่การพัฒนาทำให้ดีขึ้น ทำอย่างสร้างสรรค์ทำไปเรื่อยๆ
ถึงจะเรียกว่าการพัฒนา ก็ให้ทุกคนตั้งใจฟัง อยากให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันให้มาก ไม่เข้าใจให้ถาม
ทบทวนความรู้ ประชวรให้มีความคิดดีๆ ได้มีเวลาอันสมควรแล้ว ขอเปิดเวทีเสวนา เส้นทางความมั่นคง
ด้านอาหารบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของอำเภอบ่อเกลือ

นายเมธวัฒน์ พุทธิธาตกุล (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา)

กราบขอพรพระคุณนายอำเภอบ่อเกลือ ท่านชูศักดิ์ ฐิยัง ที่ให้เกียรติมาเปิดเวทีเสวนา ก่อนที่จะเริ่ม
เวทีขอแนะนำตัวผู้เข้าร่วมก่อน

แนะนำตัว...ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.แม่ฮ่องสอน ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำพูน ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.
เชียงใหม่ ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.เชียงราย ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำปาง ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากบริษัท
ปูนซีเมนต์ SCG มาร่วมด้วย

ต่อไปเข้าสู่เวทีเสวนา ..เมืองบ่อเกลือความมั่นคงด้านอาหารบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ขอกราบเรียน
เชิญท่านผู้มีเกียรติผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ ...

ขอกราบ อาราธนาณิมนต์พระครูสุจิน นันทกิจ ท่านเป็นผู้ประสานงานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
จังหวัดน่าน

ท่านที่สองกราบเรียนเชิญท่านอำเภอบ่อเกลือ ท่านชูศักดิ์ รุ่ง

ท่านที่สามกราบเรียนเชิญ คุณนันทมิตร นันทเสน ท่านเป็นผู้อำนวยการ รพสต.นาเกลือ อ.เวียง
สา จ.น่าน เป็นที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

ต่อไปท่านขอกราบเรียนเชิญ คุณสมชาย ศิริมาตย์ ท่านเป็นสาธารณสุขอำเภอเวียงสา จ.น่าน เป็น
ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

ท่านที่ห้าขอกราบเรียนเชิญ คุณเมธวัฒน์ พุฒิธาดากุล นายก อบต.คงพญา เจ้าของพื้นที่ ต่อไป

ท่านที่หก ขอเรียนเชิญคุณ มี งามนิริวุฒินันท์ ท่านเป็นรองนายก อบต.คงพญา

ท่านที่เจ็ดขอเชิญคุณชาญ อุทริยะ เป็นพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ลำปาง

ซึ่งวันนี้ จะเป็นการดำเนินรายการโดยคุณ อรุณี เวียงแสง ขอกราบเรียนเชิญทุกท่านเข้าสู่เวที
เสวนาครับ

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอสวัสดิ์ทุกท่าน มีความยินดีมากและเดินทางมาไกลมาก ทุกคนคุ้นหน้าคุ้น
ตากันดี เครือข่ายงานวิจัย วันนี้มีผู้เข้าร่วมเยอะมาก คิดว่าให้คนที่อยู่ข้างหน้าเล่าประสบการณ์งานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่น ว่าความมั่นคงด้านอาหารบนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นอย่างไร มีคำอยู่ 2 คำ คำแรกคือคำว่า
ความมั่นคงด้านอาหาร คำที่สอง คือ คำว่า**บนฐานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น** ...งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะช่วย
เกื้อหนุน ความมั่นคงด้านอาหารอย่างไรบ้าง จะเริ่มจากท่านไหนดี ขอเริ่มจากพระครูกล่าวนำว่า
สถานการณ์ของน่าน คำว่าด้านความมั่นคงด้านอาหารปัจจุบันเป็นอย่างไรมันมีความเสี่ยงอะไรบ้าง และ
งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ไปทำให้ความเสี่ยงลดลงอย่างไรบ้าง นิมนต์...

พระครูสุจิตฺต นันทกิจ...คนมะเก่าเป็นว่า (คนผู้เฒ่าผู้แก่เขาว่า) เสี่ยงก้อง(เสี่ยงฆ้อง) เสี่ยงก้อง
(เสี่ยงกลอง) เสี่ยงมองคำข้าว (เสี่ยงครกคำข้าว) เสี่ยงตุ้เจ้าหื้อปอน(เสี่ยงพระให้พร) เสี่ยงชอเสี่ยงจ้อย
(เสี่ยงพิณ เสี่ยงชอ) หนานน้อยฮ้องขวัญ ฮ้องคำเงินจวน ม่วนใจ๋ บ่ลี้ม ขอเจริญพร โยมผู้ดำเนินรายการ
นายอำเภอบ่อเกลือ นายก อบต. โดยเฉพาะอ๊ปป้อ อี้แม่ ท่านผู้ดำเนินรายการ ท่านนายอำเภอบ่อเกลือ นายก
อบต.คงพญา และทุกท่าน...ที่ได้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก่อนอื่นขอแนะนำสักนิดว่าศูนย์ประสานงาน
วิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่านอยู่ที่ไหน เราจะแวะเวียนเที่ยวหาได้ที่ไหน ถ้าสนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะทำ
อย่างไร ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน ตั้งอยู่ที่วัดบ้านโป่งคำ ต.คู่งพงษ์ อ.สันติสุข พอเพียง
เคียงธรรม นำวิถีน่าน ปรัชญา พอเพียง เคียงธรรม นำวิถีน่าน ที่นี้เองเป็นที่ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
และเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ของชาวบ้าน ใครอยากรู้เรื่องอะไรก็สามารถไปติดต่อประสานงานที่นั่น
ได้ โดยติดต่อได้ที่วัดโป่งคำ หรือเบอร์โทร 054-767-289,081-750-1484 ใครสนใจเรื่องงานวิจัยเพื่อ
ท้องถิ่น หรือจะเสนอโครงร่างงานวิจัยก็โทรศัพท์ติดต่อสอบถามที่นั่นได้โดยจะมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ที่
นั่น

จริงๆแล้วอาตมาคิดว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยทำให้กระจำแจ้งในทุก
เรื่องที่เป็นผลกระทบกับชีวิตเรา สมัยก่อนคนเราเคารพธรรม ชีวิตกับธรรมเป็นเรื่องเดียวกันไม่ว่าจะเป็น

พระธรรมคำสอน หรือธรรมชาติ หรือแม้แต่วัฒนธรรมคนสมัยก่อนจะเคารพอย่างกลมกลืน แต่มาระยะหลังคนเปลี่ยนจากเคารพธรรมหันมาเคารพทุนมากกว่าเคารพธรรม และเห็นเพียงธรรมเหล่านี้เป็นพื้นที่โอกาสเพื่อจะดูดซับเอามาให้ตนเองมีอำนาจ เราจึงเห็นหลายๆเรื่องผลกระทบในภาพรวม พื้นที่ที่มาจากเชียงใหม่ก็ดี ลำปางก็ดี จากแม่ฮ่องสอน เมื่อเห็นเมืองน่านสิบปีที่แล้วเป็นเมืองที่น่าอยู่ น่าเที่ยว มีความมั่นคงหลายๆอย่าง แต่มาเมื่อวานที่ได้พูดคุยกันปรากฏว่ามาแล้วตกใจหมดเลย เมื่อก่อนคนเมืองน่านกลัวคนเมืองแพร่ เพราะคนเมืองย่างกรายไปที่ใดก็ไปไม่หล่น แต่เดี๋ยวนี้ทุกคนกลัวคนเมืองน่านเห็นคอยก็เป็นคอยหัวโล้น...ถามว่าเป็นความผิดของใคร หรือโทษที่ระบบ หรือชาวบ้าน อาตมาไม่อยากจะโทษว่าเป็นความผิดของใคร ถ้าถามชาวบ้าน ๆ ก็บอกว่าถ้าไม่ทำแล้วไม่รู้จะทำอะไร ถ้าย้อนกลับมาดูว่าใครเป็นคนจุดเรื่องนี้ขึ้นมา แล้วเชื้อข้าวโพดพันธุ์ข้าวโพดทำไมถึงขึ้นบนคอยได้ ถ้าเรามาดูโครงสร้างของบ้านเราเมื่อนายรัฐแต่งงานกับ น.ส.ทุน ทำให้เกิดเด็กชายไม่รู้ หรือวิชา เด็กชายปัญหาเด็กหญิงปัญหามันก่อให้เกิดสิ่งเหล่านี้... ถามว่าเป็นบทสรุปท้ายหรือยังก็ต้องตอบว่ายังไม่ใช่ ... ทุกอย่างสามารถเริ่มต้นใหม่ได้ ถ้าพูดถึงเมืองน่าน ในเรื่องความมั่นคงด้านอาหารนึกถึงจารีตฮัตถ์ของเมืองน่านที่ยังคงมีความหลากหลายในเรื่องของอาหารการกิน ถ้าพูดถึงความมั่นคงอาตมาคิดว่าเราต้องพูดถึง 1. ความมั่นคงทางการศึกษา 2.ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ 3.ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ 4.ความมั่นคงทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5.ความมั่นคงทางด้านอาหาร 6.ความมั่นคงทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิต ทุกอย่างห้าหกอย่างมารวมกันมันก็จะมีความมั่นคงของชีวิต...เราสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้

ถ้าพูดถึงเรื่องสถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหารของน่านกำลังจะล้าไปจากน่านแต่เรากลับมาดูในพื้นที่ที่บ่อเกลือมันก็จะมีจุดดีจุดเด่นอยู่ ถ้าเราสมมุติว่าในเวลานี้ไฟฟ้าเกิดดับสักอาทิตย์หนึ่งคนเดือดร้อนไม่ใช่คนบ่อเกลือ คนคงพญาแน่นอน แต่คนที่เดือดร้อนคือคนที่พึ่งพาภายนอก เช่าฟุ้งเซเว่น (ร้านสะดวกซื้อ) ฟุ้งโลตัส บิ๊กซี ...ถ้าไฟฟ้าดับจริงคนที่อยู่บนคอยก็ยังพึ่งพาธรรมชาติอยู่ ไปหาปูหาปลาในลำห้วย หาชองป้า...เมื่อเรามีของคืออยู่แล้วเราจะรักษาของดีให้ไปสู่คนหลายกลุ่ม สู้ถูกหลานได้อย่างไร อันนี้เป็นเรื่องที่อาตมาอยากจะชวนพวกเราไปค้นหาว่ามีอะไรอยู่ที่ไหนอย่างไรบ้าง โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ...ถ้าพูดถึงความยากความจน ความมั่นคงด้านอาหาร ว่าหลายคนข้างนอกมักจะเปรียบเทียบเรื่องอาหารการกินของพวกเรากับอาหารข้างนอก เชื้อหรือไม่ว่าหลายคนเห็นคนเมืองน่านเห็นคนบ่อเกลือกินหน่อไร่อันน้อยๆ เพราะว่ามันอร่อยต้องใช้หลายหน่อกว่าจะพอกิน ซึ่งมันอร่อย แต่คนข้างนอกเห็นชาวบ้านกินแบบนี้แล้วว่ามันมันเล็กเมื่อไหร่จะพอกินก็เลยส่งเสริมในเรื่องการปลูกไผ่ที่หน่อใหญ่ ๆ เช่น ไผ่ตรง หม่าจู้ มาให้พื้นที่ปลูก ซึ่งมันไม่ใช่ไม้พื้นถิ่น กินไม่อร่อย การส่งเสริมโดยไม่รู้ฐานวัฒนธรรมของเขา เห็นคนกินกบ กินเขียด ตัวน้อยๆ ก็ว่าไม่มีประโยชน์ ไม่ทันสมัย ก็เลยหากบตัวใหญ่ๆ มาให้เลี้ยง เสียงร้องเหมือนวัว...เรื่องปลาก็เหมือนกัน ก็ส่งเสริมให้เลี้ยงปลาตุกรัสเซียซึ่งเป็นปลาจากถิ่นอื่นหากมันหลุดลงไปในพื้นที่หนองคลองบึง มันสามารถไปทำลายระบบนิเวศของสัตว์น้ำที่เป็น

สัตว์พื้นถิ่นได้ ซึ่งถามว่าความมั่นคงทางด้านอาหารนี้ เป็นเรื่องความมั่นคงด้านอาหารของใคร อาตมาอยากให้ทุกคนช่วยกันคิด

ความมั่นคงด้านอาหารอย่างที่นายอำเภอพูด คือ หนึ่ง ต้องมีความรู้ สองต้องมีความรักสามัคคี สามต้องอยู่บนฐานความจริง ความรู้ที่นี้ ไม่ใช่ความรู้เป็นความรู้ข้างนอกอย่างเดียว ความรู้ข้างนอกมันก็มี ส่วน แต่ความรู้ที่ความรู้พื้นถิ่นเราที่ต้องรักษาด้วย ดังนั้นการพัฒนาให้มั่นคง ต้องรู้จักสถานที่ รู้จักพื้นที่ รู้จักวิถีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ของวิถีวัฒนธรรมการกินด้วย ต้องรู้จักจริง ๆ ผลกระทบเกิดจากอะไร จะแก้ไขได้อย่างไร มีเครื่องมือเครื่องมืออะไรบ้าง...ต้องรู้แจ้งรู้ด้วยสติปัญญาของตนเอง พระพุทธเจ้าสอนเรื่องปัญญา เรื่องรู้แจ้ง ศาสดาทุกศาสนาสอนเรื่องปัญญา เราจะยืนหยัดอย่างไร ปรับตัวอย่างไรให้มันสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เมืองนานแม้จะมีวิกฤติหลายๆ เรื่อง แต่เรายังมีฐานวัฒนธรรม มีความรู้ มีการพึ่งพาอาศัยกัน ยังมีความเป็นตัวตนของคนเมืองนานอยู่ ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ ที่สำคัญเรารู้ความจริงว่าเราต้องอยู่กับอะไรบ้าง เราต้องปรับตัวอย่างไร อะไรที่เป็นผลกับตัวเรา อะไรที่เป็นประโยชน์เอาไปบอกไปผสมกลมกลืนเอาเป็นแนวทางเพื่อที่จะพิทักษ์รักษาไว้ในเรื่องความมั่นคงในด้านอาหาร...อาตมาจึงอยากจะบอกพวกเราทั้งหลายว่าจงภูมิใจเถิดที่เกิดมาเป็นคนเมืองนาน แม้คนอื่นจะมองเราว่าเป็นอย่างไร...ขอเจริญพร

คุณอรุณี เวียงแสง...มีความชัดเจนมากในเรื่องสถานการณ์ความมั่นคงด้านอาหาร ของ จ.น่าน สอดคล้อง กับที่นายอำเภอพูดว่าน่านมีจุดเด่น คือ ธรรมชาติ กับวัฒนธรรม เราจะทำอย่างไรให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งก็คือ การใช้ความรู้นั่นเอง งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่พระครูพูดถึง เป็นผู้ประสานงานของ สกว. ของจ.น่าน เขาเรียกว่าเป็นโหนด ที่เกิดใหม่ แต่จริงๆ แล้วงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นที่เลี้ยง มีคุณลำแพน มีคุณหอม คุณนิคมตอนนี้เป็น วช. ...ตอนนี้ประเด็นความมั่นคงด้านอาหารเกิดขึ้นที่ตงพญา ที่ทำวังผาบ้างจากการที่เคยนำเสนอ...

คุณสมชาย ศิริมาตย์...กราบนมัสการพระคุณเจ้า นายอำเภอบ่อเกลือ ท่านนายกและทุกท่านจริงๆ แล้วผมอยู่กับงานวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้น ของ จ.น่าน ผมเป็นสาธารณสุข อ.เวียงสา เคยรับราชการอยู่ที่สันติสุข แม่จริม ซึ่งอยู่ตอนใต้ของบ่อเกลือ อยู่ลุ่มน้ำว้านี้แหละ น้ำว้าต้นกำเนิดอยู่ที่บ่อเกลือเหมือนกับน้ำน่าน เพียงแต่น้ำน่านไปที่เฉลิมพระเกียรติและไปทางทุ่งช้างไปทางตะวันตก ส่วนน้ำว้าจะมาทางฝั่งตะวันออก ไปเจอน้ำน่านที่ อ.เวียงสา ...ในส่วนของบ่อเกลือ ลุ่มน้ำว้าเป็นแหล่งอาหารที่สูงมาก ในส่วนความมั่นคงด้านอาหาร จริงๆประเทศไทยถ้าดูลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์ ประเทศไทยเป็นจุดที่มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารของโลกแห่งหนึ่ง มีทั้งทะเล ป่าเขา ผ่องถ่ายไปกับหลายประเทศที่เขามีเทคโนโลยีด้านอื่น เขาเอาเทคโนโลยีซัมซุง โซนี่ มาแลกไป ตรงนั้นต่างหากที่ประเทศไทยเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์...กลับมาดูที่บ่อเกลือ เมื่อพันปีที่แล้ว ตรงนี้เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่ง ตรงบ่อเกลือถือว่าเป็นชนดั้งเดิมของคนเมืองนาน พื้นที่ของบ่อเกลือเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ของน่านเมื่อพันปีทำไมต้องเมื่อเกือบพันปีเพราะว่า มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับที่นี้ คือ เรื่อง**ข้าวแลกเกลือ** เมื่อก่อนต้องคนข้างล่าง

ต้องการเกลือ ต้องเอาข้าวมาแลกกับเกลือ มีวัฒนธรรมข้าวแลกเกลือ และเกลือถือเป็นสินค้าทางยุทธศาสตร์อย่างหนึ่ง และเกลือจากที่นี่ก็เดินทางไปจนถึงเมืองสิบสองปันนา คือใต้ของจีน หลังจากมีถนนหนทางวัฒนธรรมเอาเกลือจากเมืองบ่อเกลือลดความสำคัญลงไป จนกระทั่งถนน ไฟฟ้า เข้ามา มีบทบาท วัฒนธรรมการแลกก็เลหายไป ...ท่านที่เดินทางมาไกลจึงภูมิใจว่าท่านไปเดินทางมาถึงจุดที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด และเป็นจุดต้นน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยา...เราจะทำอย่างไรอย่างนี้นายอำเภอพูดถึงความรู้ ผมก็อยากจะรู้ว่าสมัยก่อนเขาใช้การจัดการอย่างไรในเรื่องการนำข้าวมาแลกกับเกลือซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนสมัยนั้นจะต้องมีองค์ความรู้ในเรื่องนี้ คนรุ่นเก่าที่อยู่ที่นี่จะต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งว่าต้องใช้เกลือสักเท่าไรถึงจะแลกกับข้าวถึงจะอยู่กันได้ ตรงนี้อยากจะชวนคิด และมองต่อไปว่า อย่างที่นายอำเภอพูดว่าที่บ่อเกลือมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านอาหาร โดยที่ไม่ต้องซื้อต้องขาย แต่เมื่อเงินเข้ามา มีบทบาทสูงมาก และข้าวก็เป็นเรื่องสำคัญ ที่ทุกคนหาเงินได้มากก็ต้องมาแลกข้าวอยู่ดี และอยากจะให้บทวน ตรงนี้มีพื้นที่ที่ทำข้าวเก่า ซึ่งมีคุณค่าทางอาหารสูงมาก และเราจะมีกระบวนการอย่างไรที่จะเอาข้าวเก่ากับข้าวข้าวมาแลกกัน โดยหยิบเอาองค์ความรู้เรื่องข้าวแลกเกลือในอดีตมาประยุกต์ต่อว่า ข้าวเก่ากับข้าวขาวจะจัดกระบวนการเชื่อมต่อกันอย่างไรเพื่อให้คนข้างล่างและคนข้างบนอยู่ได้... และกระบวนการใช้ป่าเหล่าข้าวไร่ไม่จำเป็นต้องถางป่าเพิ่มเพราะมีข้าวขาวทะลวงขึ้นมาชดเชยข้าวเก่าโดยที่ไม่ต้องใช้พื้นที่เพิ่ม...ผมว่าคนทั้งบ่อเกลือน่าจะเอาวัฒนธรรมองค์ความรู้ในเรื่องข้าวแลกเกลือมาประยุกต์ต่อในเรื่องข้าวเก่าแลกข้าวขาวได้อย่างไร...

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอบคุณที่ให้ความสำคัญกับเรื่องข้าว ซึ่งข้าวหัวใจสำคัญในเรื่องความมั่นคงในด้านอาหาร คนไทยกินข้าวและต้องอยู่กับ ขอให้มีข้าวกินเถอะกับหาเองได้ เข้าป่าหาอาหารได้ ดังนั้นโจทย์ที่สำคัญที่สุดของเมืองน่านน่าจะเป็นเรื่องข้าว ว่ามีความเสี่ยงมากน้อยเพียงใด พี่เขิงเดี่ยวเช่นข้าวโพดตลอดเส้นทางที่ขับรถผ่านพบแต่เขาหัวโล้น เป็นห้วงคนน่าน แต่ก็เหมือนกันทุกพื้นที่มีการปลูกข้าวโพดไปแล้วแม้แต่แม่ฮ่องสอนก็เริ่มเข้าไป...มันเป็นวิถีอย่างที่พระครูท่านว่า วิถีธรรมถูกทำลายด้วยวิถีทุน ซึ่งเป็นกระแสโลก แต่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการให้โอกาสกับชาวบ้านได้บทวนองค์ความรู้ของตนเอง ความรู้เป็นหัวใจสำคัญ...ต่อไปอยากให้ท่านนายอำเภอพูดถึงประเด็นในด้านความเสี่ยงในด้านความมั่นคงด้านอาหารของที่นี่ว่ามันมีเสี่ยงอย่างไรบ้าง อยากเห็นภาพรวมทั้งหมดเพราะว่ามีข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เข้ามาเยอะมาก แล้วบ่อเกลือเป็นอย่างไรบ้างในเรื่องสถานการณ์การใช้ที่ดิน อย่างที่ท่านคุยไว้แล้วว่าคนรุ่นใหม่ไม่สืบทอดอาชีพเกษตร เพราะเราไม่ใช้ความรู้เดิมที่หรือเปล่า แล้วงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเอาไปใช้ประโยชน์อย่างไรได้บ้างเพื่อจะสกัดความเสี่ยง...

นายอำเภอบ่อเกลือ...ขอเกริ่นนิดหนึ่งเพื่อนำไปสู่ว่าเป้าหมายในการพัฒนา ตัวชีวิตมีห้าหกดวงในด้านพัฒนาชนบทอย่างเช่น ทำอย่างไรให้ประชาชนมีรายได้ที่มั่นคง ทำอย่างไรให้พี่น้องเข้าถึงการศึกษามากที่สุด ทำอย่างไรให้พี่น้องเข้าถึงสาธารณสุข ทานอาหารให้ครบถ้วน ทำอย่างไรให้พี่น้องมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้พี่น้องเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนสังคม การเมืองวัฒนธรรม พี่น้องชาวน่าน

ไม่น้อยที่ต้องทำงานตั้งแต่เช้าจรดเย็นทั้งปีไม่ค่อยมีเวลาว่างไม่มีเวลาในการพัฒนา สภาพแวดล้อมและ
ธรรมชาติ ...ตัวชี้วัดห้าหกตัวการที่จะบรรลุเป้าหมายคือการอยู่ดีมีสุข ของพี่น้องประชาชน

สำหรับความเสี่ยงของ จ.น่าน ในด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร และการสูญเสียความสมดุลทาง
ธรรมชาติ จ.น่านก็จะไม่ต่างจากจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของคน เพราะ
วัฒนธรรมมันถูกเปลี่ยนแปลง เพราะวัฒนธรรมมันแฝงอยู่ในตัวคนทุกคน วัฒนธรรมเป็นตัวตัดสินใจว่า
ท่านจะทำอย่างไร วัฒนธรรมมาจากการสะสมความรู้ประสบการณ์ต่างๆ ดังนั้นการจะเปลี่ยนแปลง
ผลกระทบจึงมาจากวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงมันจึงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่การที่จะเข้าเปลี่ยนแปลง
วัฒนธรรมของคนได้นั้นก็คือ การศึกษาๆ ทำให้คนมีความคิดด้วยเหตุและผล ถ้าเราเปลี่ยนแปลง
วัฒนธรรมไปทางที่ดี มันก็จะดีตามไปด้วย...ตอนนี้คนเห็นวัฒนธรรมตะวันตกเป็นสิ่งที่ดี มีความ
สะดวกสบาย ทุกคนอยากจะมีรถ มีบ้าน อยากจะมีฐานะดี แต่ถ้าคิดในทางที่ถูกที่ควรไม่มีปัญหา แต่บาง
คนก็นำเป็นห่วงไปกู้เงินมาใช้ในทางที่ผิด เช่น ไปสังสรรค์กับเพื่อน ชื้อมอเตอร์ไซด์ ชื้อโทรศัพท์มือถือ
แทนที่จะเอาไปลงทุนต่างๆ เพื่อขยายทุนของตนเองนั่นคือวัฒนธรรมแบบต่างๆ เมื่อทุกคนมีพื้นฐาน
วัฒนธรรมแบบนี้คืออยากจะมีเงินและจะทำทุกวิถีทางที่อยากจะมีเงิน...เหมือน จ.น่าน ทำไมจึงมีการขยาย
การปลูกข้าวโพด คนน่านส่วนใหญ่ (ไม่ใช่บ่อเกลือ) ในเรื่องอาหารส่วนใหญ่จะนำเข้าเกือบทั้งหมด เลี้ยง
ตนเองไม่ได้ ดังนั้นคนน่านส่วนใหญ่จึงยากจน เขามีทุนไม่มาก วันนี้เขาปลูกข้าวโพดแทนที่จะปลูก
ยางพาราเขาก็ทำได้ แต่ต้องใช้เวลา หก-เจ็ดปี เขารอไม่ไหว ข้าวโพดให้ผลผลิตเร็ว ใช้ทรัพยากรที่เขา
ไม่ได้เป็นความจริง แต่เป็นทรัพยากรของชาติ แต่เราก็ต้องใช้ในการปลูกข้าวโพด การเสริมให้มีการบูรณา
ทำลายป่า มันมีหลายอย่าง เช่น นโยบายการประกันรายได้ ให้พี่น้องไปลงทะเลเบียน ทุกคนในครอบครัวจึง
ไปลงกันหมดทั้งๆ ไม่ที่มีที่ดินทุกคน ...เมื่อเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบการลงทะเลเบียนว่ามีจริงหรือไม่ จึงทำ
ให้ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินบุกรุกป่ากันเพิ่มมากขึ้น เช่นที่เฉลิมพระเกียรติ อันนี้เป็นการส่งเสริมโดยไม่ได้
ตั้งใจของนโยบาย ...การทำไร่ข้าวโพด สิ่งที่ส่งเสริมให้คนทำมากขึ้น คือ กลุ่มนายทุน ที่มองเห็น
ผลประโยชน์ โดยการลงทุนให้ก่อนไม่ว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยยา...ถามว่าชาวบ้านทำไร่ข้าวโพดแล้วคุ้ม
ไหม บางปีก็มีกำไร บางปีก็ไม่คุ้ม แต่ไม่รู้จะทำอะไร ...ถ้าเราคิดไปคิดมาแล้วชาวบ้านเขาทำให้นายทุน
ทั้งนั้น รายได้ก็นำไปซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าหญ้า เชื่อว่า 80% เป็นของนายทุน 20%เป็นของชาวบ้าน และ
พื้นที่ภูมิประเทศของน่านไม่เอื้ออำนวยในการเพาะปลูกเนื่องจากเป็นที่ลาดชันการใช้ปุ๋ยใช้ยาไม่คุ้ม เพื่อ
เป็นการลดต้นทุนชาวบ้านจึงหาพื้นที่ใหม่ๆ ในการปลูกข้าวโพดเพื่อที่จะได้มีกำไรบ้าง...ดังนั้นความเสี่ยง
ในด้านความมั่นคงด้านอาหารมีสูงมาก และผลกระทบทางสมดุลทางธรรมชาติสูงมาก ตอนนี้เจ้าหน้าที่ก็
ควบคุมไม่ได้ อย่าง อ.เฉลิมพระเกียรติไม่มีเอกสารสิทธิ์เลย ได้แต่ปล่อยให้เวลาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นไป
ไม่ได้ที่จะย้ายคนทั้งอำเภอไปอยู่ที่อื่น การควบคุมไม่ได้ก็ขยายเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่ควบคุมได้คือการ
ใช้ วัฒนธรรมชุมชนอย่างบ่อเกลือมีความเข้มแข็งมาก หลากๆชุมชนต้องขอชมเชยที่ใช้กฎของหมู่บ้านเป็น
ตัวควบคุม เป็นการควบคุมโดยชุมชน เป็นการสร้างวัฒนธรรม ๆ ของคนไทยโดยภาพรวมไม่ค่อยดี

เปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นที่เขาจะเห็นส่วนรวมมาก่อน ตัวเองไม่เป็นไร เช่น กรณีเกิดภัยพิบัติต่างๆ เขาจะช่วยกันบริจาค คนที่บริจาคก็เป็นคนจน อย่างของหลวงตามหาบัวก็ถือว่าเป็นน้ำใจของคนไทย คนญี่ปุ่นมีวัฒนธรรมที่เห็นแก่ส่วนรวมเข้มแข็งอย่างไร ท่านพูดแล้วว่า คนญี่ปุ่นตื่นมาตอนเช้าเขาจะต้องกวาดหน้าบ้านของเพื่อนบ้านแล้วค่อยๆ มากวาดขยะหน้าบ้านตนเอง โดยภาพรวมก็จะสะอาด ถ้าเป็นบ้านเราจะกวาดของบ้านเราไปไว้บ้านเขา เอาตัวเองไว้ก่อนไม่คำนึงถึงส่วนรวม ถ้าเราสร้างวัฒนธรรมให้คำนึงถึงส่วนใหญ่มาก่อน ถ้าเป็นบ่อเกลือจะมีความเข้มแข็ง จะเป็นการสนับสนุนในส่วนนี้ เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และให้เป็นพื้นที่นาร่อง เมื่อวันที่ 31 พ.ย. ได้พูดคุยกับอธิบดีกรมป่าไม้ว่าอยากให้บ่อเกลือเป็นพื้นที่นาร่องในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการดูแล เพื่อสร้างวัฒนธรรมให้เข้มแข็ง สำหรับท่านที่มาจากแคนาดา ท่านจงภูมิใจที่ท่านได้สูดอากาศบริสุทธิ์ที่สุด ผมเองก็เป็นคนได้ มาอยู่ที่นี่มีความสุขมาก บางคนก็ว่าเดินทางลำบาก แต่ผมมองต่าง มาอยู่แล้วมีความสุข ...วันนี้หลายท่านที่มาช่วยกันคิดช่วยกันมอง ตอนนี้น้องนันมีไม่มากแล้วในเรื่องความอุดมสมบูรณ์ แต่บ่อเกลือ อยากให้โครงการเหล่านี้มีอยู่ต่อไป ทำอย่างไรสร้างวัฒนธรรมให้ชุมชนช่วยกันดูแล จะดีกว่าการใช้กฎหมาย เพราะกฎหมายมีรายละเอียดทุกอย่างแต่ใช้บังคับไม่ได้ การศึกษาวิจัยองค์ความรู้และต่อยอดไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้ลดความเสี่ยงในด้านความมั่นคงในด้านอาหาร ...ขอเชิญชวนวันที่ 28-29 เราจะเปิดตลาดนัด อยากให้มาเที่ยวงาน เพื่อให้พี่น้องมีความสุข เป้าหมายสูงสุดคือให้ชุมชนได้มีการซื้อขายพืชเศรษฐกิจในชุมชน ...

อรุณี เวียงแสง...จริงๆ แล้วความเสียงมันก็จะคล้ายๆ กันทุกจังหวัด ในเรื่องนโยบาย วัฒนธรรม ตามกระแสทุน อย่างที่พระอาจารย์ นี่คือหัวใจหลัก ซึ่งเป็นความเสี่ยง และระบบพืชเชิงเดี่ยวที่มีระบบทุน เข้ามาจัดการให้ทำให้ชาวบ้านไม่มีทางเลือก ต้องทำไปเรื่อยๆ เพื่อรายได้ของตนเอง สิ่งที่สำคัญที่สุดอีกเรื่องคือ **สิทธิในที่ดิน** เป็นเรื่องใหญ่มาก ความมันจะไม่เกิด ถ้าคนไม่มีสิทธิในที่ดินของตนเอง...

คุณนันทมิตร นันทเสน...วันนี้ขอชื่นชมพี่น้องบ่อเกลือ และที่มาวันนี้มาตามคำท้าทายของลุงมีและนายก เพราะเวลาจัดเวทีที่ข้างล่าง พี่น้องชาวบ่อเกลือไม่เคยขาดเข้าร่วมเวทีทุกครั้ง การจัดเวทีครั้งนี้ลุงมีบอกว่าจะจัดที่บ่อเกลือ หมอมิตรต้องมา ...ผมเป็น ผอ. สธ.ตำบล หมอสมชาย เป็น สธ.อำเภอ ...ต้องการมาให้กำลังใจ และเราก็จะนึกถึง ชุมนาน ๆ เป็นเรือลำแรกที่ได้ด้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขนาดเขาอยู่ถึงในเวียงเขายังเอาชื่อมาตั้งเป็นชื่อเรือ ...วันนี้ถือโอกาสมาดูพี่น้องทีมงานวิจัยที่มาจากหลายจังหวัด แม่ฮ่องสอนมาไกลสุด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง มากันหมด ตรงนี้เป็นภูแม่น้ำน่านต้นกำเนิดแม่น้ำน่าน มีหน้าซำเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำว่า แม่น้ำว่าเป็นสามสาขาหลักของแม่น้ำน่าน ถ้าปีวัง ยม น่าน ไปรวมกันที่ปากน้ำโพ จ.นครสวรรค์ และ 40% เป็นแม่น้ำน่าน ถ้าเราไป กทม. เข้าห้องน้ำก็ต้องเสียดาย น้ำก็ต้องซื้อกิน เราเป็นคนดื่มน้ำ สุดท้ายแล้วกลายเป็นคนขายขอบ เป็นคนตกขอบ ไกลปืนเที่ยง ข้าวก็ไม่จะมีจะกินแต่ต้องรักษาป่า...อย่างที่นายอำเภอว่า น้ำก็ต้องเอากรมม็อกโซน หรือไกรโครเซต ลงไปเพื่อให้ได้สดชื่นมาใช้จ่าย อีกหน่อยก็จะมี ธ.กรุงไทยเข้ามา (ผมไม่ได้สรรเสริญ) ข้างๆ ก็จะมี

เซเวน อีกหน่อยไม่แน่ว่าจะมีโลดสีกีฬาหนึ่ง พี่น้องคนเมืองน่านไปอยู่ที่แม่ริมเชียงใหม่ เมื่อก่อนเคยมีนา และเมื่อมีสนามกอล์ฟ ชาวบ้านขายที่นาให้นายทุน นำเงินไปซื้อรถคันแรกดินมาถมสนามกอล์ฟเพื่อสนามกอล์ฟเสร็จ รถคันเสียพอดี และก็ไปเป็นลูกจ้างในสนามกอล์ฟตอนนี้คนแม่ริมไม่รู้จักนา และกลัวว่านาจะเหมือนปาย และทุนทางสังคมที่นี่มีสูง คนที่นี่รักษาป่าต้นน้ำ แต่อดข้าว ท้องไม่ได้ตันเหมือนชา คนที่อยู่กลางน้ำปลายน้ำทำนาปีละสองสามครั้ง ...แต่คนรักษาดันน้ำอดข้าว...งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตอนนี้พี่น้องบ่อเกลือตรงไหนก็มีงานวิจัย คนที่เรียนหมอ เรียน สธ.ก็ต้องทำงานวิจัย แต่เท่าที่เห็น ไม่เคยนำงานวิจัยเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ แต่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด มีการศึกษาเรียนรู้แบบมีกระบวนการ มีการนำข้อเท็จจริงมาคุยกัน ในเชิงพัฒนา ชาวบ้านสามารถเป็นนักวิจัยได้ และลุงมีก็เป็นนักวิจัยคนหนึ่ง (ตอนนี้มีลูกเขยเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยด้วย) ...

ศึกษาเสร็จมีตารางประทับ นักวิชาการมั่นใจว่า งานวิจัยนี้มีการศึกษาอย่างระบบ แต่ถ้าไม่มีอะไรรับรอง ก็เหมือนกับการทำวิจัยส่งคุณครู ชาวบ้านไม่ได้ประโยชน์สักอย่าง... งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการ นำข้อเท็จจริงมาคุยกัน และทำให้พี่น้องในพื้นที่รักแผ่นดินถิ่นเกิด และชีวิตอย่างมีสติ...หากคนในสังคมใช้ชีวิตแบบมีสติมีปัญญาคณข้างบน คนต้นน้ำก็อยู่ได้ ตามจารีตฮิดฮอย...ความมั่นคงด้านอาหารบนฐานนิเวศ ฟังชื่อก็หูแล้ว ตามหลักแล้วก็บนฮิด บนจารีตประเพณีของเรานั้นแหละ ถ้าเป็นภาษาสมัยใหม่ก็คือ ตามภูมิสังคม ถ้าใช้คำว่าฐานนิเวศคนบ่อเกลืออาจไม่เข้าใจ ต้องฝากอาจารย์ให้แปลอีกที...

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอขอบคุณหมอ ที่อธิบายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ดีมาก ไม่ต้องอธิบายซ้ำให้นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นฟังได้ดีมาก จริงๆแล้วน้ำเป็นหัวใจสำคัญของความมั่นคงทางด้านอาหาร เพราะว่าทุกอย่างที่ผลิตต้องใช้น้ำ เพราะฉะนั้นการจัดการน้ำ นโยบายการจัดการน้ำ มันเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงด้านอาหารเหมือนกัน มันถูกนำมาใช้บนฐานทรัพยากร คำว่านิเวศ ในภาคเหนือของพวกเราในที่นี้ คือ ที่ราบ ที่ดอน ที่สูง คำว่า นิเวศ เป็นตัวแบ่งคนที่อาศัยอยู่แต่ละนิเวศนั้น ๆ เช่น อยู่บนที่สูงก็จะมีหลายชนเผ่าที่มีลักษณะวัฒนธรรมต่างกัน เป็นต้น โดยเฉพาะ ภาคเหนือ มีตั้ง 3 นิเวศ เช่น ที่ราบ ที่ดอน ที่สูง ฉะนั้นบนฐานนิเวศวัฒนธรรมก็คือ การจัดการที่ต่างกัน เช่น ที่สูงก็มีการจัดการแบบหนึ่ง ที่ราบก็มีการจัดการแบบหนึ่ง อย่างการปลูกพืชก็จะมีจัดการที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมก็มีความแตกต่างกัน เป็นต้น ...ก่อนที่จะไปที่ทุ่งชาญ มีคนพูดถึงลุงมีกันมาก ดังนั้นจึงขอให้ลุงมีช่วยเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับพื้นที่และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้ทำมา

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ลุงมี งามนิริฐฉันท...ผมในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่มีความยินดีที่ได้ต้อนรับทุกท่านและเป็นครั้งแรกที่ได้มีการมาจัดเวทีที่นี่ ส่วนใหญ่ผมจะไปร่วมเวที ที่อื่นมากกว่าไม่ว่าจะเป็น เชียงใหม่ เชียงราย

กรุงเทพฯ ก็จะได้ความรู้กลับมา ก่อนอื่นผมอยากจะขอเกริ่นความเป็นมาของ ต.คงพญาว่ามีอะไรบ้างในฐานะเจ้าของพื้นที่ ตำบลคงพญามี 3 ชนเผ่า คือ คนพื้นเมือง ลัวะ ม้ง คนข้างล่างที่สอบได้ครู แล้วมีให้เลือก สองพื้นที่ คือ คงพญา และ บ่อเกลือเหนือ ปรากฏว่าเขาเลือกบ่อเกลือเหนือ เพราะคิดว่าอยู่ใกล้เมืองมากกว่า เป็นการเข้าใจผิด...เป็นเพราะไม่มีการสืบเสาะก็จะไม่รู้พื้นที่ ที่บ่อเกลือ มีเกลืออยู่ 5 บ่อ ไม่ใช่มีอยู่ที่เดียว มีบ่อจาบ บ่อนาค บ่อเวน บ่อหยวก และบ่อเกลือใต้ เกลือที่สามารถนำมาผลิตกินได้ สายน้ำทั้งหมดเป็นเกลือ แต่ไม่สามารถนำมาผลิตได้ทั้งหมด ผลิตได้ห้าบ่อเท่านั้น ทำไมถึงมีหอยอยู่ปลายคอย สุสานหอยล้านปีอยู่ที่คอยภูเวงสูงที่สุด ก็มีการถกเถียงกันว่าเมื่อก่อนประเทศไทยภาคเหนือคงจะเป็นที่ต่ำ แต่ปัจจุบันกลับเป็นที่สูง (น่าจะเป็นการพลิกตัวของเปลือกโลก:ผู้เขียน) เป็นเรื่องของสมัยก่อน ก็เป็นที่สงสัยกันมากได้ดินคงจะเป็นทะเลเพราะน้ำยังเค็มเป็นเกลือได้ (มีคนข้างๆแซวว่าทำวิจัยสิ) ก็น่าทำวิจัยอยู่ว่าทำไมหอยอยู่ปลายคอย ทำไมจึงมีเกลืออยู่บนภูเขา แทนที่จะอยู่ทะเล

สำหรับประเพณีสมัยเก่าที่เอาข้าวแลกเกลือ ผมเคยต้มเกลือมาก่อน คนลาวฝั่งโน้นก็เคยเอาข้าวมาแลกเกลือ ไปมาหาสู่กัน พี่น้องลาวจะแบกข้าวสารมา 5 ทะนานเท่านั้นได้เกลือไปแรงหนึ่ง แสดงว่าข้าวเขามีราคา เกลือเราไม่มีราคา ในปีหนึ่งจะนำมาแลก 2 เที้ยว เท่านั้น เมื่อก่อนเมืองสา เมืองเงินเขาจะเอาช้างเอาม้าบรรทุกเกลือไป เดียวนี้เกลือขายไม่ออกเหลืออยู่บ่อเดียว ขายออกเฉพาะภาคเหนือเราเท่านั้น เพราะเกลือของทางใต้เข้ามาตีตลาด (ทับถมภาษาของลุงมี) เมื่อก่อนเป็นสงครามเกลือ ปัจจุบันนี้เกลือของคนบ่อขายไม่ออก

เมื่อก่อนพื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่สีแดงทั้งหมด เป็นพื้นที่คอมมิวนิสต์เก่าทั้งหมดอำเภอบ่อเกลือ ผมต่อสู้กับคอมมิวนิสต์มาตั้งแต่ปี 13 มาผมเคยทะเลลอกปอกเปราะ โคนลูกปืน โคนอะไรมาหมดแต่เข้าโรงพยาบาลไม่ขาด อันนี้คือที่มาที่ไปของบ่อเกลือ ...ในส่วนของงานวิจัยก็เข้าร่วมที่นี้แหละ เขาเชิญเข้าไปร่วมเวทีที่วัดโป่งคำก็ไป ไปไหนก็ไป ไปดูคนที่เขาทำวิจัย บางคนก็ว่าการทำวิจัยเป็นเรื่องที่ยาก ที่คนระดับหมู่เราจะทำได้ ก็มีคนหมู่เดียวกันมาบอกว่าการทำวิจัยจะว้างว้างง่าย จะว่ายากก็ยาก ทำดูก่อนต้องทำได้ (มีคนให้กำลังใจ) กลับขึ้นมาก็มารวมกลุ่มกันทำวิจัย ทำตอนแรกคือเรื่องสมุนไพร จบไปแล้วตอนหลังน้ำเค็มทำด้านสิ่งแวดล้อม สะว่าทำเรื่องข้าว ห้วยหมีเขาทำเรื่องความมั่นคงด้านอาหาร ในฐานะที่เราทำมาก่อนเขาก็ให้ไปช่วยให้ข้อคิด...เกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหารก็มีอยู่สองอย่าง คือมีอยู่เดิม และทำขึ้นมาใหม่ ก็ไปถามคนเก่าคนแก่ว่าเห็ดมีกี่ชนิด อะไรกินได้กินไม่ได้ เราก็ไปสืบเสาะมาจากคนเผ่าคนแก่ ต้องสืบเสาะค้นหาถึงเรียกว่างานวิจัย ตอนนี้นำเกลืออยู่เท่าไร และไม้เกลือเท่าไร ป่าเกลือเท่าไร อาหารในดินเกลืออยู่เท่าไร อาหารในน้ำมีกี่ชนิด ก็ค้นหาให้พบ ถ้ารู้ว่าชนิดไหนจะสูญหายก็จะช่วยกันกันน้ำอนุรักษ์ไว้เพาะพันธุ์ ค้นหาให้หมด อย่างตำบลคงพญามีแม่น้ำอยู่สองสาย(น้ำว่า กับน้ำปาด) มีลำห้วยสบทบอยู่ 239 ห้วย ตอนนี้ชาวบ้านเข้าใจงานวิจัยมากขึ้น เช่น การทำข้าวไร่หนึ่งปีควรจะมีการปลูกพืชอะไรบ้าง มีทั้ง ผักกาด ถั่ว แตง ฯลฯ มีทุกอย่างที่สามารถนำมาเป็นอาหารเลี้ยงคนในครอบครัวได้ ไม่ต้องไปภาค/ตลาด ไปไร่ที่เดียวจบได้ครบทุกอย่าง อันนี้คือวิถีชีวิตของคนทำไร่บางคน เกี่ยวกับพื้นที่ที่มี

น้อย ได้คุยกันว่าข้าวเก่า 1 ถึงสามารถผสมข้าวขาวได้ 3 ถึง ถ้าเราทำข้าวเก่าได้ 20 กระสอบปึก เราสามารถ
แลกข้าวขาวได้ 60กระสอบ มีคนแลกอยู่แล้วเพราะว่าข้าวเก่าเอาไปทำอะไรได้หลายอย่างไม่จะเป็นขนม
ต่างๆ อันนี้สำหรับคนที่พื้นที่น้อย ทำไร่ว้าวข้าวไปแลกข้าวขาวได้ คนข้างล่างก็ต้องการข้าวเก่า... ไปเห็น
คนในเมืองเขาทำข้าว กข.6 ดันกิ่งงาม เม็ดข้าวกิ่งงาม ก็เลยนำมาทดลองปลูก ปรากฏว่าดันข้าวงามอยู่แต่
ไม่ได้รวง สูงจนต้นล้ม...

อรุณี เวียงแสง...ชัดเจนมากนักวิจัยที่มีการเล่าไปเรื่อยๆ แต่ได้ใจความ... มีวิถีวัฒนธรรมของคน
บ่อเกลือเยอะมากไม่ว่าจะเป็นวิถีวัฒนธรรมข้าวแลกเกลือ อะไรต่างๆ งานวิจัยไม่ว่าจะเริ่มจากเรื่องอะไรก็
ตามสามารถเชื่อมโยงไปสู่ความมั่นคงทางด้านอาหารทั้งสิ้น เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นวิจัยทางเลือก
ทางเลือกที่จะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เด่นออกมาในการนำมาแก้ปัญหา เราไม่ได้ปฏิเสธภูมิปัญญาข้าง
นอก แต่เราต้องใช้ภูมิปัญญาของเราเป็นหลักในการที่จะเดิน เพราะว่าความมั่นคงมันเกี่ยวข้องกับการ
พึ่งตนเอง ที่เราเห็นแหล่งที่มาของอาหาร เช่น ผลิตเอง ผลิตเองไม่พอก็ซื้อ หากจากป่า ตรงนี้เป็นสาม
แหล่งใหญ่ที่เป็นที่มาของอาหาร แต่เวลาเราพูดถึงแหล่งอาหาร เรามักจะเน้นเรื่องการผลิต เช่น การเลี้ยง
หมู ถ้าไม่เลี้ยงก็ต้องซื้อ ส่วนใหญ่ก็จะคุยเรื่องการผลิตกับการซื้อ สรุปว่าในส่วนของบ่อเกลือจะมีการหา
อยู่เยอะไม่ว่าจะเป็นของป่า กุ้งหอย ปูปลาจากน้ำ เพราะฉะนั้น ลุงมีเป็นนักวิจัยเริ่มจากสมุนไพรสามารถ
ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นที่เลี้ยงให้นักวิจัยรุ่นใหม่ๆ ได้ อันนี้ถือว่าเป็นที่สุดของงานวิจัย
เพื่อท้องถิ่น ชาวบ้านภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้ทำก็มีความชัดเจน ที่คุณหมอพูดถึงเรื่องกระบวนการ ใช้
กระบวนการนำไม่ว่าจะทำเรื่องอะไรก็ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแก้ปัญหา องค์ความรู้ การ
สืบค้นข้อมูลด้วยตนเองก็จะทำให้เกิดความตระหนัก ทำอย่างไรให้ชาวบ้านเกิดความตระหนัก เห็นข้อมูล
แล้วก็จะเกิดความตระหนัก...ต่อไปเป็นนักวิจัยบ้านห้วยหมื่นซึ่งโครงการยังไม่จบ

นายก อบต.ดงพญา (คุณเมธวัฒน์ พุทธิธาดากุล) (หัวหน้าโครงการวิจัยฯ บ้านสะปัน) กล่าวบท
กลอนต้อนรับผู้เข้าร่วมเวที

.....นมัสการพระครูสุจิณ นันทกิจ เพื่อนมวลมิตรที่ขึ้นมาขันอาสา
สู่พื้นที่วิจัยดงพญา ขอบมาสถานที่ไม่อำนวย
ขอแนะนำสถานที่ให้รู้จัก พอเป็นหลักโดยสังเขปตามเหตุผล
เพื่อให้ท่านได้เข้าใจในชุมชนว่าผู้คนในพื้นที่เป็นอย่างไร
ประชากรสามพันกว่าที่มีอยู่ มีเจ็ดหมู่บ้านในพื้นที่เก้าหมื่นไร่
อาชีพหลักการเกษตรคือหัวใจ ที่ทำไปเพื่อยังชีพให้ยั่งยืน
มีพระธาตุควงกุ่มข้าวที่เคารพ ประณตน์มัสการะประทักษิณ
เป็นพระธาตุคู่บ้านเมืองเรืองรองดิน ตามถวิลเมื่อกราบกรานพระธาตุองค์
แหล่งพึ่งพายามป่วยไข้ไว้รักษา ทั้งทุกข์ช่วยบรรเทายามป่วยไข้
แก่พี่น้องทั้งใกล้ไกล สถานือนามัยดงพญา

ส่วนหน่วยงานที่ดูแลเรื่องของป่า ที่มีมา มีสองแห่ง เป็นสถาน
คือ หน่วยต้นน้ำนามขุนว้ามีมานาน อุทยานชื่อขุนน้ำน่านส่วนงานดา
การศึกษาในพื้นที่มีสองส่วน สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ศึกษา
กสน. สอนบนคอยท่าเรือมา ประถมศึกษามีสองโรงที่สอนกัน
ส่วนเด็กเล็กและเต๊าะเตะมีเจ็ดแห่งยังไม่แต่งเพิ่งเริ่มใหม่ยัง ได้ผล
ครูที่เลี้ยงที่ดูแลมีเก้าคน ยังขาดสอนคือปัจจัยหนุนเสริมแรง
ภาษาพูดที่พูดกันมีสามภาษา พูดกันมาภาษาลัวะก็สุดเก๋
ภาษาม้งก็เพราะดีไม่จำเจ ที่สุดเท่าภาษาเหนือเมื่อนานเรา
อบต. ได้ส่งเสริมอาชีพให้ ทั้งเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู และเลี้ยงปลา มีเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย
ทั้งการค้า ดีเหลือกล้าไว้ทำมีดทำจอบเสียบ
แหล่งท่องเที่ยวพอมีย่างในพื้นที่ เรายังมีน้ำตกสวยอยู่สามชั้น
มีคอยสูงเด่นตระการนามภูจัน นอกจากนั้นห้วยผาม้าก็น่าชม
มีเพียงหลวงเพียงพากเป็นผืนป่า ที่มีค่าให้ชาวบ้านได้อาศัย
เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาศัย แหล่งพักใจ ยามป่วยไข้เป็นโรงหมอดต่อชีวิต
ผลิตภัณฑ์ห้วยคี่ที่ขึ้นชื่อ งานฝีมือที่ชาวบ้านได้สร้างสรรค์
สร้างรายได้ให้พี่น้องมานานวัน อยู่สะพานหากท่านว่างเชิญแวะชม
ขอต้อนรับทุกๆ ท่านด้วยไมตรี คงพญาแสนยินดีท่านมาหา
จะประชุมงานวิจัยเสวนา แก้ปัญหาของพี่น้องประชาชน
เชิญพี่น้องตามสบายอย่างคึกคัก เสร็จงานหลักเชิญทานข้าวร่วมสังสรรค์
อาหารว่างอาหารหลักทานด้วยกัน เชิญท่านนั้นตามสบายก็แล้วกัน...(เสียงปรบมือ)

คงพญามีความดีใจเป็นอย่างยิ่งที่วันนี้พระครูสุจินันท์ทกิจ ทีมงานวิจัยเครือข่ายพี่น้องงานวิจัย
เพื่อท้องถิ่น หลายจังหวัด แต่ว่าที่สถานที่ไม่เอื้ออำนวยแต่ก็มีแผนจะบริหารจัดการในปีงบประมาณ 56 ...
งบประมาณของ อบต.ทั้งหมดก็พยายามที่จะเอาไปดูแลพี่น้องประชาชนในพื้นที่ คงพญามี เจ็ดหมู่บ้าน
และ มีกลุ่มบ้านบริวารสิบกลุ่มบ้าน บ้านป่าคำเป็นส่วนหนึ่งของสาขาของบ้านหมู่น้ำจอน ที่คง
พญาสิบกว่าปีมานี้พยายามที่จะให้พี่น้องอยู่กับป่ากับธรรมชาติ ท่านจะเห็นว่าที่คงพญาไม่มีการปลูก
ข้าวโพดขาย การใช้สารเคมีทำการเกษตรน้อยมาก ท่านจะเห็นว่าในหน้านี้นานาข้าวมี ตักแตนข้าว จักกรุ่ง
(จิ้งหรีด) ถ้าพื้นที่ใดมีการใช้สารเคมีจะไม่มีสัตว์จำพวกตักแตนข้าวหรือจิ้งหรีดให้เห็นได้เก็บกิน...

เรามีแหล่งน้ำสองสายหลักใหญ่ๆ คือ ลำน้ำว้า และห้วยน้ำปาด นอกจากนั้นก็ยังมีลำห้วย 239 ลำ
ห้วย ที่อยู่ในพื้นที่คงพญาทั้งหมด ทุกลำห้วยก็จะเป็นต้นน้ำทั้งหมด อย่างป่าคำที่ท่านได้เห็นก็จะเป็นป่า
สีด เป็นที่ชาวบ้านรักษาป่าไว้ ชาวบ้านจะใช้น้ำบ่อในป่าสีดไว้กินไว้ใช้จะเป็นการดูแลรักษาต้นไม้ในป่า

ไปด้วย เรามีกองทุนป่าชุมชนให้พี่น้องดูแลป่า และแหล่งน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านพี่น้องก็จะมีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาไว้เป็นจุดๆ อย่างงัวได้อีกจะมีจุดอนุรักษ์พันธุ์ไว้ สะป็น งัวเหือ น้ำแคะ ห้วยหมี่ ขุนน้ำจอน เราก็จะมีจุดที่มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลาไว้ เพื่ออะไร ก็เพื่อให้พี่น้องมีปลาไว้กินตลอดปี ถ้าตัวใดหลุดออกจากเขตอนุรักษ์พี่น้องก็หากินได้ ...ก็จะมีการอนุรักษ์ไว้เป็นช่วงๆ เพื่อให้พี่น้องมีอาหารกิน

นอกจากนั้น ข้าวของคงพญาผลิตข้าวไม่พอกิน สาเหตุหลักๆ โดยผมตั้งข้อสังเกตมาสิบกว่าปีจุดแรก คือจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเมื่อเพิ่มขึ้นการผลิตก็เพิ่มมากขึ้น (แต่พื้นที่มีเท่าเดิม) ประการที่สอง เป็นเพราะเราใช้องค์ความรู้เดิมๆ ของพี่น้องชาวบ้านทำให้ข้าวไม่พอกิน ดังนั้นควรเสริมองค์ความรู้ให้ชาวบ้าน คู่มือระบบดินให้ ตรงนี้บางหมู่ มาปีนี้ข้าวได้ค่อนข้างเยอะ แต่หมู่ที่มีปัญหาเรื่องข้าวคือหมู่ห้าที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติดอยภูคาไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้ ทำให้ข้าวไม่พอกิน และเคยทำโครงการคืนข้าวให้คนดั้นน้ำโดยขอข้าวจากคนทั่วภาคเหนือโดยขอคนละ 1 แก้วน้ำ เมื่อได้ข้าวมาแล้วก็มาจัดสรรปันส่วนให้หมู่ห้าโดยไม่ได้ให้ฟรี แต่ให้ชาวบ้านนำมันพร้าวมาแลก มันพร้าวเป็นเอกลักษณ์ของบ้านป่าก่า หมู่ห้า ลักษณะคล้ายๆ ลูกมะพร้าว ผมเคยนำมาปลูกที่บ้านแต่มันลูกไม่ใหญ่... คือเขาจะเอามันมาแลกข้าวเอาเปลือกมาแลกข้าวเอางามาแลกข้าว ฯลฯ และผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านทำได้มาแลก เช่น หมวกสาน กระบุง ตะกร้า ฯลฯ โดยนำมาแลกข้าวซึ่งทาง อบต.ก็จะมีเจ้าหน้าที่ดูแลในส่วนนี้ และในปีนี้จะทำโครงการคืนข้าวให้คนดั้นน้ำเช่นเดียวกัน ส่วนหนึ่งเป็นการช่วยเหลือคนที่ข้าวไม่พอกินจริงๆ ถ้ามว่าเขายันหรือไม่ก็ต้องบอกว่ายัน (หมั่น) ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรก็พยายามช่วยเหลือ โดยให้ชาวบ้านนำสินค้าที่ชุมชนมีอยู่นำมาแลกข้าว ทาง อบต.ก็จะนำผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านนำมาแลกเปลี่ยนไปจัดการขายต่อให้ เมื่อขายได้ก็จะนำเงินมาซื้อข้าวอีก เพื่อให้ชาวบ้านนำมาแลกอีกเป็นการหมุนเวียนอยู่แบบนี้ วิธีการแบบนี้อาจไม่ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่ดี แต่ก็เป็นการแก้ปัญหาเบื้องต้นเพื่อให้พี่น้องชาวบ้านอยู่ได้ อีกส่วนหนึ่งก็จะนำข้าวไปเยี่ยมเยียนที่กวางลงไปกินข้าวชาวบ้าน เพราะเราอนุรักษ์กวางป่าไว้โซนนี้ทั้งหมด บางครั้งกวางก็ลงไปกินข้าวไร่ข้าวนาของชาวบ้าน...ชาวบ้านก็มาเรียกร้องให้ อบต.ช่วยเหลือ ซึ่ง ทาง อบต.ก็จะเบี่ยงเบนจากส่วนไหนให้ก็ไม่ได้ เพราะไม่ได้มีอยู่ในข้อบัญญัติ...ตรงนี้เป็นวิธีการที่ทำให้ชาวบ้านอยู่ได้ และกวางป่าก็อยู่ได้...ตรงนี้เป็นวิธีการแก้ปัญหาให้พี่น้องที่ข้าวไม่พอกิน ความมั่นคงทางด้านอาหาร

อีกส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพสังคมมันเปลี่ยนไป คนจะมองไปทางเศรษฐศาสตร์ เศรษฐกิจ เมื่อพี่น้องทำนา ทำไร่ ทำสวน ก็จะตั้งอยู่บนพื้นฐานความโลภ เมื่อตั้งอยู่บนความโลภ แบบพอเพียงก็จะไม่เกิดทำแล้วเพื่อสร้างรายได้ ทำแล้วเพื่อขาย ตรงนี้เป็นการสร้างความขาดแคลนในเรื่องอาหารภายในอนาคต ตรงนี้เราพยายาม ทำให้พี่น้องคงพญาทำไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความโลภ แต่ทำอยู่บนพื้นฐานความพอเพียงให้ทำเต็มที่...สิ่งที่หน่วยงานต่างๆ เข้ามาเสริมกันจะเป็นองค์รู้ เพื่อให้พี่น้องได้ปรับเปลี่ยน ในส่วนของ อบต.ได้จัดซื้อรถไถเพื่อที่จะปรับที่ไร่ ที่สวน ที่นา ให้พี่น้อง เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่พี่น้องจะ

ขยายพื้นที่ในการปลูกข้าว...ซึ่ง อบต.จะดูแลในส่วนนี้ให้ พื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ราบ ที่เป็นป่าก็จะรักษาไว้ ตรงนี้ยังไม่ได้ผลสักเท่าไร

ในส่วนที่สองจะหนุนเสริมให้พื้นที่อยู่ป่า ไม่ผลที่คงพญาสามารถปลูกได้ก็คงเป็นกาแฟ เป็นไม้ผลที่แซมป่าได้ เมื่อดูแลรักษาป่าแล้วก็ได้ประโยชน์จากป่า เมื่อได้ประโยชน์จากป่า เชื่อเหลือเกินว่าพื้นที่ก็จะไม่บุกรุกป่า ทำลายป่า ความมั่นคงด้านอาหารก็เกิดขึ้นจากป่า คงพญาได้เห็นประเภทต่างๆ เยอะมาก บ่อเกลือขึ้นชื่อในเรื่องเห็ด คนกินเห็ดตายก็มี เนื่องจากมันเปลี่ยน ปีนี้อายุอยู่สี่ห้าราย ถามว่าอาหารอย่างอื่นไม่ให้กินหรืออย่างไร ก็มี แต่เห็ดที่กินเป็นเห็ดที่เคยกินมาก่อน แต่เนื่องจากเห็ดมีการเปลี่ยนไปสาเหตุเกิดจากการใช้สารเคมี เมื่อเห็ดออกที่ราบก็จะดูดสารเคมีเข้าไปอยู่ในดอก เมื่อเรากินเข้าไปก็เสียชีวิตได้ ...ทราบไหมที่เราไม่ใช้สารเคมีเห็ดก็จะเป็นเห็ด การเปลี่ยนไปของเห็ดก็อาจจะมิให้เห็น เห็ดที่ไม่ใช่เห็ดพิษก็กลายเป็นเห็ดพิษได้ ...

นอกจากนี้ก็มาคิดว่าทำอย่างไรให้พื้นที่มีอาหารกินอย่างต่อเนื่อง (ไม่ต้องสมบูรณ์ก็ได้) มีอาหารนอกจากอยู่ในป่า ในธรรมชาติ แล้วสิ่งที่จะหนุนเสริมเรื่องของอาหารให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้นๆ ก็หนีไม่พ้นเรื่องของกระบวนการคิด เช่นว่า เราจะทำอย่างไรให้มีอาหารอยู่ในครัวเรือนของตน ไม่ไปพึ่งรูดกับข้าว อย่างที่ท่านพระครูว่า ไฟฟ้าดับ โทรศัพท์เสีย ดินสอหมดปิดถนน ไม่เคียดรื้อนเพราะมีอาหารอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านหมอคันนี้เป็นเป้าหมายที่คงพญาอยากจะทำ แต่ไม่รู้ว่าจะทำได้ขนาดไหน ว่าพื้นที่มีอาหารกินตลอดโดยไม่พึ่งพาอาหารจากนอกบ้าน ไม่พึ่งพาอาหารจากนอกตำบล ...อย่างบ้านผมมีปัญหาสักเดือนก็ไม่อดเพราะมีอาหารกินอย่างต่อเนื่องตรงนี้ คือเราให้พื้นที่สร้างขึ้นมาให้แนวความคิด เช่นว่าในบริเวณบ้านของตนเองปลูกอะไรได้บ้าง เลี้ยงอะไรได้บ้างตามกรอบของตนเอง ตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คืออยู่แบบพอเพียง ผมเชื่อว่าถ้าพื้นที่ทำอย่างนี้ได้ ความผาสุกด้านอาหารจะเกิดขึ้น ไม่ทำบนพื้นฐานของความโลภ คนก็จะมีความสุข...

เรื่องข้าวผมเขียนบทความส่งให้พื้นที่ (นฤมล เจ้าของรายการพันแสงรุ่ง) ฝากให้ผู้หลักผู้ใหญ่ได้รับทราบว่า ประเทศไทยเป็นเมืองอยู่ข้าวอยู่ น้ำ แต่พื้นที่ในชนบททอดข้าว ประเทศไทย ส่งข้าวออกเมืองนอก ใครๆบอกเมืองไทยนั้นสุดเจ๋ง แต่พื้นที่ชนบทคนเราเอง กลับไม่เจ๋งเพราะขาดข้าวเลี้ยงชีวา...

คุณนันทมิตร นันทเสน...ผมตั้งข้อสังเกตว่า จากที่ท่านนายกพูด เขาเอาสมองส่วนไหนมาคิด ผู้มีอำนาจ ผู้มีบารมี (ไม่ได้ว่าให้ใคร) มีกวางเกิดขึ้น เริ่มการอนุรักษ์จากการดูแลเรื่องสมุนไพร เมื่อมีกวางเกิดขึ้นปีป กวางก็มากินข้าว (คนเพิ่มมากขึ้น สถานที่จำกัด) ตามหลักแล้วตรงนี้เป็นตัวชี้วัดของกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมว่า ธรรมชาติกลับคืนมา แทนที่ท่านไม่ต้องทุกข์ร้อนทำผ้าป่ามาขอข้าวเพื่อมาชดเชยให้ชาวบ้าน ต้องทำทุจริตโดยสุจริต ว่ากวางมากินนั้นนายกต้องบอกว่าเปลือง เพราะถ้าบอกว่ากวางลงมัน อบต.ช่วยไม่ได้ ...สุดท้ายคือ ตรงนี้คือตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ธรรมชาติกลับคืนมา ดีกว่าเอาสตางค์ไปสร้างแนวกันไฟ สุดท้ายไม่ได้อะไรเลยอยากจะขอฝากผู้มีพลังทั้งหลาย โดยเฉพาะลุงหนานชาญพบผู้หลักผู้ใหญ่เราต้องการพลังหนุนเสริมกันต้องช่วยกันบริจาค วันหลังผมจะ

เอาข้าวเจ้า (พันธุ์ข้าว) ให้ลุงมีเพราะผมไม่ได้ทำนา ตรงนี้เห็นได้ชัดว่าชนชาติกลับคืนมา...ผมมีโอกาสได้เขียนนโยบายให้กับหมอล้าน (ส.ส.น่าน/ รพช.กระทรวงสาธารณสุข) ในระดับตำบลผมรู้จักว่าท่านท่านไม่เชื่ออยู่แล้วแต่ การพัฒนาสุขภาพระดับรากหญ้าเป็นอย่างไร (เพราะระดับบนไม่เกี่ยว) ...ฝรั่งก็จะเข้ามาในน่านเพิ่มมากขึ้น (ปัจจุบันก็เห็นมีบ้าง) ไม่ว่าจะเป็นอุทยานต่างๆ การบริหารจัดการต่อไปต้องมีสัดส่วนไม่ใช่มีคำสั่งให้เราทำตามอย่างเดียว ต้องมีการจัดการร่วมกัน ...

คุณอรุณี เวียงแสง...เห็นภาพชัดเจนมากในพื้นที่เล็กๆ ระดับตำบล มีกระบวนการจัดการที่ชัดเจน ... โดยเฉพาะ อบต.ที่จะหนุนเสริมในด้านความมั่นคงในด้านอาหารในพื้นที่ได้มีกิจกรรมต่างๆ มากมายที่นายกพูดถึง... ต่อไปเป็นคนสุดท้าย คือ ลุงหนานชาญ เป็นผู้ที่ประวัติศาสตร์ยาวนานร่วมกับคนน่าน มีมุมมองทางด้านความมั่นคงทางด้านอาหารที่หลากหลาย หัวใจของความมั่นคงทางด้านอาหารควรมีการจัดการอย่างไร ควรมีการจัดการที่คน คนกับความรู้ ขอเป็นภาพใหญ่ของน่านทั้งระบบ และที่บ่อเกลือด้วย

คุณชาญ อุทธิยะ...ขอมัสการพระคุณเจ้า นายอำเภอ นายก ฯลฯ...ก่อนที่จะไปคุยประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร ก่อนอื่นอยากจะออกตัวว่าลุงหนานก็ไม่ได้มีความรู้มากนัก แต่ส่วนใหญ่จะเป็นประสบการณ์จากการทำงานในพื้นที่ หมู่บ้านตนเอง ครูพักลักจำมาบ้าง ไม่เรียนในระบบ อย่างที่ลุงมีว่าไม่ได้มีใบปริญญาตรี โท เอก สักอย่าง ...สิ่งหนึ่งที่ลุงหนานอยากจะสะท้อนว่าจริงๆ แล้วคนเราเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ที่คนเราทำลายธรรมชาติโดยที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยตั้งใจ และไม่ตั้งใจก็ดี เราหนีไม่พ้นที่จะได้รับผลกระทบ ตรงนั้น หมู่เราคงได้ยิน หลายอย่าง และที่ยังไม่เคยได้ยิน คือที่นี้ถึงขั้นบอกว่าที่นายอำเภอพูดมา ว่าถึงสองร้อยลิตร ป้อนน้ำจากข้างล่างไม่พอไปขุดข้างบนแล้วเอายาลงไปใส่ อันนี้เป็นเรื่องที่หนักหนาสาหัส แต่ไม่ใช่ความผิดของชาวบ้านราษฎรเขาทำไปด้วยความไม่รู้ คือคนไม่รู้ เมื่อไม่รู้ก็ไม่ผิดแต่ที่เน้นย้ำว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติสิ่งใดที่คุณทำลายธรรมชาติๆ เอาคืนหลายร้อยหลายพันเท่า เมื่อมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มันมีมิติการเชื่อมโยงอยู่ มนุษย์อยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีป่า ไม่มีน้ำ ไม่มีอาหารก็จบ ทุกวันนี้ก็กลับกลายเป็นว่าเราเองเป็นกลไกหนึ่งเป็นตัวทำลายธรรมชาติ มันมีมิติการทำลายอยู่สองสามส่วน หนึ่งอันดับแรกคือ ความจำเป็นอย่างที่หลายๆ ท่านพูดเราต้องอยู่ต้องกิน คือความจำเป็น พออภัยให้ได้ อีกประการ นอกจากความจำเป็น ความหิวโหยแล้ว มันคือความโลภ หลายคนมีความโลภได้ร้อยเอาพันได้พันเอาหมื่น ๆ เอาแสน ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีคำว่าพอ นอกจากความอยาก ความโลภแล้ว ก็คือความไม่รู้ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์อย่างที่พูดไป เราต้องตระหนัก เรียนรู้ให้เห็นตัวตนของตัวเอง (ตนเอง) ย้อนให้เห็นอดีตสิบปีไม่พอยี่สิบปีไม่พอ สามสิบปีเราอยู่เรากินอย่างไร ประเมินดูว่าเป็นมะเก่าหรือเปล่าบางคนอาจเกิดไม่ทัน เช่น ไข่หนึ่งฟอง กินกันสี่ห้าคน พ่อแม่ที่มีลูกมาก ถ้าจะกินไข่ต้องรอให้ไข่ไก่ก่อนบางครั้งก็กินไข่ค้างรัง (ไข่ที่ออกลูกไม่หมดเป็นไข่ด้าน)...

ปัจจุบันคนกินไข่ต้มมือไม่ต่ำกว่าสองใบ ตรงนี้ต้องทบทวน การกินมากอยู่มากอย่างคนทุกวันนี้ ทรัพยากรมีเท่าไรก็ไม่เพียงพอ ทรัพยากรบนโลกนี้มีเพียงพอสำหรับคนทุกคน อย่างที่มหาตมะ คานธี กล่าว แต่มันไม่เพียงพอสำหรับ ความอยากและความโลภ ตรงนี้อยากจะขอฝาก

ลุงหนานนิยามความมั่นคงด้านอาหาร ตามคำของชาวบ้านคนหนึ่ง คือ การผลิต ปัจจัยการผลิต โลกนี้ไม่มีความยุติธรรม ที่นี้ ปัจจัยการผลิต คือน้ำมีอย่างเพียงพอ แต่ไม่มีที่ทำกิน บนวิกฤติเรามักจะเห็น โอกาส ในเมื่อเรามีน้ำเราจะทำอะไร ก็ขอกลับไปคิด นอกจากปัจจัยการผลิตในเชิงปริมาณ แล้วเราต้อง ให้ความสำคัญในด้านคุณภาพ ความปลอดภัย ตอนนี้แม้มีอาหารเต็มบ้านเต็มเมืองแต่ไม่มีคุณภาพ คือไม่ ปลอดภัย มีเยอะแต่ไม่ปลอดภัยมันก็ไม่มั่นคง เมื่อทำวิจัยทรัพยากรเห็ดกลับคืนมา ผักพื้นบ้านกลับคืนมา อาหารพื้นบ้านเต็มบ้านเต็มเมือง แต่ถ้าละอ้อนมัน ไม่ยอมกินก็จบ ละอ้อนบอกว่าผักกาดขวางดั่งดึกว่า ค่น้ำหมูกรอบ แค่นี้ก็จบแล้ว แม้มันจะสมบูรณ์ขนาดไหน ถ้าไม่มีคนกินไม่มีคนบริโภคก็เปล่า ประโยชน์ ชาวบ้านก็เลยลุกขึ้นมาฟื้นฟูอาหารพื้นบ้านและอนุรักษ์มันได้อย่างไร และสอนให้เด็กรุ่นใหม่ ได้กินและเห็นคุณค่าของมัน

วันนี้ถ้ามีโอกาสอยากให้พ่อหลวงเล็กได้นำเสนอหัวหน้าโครงการมาด้วย ซึ่งลุงหนานให้ ให้ความสำคัญมาเป็นอันดับหนึ่ง ในเรื่องความสะอาดและความปลอดภัยของอาหาร อีกเรื่องที่ลุงหนานให้ ให้ความสำคัญคือเรื่องของการกระจายอาหาร อย่างที่ท่านนายกพูดได้ใจผมมาก ถ้าพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยจำเป็น หรือไม่ที่จะต้องไปปลูก พื้นที่บ่อเกลือทั้งหมด อย่างที่หมอมิตรบอกว่าต่อไปจะเป็นเมืองปาย อย่าให้เป็น ปาย เพราะว่าคนปายอยู่ในเมืองปายไม่ได้ ถูกเบียดออกไปอยู่นอกเมือง รับจ้างนายทุนแทบทั้งหมดรับจ้าง รีสอร์ท รับจ้างกางเต็นท์ อย่าไปทำแบบนั้น ต้องสร้างบ่อเกลือให้ครบวงจร ปลูกที่นี่ไม่ได้จะชวนไปปลูก ที่สามขา ปีนี้ลุงหนานทำสำเร็จได้ข้าวร้อยละ ๖๐ ถ้าทำโครงการคืนข้าวเมื่อใดก็อย่าลืมบอกลุงหนานได้จะ บริจาคให้กระสอบสองกระสอบ ไม่ได้เป็นคนน่านและใจเป็นน่านไปแล้วได้เห็นน้ำตาเห็นความทุกข์ยาก ของชาวบ้าน...ถ้าจะแก้ไขปัญหาดังนี้ลุงหนานว่าต้องสร้างกองทุนของคนน่านให้ได้ ซึ่งไม่ใช่เรื่อง ยากเพราะงบประมาณที่ใช้ในการสร้างน้ำบ่อ ก่อศาลา สร้างถนนเป็นหมื่นล้านพันล้าน ลองไปหาข้อมูล ว่าคนบ่อเกลือทั้งหมดมีประชากรเท่าไร กินข้าวปีละเท่าไรคำนวณออกมาเลยกองทุนเท่าไรถึงจะ เพียงพอ ถ้าเราเอาให้เปล่าๆ ทำให้คนอ่อนแอ ระบบสงเคราะห์ไม่ได้เห็นด้วย แต่บางครั้งจำเป็นต้องทำ แต่ว่าต้องทำอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน อย่างที่นายกว่ามันถูกต้อง ปลูกมันเป็นก็เอามันมาแลก เสาหาเห็ดหอยเป็นก็นำเห็ดหอยมาแลก เอาการงานที่เขาถนัดไม่ว่าจะเป็นการสานตะลุงตะกร้า กว๊าย ก็ นำสิ่งนั้นมาแลก และในปีหนึ่งๆ ขาดทุนสักสี่ห้าหมื่นก็คงไม่เป็นไร อบต.สามารถตั้งงบประมาณสมทบ แต่ละปีๆ จนกว่าจะสมดุลกัน (Balance) ซึ่งผมว่ากองทุนจะต้องอยู่ได้ คนบ่อเกลือจริงๆแล้วกินข้าวปีละ เท่านี้ และกองทุนข้าวจะต้องกองงยและสูงกว่าระดับการกินวันนั้นยังยืนแน่ ซึ่งอยากจะฝากว่ามันทำได้ แต่อย่าไปพึ่งทางรัฐอย่างเดียว อย่างที่ลุงหนานทำอะไรต้องให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วม (ทำผ้าป่าข้าว) ห้า บาทสิบบาทให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมและให้จัดเป็นประเพณี ทำทุกปีๆก็จะมีเงินเข้ากองทุนตลอด ซึ่งมัน

ต้องมั่นคงวันหนึ่งเป็นกองทุนที่ทุกคนได้มีส่วนร่วม เป็นกองทุนที่ทุกคนได้มีใจรักและให้มีความมั่นคง
ตรงนี้อาจจะฝากมันมีแนวทางอีกมากเราไม่ต้องดันทุรังทำ ถ้าทำไม่ได้ ซึ่งต่อไปถ้าคนมีข้าวเพียงพอ
ทรัพยากรธรรมชาติก็กลับคืนมา กวางกลับมา หมูป่ากลับคืนมาและสัตว์อื่น ๆ กลับคืนมา เราขายกิน
ทรัพยากรเหล่านี้โดยไม่มีวันจบ ถ้าคนมาบ่อเกลือก็ต้องมาซื้อมาดู ไม่ใช่เสียเงินเฉพาะอุทยานผ่านด่าน
เข้ามาแล้ว ก็มาเก็บอีกคนละยี่สิบคนเขาก็พร้อมจะจ่ายแต่เงินนี้ต้องบริหารสำหรับคนบ่อเกลือไม่ใช่เอาไป
ให้อุทยาน ไปให้สาธารณสุข เอาไปให้คนนั้นคนนี้ มันมีองค์กรที่จัดการสำหรับคนบ่อเกลือ คนที่เข้ามา
เหยียบบ่อเกลือต้องเสียเงิน และเงินนี้ก็นำมาใช้เพื่อให้พี่น้องได้กินอิ่มนอนอุ่นสุขสบายกับการได้รับการรักษา
ทรัพยากรอยู่ที่นี่ ทำในพื้นฐานที่เราทำได้ไม่จำเป็นต้องทำแบบภาคใต้ คิดใหญ่แต่ทำง่าย ๆ ทำในสิ่งง่าย
ตรงนี้อาจจะฝากว่าต้องเอาคนบ่อเกลือมาบริหารและคนที่ไว้วางใจได้มีระบบการบริหาร มีระบบการที่
ชาวบ้านเข้าถึงตรวจสอบได้ ทรัพยากรเราขายได้ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานเราก็กินไม่หมด ถ้าเราหยุดทำไร่เลื่อน
ลอย พื้นที่ตรงนี้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่แล้วมันก็จะฟื้นได้เร็ว อย่างบ้านสามขาฟื้นได้ ห้าถึงเจ็ดปี ที่นี้จะ
ฟื้นภายในสามปีถึงเจ็ดปีเท่านั้นตรงนี้จะกลายเป็นทุนทางสังคมที่ที่อื่นไม่มี ถ้าเราทำได้มันเป็นสิ่งที่โลก
กำลังต้องการตรงนี้อาจฝากเรามีของคืออยู่แล้วอย่าไปละเลยและหลงลืมมัน อย่าไปละกองไฟไปเผาหิ้ง
ห้อย อย่าไปคิดเผาหิ้งห้อย และแสงนีออน เพราะเป่าอย่างไรก็ไม่มียันติด คำๆ นี้เป็นคำที่อาจารย์นพพร
สอนลูกหลานมา อาจจะฝากว่าอนาคตบ่อเกลือจะต้องมีความมั่นคงทางด้านอาหารแน่นอน เขาหัวโล้น
จะต้องกลับมาเขียวชอุ่มด้วยฝีมือของคนบ่อเกลือ

ไม่ต้องไปหวังคนนอกอย่างลูกหลานพูดปาวๆ ลูกหลานไม่ใช่คนบ้านนี้ ช่วยได้ชั่วคราวชั่วคราว ที่
ลูกหลานพูดมาทั้งหมดไม่จำเป็นที่จะต้องเชื่อทั้งหมด แต่วันนี้พื้นที่ที่ลูกหลานทำได้ดีหลายที่โดยเฉพาะ
บ้านของตนเอง ไปที่ไหนคนเขาจะพูดว่าเอาบ้านของตนมาขายกิน มาขายของเก่า แต่ก่อนบ้านสามขา
เป็นบ้านที่มีหนี้สินมาก แต่วันนี้ก็ยังไม่ใช่หมดแต่ว่าเขาสามารถบริหารจัดการหนี้ได้ และสามารถเอาหนี้
มาเป็นกองทุนให้ตนเอง ตอนนั้นคิดอย่างไรก็คิดไม่ออกว่าจะทำอย่างไรที่จะเอาเงินมาใช้หนี้ใช้สิน ถึง
วันนี้นางวิชัยเพื่อท้องถิ่นเข้าปี 41 จากที่ไม่มีเงินหน้าตักสักบาท วันนี้บ้านสามขามีสิบสองล้าน รัฐไม่ให้
สักบาท ตอนนี้ไปนอนโรงพยาบาลเบิกสวัสดิการจากกลุ่มออมทรัพย์ได้ ไปนอนโรงพยาบาลได้คืนละ
สามร้อยสี่ร้อย ไปนอนเป็นเดือนกลับมาสามารถนำเงินจากสวัสดิการมาเลี้ยงครอบครัวได้ซึ่งก็ทำได้โดย
ที่ไม่หวังพึ่งพิงใคร ป่าที่เคยขาดๆหายๆ ตอนนี้ทำโรงงานไฟฟ้าขนาดเล็กหรือขนาดเล็ก ตรงนี้อาจจะฝาก
นายกกว่า บ้านเรามีน้ำเหลือเฟือ ไฟฟ้าขาดๆหายๆ ไม่ต้องไปพึ่งไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ลูกหลานทำไฟฟ้าพลัง
น้ำ วันนี้นำพลังงานน้ำเป็นพลังงานสะอาดขายได้แพงมากกว่าที่เราซื้อเขาใช้ด้วยซ้ำไป ทำโรงงานแล้วจำ
ขาดให้การไฟฟ้าไปเลย

ลองคิดว่าเรามีแม่น้ำหลายสายมีโรงงานไฟฟ้าพลังน้ำมีสักสิบที่ยี่สิบที่ มันไม่ได้ลงทุนเยอะจะ
ลงทุนตอนแรกเท่านั้น เมื่อมันปั่นกระแสไฟฟ้าได้ เงินเหล่านี้ก็หมุนเข้าไปในกองทุนข้าว กินปันข่วงปัน
ก็ยังไม่หมดเลยถ้าทำอย่างที่ลูกหลานว่า ถ้าเรารู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เรามีน้ำไม่ใช่ว่าใช้ใน

การเกษตรเท่านั้นสามารถนำมาปั่นกระแสไฟก็ได้ โดยเฉพาะพื้นที่ของพวกเราที่เป็นที่ลาดชันสูงขายได้เยอะทีเดียวกระแสไฟ เพราะฉะนั้นไม่ได้เสียหายและไม่มีวันหมดด้วยยิ่งพื้นที่ทรัพยากรมากขึ้นเท่าไร น้ำก็มีมากขึ้นเท่านั้น เงินทั้งนั้นที่ไหลมา หลาๆ ที่ ได้พยายามใช้กักห้ามลม พลังงานแสงอาทิตย์ต่างๆ แต่เรามีน้ำอยู่แล้ว ทำไมใช้น้ำผลิตกระแสไฟฟ้าขายให้กับการไฟฟ้า แล้วเอาเงินมาซื้อข้าวกิน อยากจะฝากพวกเราว่าหนทางมีมากมายต้องเปิดตากว้างในทางไกล แต่สิ่งหนึ่งที่ลงทุนไม่เห็นด้วยแต่ก็ไม่คัดค้านเราห้ามกระแสที่มากกระทบเราไม่ได้ นโยบายที่ออกมาแต่ละอย่างมันคิดที่กรุงเทพฯ สุดท้ายปลายทางคือเราต้องรับ แต่ลงทุนว่ากระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างลุ่มมีทำมันเป็นภูมิคุ้มกันให้เราว่าจะรับหรือไม่รับอะไร อันนี้ดีเราก็คือรับ อันไหนไม่ดีเราก็คัดทิ้ง แต่ถ้ารับมาเสียทุกอย่างแล้วมาสร้างผลกระทบกับเรา ทางแก้รัฐไม่มีนโยบายออกมา เวลาออกมาก็ไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านสักที (เขาไม่ถูกที่คัน) แต่เราจะทำอย่างไร ให้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้เพื่อให้รู้ถึง หรือรู้ตัวเก่า (รู้ตนเอง) เลือกรับและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง ตรงนี้เรายังคิดในระดับที่เป็นนโยบายของรัฐที่เป็นของไทยต่อไปข้างหน้ามีการเปิดการค้าเสรีอาเซียน (AEC) มันจะเข้ามา เราห้ามได้หรือไม่ ไม่มีทางโลกต้องมีการพัฒนาต่อไป ไม่ใช่มาอดครวญว่าอันนั้นเข้ามาทำให้เกิดผลกระทบ อันนี้ทำให้เกิดผลกระทบ เราก็จะตายกับมัน ฉะนั้นเราต้องตั้งรับกับมันและต้องสร้างการเรียนรู้อยู่กับมันอย่างไร จะเรียนรู้อย่างไรให้เท่าทัน วันนี้มีการเปิดการค้าเสรีอาเซียนวันข้างหน้าอาจมีการเปิดทั่วโลกเลยก็ได้ แล้วเราจะรับไหวหรือ ถ้าหากเราไม่มีภูมิรู้และภูมิคุ้มกัน มีเยอะแยะมากมาย ในเรื่องของวัฒนธรรม ในเรื่องมะเข่ามะแก็่ เพียงแต่นำมาปิดฝุ่นก็สามารถนำมาใช้ได้ตรงนี้อาจจะฝากไว้ ลงทุนอายุมากแล้วที่มาเมื่อนานในเรื่องวิกฤติเรื่องปากท้องเรื่องถูกรุกรานเรารายเป็นปัญหาใหญ่ แต่ว่าเราไม่ได้นั่งดูตายเราหาช่องทาง ช่วยกันคนละนิดละหน่อยให้แนวคิดกันไป เชื่อว่าเราจะหลุดพ้นจากความทุกข์ความยากในวันหนึ่งและสามารถยืนอยู่ได้อย่างสง่าผ่าเผยแล้วก็ประกาศกล้าให้คนทั้งหมดรู้ว่า คนเมื่อนานมีภูมิรู้ ภูมิปัญญาสามารถรักษาทรัพยากรได้ ตรงนี้อาจฝากให้กำลังใจแก่ทุกคน...

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอบคุณมากค่ะ ลงทุนยังไม่แก่ เป็นประวัติศาสตร์ที่ลงทุนร่วมกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและเป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ และเราก็จะตามไปดูว่าการมาศึกษาดูงานแล้วนำไปปรับใช้ได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งเป็นคำถามของลงทุน ว่ารับคนเยอะมาก แล้วผลกระทบที่เกิดขึ้นนำไปใช้อย่างไร เพราะคนมีความแตกต่าง โดยเฉพาะงานวิจัยต้องไปหาคนที่กินใจและรับรู้ชัดเจนแบบเราเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง อันนี้แหละงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เราขยายวงโดยการคุยกันให้มากขึ้นจากสิบเป็นร้อย ตรงนี้ต่างหากที่เป็นเรื่องยากกว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่น...ตอนนี้เรากำลังถอดองค์ความรู้เรื่องความมั่นคงด้านอาหารของบ่อเกลือว่าจะก้าวไปสู่ความมั่นคงทางด้านการศึกษา เพราะว่าการศึกษาก่อนหน้านี้เยอะมากเพราะการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ การศึกษาจะช่วยให้คนมีภูมิรู้ ภูมิคุ้มกัน หรือเฝ้าระวังไปสู่ความมั่นคงด้านอาหารได้อย่างไร

ผอ.โรงเรียนบ้านสะปัน...กราบเรียนผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาทุกท่าน...พุดง่าย ๆ ว่าวิถีชีวิตของคนที่อยู่ในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น เราเป็น ผอ.โรงเรียนบ้านสะปันมา 31 ปีแล้วไม่ได้ย้ายไปไหนอยู่ที่บ่อเกลือมาตลอด ท่านนายกก็เป็นลูกศิษย์ เพราะฉะนั้นอยู่ตรงนี้ เป็นครูน้อย ครูใหญ่ ผอ. มาสามสิบเอ็ดปี สมัยนั้นไม่มีถนนหรือถนนเฮลิคอปเตอร์ของทหารมา พื้นที่สีแดงเหมือนท่านรองนายกมีพุด วิถีชีวิตของคนบ่อเกลือจากการที่ได้สัมผัสมาหลายปี วิถีชีวิตความเจริญเข้ามา ความยุ่งยากต่างๆก็เข้ามาตามมาด้วย เมื่อก่อนอยู่ตามเขาลำเนาไพร ผมใช้น้ำว่าอาบ กิน ใช้บริโภคทุกอย่างไม่มีสาร ไม่มีพิษ เคี้ยวนี้เด็กๆ ลงไปอาบไม่ได้ เป็นผื่นคันสาเหตุมาจากอะไรท่านๆคงจะรู้ ก็จากสารเคมี เราห้ามไม่ได้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปทั้งหมดเมื่อก่อนเขาทำไร่เลื่อนลอย เขาใช้จอบใช้เสียบ ใช้มีดพรวน ดางหญ้า เท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้ใช้เกลลอนยาพ่นยาเผาเสร็จก็คุมหญ้า คุมเสร็จข้าวขึ้นมาก็ครั้งหนึ่งฉีดอีก อีกหน่อยดีไม่ดีไม่ต้องพาดไม่ต้องตีข้าว ใช้เครื่องนวดข้าวเลย

จากการที่ได้สัมผัสจะเห็นว่าวิถีชีวิตของคนที่นี่เปลี่ยนไปเพราะผู้นำชุมชน ผู้นำ ไล่มาตั้งแต่จังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าท่านผู้นำ เอาอย่างไหนก็เป็นไปแบบนั้นเท่าที่ผมมองดูอย่างถ้านายกชอบธรรมชาติชอบช่วยเหลือ สภาพบ้านเราก็จะไปอย่างนั้น สมมุติว่าท่านเป็นนายทุนละ เอาข้าวโพดมาให้เอายามาให้ ชาวบ้านก็เอา มันขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ยกตัวอย่างโรงเรียนของผม ข้าวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของ บ่อเกลือแต่เราไม่มีพื้นที่ ปีนี้ผมทำโครงการฟื้นฟูการทำนาโบราณ โดยไปเช่าหาคาวยซึ่งหายากหาเย็น ได้ควายมาก็ไปหาไถ หาแอก หาเผื่อ คราด กว่าจะได้มา เพื่อให้เด็กเยาวชนของเราได้เรียนรู้ว่าการทำนาในสมัยสิบปีก่อนเป็นอย่างไร ดิ้นเข้ามาได้ยืนเสียงไล่ควายไถนา ซ้าย ขวา สู้ๆ ง่ายๆ... ปัจจุบันได้ยินแต่เสียงต๊อ๊กๆ ของรถไถ ผมก็มาทำเริ่มตั้งแต่พันธุ์ข้าว ผมไม่รู้เพราะไม่มีประสบการณ์ ผมยอมรับผมเป็นครูบาอาจารย์ ผมไม่เคยทำนา บ้านก็ซื้อข้าวกินตลอดเพราะไม่มีที่นาไม่มีความรู้หรือครับ แต่ก็เอาจุดนี้แหละขายให้กับโรงเรียน ว่าประเพณีแต่ก่อนเป็นอย่างไร ทำให้ครบวงจร แต่เดี๋ยวนี้มีข้าวเรียบร้อยแล้วตั้งแต่ไถ เอนักเรียนมาปลูกข้าวเอาชาวบ้านมาช่วยกัน ทำไม่มากเป็นแปลงสาธิตประมาณสักสองงาน ให้เด็กได้เรียนรู้ ใช้ปุ๋ยธรรมชาติใช้ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพทำเอง เดียวนี้เราทำยุ่งจนเล็กๆ ไร่ตรงนั้น โครงการนี้สำหรับเด็กนักเรียนที่พักกินนอนกับผม เด็ก 55 คน พัก กิน นอน ตรงนั้นเลย ข้าวก็ได้ไม่มากเท่าไร

โครงการต่อไป คือขอชุมชนเด็กจากคอยมาพักที่ข้างล่าง ขอผู้ปกครองข้าวคนละถังเผื่อตอนฤดูฝนข้าวไม่มี โดยใช้วิธีดำข้าวแบบโบราณ คือใช้क्रमอง ก็จะได้เป็นข้าวซ้อมมือ/ข้าวกล้อง แกลบข้าว/ข้าวเปลี่ยน (ปลายข้าว) ก็จะนำไปเลี้ยงไก่ โครงการนี้ก็เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีการทำบ่อปลา เลี้ยงไก่บนบ่อปลา ปลูกผัก ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ เมื่อก่อนเพาะเห็ด แต่ตอนนี้ไม่ได้ทำ ที่ทำไปทุกสิ่งทุกอย่างเพราะอยากให้ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่บ้านสะปัน เราไม่สามารถห้ามหรือให้ชาวบ้านใช้สารเคมีได้ โครงการอย่างหนึ่งที่ อบต.เคยทำคือขอเชิญชวนให้ชาวบ้านไม่ใช้สารเคมีในตำบลคงพญาแต่เราก็ไม่

สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีของเขาได้เราต่อต้านไม่ได้ อยากทราบว่าพี่น้องที่มาจากต่างจังหวัดมีประสบการณ์อาจมาให้ข้อคิดสิ่งต่างๆ ขอขอบคุณมาก...

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอขอบคุณท่าน ผอ. จริงๆ แล้วหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ก็มีโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นฐานสำคัญของความมั่นคงด้านอาหาร โดยเฉพาะโรงเรียนทุกโรงเรียนก็จะมีโครงการประเภทนี้ สาริตให้เด็กรู้จักวิถีแบบเดิม ๆ...ที่นี้มาที่คนต่างจังหวัดบ้างมาที่ จ.ลำพูน ๆ ความมั่นคงด้านอาหารจะผ่านวิถีเกษตร เป็นเกษตรคุณภาพ คือเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นตัวอย่างคนผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการนวัตกรรมองค์กร ขอแลกเปลี่ยนนิดหนึ่งว่า โครงการนวัตกรรมองค์กร มันไปสร้างให้คนตระหนักที่จะหันมาศึกษาวิถีเกษตรที่มีคุณค่าเกษตรยั่งยืน คือความปลอดภัยที่ทุกคนบอกว่าคือหัวใจคืออย่างเดียวไม่ได้ต้องปลอดภัยด้วย มีการรวมกันอย่างไร จัดการกันอย่างไร

คุณไมตรี...ขอสวัสดิ์นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นรวมไปถึงวิทยากรทุก ๆ ท่าน ผมชื่อไมตรี เป็นคน ป่าซาง จ.ลำพูน ได้เข้ามารับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการวิจัย นวัตกรรมองค์กรกับการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ซึ่งโครงการนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สกว. ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงปี 54 จะสิ้นสุดโครงการเดือน ธ.ค.นี้ เป็นระยะเวลาสองปี โดยมีนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน จ.ลำพูน 28 คน เป็นทั้งข้าราชการบำนาญ เป็นทั้งชาวบ้าน และนักวิชาการ ได้เข้ามาร่วมเป็นทีมวิจัย โดยมีการตั้งวัตถุประสงค์หลักๆ มี 2 อย่าง คือ อันดับแรกเราจะไปเสาะหาคนที่ทำเกษตรแบบยั่งยืนมีสักมากน้อยเท่าไรใน 8 อำเภอของ จ.ลำพูน รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่มีนโยบายหรือแนวคิด ในการที่จะสนับสนุนการเกษตรแบบยั่งยืน ประการที่สอง เมื่อเรารู้ว่ามีคนทำการเกษตรแนวนี้ (ยั่งยืน) รวมทั้งหน่วยงานราชการ เท่านั้น เราจะมีวิธีการจัดกลไก หรือขับเคลื่อนในแนวเกษตรนี้อย่างไร อันนี้เป็นวัตถุประสงค์หลักของโครงการ ปรากฏว่าในระยะเวลาสองปีนี้ เราได้ไปพบข้อเท็จที่เป็น ความจริง ความดี ความงาม ของคนในพื้นที่ทั้งแปดอำเภอ เป็นแนวคิดที่มีคุณค่าที่เราต้องมาคิดหาช่องทางที่จะขับเคลื่อนหรือกระจายขยายให้คนทำเกษตรแนวนี้มีมากขึ้น เพื่อให้กระจายมากที่สุด ในโอกาสต่อไปแม้โครงการนี้จะสิ้นสุดลงแต่สิ่งที่มีมันเกิดขึ้นมาเราเรียกมันว่านวัตกรรม สิ่งที่เกิดขึ้นคือเกิดเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนเชิงพุทธ เราได้ไปเกาะเกี่ยวกับมูลนิธิพุทธธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตแนวพุทธเป็นการผสมผสานระหว่างเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน แล้วเราก็ใส่ชื่อว่าวิถีพุทธ สิ่งนี้เราถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่เราจะขยายเกษตรกรรมยั่งยืน และอีกอย่างคือ จ.ลำพูนมีนิคมอุตสาหกรรมเป็นเสมือนมีดสองคม คือเศรษฐกิจดี แต่คนใน จ.ลำพูนได้รับผลกระทบรุนแรง กับคำว่านิคมอุตสาหกรรม ซึ่งเราคิดว่าเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืนจะทำอย่างไร ในการที่จะผลิตอาหารเลี้ยงคนในเขตนิคมฯ เป็นอาหารที่ปลอดภัย ตรงนี้เป็นงานที่เครือข่ายเราได้ดำเนินการมาในช่วงระยะเวลาสองปี ...

ผู้ประสานงานเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ จ.ลำพูน สวัสดิ์ผู้เข้าร่วมทุกท่าน อยากจะเสริมคุณไมตรีว่า การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยนักวิจัยท้องถิ่นมันเกิดพลังที่เราคาดไม่ถึง เช่นว่า เรารวมตัวกันหาทุนในพื้นที่ มีความหลากหลายในพื้นที่ การติดต่อสามครั้งเป็นการลดต้นทุน การทำเกษตรทั้งปีโดยไม่ใช้

สารเคมีเลย บางคนก็เชื่อในเรื่องไส่เดือนสุกยอดของปุ๋ยธรรมชาติ บางคนก็เชื่อในเรื่องปุ๋ยธรรมชาติที่มา จุลินทรีย์ท้องถิ่น มีคนทำเกษตรกรรมแนวนี้เป็นทั้งปัจเจกบุคคล ทำเป็นกลุ่ม/องค์กร และที่สำคัญเราก็น พบว่าใน จ.ลำพูน มีทุนที่สำคัญคือ มีวิถีความเชื่อ ศรัทธาในศาสนา ตอนนี้เราก็ได้กลุ่มมูลนิธิพุทธธรรม มาเป็นตัวกลางในการเชื่อมตลาดผู้บริโภคที่เป็นธรรม ทั้งผู้ผลิตกำหนดราคาเองได้ ผู้บริโภคได้ราคาที่ไม่ สูงเกินไป ไม่มีการเอาเปรียบผู้ผลิตโดยการขายฝาก ขายขาดห้างใหญ่ขายขาด ใช้วิธีขายขาดเพื่อให้เงินถึง มือเกษตรกร ซึ่งเรากำลังสร้างกลไกตัวนี้เป็นตลาดที่เป็นธรรมให้กับเกษตรกร บางคนมีหนี้สินเยอะอยาก ให้เขาได้รับประโยชน์จากเกษตรกรรมยั่งยืนเราพบว่าองค์ความรู้มันแฝงฝังอยู่ในปราชญ์ชาวบ้านภูมิ ปัญญาท้องถิ่น แล้วคนตัวเล็กตัวน้อยสามารถพัฒนาตัวเองเป็นนักวิจัยในท้องถิ่นในพื้นที่ของตนเองได้ เรากำลังหากลไกที่ว่าทำให้เขาขยายบทบาทสู่เวทีในวงกว้างได้อย่างไร องค์ความรู้ที่นักวิจัยค้นพบเป็น องค์ความรู้ของชุมชน ของลำพูนได้อย่างไร และมองว่านักวิจัยท้องถิ่นเป็นคนสร้างนโยบายสาธารณะที่ เกิดประโยชน์กับชุมชนได้เพราะการทำงานวิจัยท้องถิ่นมันทำให้เกิดเครือข่ายเกษตร นั่นก็คือหน่วยงาน ราชการเห็นว่าพลังของเรามีจริง มีความตั้งใจ และสนับสนุนเงินทุนในการจัดงาน เขาหาวิธีการจ่ายเงิน ของราชการให้ถูกต้อง เขาก็เลยให้เครือข่ายฯ เป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่ต้นจนจบ แต่ก่อนนี้เราไม่มีการวิจัย เราไม่มีเครือข่ายเราเป็นหมากเบี้ยวตัวหนึ่งของหน่วยงานรัฐ เช่น อบจ. เขาจัดฉากให้เราไปอยู่ข้างหลัง เกษตรอินทรีย์เกษตรยั่งยืนไปอยู่ข้างหลัง แล้วเอาสินค้าราคาถูกล่ออยู่ข้างหน้า ...แต่เดี๋ยวนีเราสามารถ ประกาศตัวตนของเราให้ทุกคนรู้ว่า เราต้องการอาหารให้มีความปลอดภัยและมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ขึ้น เราต้องการทำสิ่งดีๆ ให้กับบ้านเมืองเรา ข้าเจ้าให้เครดิตกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพราะว่ามันทำให้เร าค้นพบทุนที่มีอยู่ดั้งเดิม ยังไม่ได้สูญหาย เราจะทำอย่างไร จะลดอัตราของแต่ละคนเข้ามาจนความคิด สร้างเครือข่ายในแนวราบเพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่มีประโยชน์ มันก็จะเกิดพลังแท้ๆ ต่อไป ยุทธศาสตร์ของจังหวัดอาจจะมาจากแนวราบ อย่างที่นายอำเภอพูดว่า ผู้ผลิตเป็นผู้กำหนดราคา ...

เรื่องที่ยากจะแลกเปลี่ยนว่า ข้าเจ้ามีสองบทบาท คือเป็นนักวิจัยท้องถิ่นลำพูน และอีกบทบาท หนึ่งคือทำงานในมูลนิธิชัชวรา ข้าเจ้าเป็นมิตรสหายที่เคยใช้ชีวิตร่วมกับพี่น้องปกาเกอญอ...และตอนที่มานี้ ข้าเจ้าร้องเพลงให้อ้ายไมตรีฟัง...ฝั่งแม่น้านานเฮย มีเทือกภูสองลูกเฮย ภูเว และภูพยัคฆ์เป็นพี่น้องกัน เฮย... สมัยก่อนเขาจะร้องเพลงแบบนี้ สมัยก่อนที่ข้าเจ้าไปใช้ชีวิตกับปกาเกอญอ เขาก็มีความอุดมสมบูรณ์ แบบที่ ผอ.กล่าว ในน้ำมีปลา ข้าวพอกิน แต่พอความเจริญเข้าไป ผลผลิตลดลง ประชากรเพิ่มขึ้น ข้าเจ้า เคยทำร้านอาหารเพื่อสุขภาพ และข้าเจ้าสร้างประเพณีเอาเกลือไปแลกข้าวกับพี่น้องบนดอย เพราะเขาไม่ มีข้าวขายให้กับเรา ข้าวไม่พอกิน แต่เขามีความจำเป็นต้องใช้เกลือในชีวิตประจำวัน เพราะเขาไม่ใช่ น้ำปลา แต่ใช้เกลือในการหมักถั่วเหลือง และเอาให้วัวกิน เพราะฉะนั้นเราสร้างประเพณีเอาเกลือไปแลก ข้าว เราค้นพบว่าผลผลิตข้าวตกต่ำทุกปี แต่สิ่งที่มีค่าของเขา คือมีข้าวหลากหลายสายพันธุ์ สามารถปลูก โดยไม่ต้องใช้สารเคมี

ข้าเจ้าก็เลยทำโครงการข้าวพื้นบ้าน ในปี 2550 และค้นพบว่าหมู่บ้านปากกญอใน อ.แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่ มีข้าวพื้นบ้านกว่าสามสิบสายพันธุ์ และความเชื่อของชาวบ้านที่แฝงฝังอยู่ คือเชื่อว่าข้าวมี วิญญาณๆ ของข้าวที่ถูกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษทำให้มีหลากหลายสายพันธุ์ แต่เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความเจริญเข้าไป ชีวิตสมัยใหม่เข้าไป ทำให้ชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนไป ชาวบ้านบริโภคอาหารจากในเมือง ก็ เลยทำโครงการที่ทำบุญอุทิศให้ สอนชาวบ้านใช้เวลาสี่ปีกว่าชาวบ้านจะยอมรับ ตอนนี้ให้ชาวบ้านเป็น วิทยากรท้องถิ่นสอนด้วยความเชื่อของเขาผลที่เกิดขึ้น นายก อบต.แบบที่มีความรักชาวบ้านแบบคงพญา ทำโครงการ ทำให้ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ขยายให้ทั่วตำบล แล้วทำให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชุมชนที่ ผลิตสามารถเลี้ยงตนเองในชุมชนได้ ไม่ต้องให้เงินไหลออกจากชุมชน ไม่ต้องให้ชาวบ้านพึ่งพาภายนอก

ทุกวันนี้การผลิตข้าวของชาวบ้าน ถูกกระแสบริโภคนิยม พึ่งพ่อค้าคนกลาง แล้วพฤติกรรมที่ เกิดขึ้นบนคอกจากที่วิทยากรคุย เกี่ยวกับการใช้สารเคมีที่เอาไปใส่ต้นน้ำ แต่ที่ราบที่ร้ายแรง ข้าวไม่ทัน แห้งเอายามาหญ้าไปพ่นและคนที่กินทุกวันนี้ก็จะมีปัญหา ต้องการให้ข้าวแห้งได้ราคา ข้าเจ้าทำเรื่องข้าว มา จะทำอย่างไรที่จะไม่ให้ชาวบ้านไปพึ่งการประกันราคาหรือไปจำนำ ก็เลยไปศึกษาองค์ความรู้ในการ แปรรูปข้าวไปทำข้าวกล้องงอกๆ ที่สามารถเก็บข้าวไปหนึ่งปี และเพิ่มสารกาบาที่ไม่ทำให้เป็นอัลซาวด์ เมอร์และพากินสัน และลองคิดระบบตลาดตัวต่อตัวและลดราคาโดยที่ไม่ต้องพึ่งพ่อค้าคนกลาง...ถ้าเราใช้ วิจัยและทำงานกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง นโยบายสาธารณะหลายๆตัว เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้เรา สามารถคิดถึงระบบที่จะสร้างตลาดที่เป็นธรรมก็ได้ จะคิดถึงการแปรรูปสามารถที่จะตอบโจทย์ชาวนาจะ ตอบโจทย์อย่างไร ก็อยู่ได้ ผลิตไม่ต้องมากแต่มีคุณภาพ แล้วเอาความรู้ทางวิชาการมาเสริมว่าข้าวกล้อง งอกคนป่วยหายป่วยได้อย่างไร ป้องกันไม่ให้เป็นเบาหวาน ความดัน และพากินสัน ซึ่ง ปัจจุบันเป็นกัน มาก เพราะเรากินอาหารที่ไม่มีคุณภาพ สภาพสังคมที่มันเสื่อมโทรมเราจะแก้ปัญหอย่างไร ข้าเจ้ามอง คนตัวเล็กตัวน้อยที่ทำงานอยู่ตรงนี้ หลายสิ่งหลายอย่างที่เราทำวิจัยไป และอย่าลืมว่าเครือข่ายสามารถข้าม ห้วยได้ ข้ามอำเภอได้ ข้ามจังหวัดได้ ข้าเจ้าอาจจะส่งข้าว ปีนี้เจ้าทำข้าวอินทรีย์ มาส่งช่วยนายก็ได้ เพราะว่าปีนี้ได้ข้าวตั้งห้าตันกว่า ทำนาอยู่สิบไร่ ผลผลิตจะพอๆ กับการทำนาเคมีเลย ถ้าเรายืนยันทำซึ่งมี รายละเอียดอีกเยอะ...

ถ้าเราทำงานเครือข่ายเราจะมีเพื่อนไม่มีที่สิ้นสุด เราก็จะมีองค์ความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนไปมา ได้ วันหน้าเราอาจจะเชิญท่านไปดูงานที่เราทำเห็นกระบวนการแปรรูป การสร้างคุณภาพที่ดี ลูกของข้า เจ้าก็เป็นหมอ และบอกว่าตัดเท้าคนที่แผลจากการใช้ยาฆ่าหญ้าเยอะ เป็นหมอผ่าตัด เพราะฉะนั้นหญ้าฆ่า หญ้าที่คนมองว่าไม่ร้ายแรง แต่จริงๆแล้ว ร้ายแรงกว่ายาฆ่าแมลง เพราะว่าหญ้ามียาแรงด้านทานสูง เพราะว่า คนทุกวันนี้ใช้ยาฆ่าหญ้ามามาก...เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นเราต้องบอกกัน ...

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอบคุณมากค่ะ การพูดห้านาที สิบนาทีอาจไม่เพียงพอ อาจออกมาเป็น ตัวหนังสือบ้าง เพราะสิ้นปีเราจะมีการจัดงาน มีชุดความรู้ในเรื่องความมั่นคงด้านอาหาร ออกมาจำหน่าย ให้สาธารณะ...

คุณมาลี... สวัสดิ์ค่ะ เข้ามาจากแม่เสริ้ง จ.แม่ฮ่องสอน ที่มาวันนี้ตั้งใจที่เห็นคนท้องถิ่น โดยเฉพาะ อบต. คือเห็นนายกที่มีแนวคิดการพัฒนา ถ้าพูดถึงบ้านเจ้าไม่มีเลยคะ เพราะเจ้าอยู่แหวดง อบต.เป็นเจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้ของ อบต.ขณะเดียวกันก็ทำในเรื่องของวิจัย ถ้าพูดถึงความมั่นคงด้านอาหาร ส่วนตัวแล้ว บางคนก็เริ่มจากตัวเก่า คำว่า “ตัวเก่า” นี้ มีความมั่นคงด้านอาหารหรือยัง คำว่า “ตัวเก่า” นี้มีการจัดการด้านอาหารหรือยัง อาหารที่เน้น คือ เรื่องของข้าว คือทำนา ปลูกข้าวเอง ทำนาอินทรีย์ ทุกวันนี้ทำนาอินทรีย์ทำข้าวหอมรินทร์ ความมั่นคงด้านอาหารในเรื่องของข้าว พอกิน ไม่หวั่นในเรื่องของอาหาร เพราะว่าในสวนจะมีกินทุกอย่าง จะลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวลง อย่างเพิ่ม แซมพู สับ ข่าเจ้าจะไม่ซื้อ คือจะทำเองทุกอย่าง ผักเอง ทำเอง คือการที่จะให้คนอื่นมาทำกับเรา คิดกับเรา เราต้องเริ่มที่ตัวเราก่อน ถ้าตัวเรามีความมั่นคงแล้ว และเชื่อว่าคนที่ตามมาข้างหลังก็จะทำตามเรา อย่างทุกวันนี้ข้าเจ้าก็ไปเป็นวิทยากรให้กับ ธกส. เป็นศูนย์เรียนรู้ อ.แม่เสริ้ง ให้คนมาดูว่าทำอะไร เราถึงอยู่ได้ ในเมื่อวัตถุดิบเรามีเยอะแยะเรามองข้ามไป เพราะฉะนั้นเราจะทำอะไรให้เกิดประโยชน์ อย่างที่หลายๆ ท่านพูดมาเจ้าก็สนใจ ...ในอนาคตข้าเจ้าอาจจะทำที่ อบต.ในด้านความมั่นคงทางด้านอาหาร...

คุณอรุณี เวียงแสง...หาเครือข่ายเจอแล้วติดต่อกันเองนะคะ มาที่วิวิฒนธรรมนิคหนึ่งของ ปกาณญอ บ้านแม่อุคหลวงพื้นที่สูง จะมีการจัดการความมั่นคงด้านอาหารอย่างไร จุดเด่นเราคืออะไร ทำให้น้ำมันคงอยู่ได้ยังไง

นักวิจัยแม่ฮ่องสอน...ผมเป็นนักวิจัยแม่ฮ่องสอนวันนี้ขอแลกเปลี่ยนในระดับชุมชนก็แล้วกัน พอที่ชุมชนแม่อุคหลวงมีวิวิฒนธรรมความเชื่อที่เข้มแข็งมาก เป็นแบบดั้งเดิมเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ซึ่งทำให้มีความมั่นคงทางด้านอาหารตลอดมา ที่ผ่านมาได้มีการสรุปทเรียน ในเรื่องความมั่นคงด้านอาหารสามารถซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกว.ที่ได้ทำวิจัยเมื่อปี 54 ซึ่งสรุปออกมาว่า ชุมชนมีความมั่นคงด้านอาหารเกิดจากวิวิฒนธรรม ที่ชาวบ้านมีความเชื่อ มีความศรัทธา มีความเคารพ ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงด้านอาหาร แต่ก็มีสิ่งที่เป็นปัญหาของชุมชนเหมือนกัน ที่อาจจะทำให้ชุมชนแตกร้างได้ ทำให้ชุมชนมีความอ่อนแอ ทำให้วิวิฒนธรรมอ่อนแอลง มีอยู่สี่ประการ ที่ชาวบ้านร่วมกันสรุป คือ

1. เรื่องกระแสนิยม การปลูกพืชเชิงเดี่ยวโดยเฉพาะข้าวโพด อาจจะเป็นตัวที่ทำให้ชุมชนไม่มีความมั่นคงทางด้านอาหาร
2. การค่านิยมการเมืองท้องถิ่น
3. พื้นที่ชุมชนอยู่ในพื้นที่ป่าสงวน เป็นเรื่องของ สิทธิที่ดินทำกิน
4. เป็นชุมชนที่ใช้สารเคมีเต็มรูปแบบ

ซึ่ง 4 ปัญหานี้ที่ชุมชนประสบมา แต่ชุมชนมีแนวทางแก้ไข

นักวิจัยจากเชียงราย...กราบเรียนวิทยากรทุกท่าน ผมตั้งใจที่ได้มาร่วมเสวนา หาทางออกร่วมกันที่จะรับการเปลี่ยนแปลงความมั่นคงด้านอาหาร แต่ละนิเวศวัฒนธรรม แต่ละพื้นที่ได้อย่างไร แต่ที่ประทับใจคือท่านนายกนำเสนอภาพพื้นที่ ด้วยบทกลอน และที่ดูหนานกล่าว ว่าในเมื่อเราไม่สามารถทำ

ด้วยตนเองได้ เราก็ต้องมีวิธีการที่จะป้องกันตนเองคือสิ่งที่ได้ขบคิด สิ่งที่ยากจะแลกเปลี่ยนวันนี้คือ อยากรู้ให้ชุมชนทุกชุมชนรู้จักตัวเอง เราเริ่มมีวัฒนธรรม เรามีสิ่งแวดล้อม เราเริ่มรู้จักภูมิประเทศเรา รู้จักองค์รวมดีแล้ว เราสามารถบริหารจัดการได้ เราก็สามารถจัดการนำไปสู่ความมั่นคงด้านอาหารได้ อันนี้เป็นปัจจัยนี้ ผมขอร้องใจว่าทำไมเราไม่หาข้อมูลบริบทชุมชนเอง ถ้าเราไม่รู้เราก็ไม่สามารถวางแผนได้ เมื่อไม่สามารถวางแผนได้ความมั่นคงด้านอาหารก็คงไม่เกิด อย่างพี่น้องชนเผ่าปกาเกอญอ เขามีการปลูกพืชแบบผสมผสานในแปลงปลูกข้าวไร่ มีการปลูกพืชสลับกว่าชนิด เราก็จะมีผักให้กินเวลาเราไปถางหญ้าหรือทำสวน อันนี้เป็นความมั่นคงด้านอาหารอย่างหนึ่ง ผมว่า จ.น่าน ผมว่าท่านรู้ว่าพื้นที่ของท่านไม่เอื้ออำนวย อย่างที่ลงทุนว่าก็สามารถหาพืชชนิดอื่นมาปลูกแล้วนำไปขายแล้วนำไปซื้อข้าวได้อันนั้นก็เป็นแผนอย่างหนึ่งในด้านความมั่นคงด้านอาหารผมเสนอแนวคิด อย่างท่านรองนายกบอกว่ามีลำห้วยเยอะมาก ทำไมเราไม่ต่อมามาทำพื้นที่การเกษตร เป็นพืชไร่หรือสวนหรือสั่หุ่ก็ได้ ถ้าปลูกข้าวได้ก็สามารถปลูกพืชชนิดอื่นได้ เป็นการสะท้อนว่าเป็นห่วงโซ่ที่เอื้อกัน เราก็จะมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นไปอีก ผมเสนอเป็นแนวทางแค่นี้ โอกาสหน้าคงจะมีมากกว่านี้...

นักวิจัยบ้านแก่นใต้... สวัสดิ์ผู้ร่วมเข้าร่วมเสวนาทุกท่าน ข้าเจ้าเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีการบริโภคอย่างยั่งยืนบ้านแก่นใต้ เจ้าอาจจะไม่ใช่เกษตรกรแต่เป็นนักพัฒนา เจ้าเป็นหัวหน้าโครงการและเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย ก่อนอื่นขอชื่นชมบ้านคงพญาบุรีที่แล้วยังมีวิถีทางธรรมชาติอยู่ อากาศดีดี นายกท่านก็เป็นคนเก่ง เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สำหรับบ้านแก่นใต้เป็นพื้นที่ใหม่สำหรับโครงการวิจัย แต่ก่อนทำวิจัย บ้านเราทำการเกษตรร้อยละร้อยปลูกข้าว พืช ผัก ใช้สารเคมีเต็มรูปแบบ และจากการใช้สารเคมีในเลือดจากคนในหมู่บ้านจาก 108 คนจะมีคนปลอดภัยแค่ 8 คน จากนั้นเราก็อายุกันว่าเพราะอะไรถึงมีสารเคมีเยอะ ก็มาดูว่าพืชผักของเรา ผักพื้นบ้านของเราก็มีเยอะ ไม่ว่าผักกูด ผักหนาม เห็ด หน่อไม้ ฯลฯ แต่ว่าคนในชุมชนไม่ค่อยเอามาบริโภคกัน ซ้ำกว่านั้นคนรุ่นหลังไม่ว่าจะเป็นนักเรียนเยาวชนไม่รู้จักผักเหล่านี้ เพราะว่าพ่อแม่ไม่สอนให้กิน ไม่สอนวิธีการกินภูมิปัญญาเหล่านั้นก็จะถูกลืมไป ไม่มีการเอากลับคืนมา ก็เป็นห่วงชุมชน แทนที่จะกินผักที่มีสารเคมี ทำให้สุขภาพไม่ดี ก็ลองหันมาทำมาลองคิดว่าจะอย่างไรให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์ เพื่อความมั่นคงของเรา ก็เลยหาเครื่องมือ ก็คืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีปณิธานสนับสนุนโครงการนี้ วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ต้องการสร้างคุณค่าและการยอมรับประโยชน์ของอาหารที่อยู่ตามธรรมชาติ และจะร่วมกันฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารที่มาจากธรรมชาติที่จะทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ในด้านอาหาร ไปสู่การอนุรักษ์ ดิน น้ำ ป่า ตอนนี้องค์กรอยู่ในช่วงขั้นที่หนึ่งคือการพัฒนาทักษะนักวิจัย ขั้นที่สองคือมีการประชุมและเตรียมคนในชุมชน จะมีสนับสนุนหรือไม่เพื่อหาแนวทางในการวิจัย ขั้นที่สามมีการลงพื้นที่ จัดเวที หาข้อมูลเกี่ยวกับผักพื้นบ้าน ผักธรรมชาติ หลายๆครั้งที่ผ่านมา และขั้นที่สี่ คือเราอยู่ขั้นที่สี่คือการจัดกิจกรรมสาธิตอาหารจากพื้นบ้าน...ตอนนี้งานวิจัยได้ทำรายงานความก้าวหน้าไปแล้ว และจัดเวทีมหกรรมอาหารมาสามครั้งแล้วและครั้งที่สี่ จะจัดวันที่ 17 นี้งานวิจัยยังไม่เสร็จสมบูรณ์...

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอบคุณแม่หลวงมากค่ะ (ปรบมือ) ยังมีหัวทุ่ง และบ้านปางหมู เอาหัวทุ่ง ก่อนว่ารู้สึกอย่างไรที่มาตรงนี้

นักวิจัยหัวทุ่ง...ขอสวัสดิ์ทุกท่าน ของชุมชนบ้านหัวทุ่ง อ.เชียงดาว ชุมชนบ้านหัวทุ่งทำวิจัยเกี่ยวกับวิธีการพึ่งตนเองของชุมชน ชุมชนนี้ก็จะเป็ชุมชนที่อยู่กับป่า ฉะนั้น เมื่อเราใช้ทรัพยากรจากป่า ก็อยากให้ชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรว่าเป็นอย่างไร เรามีการบันทึกรายรับรายจ่ายเพื่อให้เห็นว่า ค่าใช้จ่ายมันสมดุลกันหรือไม่ ถ้าเราปลูกพืชผักกินเองก็จะเป็นการลดค่าใช้จ่าย และพึ่งตนเอง...

คุณอรุณี เวียงแสง...ขอบคุณมากค่ะ เป็นการวิจัยวิธีการพึ่งตนเองของหัวทุ่ง โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการค้นหาตนเอง ค้นหาศักยภาพ และหาทางออก...

นักวิจัยบ้านปางหมู...ขอสวัสดิ์ทุกท่าน ...เราทำโครงการความมั่นคงด้านอาหารศึกษาจากข้อมูลชุมชน สร้างความตระหนักให้กับชุมชน ว่าแหล่งอาหารมาจากไหน สัดส่วนจากธรรมชาติ กับที่เราปลูกเอง มีมากน้อยขนาดไหน งานวิจัยยังไม่เสร็จ เพิ่งทำไปในระยะแรกและขอขยายเวลาในการทำรายงานเสนอ

พระครูสุจิตนันทกิจ...ขอเจริญพรกับญาติโยมอีกครั้ง ซึ่งวันนี้เราได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้แนวคิดของหลายๆท่าน หลายๆภาคส่วนแล้ว อาตมาคิดว่าเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งความมั่นใจให้กับพี่น้องทั้งหลายอีกด้วยจริงๆ แล้วคำว่าวิจัยท้องถิ่นมันไม่เหมือนกับงานวิจัยที่ต้องการข้อมูลอย่างเดียว วิจัยท้องถิ่นอยู่บนฐานหลายๆองค์ประกอบโดยเฉพาะการใช้ปัญญาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหา ด้วยความเมตตา และเอื้ออาทรต่อกัน อาตมาอยากจะฝากท่านทั้งหลายว่าสิ่งที่เราจะต้องเติมไปในงานวิจัยท้องถิ่น คือ

1. จะต้องเกิดภูมิรู้ที่เป็นฐานวัฒนธรรมของเรา
2. ต้องเติมเรื่องของภูมิธรรม
3. ต้องเติมในเรื่องภูมิปัญญา
4. สร้างภูมิคุ้มกันให้กับสิ่งที่มีคุณค่า ชุมชนของเราที่มีปัญหา เพราะเราอ่อนในเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกัน ใดๆ ในที่นี้เปรียบเสมือนยาถอดพิษ ถ้าเราสามารถถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไปให้มาเรียนรู้ตรงนี้ได้ก็จะเป็นลือมรั้วด้านจิตใจให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นของเราได้ ตรงนี้อยากจะฝากไว้กับท่านทั้งหลาย เพราะว่าหลายเรื่องเป็นเรื่องที่มีคุณค่า ที่เราอยากพัฒนาระดับให้มันสอดคล้องกับยุคสมัยได้ อาตมาคิดว่าเราสามารถถ่ายทอดกันเป็นระบบ ในวันนี้ในฐานะศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่นน่าน และในนามของพ่อแม่พี่น้องชาวน่าน ขอขอบคุณพี่น้องที่มาจากต่างจังหวัดด้วยหลายๆภาคส่วนด้วย ในนามที่ประชุมขอเจริญพรที่ท่านได้อุทิศสาค์มานั่งฟังนั่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพร้อมที่จะนำความรู้ที่เราได้นำไปเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาในอนาคตต่อไป...ขอบคุณความดีทั้งหลายที่ได้ทำก็ดีหรือทำต่อไปก็ดี จง

สะท้อนย้อนตอบปกป้องรักษาท่านทั้งหลายให้มีความสุขความเจริญ ประกอบไปด้วย อายุ
วรรณะ สุข พละ ทุกท่านทุกคนเทอญ ขอปิดการประชุม

ภาคผนวก 2

2.1 ตารางสรุปสถานภาพโครงการวิจัยในพื้นที่ จังหวัดน่าน

2.1.1 โครงการสถานะปกติอยู่ในช่วงระหว่างการดำเนินการติดตาม

ที่	ชื่อโครงการ	สถานะโครงการ
1.	แนวทางการฟื้นฟูฐานอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชาวลัวะบ้านห้วยหมี่ ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	ส่ง(ร่าง) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ให้ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว รอผลการพิจารณา
2.	แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติชุมชนบ้านสะปัน หมู่ 1 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	ส่ง (ร่าง) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ให้ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้ว รอผลการพิจารณา
3.	กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่บ้านสบยาว ต.เมืองจัง อ.ภูเพียง จ.น่าน	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
4.	การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน”	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
5.	กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่บ้านสบยาว ต.เมืองจัง อ.ภูเพียง จ.น่าน	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
7.	การจัดการทรัพยากรในลำน้ำมิด เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านน้ำมิด ตำบลเปือ อ.เชียงกลาง จ.น่าน	อยู่ระหว่างการดำเนินการระยะที่ 2
8.	การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านแรงหลวง ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน	อยู่ระหว่างการดำเนินการระยะที่ 1 (เริ่มสัญญาวันที่ 1 สิงหาคม 2556)
9.	การพัฒนาารูปแบบการจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านคอนตัน หมู่ 12 ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน	อยู่ระหว่างการดำเนินการระยะที่ 1 (เริ่มสัญญาวันที่ 1 กันยายน 2556)

2, 1.2 โครงการล่าช้า อยู่ในช่วงการดำเนินการติดตาม

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทีมงานได้พยายามลงพื้นที่ เพื่อติดตามโครงการวิจัย และได้ช่วยกันคลี่คลายสถานการณ์เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นไปตามกรอบเงื่อนไข ทั้งในด้านระยะเวลา งบประมาณ รวมถึงคุณภาพของงานวิจัย ซึ่งมีโครงการวิจัยที่ล่าช้า จำนวน 5 โครงการ ดังนี้

ที่	ชื่อโครงการ	สถานะโครงการ	ระดับความวิกฤต			การติดตาม
			มาก	กลาง	น้อย	
1	กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแห่น เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ถิ่นอาศัยไก (สาหร่ายน้ำจืด) ในแม่น้ำยาวของชุมชนบ้านแห่น ม. 1,2,3 ต.ผาทอง อ.ท่าวังผา จ.น่าน	อยู่ระหว่างการปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์			/	จะติดตามให้แล้วเสร็จภายในเดือน กันยายน 2556 / สุทธิรา
2	การพัฒนากลุ่มและเครือข่ายเกษตรกรผสมผสาน โดยเกษตรกร ตำบล ดู่พงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน	ส่ง(ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์แล้ว อยู่ระหว่างรอผลการพิจารณาจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น			/	จะติดตามให้แล้วเสร็จภายในเดือน กันยายน 2556 / สุทธิรา
3	แนวทางแก้ไขปัญหาวัวไม่พอกินฯ บ้านสัวใต้ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน	อยู่ระหว่างการรอผลการพิจารณา(ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น			/	มอบหมายให้ คุณอภิสิทธิ์ ลัมยศ เป็นผู้ติดตาม
4.	การจัดการขยะตำบลป่าคาหลวง อ.บ้านหลวง จ.น่าน	ส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ให้ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรียบร้อยแล้ว			/	มอบหมายให้ คุณสุทธิรา อุดใจ เป็นผู้ติดตาม
5	การลดการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรของชุมชนตำบลช้าง อ.เวียงสา จ.น่าน	ปรับแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์			/	มอบหมายให้ คุณสุทธิรา อุดใจ เป็นผู้ติดตาม

2.1.3 โครงการที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและอนุมัติสัญญา

โครงการที่ผ่านการพิจารณาจากทีมกลไกกลางภาคเหนือและส่งให้ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
พิจารณา จำนวน 1 โครงการ

ที่	ชื่อโครงการที่เสนอ	สถานะโครงการ
1	กระบวนการพัฒนาศักยภาพของ แกนนำชุมชนและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการขยะที่ เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท ของชุมชนชาวเขา ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน	โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาขยะ และศักยภาพในการจัดการขยะของชุมชนชาวเขาในพื้นที่ตำบล ปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน 2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนา ศักยภาพของแกนนำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน การจัดการขยะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ชาวเขา ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน 3. เพื่อพัฒนา รูปแบบในการจัดการขยะที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท ของชุมชนชาวเขา ในพื้นที่ตำบลปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่ง NODE ซึ่งได้ผ่านเวทีพิจารณาจากทีมกลไกกลางภาคเหนือ แล้ว และได้ส่งต่อไปยัง สกว.ฝ่ายฯ ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วง ของการปรับแก้และจัดทำสัญญาโครงการ

2.1.4 โครงการที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาโครงการ

นอกจากโครงการที่ได้พัฒนาโครงการอยู่ในระหว่างการค้าเนินงาน หรือโครงการที่ผ่านการพัฒนา
ในปีงบประมาณ 2556 NODE ได้ทำการพัฒนาโครงการต่อเนื่อง ตามกรอบงานของ NODE ซึ่งมีโครงการ
ที่อยู่ในระหว่างการพัฒนา ดังนี้

ที่	ชื่อโครงการวิจัย	พื้นที่	สถานะ
1.	โครงการสืบสาน ประเพณีขึ้นพระ ธาตุศรีมงคล ตำบลน้ำปัว อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	ชุมชนตำบล น้ำปัว อำเภอเวียง สา จังหวัด น่าน	โครงการดังกล่าว มีแนวคิดที่จะศึกษาค้นคว้าประเพณีขึ้นพระธาตุ ศรีมงคล ซึ่งถือว่ามีประวัติการก่อสร้างมาอย่างยาวนานและถือเป็น สิ่งคนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ หากแต่ในปัจจุบัน รูปแบบประเพณีขึ้นพระธาตุได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น ความเข้าใจของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่ขาดความตระหนักถึง คุณค่าความหมายของประเพณีขึ้นพระธาตุ ดังนั้น กลุ่มผู้นำ ผู้สูงอายุและกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนจึงได้ตระหนักถึงปัญหาในเรื่อง นี้ จึงได้มีการพัฒนาโครงการวิจัยขึ้นมา ซึ่งในปัจจุบันได้มีการ นำเสนอต่อทีมผู้ทรงคุณวุฒิ กลไกกลางภาคเหนือได้พิจารณาให้

ที่	ชื่อโครงการวิจัย	พื้นที่	สถานะ
			ความเห็นจำนวน 2 ครั้ง
2	โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารพื้นที่ตำบลพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	ตำบลพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	สืบเนื่องจากตำบลพญา ถือเป็นตำบลเดียวในจังหวัดน่านที่ว่าได้ยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ กอรปกับเป็นพื้นที่เดียวที่ไม่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ชุมชนในพื้นที่ยังคงอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนลัวะค่อนข้างสูง และมีวิถีชีวิต วิธีการผลิตที่ผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก ซึ่งในเวทีการพูดคุยทั้งในระดับพื้นที่และเวทีในพื้นที่ภาคเหนือและผู้บริหาร สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีความเห็นร่วมกันว่าพื้นที่ตำบลพญาน่าจะเป็นพื้นที่ต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ ได้ โดยอาศัยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความมั่นคงทางอาหารและทางด้านการเศรษฐกิจแบบพอเพียงภายใต้บริบทของชุมชน ซึ่งปัจจุบันโครงการดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงของการจัดเวทีพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจ
3	โครงการรูปแบบการจัดการเรือแข่งโดยความร่วมมือของชุมชนที่เอื้อต่อการกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	เทศบาลตำบลเวียงอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	ประเพณีแข่งเรือของจังหวัดน่าน ประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตงดงามเรียบง่าย และภายใต้ความงดงามและเรียบง่ายนั้น จะพินึกเอามิติแห่งความร่วมมือเอื้ออาทรเกื้อหนุนจนเจือร่วมแรงร่วมใจและทั้งยังหล่อหลอมให้เกิดสำนึกที่ดีของชุมชนเมืองน่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนึกในการอนุรักษ์ปกป้องรักษาสายน้ำต่างๆ ให้เข้มแข็งไว้เป็นสายธารแห่งชีวิต ด้วยเหตุผลเพราะความผูกพันระหว่างคนที่วิถีชีวิตกับการทออยู่ ทากิน ทางด้านการเกษตร ซึ่งต้องอาศัยน้ำเป็นปัจจัยหลักของการดำเนินการเพื่อให้เกิดความตระหนักแห่งสังคม คงไม่มีปราชญ์ท่านใดที่จะปฏิเสธว่าน้ำสามารถที่จะซึมซาบแทรกซ้นเข้าไปได้ทุกเรื่องที่เป็นบริบทของทราบความเป็นมนุษย์ชุมชนและสังคม เพราะสายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางเศรษฐกิจ สายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางการเมือง สายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางสังคม สายน้ำจะต้องสานสัมพันธ์กับมิติทางสุขอนามัยและรวมถึงการศึกษา วัฒนธรรมประเพณีแห่งชุมชน สังคม ท้องถิ่นและที่สำคัญอีกประการหนึ่งสายน้ำคือ สายสัมพันธ์แห่งมวลมนุษยชาติ เพราะ

ที่	ชื่อโครงการวิจัย	พื้นที่	สถานะ
			เส้นทางน้ำคือเส้นทางชีวิตแห่งการติดต่อสัมพันธ์กันของมวลมนุษยชาติประเพณีแข่งเรือเมืองน่าน เป็นตำนานแห่งจารีตประเพณีของการทำงานร่วมกัน สู่การฟื้นเกลียวแห่งความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน เรือแข่งเป็นสัญลักษณ์ของสังคมวิถีชีวิต เป็นของสูงที่ทุกคนเคารพบูชา เชื่อถือ ไม่มีผู้ใดจะนำมาทากันเล่นๆ ได้โดยไร้เหตุผล โดยเฉพาะกรณีของจังหวัดน่าน จากตำนานการสร้างเมืองวรนครของจังหวัดน่าน มีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนมาจากสายน้ำ เป็นเทพหรือสัตว์ที่ยิ่งใหญ่ ทรงมหิทรานูภาพ คือ พญามังกรจากกลุ่มแม่น้ำโขงในดินแดนทิเบต เมื่อผ่านมาถึงอินเดียพุกามสิบสองปันนาและล้านนา พญามังกรจึงแปลงเปลี่ยนเป็นนาคีหรือนาค หมายถึง พญานาคราชนั้นเองจึงทำให้การแต่งหัวเรือแข่งของจังหวัดน่านเป็นสัญลักษณ์ของเมืองน่าน คือ หัวเรือทาเป็นหัวพญานาค ซึ่งแตกต่างจากการตกแต่งหัวเรือแข่งของถิ่นอื่นทั้งหมด ซึ่งตรงนี้นับว่าเป็นอัตลักษณ์ทางความเชื่อถือศรัทธาของปวงชนชาวน่านอย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่าการจัดประเพณีเรือแข่งของจังหวัดน่าน เป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อนมีศิลปะเป็นศาสตร์ที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อถือ ศรัทธา ฟื้นเกลียวชุมชนให้ดำรงมีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ศึกษาค้นคว้าเพื่อเข้าใจถึงแก่นแท้ของความมุ่งหมายในตัวตนแห่งประเพณีการแข่งขันเรือจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการได้รู้ถึงรากเหง้าแห่งความเป็นชุมชนเข้มแข็งของประชานิคม ด้วยจิตสำนึกที่มีความรักเมืองน่าน หากแต่ปัจจุบัน รูปแบบการแข่งขันเรือเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โครงการวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ 1. เพื่อสืบค้นความเป็นมาของประเพณีการแข่งขันเรืออำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเรือแข่งของชุมชนในเขตอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 3. เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นยุทธศาสตร์การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้กับชุมชน
4	โครงการตามรอยเส้นสายผ้าลายน้ำ	บ้านดอนไชย อำเภอ	โครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ค้นคว้า รวบรวมความภาคภูมิใจของท้องถิ่นเพื่ออธิบายความหมายเชิงคุณค่าทาง

ที่	ชื่อโครงการวิจัย	พื้นที่	สถานะ
	ไหลสู่ประวัติศาสตร์ล้านนา กรณีศึกษา ผ้าทอลายน้ำไหลบ้านดอนไชย อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	เวียงสา จังหวัดน่าน	วัฒนธรรม และสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยคนในท้องถิ่น โดยใช้ลวดลายผ้าทอลายน้ำไหลเป็นเครื่องมือในการสืบค้นรากเหง้าประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่ลบเลือนไปจากชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ และรู้จักตัวตน เพราะที่ผ่านมาเรื่องราวของคนล้านนา จะถูกบันทึกไว้ในความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่และมีความรู้เพียงเรื่องเล่าส่วนบุคคล และยังขาดโอกาสในการเล่า ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และการยืนยันข้อเท็จจริง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการสืบค้น และตรวจสอบข้อมูล เพื่อคนท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เพื่อเป็นมรดกตกทอดให้กับชนรุ่นหลัง โดยเฉพาะลูกหลานชาวล้านนาในเขตเวียงสาได้ สืบทอดและรักษาวัฒนธรรม อย่างรู้คุณค่า และเพื่อพัฒนาศักยภาพให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ หรือการสืบทอดศิลปะและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพร้อมๆ กับการก็สามารถนำกลับมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันทั้งเชิง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไป
5	โครงการ" การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวไทลื้อต่อการจัดการฐานอาหารของชุมชนบ้านสบยาง ตำบลป่าเลหว อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน"	บ้านสบยาง ตำบล ป่าเลหว อำเภอสันติ สุข จังหวัด น่าน	โครงการวิจัยนี้ มีเป้าหมายที่จะศึกษาวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาของชาวไทลื้อต่อการจัดการฐานอาหารของชุมชน ซึ่งปัจจุบันฐานอาหารของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการซื้อ อาหารท้องถิ่น ทั้งจากธรรมชาติและการผลิตเริ่มลดน้อยลง คนรุ่นปัจจุบันไม่ให้ความสำคัญกับอาหารท้องถิ่น แต่กลับไปให้ความสำคัญอาหารจากการซื้อ ซึ่งส่วนใหญ่พืชผักที่นำมาบริโภคปนเปื้อนด้วยสารเคมี ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน ซึ่งหากไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือความรู้ภูมิปัญญาด้านการบริโภคอาหารหรือรูปแบบการผลิตต่าง ๆ ย่อมจะสูญหายไป ชุมชนจึงต้องการที่จะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการสืบค้นข้อมูล ทั้งในด้านทุนเดิม ศักยภาพของชุมชน องค์ความรู้ภูมิปัญญา ที่เอื้อต่อการจัดการฐานอาหารของชุมชน
6	โครงการ"การ	โรงเรียน	เป็นโครงการวิจัยที่ต้องการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย

ที่	ชื่อโครงการวิจัย	พื้นที่	สถานะ
	จัดการเรียนการสอนที่ หลากหลายบน ฐานพุทธธรรม โรงเรียนพระ ปริยัติธรรมจirim ศึกษา วัดห้วยซ้อ อ.แม่จirim จ.น่าน	พระปริยัติ ธรรมจirim ศึกษา (วัด ห้วยซ้อ) อ. แม่จirim จ. น่าน	ให้กับพระภิกษุ-สามเณรที่เข้ามาบวชเรียน ซึ่งมีการเรียนทั้งใน ส่วนของพระปริยัติธรรมและแผนกสามัญศึกษา แต่ยังไม่ประสบ ปัญหาในเรื่องของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทของพื้นที่

2.2 การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

2.2.1 การรักษาพยาบาลพื้นบ้านสู่สาธารณสุขทางเลือกของชุมชนลัวะ อำเภอปอเกลื้อ จังหวัด น่าน (PDG52N0015) งานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ด้านการพัฒนา

โครงการวิจัย "แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านนาปู หมู่ที่ 1 ตำบลคงพญา อำเภอปอเกลื้อ จังหวัดน่าน" โดยมี นายมี งามนิธิ วุฒินันท์ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยพร้อมคณะ เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาสภาวะการเจ็บป่วยของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงวิธีการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยแบบพื้นบ้านและการรวบรวมองค์ความรู้ด้านพืชสมุนไพร ตำรายาและการดูแลรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้านอันจะนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาการลดลงของจำนวน ชนิด ปริมาณ พืชสมุนไพรประจำถิ่น รวมถึงหาแนวทางการสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการรักษาพยาบาลด้วยพืชสมุนไพรสู่คนรุ่นปัจจุบัน และการผสมผสานการรักษาพยาบาลทั้งแบบเก่าและแบบใหม่

กระบวนการวิจัย ทีมวิจัยได้มีการสืบค้นข้อมูลในด้านต่าง ๆ ผ่านการจัดเวทีระดมความคิด การลงพื้นที่ทั้งการสำรวจพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ป่าและชุมชน ตลอดจนเก็บข้อมูลด้านครุภูมิปัญญาที่มีความรู้ด้านการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพรและการรักษาตามความเชื่อในด้านต่าง ๆ จากนั้นจึงได้นำเอาข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปเป็นชุดความรู้ และมีการตรวจสอบข้อมูลผ่านการจัดเวทีคืนข้อมูลให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนหาแนวทางร่วมกันในการสร้างทางเลือกในการรักษาการเจ็บป่วยของคนในชุมชน

ทั้งนี้ในช่วงของการทำงานเกิดการเชื่อมร้อยระหว่างทีมวิจัย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่แพทย์แผนไทยโรงพยาบาลปอเกลื้อและปราชญ์ผู้รู้ด้านพืชสมุนไพรและวิธีการรักษา ตลอดจนเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูลด้านพืชสมุนไพรและวิธีการ

รักษา ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ขณะเดียวกันทางสถานีนามัยบ้านนาปู ยังได้มีการต่อยอดโดยการนำเอาชุดความรู้ด้านการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพรและพันธุ์พืชสมุนไพร มาเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาที่สถานีนามัย เช่น การอบยาสมุนไพร รวมถึงจัดให้มีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ที่สถานีนามัย เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของคนในชุมชนและผู้มารับบริการอีกทางหนึ่ง

ผลจากการดำเนินงานวิจัย ทำให้คนในชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดและการรักษาการเจ็บป่วยของตนเองและครอบครัว ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาหากเกิดการเจ็บป่วยก็จะขอยาที่สถานีนามัยบ้านนาปู หรือโรงพยาบาลใกล้เคียง ทั้งที่การเจ็บป่วยไม่มีอาการรุนแรง เพียงแต่คนในชุมชนได้หลงลืมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพร รวมถึงการมองเห็นการรักษาด้วยพืชสมุนไพร เป็นสิ่งที่ล้ำสมัย หากแต่วันนี้คนในชุมชนได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับพืชสมุนไพรและการรักษาด้วยการแพทย์พื้นบ้านอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือเป็นทางเลือกที่สำคัญในการรักษาการเจ็บป่วย

ขณะเดียวกันทางองค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยตั้งแต่เริ่มแรก ได้มีแนวความคิดที่ต้องการให้แต่ละชุมชนในพื้นที่ตำบลคงพญา ได้รวบรวมองค์ความรู้ด้านการรักษาการเจ็บป่วยด้วยพืชสมุนไพร พันธุ์พืชสมุนไพรแต่ละชุมชน ตลอดจนจัดสร้างแปลงสมุนไพรทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของคนในชุมชน และหากเกิดการเจ็บป่วยเล็กน้อย ก็สามารถที่จะใช้พืชสมุนไพรหรือองค์ความรู้ด้านการรักษาการเจ็บป่วยตามความเชื่อในการรักษาพยาบาลในเบื้องต้น เนื่องจากพื้นที่ตำบลคงพญามีลักษณะเป็นภูเขาสูงชันสลับซับซ้อน การคมนาคมค่อนข้างลำบากโดยเฉพาะฤดูฝน รวมถึงแต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากสถานพยาบาล

ผลจากการที่คนในชุมชนได้ลุกขึ้นมาศึกษาเรียนรู้ชุมชนของตนเอง ผ่านกระบวนการวิจัยทำให้มองเห็นคุณค่าและความหมายของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องช่วยเหลือกันทั้งในยามทุกข์และยามสุขและยามเจ็บไข้ได้ป่วย การรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วยจึงมีความหมายต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ชี้ให้เห็นว่าคนทุกคนมีศักยภาพ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปสักเพียงใดก็ตาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ทั้งในส่วนของการข้อมูลการผลการวิจัย ที่ถือเป็นเรื่องใหม่และเรื่องยากสำหรับชาวบ้าน แต่เมื่อทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมและทดลองทำร่วมกัน สิ่งที่เคยคิดว่าไม่สามารถทำได้ บัดนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าชุมชนไม่ว่าจะอยู่ที่ใด มีฐานะอย่างไร มีการศึกษาหรือไม่ก็สามารถที่จะทำวิจัยได้

ดังนั้น คุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของระบบการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน เช่น ศักยภาพในการปรับเปลี่ยนระบบการรักษาพยาบาลและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเดิมให้สอดคล้องกับความต้องการของยุคสมัย ความสามารถในการสื่อสารกับชาวบ้าน การทำหน้าที่ผ่อนคลายความเครียดและอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากความเครียดที่เพิ่มมากขึ้นจากการเข้าสู่ระบบตลาดตลอดจนค่าใช้จ่ายที่ไม่สูงนัก เมื่อเทียบกับการ

รักษาพยาบาลแผนใหม่ ทำให้ระบบการรักษาพยาบาลพื้นบ้านด้วยพืชสมุนไพร จึงถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่คนชุมชนสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้ ซึ่งถือว่าเป็นไปตามแนวความคิดเรื่อง " สาธารณสุขทางเลือก"

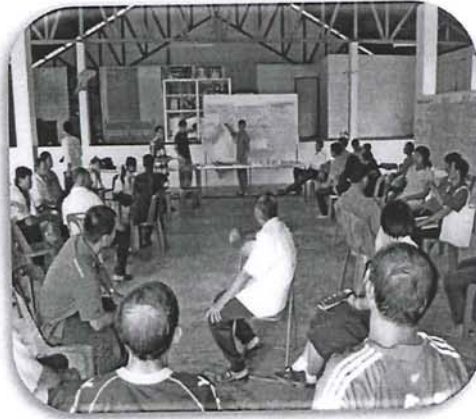
2.2.2 การบริหารจัดการน้ำ ภายใต้ฐานความคิด "คนบ้านเดียวกัน...คนลุ่มน้ำเดียวกัน"

(PDG53N0004) งานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ด้านการพัฒนา

โครงการวิจัย " แนวทางการบริหารจัดการน้ำด้วยระบบชลประทานฝายหมอเมือง โดยชุมชนมีส่วนร่วม อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน" โดยมีนายรัตน์ ตามล เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เป็นโครงการวิจัยที่เกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างกรมชลประทาน สำนักงานคณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ในการให้ทุนสนับสนุนชุมชนในการศึกษาวิจัย โดยใช้โจทย์วิจัยหรือประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มาเป็นหลักในการดำเนินงาน

โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาวิจัยโดยกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการน้ำ ทั้งนี้กระบวนการวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำ สถานการณ์ปัญหาการบริหารจัดการน้ำทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อหาแนวทางการบริหารจัดการน้ำที่ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชนภายใต้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการสมัยใหม่

กระบวนการดำเนินงานได้นำเอากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ควบคู่ไปกับงานพัฒนาในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ภายใต้โครงการ “เติมน้ำ เติมชีวิต” ตั้งแต่การจัดเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและทุนทางด้านต่าง ๆ ของชุมชนกระบวนการจัดเวทีระดมความคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ แล้วมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนการสร้างการเรียนรู้และการเติมเต็มองค์ความรู้ รวมถึงการศึกษาดูงานพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการน้ำและนำเสนอข้อมูลวิจัยต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ผลจากการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง เกิดกระบวนการในการร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ การดึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วยการฟื้นฟูจิตประเพณีเดิม เช่น การเลี้ยงผีขุนน้ำ การเลี้ยงผีฝาย ซึ่งทำหน้าที่รักษาป่าต้นน้ำและดูแลเหมืองฝาย ตลอดจนประเพณีการลงแขกและร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อเป็นยุทธวิธีในการปลูกจิตสำนึกและการรวมตัวกันของชุมชน ทำให้วิถีความเชื่อเรื่องน้ำในอดีตที่เคยหายไปกลับคืนสู่ชุมชน มีความสามัคคีเกิดขึ้น คนในชุมชนหันมาให้ความร่วมมือช่วยปรึกษาหารือกันในการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและกฎระเบียบขัตติยาการใช้น้ำของชุมชนเข้ามาเป็นตัวควบคุมอย่างเคร่งครัด

นอกจากนั้นยังพบว่า การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไม่ได้อยู่ที่ปลายน้ำเพียงจุดเดียว กลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมืองมีความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญ จึงได้ขยายเครือข่ายการเรียนรู้และการร่วมมือกันเพื่อนำไปสู่การจัดการน้ำร่วมกันของชุมชนหลายชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกันและใช้ทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่จรมาร่วมกัน ตั้งแต่กลุ่มผู้ใช้น้ำที่อยู่ฝายต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ตลอดจนเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน แก่เหมืองและแก่ฝาย องค์การภาครัฐในพื้นที่ ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในกระบวนการเรียนรู้ถึงการรักษาระบบนิเวศธรรมชาติ และการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้ไปในทางเดียวกันของกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้งกลุ่มน้ำแม่จรมารวมถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงในด้านการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำกับโครงการชลประทานน่าน ที่ได้เข้ามาช่วยเหลือทั้งในด้านการพัฒนาระบบชลประทานที่ผสมผสานกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระบบการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำฝายหมอเมือง จึงเป็นระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ได้ประยุกต์นำเอาองค์ความรู้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่นและวิทยาการชลประทานสมัยใหม่ มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของสมัยในสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างลงตัว ภายใต้ฐานคิดที่ว่า “คนบ้านเดียวกัน...คนลุ่มน้ำเดียวกัน”

อภิสิทธิ์ ลัมยศ

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

2.2.3 เรื่องเก่าเล่าใหม่ ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติสู่การบริหารจัดการกลุ่มสตรีบ้านโป่งคำอย่างยั่งยืน

(PDG43N0030)

โครงการวิจัย “กระบวนการพัฒนาผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มสตรีผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านโป่งคำอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน” โดยมีพระครูสุจินนันทกิจ หรือ พระสมคิด จรณธมฺโม เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สิ้นสุดเมื่อปี พ.ศ. 2545 ใช้โจทย์ในการวิจัยว่า “กระบวนการพัฒนาผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติและการจัดการวัตถุดิบของกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านโป่งคำเป็นอย่างไร และกลุ่มทอผ้าบ้านโป่งคำสามารถขยายเครือข่ายในการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมได้อย่างไร” จากคำถามถึงแม้ว่าจะได้รับการตอบคำถามไปแล้วในขณะเสร็จสิ้นโครงการ แต่ชุมชนยังมีการทำงานอย่างต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

ย้อนหลังไปประมาณ 10 ที่แล้วโครงการนี้ได้มีการสืบค้นข้อมูลด้านผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ สืบค้นวัตถุดิบที่เป็นธรรมชาติจากป่า จากสมุนไพรพื้นบ้านที่จะสามารถนำมาเป็นสีในการย้อมผ้าได้ ในกระบวนการค้นคว้าดังกล่าวพบว่า วัตถุดิบที่เป็นธรรมชาติเช่น ดินไม้ ใบหญ้า เน้นที่มีรสฝาดจะสามารถนำมาย้อมผ้าทำให้สีติดผ้าได้นาน ผสมกับความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากรุ่นปู่ย่าตายายจึงทำให้เกิดความมั่นใจในการย้อมผ้าให้สีติดทนนานได้และไม่มีสารพิษเจือปน อีกทั้งยังช่วยในการรักษาโรคให้กับคนในชุมชนได้อีกด้วย ความเชื่อนี้ยังส่งผลมาถึงกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในยุคปัจจุบันที่ยังไม่หยุดยั้งด้านการค้นหาสีและสมุนไพรในการย้อมผ้าและรักษาสุขภาพ จากการสัมผัสและคลุกคลีจึงได้ความรู้ใหม่เกิดขึ้นในเรื่องสีผ้ากับสุขภาพของตนเองเพิ่มอีก เช่น ดินหูกวางนอกจากจะได้สีเขียวอ่อนในการย้อมผ้าแล้ว ใบหูกวางที่ต้มแล้วยังสามารถนำมารับประทานเป็นยาแก้โรคกระเพาะได้อีกด้วย

ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลคู่งพงษ์ พัฒนาชุมชนอำเภอสันติสุข ฯลฯ ที่เห็นคุณค่าและนำเรื่องนี้มาต่อยอดให้คนในชุมชนได้สืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติให้กับคนรุ่นหลัง ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านโป่งคำได้มีการขยายเครือข่ายไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงมีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นของตนเอง ชาวชนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าและย้อมผ้าจากแม่ผู้ย้อม แม่ และป้าๆ

ของตนเอง ทำให้ผ้าทอบ้านโป่งคำได้รับการยกย่องและมีขอการสั่งซื้ออย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีคณะศึกษาดูงานทั้งในและนอกจังหวัดเข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะศึกษาดูงานจากสภาเยาวชนตำบลฝายแก้ว นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ วิทยาเขตน่าน ฯลฯ ได้เข้ามาศึกษากระบวนการย้อมผ้าและศึกษาการหาวัตถุดิบในการย้อมผ้า

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านโป่งคำได้มีการดำเนินกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องภายใต้ความเชื่อ ความศรัทธาในภูมิปัญญาพื้นบ้านของตนที่เกี่ยวข้องถึงสุขภาพ ธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ชุมชน ที่ว่า “การทอผ้าทำให้คนที่ทอได้รับการออกกำลังกาย ไปในตัวจากการกระตุกที่ และการสอดด้ายแต่ละเส้น”

กระบวนการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังของกลุ่มสตรีทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเป็นความพยายามอย่างมากที่จะให้คนรุ่นหลังได้เข้ามาเรียนรู้การทอผ้าย้อมผ้าจากประสบการณ์ตรงทั้งในและนอกสถานที่เปรียบเสมือนกับเส้นด้ายที่มีการต่อยอดต่อลวดลายไม่มีวันสิ้นสุด

นางสาวสุทธิรา อุดใจ
ผู้เขียน

2.2.4 ปลุกป่า สร้างฝาย เสริมสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ลัวะบ้านห้วยหมี่ (PDG55N0008) งานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ด้านการพัฒนา

โครงการวิจัย "แนวทางการฟื้นฟูฐานอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนลัวะบ้านห้วยหมี่ ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน" โดยมี นายอุดมชัย วัฒนธนกูล เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและการได้มาซึ่งอาหารจากฐานอาหารทั้ง 4 ด้านของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และศึกษาปัญหาและความเสี่ยงของฐานอาหารทั้ง 4 ด้านของชุมชน และหาแนวทางฟื้นฟูองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอนุรักษ์และการจัดการฐานอาหารที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และสุดท้ายจึงเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการฟื้นฟูฐานอาหาร ที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ฐานอาหารที่ชุมชนหาได้มากที่สุดคือฐานอาหารที่ได้มาจากทรัพยากรธรรมชาติ และจากการผลิตของคนในชุมชน รวมถึงอาหารที่ได้จากแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ส่วนอาหารที่ได้จากการซื้อพบว่ามีน้อย ขณะเดียวกันปัจจุบันก็พบว่าชุมชนมีความเสี่ยงของฐานอาหารทั้ง 4 ด้านเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ ที่พบว่ามีความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์น้อยลง แหล่งน้ำตามลำห้วยเริ่มแห้งขอด โดยเฉพาะในหน้าแล้ง ซึ่งฝืนป่าและแหล่งน้ำถือเป็นแหล่งอาหารของชุมชนที่นำมาปรุงเป็นอาหารมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ผลจากการสำรวจข้อมูลดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักและรับรู้ถึงสถานการณ์ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น และร่วมกันหาแนวทางแก้ไข ผลจากเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ได้ข้อสรุปร่วมกันว่า คนในชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นั่นคือ การปลูกเสริมป่า การตั้งกฎระเบียบเข้ามาควบคุม การกำหนดแนวเขตที่ชัดเจนระหว่างพื้นที่ป่ากับพื้นที่ทำกิน เพื่อเป็นการลดปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงการสร้างฝายชะลอน้ำในบริเวณลำห้วยต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน การรื้อฟื้นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร เช่น การเลี้ยงผีห้วย ผีดินน้ำ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานในครั้งนี้

ภายหลังจากการพูดคุยกันแล้ว ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดกิจกรรมปลูกป่า การสร้างฝายต้นน้ำ โดยได้ประสานงานกับหลายภาคส่วน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา หน่วยจัดการต้นน้ำ อุทยานแห่งชาติขุนน่าน เพื่อขอรับการสนับสนุนพันธุ์ไม้และอุปกรณ์ในการสร้างฝาย ส่วนชาวบ้านห้วยหมี่จะเป็นผู้ดำเนินงานในการสร้างฝายและการปลูกเสริมป่า รวมถึงเชิญชวนพี่น้องต่างหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ผลจากการจัดกิจกรรมปลูกป่าและการสร้างฝาย ได้ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีและการตระหนักถึงคุณค่าของฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นอยู่ข้างอู่ข้าวอู่น้ำของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และก่อให้เกิดภาคีความร่วมมือกันทั้งในส่วนของชาวบ้านด้วยกันเองและระหว่าง

ชาวบ้านกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมถึงภาคีเครือข่ายนอกพื้นที่ ซึ่งได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดกิจกรรมดังกล่าว และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทางด้านการศึกษา เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบ่อเกลือ วิทยาลัยชุมชนน่าน ซึ่งได้นำนักเรียน นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการปลูกป่า สร้างฝาย ไม่ใช่เพียงแค่การได้ผืนป่าเพิ่มขึ้น หรือปริมาณน้ำในลำห้วยจะเพิ่มขึ้น และค่อย ๆ ไหลไปหล่อเลี้ยงผู้คนที่อยู่ในเบื้องล่างเท่านั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือการได้แสดงให้เห็นให้ผู้คนข้างนอกชุมชนได้รับรู้และตระหนักถึงประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า เอนกอนันต์และให้คนได้รับรู้ว่าชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงได้ร่วมกันอนุรักษ์และปกป้องผืนป่าเพื่อให้คนพื้นล่างได้ใช้ประโยชน์ หากแต่ในบางครั้งก็ถูกมองด้วยมายาคติว่าเป็นผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้นเหตุของปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้ง ปัญหาหมอกควัน หากแต่ในวันนี้การที่ชุมชนได้เปิดพื้นที่เพื่อให้คนนอกชุมชนได้เข้ามาสัมผัสและรับรู้ถึงวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีการผลิตของพี่น้องชาวลัวะบ้านห้วยหมีผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษาวิจัยและการดำรงชีวิตแล้ว ทำให้คนนอกชุมชนได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางลบและหันกลับมาให้ความสำคัญกับวิถีการดำเนินชีวิตที่มีความผูกพันเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

นอกจากนั้นแล้วกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ไม่ใช่เป็นการตอบโจทย์ในคำถามวิจัยของคนในชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการตอบโจทย์ด้วยเสียงดัง ๆ ด้วยความภาคภูมิใจว่า ความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์หรือระดับการศึกษา ฐานะความเป็นอยู่ ไม่ใช่เส้นกีดกันความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างคนพื้นที่สูง พื้นที่ดอนและพื้นที่ราบ ขอเพียงเปิดโอกาสให้ชุมชนพื้นที่ในการแสดงออกเท่านั้น และยอมรับซึ่งกันและกัน ก็จะก่อให้เกิดเป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ได้ เฉกเช่นเดียวกับการปลูกป่า สร้างฝาย ซึ่งเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในอนาคตได้

อภิสิทธิ์ ลัมยศ

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.น่าน

4 กรกฎาคม 2556

2.2.5 ชาวบ้านน้ำและ พลิกน้ำ พลิกป่าสู่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (PDG52N0007) งานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ด้านการพัฒนา

โครงการวิจัย "แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านน้ำและ หมู่ 4 ตำบลคงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน" โดยมี นายมนตรี ตระกูลเลิศศิลป์ เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และสิ้นสุดโครงการเมื่อปี พ.ศ. 2554 โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาวิจัยโดยกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้กระบวนการวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาของค้ำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากร สถานการณ์ปัญหาทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนป่า รวมถึงกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากร เพื่อหาแนวทางการการบริหารจัดการทรัพยากรที่ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการสมัยใหม่

กระบวนการดำเนินงานได้นำเอากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือและควบคู่ไปกับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตั้งแต่การจัดเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยกับ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและทุนทางด้านต่าง ๆ ของชุมชนกระบวนการจัดเวทีระดมความคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ แล้วมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนการสร้างการเรียนรู้และการเติมเต็มองค์ความรู้ และนำเสนอข้อมูลวิจัยต่อชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ถึงแม้ว่าโครงการวิจัยดังกล่าวจะเป็นการศึกษาวิจัยในเบื้องต้นเท่านั้น แต่ผลจากการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านน้ำและ ได้เห็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย และก่อให้เกิดกระบวนการในการร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยการดึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วยการใช้จารีตประเพณีดั้งเดิมมาเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การเลี้ยงผีขุนน้ำ การเลี้ยงผีผาย ซึ่งทำหน้าที่รักษาป่าต้นน้ำ รวมถึงร่วมกันปลูกเสริมป่าในพื้นที่ป่าไร่เหล่า ป่าขุนน้ำ การสร้างฝายชะลอน้ำในลำห้วยต่าง ๆ การจัดแบ่งพื้นที่ระหว่างพื้นที่ป่ากับพื้นที่ทำการเกษตรไร่เหล่า การกำหนดเขตอนุรักษ์ทั้งผืนป่าและแหล่งน้ำลำห้วย นอกจากนั้น คนในชุมชนหันมาให้ความร่วมมือช่วยปรึกษาหารือกันในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและกฎระเบียบสัจญ์ญการใช้ทรัพยากรของชุมชนเข้ามาเป็นตัวควบคุมอย่างเคร่งครัด

นอกจากนั้นยังพบว่า การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ไม่สามารถแก้ไขได้เฉพาะชาวบ้านน้ำและเท่านั้น หากแต่ยังต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จึงก่อให้เกิดการประสานงานความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ

เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลคงพญา หน่วยจัดการต้นน้ำ โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ และอุทยานแห่งชาติขุนน่าน เพื่อร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากร ด้วยการร่วมมือร่วมใจกันในจัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้บริเวณป่าต้นน้ำ การสร้างฝายชะลอน้ำในลำห้วยต่าง ๆ เพื่อให้ผืนป่าและแหล่งน้ำยังคงความอุดมสมบูรณ์ต่อไป ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นผลพวงจากการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ ที่ได้สร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดแนวความคิดว่าทำอย่างไรที่จะพลิกฟื้นผืนป่าและแหล่งน้ำให้กับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งเช่นเหมือนในอดีต ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว แทบจะไม่ได้ใช้งบประมาณของทางราชการ ชาวบ้านจะมีการนัดประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะปลูกป่าหรือสร้างฝายวันไหน และเชิญชวนชาวบ้านร่วมกันมาพัฒนาหมู่บ้านและร่วมปลูกป่าด้วยกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน และถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ แต่ในความเป็นจริงการแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการปลูกเสริมป่าหรือการสร้างฝายได้ก่อให้เกิดประโยชน์เอนกอนันต์แก่ชุมชนพื้นล่างที่อยู่กลางน้ำและท้ายน้ำ ที่ได้ประโยชน์จากการที่ชุมชนล้วยเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ ได้ร่วมกันรักษาผืนป่าและแหล่งน้ำไว้ให้... สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชนที่ยังสามารถดำรงอัตลักษณ์ความเป็นล้วย ที่มีวิถีชีวิตและวิถีการผลิตที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในปัจจุบันและอนาคต

อภิสิทธิ์ ถัมยศ

NODE น่าน

4 กรกฎาคม 2556

ภาคผนวก 3
บริบทพื้นที่ จ.น่าน

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของจังหวัด

1. คำขวัญจังหวัดน่าน

“แข่งเรือลือเลื่อง เมืองงาช้างดำ จิตรกรรมวัดภูมินทร์ แดนดินส้มสีทอง เรืองรองพระธาตุแช่แห้ง”

2. ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดน่าน

2.1 นามเมือง

เมืองน่าน มีที่มาของชื่อปรากฏในตำนานพระอัมภาคว่า “นันทสุวรรณนคร” ในตำนานเก่าๆ เรียกเมืองน่านอีกคำหนึ่งว่า “กาวน่าน” ต่อมามีการเรียกชื่อเมืองน่านว่า “นันทบุรี” หรือ “นันทบุรีศรีนครน่าน” ที่มาของชื่อเมืองน่าน มาจากชื่อแม่น้ำน่าน อันเป็นที่ตั้งของเมืองที่อยู่บนสองฟากฝั่งแม่น้ำน่าน ชื่อของเมืองน่าน ได้ปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เรียกว่า เมืองน่าน คือ ตั้งแต่แรกตั้งเมืองใหม่ ณ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน

เมืองน่าน แม้จะมีการเรียกชื่อใหม่ว่า “นันทบุรี” หรือ “นันทบุรีศรีนครน่าน” ซึ่งใช้กันในทางราชการในสมัยโบราณและสุกอักษรนาม นันทบุรี เป็นนามที่ไพเราะ และมีความหมายมงคลนาม แต่ก็มีหลายพยางค์และเรียกยาก จึงกลับมานิยมเรียก นามเมืองตามเดิมว่า “เมืองน่าน” ตลอดจนถึงปัจจุบัน

เมืองน่าน ในอดีตเป็นนครรัฐเล็ก ๆ ก่อตัวขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำสาขา ในหุบเขา ทางตะวันออกของภาคเหนือ

ประวัติศาสตร์เมืองน่าน เริ่มปรากฏ ขึ้นราว พ.ศ. 1825 ภายใต้การนำของพญาภูคา ศูนย์การปกครองอยู่ที่เมืองย่าง (เชื่อกันว่าคือบริเวณริมฝั่งด้านใต้ ของแม่น้ำย่าง ใกล้เทือกเขาโคยภูคาในเขตบ้านเสี้ยว ตำบลยม อำเภอท่าวังผา) เพราะปรากฏร่องรอย ชุมชนในสภาพที่เป็นถ้ำน้ำ คั่นดิน กำแพงเมืองซ้อนกัน

อยู่ ต่อมาพระยาภูคา ได้ขยายอาณาเขตปกครองของตนออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยส่งราชบุตรบุญธรรม 2 คน ไปสร้างเมืองใหม่ โดยขุนนุ่น ผู้พี่ไปสร้างเมืองจันทบุรี (เมืองพระบาง) และขุนฟองผู้น้องสร้างเมือง วรรณคร หรือเมืองบัว

ในสมัยของพญาการเมือง (กรานเมือง) โอรสของพญาผานอง เมืองบัว ได้มีการขยายตัวมากขึ้น ตลอดจนมีความสัมพันธ์ กับเมืองสุโขทัยอย่างใกล้ชิด พงสาวดารเมืองน่านกล่าวถึงพญาการเมืองว่า ได้รับเชิญจากเจ้าเมืองสุโขทัย (พระมหาธรรมราชาลิไท) ไปร่วมสร้าง

วัดหลวงอภัย (วัดอัมพวันาราม) ขากลับเจ้าเมืองสุโขทัย ได้พระราชทาน พระธาตุ 7 องค์ พระพิมพ์ทองคำ 20 องค์ พระพิมพ์เงิน 20 องค์ ให้กับพญาการเมือง มาบูชา ณ เมืองปัว ด้วย

พญาการเมือง ได้ปรึกษาพระมหาเถรธรรมบาล จึงได้ก่อสร้างพระธาตุแช่แห้งขึ้นที่บนภูเพียงแช่แห้ง พร้อมทั้งได้อพยพผู้คนจากเมืองปัว ลงมาสร้างเมืองใหม่ที่บริเวณพระธาตุแช่แห้ง เรียกว่า ภูเพียงแช่แห้ง ในปี พ.ศ. 1902 โดยมีพระธาตุแช่แห้งเป็นศูนย์กลางเมือง หลังจากพญาการเมืองถึงแก่พิราลัย โอรส คือ พญาผากองขึ้นครองเมืองแทน ต่อมา เกิดปัญหาความแห้งแล้ง จึงย้ายเมืองมาสร้างใหม่ที่ริมแม่น้ำน่านด้านตะวันตกบริเวณบ้าน ห้วยไค้ คือบริเวณที่ตั้งของจังหวัดน่านในปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 1911 ในสมัยเจ้าปู่แข่งครองเมืองระหว่างปี พ.ศ. 1950 - 1960 ได้สร้างวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดพระธาตุเขาน้อย วัดพญาภู แต่สร้างไม่ทันเสร็จก็ถึงแก่พิราลัยเสียก่อน พญาจ้าวพารผาสุม ผู้เป็นหลานได้สร้างต่อจนแล้วเสร็จและได้สร้าง พระพุทธรูปทองคำปางลีลา ปัจจุบันคือ พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี ประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

ในปี พ.ศ. 1993 พระเจ้าติโลกราชกษัตริย์นครเชียงใหม่ มีความประสงค์จะครอบครองเมืองน่าน และแหล่งเกลือ บ่อมาง (ต.บ่อเกลือใต้ อ.บ่อเกลือ) ที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์และหาได้ยากทางภาคเหนือ จึงได้จัดกองทัพเข้ายึด เมืองน่าน เมืองน่านจึงถูกผนวกเข้าไว้ในอาณาจักรล้านนาดังแต่นั้นมา ต ล อ ค ระยะเวลาเกือบ 100 ปี ที่เมืองน่านอยู่ในครอบครองของ อาณาจักรล้านนา ได้ค่อย ๆ ซึมซับเอา ศิลปวัฒนธรรมของล้านนา มาไว้ในวิถีชีวิต โดยเฉพาะการรับเอาศิลปกรรมทางด้านศาสนา ปรากฏศิลปกรรมแบบล้านนาเข้ามาแทนที่ศิลปกรรมแบบสุโขทัย อย่างชัดเจน ดังเช่น เจดีย์วัดพระธาตุแช่แห้ง เจดีย์วัดสวนตาล เจดีย์วัดพระธาตุช้างค้ำ แม้จะเหลือส่วนฐานที่มีช้างล้อมรอบ ซึ่งเป็นลักษณะศิลปะแบบสุโขทัยอยู่ แต่ส่วนองค์เจดีย์ขึ้นไปถึงส่วนยอดเปลี่ยนเป็นศิลปกรรมแบบล้านนาไปจนหมดสิ้น

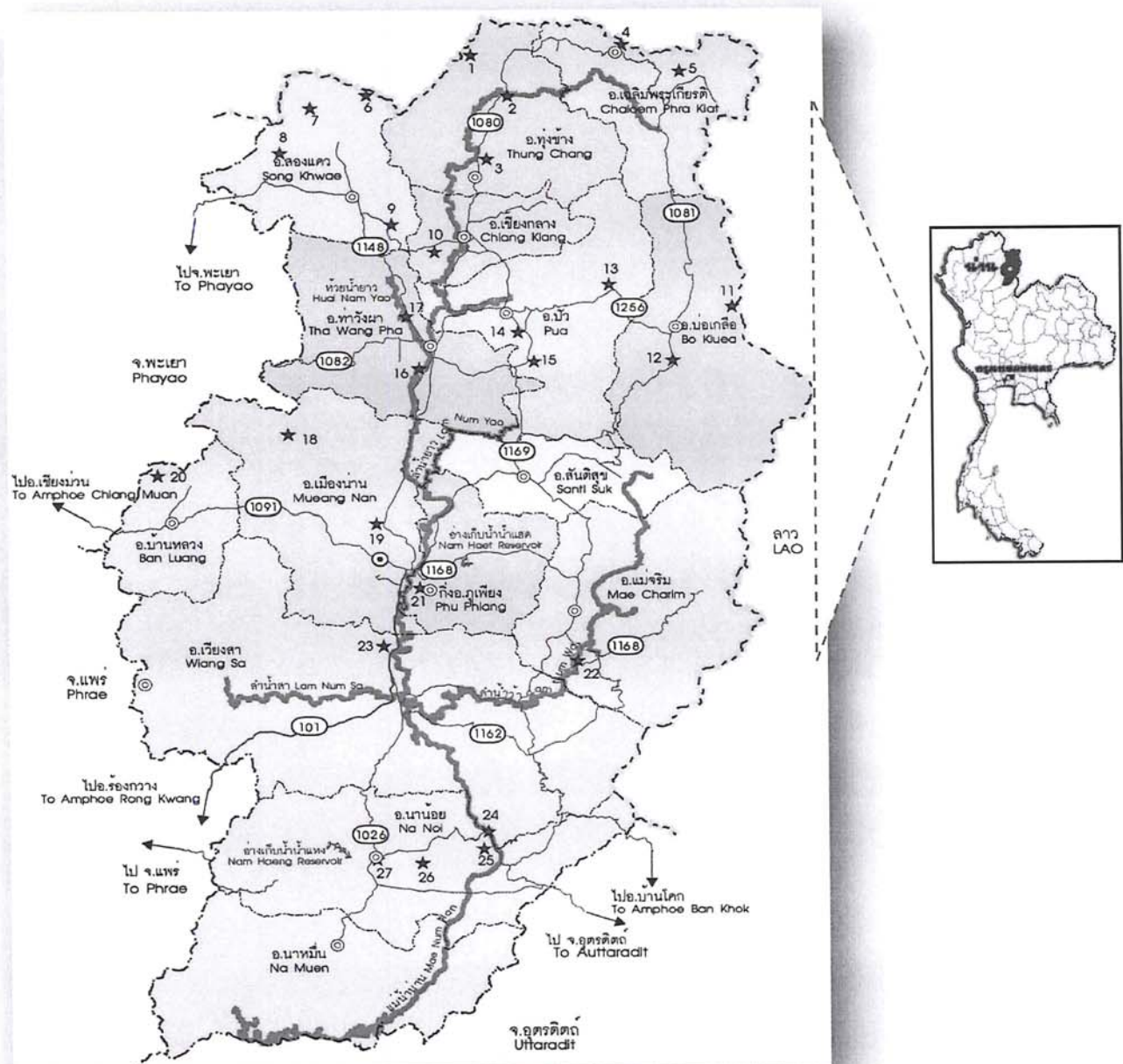
ในปี พ.ศ. 2446 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เลื่อนยศฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็น “พระเจ้านครน่าน” มีพระนาม ปรากฏตาม สุพรรณปฏิว่า “พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช กุลเชษฐมหันต์ ไชยนันทบุรมหาราชวงศา ธิบติ สุริยจาริราชานุภาพ รัษฎ วิทยุยศศักดิ์ทิไพศาล ภูบาลบพิตรสถิตย์ ณ นันทราชวงษ์” เป็นพระเจ้านครน่านองค์แรก และองค์เดียวในประวัติศาสตร์น่าน

ภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นพระเจ้าน่านพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ จึงได้สร้าง หอค้า (คุ้มหลวง) ขึ้นแทนหลังเดิมซึ่งสร้างในสมัยของ เจ้านันทวรฤทธิเดชฯ และด้านหน้าหอค้า มีข่วงไว้ทำหน้าที่คล้ายสนามหลวง สำหรับจัดงานพิธีต่างๆ ตลอดจนเป็นที่จัดขบวนทัพออกสู้ศึก จัดขบวนนำเสด็จ หรือขบวนรับแขกเมืองสำคัญ และในปี พ.ศ. 2474 เจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่าน ถึงแก่พิราลัย

ตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครก็ถูกยุบเลิกตั้งแต่นั้นมา ส่วนหอคำได้ใช้เป็น ศาลากลางจังหวัดน่าน จนปี พ.ศ. 2511 จังหวัดน่าน ได้มอบหอคำให้กรมศิลปากร ใช้เป็นสถานที่จัดตั้ง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน จนกระทั่งปัจจุบัน

(2) การปกครองและประชากร (อาณาเขต เขตการปกครอง โครงสร้างบริหารราชการ ส่วนภูมิภาค ส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัด ประชากรและโครงสร้างประชากร ฯลฯ)

2.2 ที่ตั้งจังหวัด

จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ติดกับชายแดนทางด้านทิศตะวันออกของภาคเหนือตอนบน ติดกับสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ ประมาณ 668 กิโลเมตร บริเวณเส้นรุ้งที่ 18 องศา 46 ลิปดา 30 พิลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 46 ลิปดา 44 พิลิปดาตะวันออก ระดับความสูงของพื้นที่อยู่สูง 2,112 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีพื้นที่ 11,472.076 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,170,045 ไร่

อาณาเขตโดยรอบของจังหวัดน่าน

ทิศเหนือ ประกอบด้วย อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว มีอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ่อเกลือ ที่มีพื้นที่ติดต่อกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ เชียงฮ่อน - หงสา (สปป.ลาว) ทิศตะวันออก ประกอบด้วย อำเภอภูเพียง อำเภอสันติสุข โดยมีอำเภอแม่จริม อำเภอเวียงสา มีพื้นที่ติดต่อกับแขวงไชยบุรี (สปป.ลาว) ทิศใต้ ประกอบด้วย อำเภอนาน้อย อำเภอนาหมื่น มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดอุดรธานี อำเภอนาน้อย มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดแพร่ อำเภอเวียงสา มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดแพร่ ทิศตะวันตก ประทับด้วย อำเภอบ้านหลวง มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเชียงม่วนจังหวัดพะเยา อำเภอท่าวังผา มีพื้นที่ติดกับอำเภอปง จังหวัดพะเยา อำเภอสองแคว มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ทิศเหนือ และทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นระยะทางยาวประมาณ 227 กม.

มีจุดผ่านแดนสากล 1 จุด คือ ค่านบ้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ด้านตรงข้ามของ สปป.ลาว คือ บ้านน้ำเงิน เมืองเงิน แขวงไชยบุรี (ด่านสากล) และจุดผ่อนปรนด่านบ้านใหม่ชนแดน อำเภอสองแคว และบ้านห้วยสะเตง อ.ทุ่งช้าง กับเมืองเชียงฮ่อน

สปป.ลาว

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งจังหวัดน่าน

จังหวัดน่าน มีทิวเขาหลวงพระบางและทิวเขาฝิปันน้ำ ซึ่งเป็นทิวเขาหินแกรนิต ที่มีความสูง 600 - 1,200 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ทอดผ่านทั่วจังหวัด คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

พื้นที่ของจังหวัดน่านโดยทั่วไป มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่น ลอนชันเกิน 30 องศา ประมาณร้อยละ 85 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนลูกคลื่นลอนลาด ตามลุ่มน้ำ จะเป็นที่ราบแคบๆ ระหว่างหุบเขาตามแนวยาวของกลุ่ม น่าน นานา สว วัว ปัว และกอน จังหวัดน่านมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 7,170,045 ไร่ หรือ 11,472.07 ตารางกิโลเมตร จำแนกเป็น

1. พื้นที่ป่าไม้และภูเขา จำนวน 3,437,500 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.94
2. พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม จำนวน 2,813,980 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 39.24
3. พื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 876,043 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.22
4. พื้นที่อยู่อาศัยและอื่นๆ จำนวน 43,522 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.60

2.4 การปกครอง

จังหวัดน่านมีประชากรทั้งหมด 475,726 คน แยกเป็นชาย 239,917 คน หญิง 235,809 คน แบ่งการปกครองเป็น 15 อำเภอ 98 ตำบล 891 หมู่บ้าน 28 ชุมชน ได้แก่ อ.เมืองน่าน อ.เวียงสา อ.ท่าวังผา อ.น่าน้อย อ.นาหมื่น อ.ทุ่งช้าง อ.ปัว อ.แม่จริม อ.สันติสุข อ.บ่อเกลือ อ.สองแคว อ.เฉลิมพระเกียรติ

อ.เชียงกลาง อ.บ้านหลวง และอ.ภูเพียง

การปกครองส่วนท้องถิ่นมี องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 1 แห่ง เทศบาลเมือง จำนวน 1 แห่ง เทศบาลตำบล จำนวน 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 84 แห่ง มีสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 1 คนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 3

ส่วนที่ 2 สถานการณ์และแนวโน้ม ด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภคพื้นฐานและบริหารจัดการและข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด จำเป็นยิ่งที่จะต้องมีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานหรือสถิติที่สำคัญของจังหวัดน่าน ทั้งทางด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านสังคม และด้านบริหารจัดการ เพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนาจังหวัดแต่ละด้านในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ว่าดีขึ้นหรือลดลงอย่างไร และปัจจุบันอยู่ในระดับใด ขาดแคลน เพียงพอ หรือยังคงมีปัญหาที่ต้องแก้ไขอีกมากน้อยเพียงใด โดยนำข้อมูลดังกล่าวไปประกอบการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในการกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาแบบบูรณาการให้จังหวัดก้าวสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมายของการพัฒนาอย่างแท้จริง

1. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดน่านในปี 2552 พบว่าประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 50,507 บาทต่อปี โดยจังหวัดมีผลิตภัณฑ์มวลรวม 24,709 ล้านบาท รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขานอกภาคการเกษตร การค้าส่งและค้าปลีกร้อยละ 18.03 คิดเป็นมูลค่า 2,681 ล้านบาท สาขาการศึกษา ร้อยละ 19.78 คิดเป็นมูลค่า 2,942 สาขาบริหารร้อยละ 14.05 คิดเป็นมูลค่า 2,089 สาขาการเกษตร ร้อยละ 48.14 คิดเป็นมูลค่า 71,60 ล้านบาท

อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 17.12

ข้อมูลการเบิกจ่ายงบประมาณและผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดน่าน

ส่วนการเบิกจ่ายงบประมาณ สำนักงานงบประมาณได้กำหนดให้ส่วนราชการดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณให้ได้ร้อยละ 75 โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2550 จังหวัดน่านสามารถเบิกจ่ายงบประมาณได้ ร้อยละ 82.14 ปี 2551 ร้อยละ 90.09 และปี 2552 ร้อยละ 78.62 ส่วนภาพรวมเบิกจ่ายงบประมาณ สำนักงานงบประมาณได้กำหนดให้ส่วนราชการดำเนินการเบิกจ่ายให้ได้ ร้อยละ 96 โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2550 จังหวัดน่านสามารถเบิกจ่ายงบประมาณได้ ร้อยละ 94.13 ปี 2551 ร้อยละ 97.04 และปี 2552 ร้อยละ 92.34 รายละเอียดตามข้อมูลตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1: ข้อมูลการเบิกจ่ายงบประมาณและผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดน่าน

การเบิกจ่ายงบประมาณ และผลิตภัณฑ์มวลรวม	สถิติ/ผลการดำเนินการ 3 ปีซ้อนหลัง		
	ปี 50	ปี 51	ปี 52
ผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) จังหวัดน่าน			
1. มูลค่า GPP จังหวัด (ล้านบาท)	2,119	22,895	24,709
2. มูลค่า GPP เฉลี่ยต่อหัวต่อปี (บาท)	43,737	47,019	50,507
3. ค่าคะแนน GPP ที่จังหวัดถูกประเมิน ตามที่สศช.กำหนด	3.6	4.96	N.A

ที่มา: สำนักคลังจังหวัดน่าน

ข้อมูลการจัดเก็บภาษีอากร

จังหวัดได้ดำเนินการควบคุม ติดตาม ผลการจัดเก็บภาษีอากรให้ได้ตามประมาณการ และประเมินผลการจัดเก็บภาษีอากร โดยปี 308 สามารถจัดเก็บภาษีอากรได้ 2552.4 ล้านบาท สูงกว่าประมาณการ ร้อยละ 868. 68358 จัดเก็บได้ 2553 ปี.27 ล้านบาท สูงกว่าประมาณการร้อยละ 935.381 จัดเก็บได้ 2554 และในปี 36. 931 สูงกว่าประมาณการ ร้อยละ 7.1

รายละเอียดตามข้อมูล ตารางที่ 1. 2

ตารางที่ 1. 2: ข้อมูลการจัดเก็บภาษีอากร

รายละเอียด	สถิติการจัดเก็บภาษีอากร ปีซ้อนหลัง 3		
	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
การควบคุม ติดตาม ผลการจัดเก็บภาษีอากรให้ได้ตามประมาณการ และประเมินผลการจัดเก็บภาษีอากร	เก็บได้ 308.ล้าน 868 กว่าประมาณการ ร้อยละ 4.68	เก็บได้ 358.ล้าน 935 บาท สูงกว่าประมาณการ ร้อยละ. 36	เก็บได้ 381.ล้าน 931 บาท สูงกว่าประมาณการ ร้อยละ 7.77

ที่มา : สำนักงานสรรพากรพื้นที่น่าน ณ วันที่ 13 กันยายน 2555

ตารางที่ 1. 3: ข้อมูลการจัดเก็บภาษีอากรแบบแยกประเภท

ประเภทภาษีอากร	สถิติการจัดเก็บภาษีอากร ปีย้อนหลัง 3 (หน่วย : ล้านบาท)		
	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
1. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	153.495	167.174	175.616
2. ภาษีเงินได้นิติบุคคล	35.552	47.587	49.933
3. ภาษีการค้า	0.000	0.000	0.000
4. ภาษีมูลค่าเพิ่ม	99.354	113.759	117.088
5. ภาษีธุรกิจเฉพาะ	6.048	11.575	18.007
6. อากรแสตมป์	13.826	18.260	20.708
7. รายรับอื่นๆ	0.593	0.580	0.579
รวม	308.868	358.935	381.931

ที่มา : สำนักงานสรรพากรพื้นที่น่าน ณ วันที่ 13 กันยายน 2555

ข้อมูลด้านการค้าภายในจังหวัดน่าน

ดำเนินการกำกับดูแลผู้ประกอบการธุรกิจการค้าภายในจังหวัด โดยการตรวจสอบผู้ประกอบการธุรกิจในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ อย่างถูกต้อง ครบถ้วนซึ่งในปี 2550 ได้ดำเนินการตรวจสอบผู้ประกอบการธุรกิจการค้า จำนวน 7,832/ราย ปี 2551 จำนวน 9,824/ราย และปี 2552 จำนวน 5,840/ราย รายละเอียดตามตารางที่ 1.4

ตารางที่ 1.4: ข้อมูลด้านการค้าภายในจังหวัดน่าน

ข้อมูลการดำเนินการด้านการค้าภายใน ข้อมูลการดำเนินการด้านการค้าภายใน	สถิติการค้าภายในจังหวัดน่าน 3 ปีซ้อนหลัง		
	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552
ตรวจสอบผู้ประกอบการธุรกิจในเขตพื้นที่ รับผิดชอบ ให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายว่า ด้วยราคาสินค้าและบริการ อย่างถูกต้อง ครบถ้วน	7,832 /ราย	9,824 /ราย	5,840 / ราย
จัดจำหน่ายสินค้าราคาประหยัดในเขต พื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อบรรเทาภาระค่า ครองชีพและเพิ่มทางเลือกการบริโภค	12 ครั้ง	12 ครั้ง	17 ครั้ง

ที่มา: สำนักงานการค้าภายในจังหวัดน่าน ณ วันที่ 10 กันยายน 2553

ข้อมูลด้านอุตสาหกรรม

จังหวัดได้ส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนภายในจังหวัด โดยให้การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) แก่ผู้ประกอบการในปี 2550 จำนวน 52 ราย ปี 2551 จำนวน 53 ราย และปี 2552 จำนวน 55 ราย รายละเอียดและข้อมูลอื่นๆตามตารางที่ 1.5 ส่วนปัญหาการดำเนินการภายในจังหวัดเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมาย ,พ.ร.บ. โรงงาน, พ.ร.บ.วัตถุอันตราย ซึ่งคนในชุมชนยังไม่เข้าใจและไม่เข้าถึงข้อมูลตามกฎหมายดังกล่าว อีกทั้งผู้ประกอบการก็ขาดศักยภาพในการบริหารจัดการ ควรกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ประสานหรือชี้แจงให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูล ข้อเท็จจริงได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น, ภาครัฐหรือหน่วยงานภาคการศึกษาอาจสนับสนุนการพัฒนาแนวคิดหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งผู้ประกอบการสามารถนำไปปรับใช้ได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาวิสาหกิจชุมชนขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้มาตรฐาน ดังนั้นภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณต่อการดำเนินงานนี้ร่วมกัน จังหวัดได้ส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนภายในจังหวัด โดยให้การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

55 จำนวน 2552 แก่ผู้ประกอบการในปี (มผช) ราย ปี 85 จำนวน 2553 ราย ปี 40 จำนวน 2554 ราย รายละเอียดและข้อมูลอื่นๆตามตารางที่แนบมาพร้อมนี้

ส่วนปัญหาการดำเนินการภายในจังหวัดเรื่องการให้ความรู้และความเข้าใจเรื่องกฎหมาย โรงงาน . บ .ร พ ,วัตถุอันตราย ซึ่งคนในชุมชนยังไม่เข้าใจและไม่เข้าถึงข้อมูลตามกฎหมายดังกล่าว อีกทั้งผู้ประกอบการก็ .บ .ร .พ ,ขาดศักยภาพในการบริหารจัดการ ควรกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน

พื้นที่ประสานหรือชี้แจงให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูล ข้อเท็จจริงได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ภาครัฐหรือหน่วยงานภาคการศึกษาอาจสนับสนุนการพัฒนาแนวคิดหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งผู้ประกอบการสามารถนำไปปรับใช้ได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาวิสาหกิจชุมชนขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้มาตรฐาน ดังนั้นภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณต่อการดำเนินงานนี้ร่วมกัน

ข้อมูลการปฏิรูปที่ดิน และการดำเนินงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

ดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร โดยการสำรวจรังวัดที่ดิน และออก ส.ป.ก.4-01 ให้แก่เกษตรกรในปี 2551 ได้ดำเนินการให้แก่เกษตรกร จำนวน 1,925 รายจำนวน 2,241 แปลง รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด 13,940 ไร่ ปี 2552 ได้ดำเนินการให้แก่เกษตรกร จำนวน 1,151 รายจำนวน 1,317 แปลง รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด 6,751 ไร่ และในปี 2553 ได้ดำเนินการให้แก่เกษตรกร จำนวน 858 รายจำนวน 987 แปลง รวมเป็นพื้นที่ทั้งหมด 6,751 ไร่ดำเนินการจัดสรรที่ดินชุมชน (ที่อยู่อาศัย) ให้แก่เกษตรกร โดยการสำรวจรังวัดที่ดิน และออก ส.ป.ก.4-01 ให้แก่เกษตรกร ในปี 2551 ได้ดำเนินการให้แก่เกษตรกร จำนวน 427 ราย (3 ชุมชน) ปี 2552 ได้ดำเนินการให้แก่เกษตรกร จำนวน 369 รายส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานสำรวจรังวัดที่ดิน และออก ส.ป.ก.4-01 พบว่ายังคงมีพื้นที่คงค้างการรังวัดจัดที่ดิน โดยส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่กระจัดกระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆและเป็นที่ดินแปลงเล็กแปลงน้อย ซึ่งยากต่อการดำเนินงาน สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดน่านได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศมาใช้ในการประกอบในการหาพื้นที่เป้าหมายทำให้สามารถกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานได้ ส่วนปัญหาและอุปสรรคร่องเกษตรกรยังไม่เข้าใจถึงสิทธิที่จะได้รับตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดน่านก็จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรรู้ถึงสิทธิหน้าที่และประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ เป็นต้น นอกจากนี้ ได้ดำเนินการให้บริการสินเชื่อกองทุนปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้เกษตรกรกู้ยืมเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดินไปใช้ประโยชน์ ซึ่งในปี 2550 เกษตรกรในจังหวัดได้กู้ยืมเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดิน จำนวน 24 ล้านบาทปี 2551 จำนวน 6.51 ล้านบาท และในปี 2552 จำนวน 6.5 ล้านบาท โดยจังหวัดสามารถจัดเก็บหนี้สินกองทุนปฏิรูปที่ดินจากเกษตรกรในปี 2550 ได้จำนวน 3.4 ล้านบาท ปี 2551 จำนวน 3.11ล้านบาทและในปี 2552 จำนวน 7.527 ล้านบาท เหตุผลที่จัดเก็บหนี้สินกองทุนปฏิรูปที่ดินได้น้อย เนื่องจากเกษตรกรผู้กู้ยืมบางรายไม่ชำระหนี้ตามกำหนดเวลา สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดน่านได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้ดำเนินการออกหนังสือเตือนให้ชำระหนี้และออกพื้นที่ติดตามหาตัวเกษตรกรผู้ค้างชำระหนี้

ข้อมูลการส่งเสริมอาชีพ และแก้ไขปัญหาความยากจน

จังหวัดได้มีการส่งเสริมอาชีพ และแก้ไขปัญหาความยากจนให้แก่ประชาชน มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ OTOP ซึ่งจะต้องขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน โดยในปี 2550 มีกลุ่มอาชีพ OTOP ที่

ขึ้นทะเบียนฯ จำนวน 270 กลุ่ม ปี 2551 จำนวน 270 กลุ่มและในปี 2552 จำนวน 360 กลุ่ม มีการจัดตั้ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยในปี 2550 ปี 2551 และปี 2552 มีจำนวน 910 กองทุน (ทั้ง 3 ปี) มีการ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้น โดยในปี 2551 มีจำนวน 614 กลุ่ม และในปี 2552 มีจำนวน 721 กลุ่ม มี การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.) ซึ่งหมู่บ้านที่ประสบปัญหาความยากจน จะได้รับการ สนับสนุนงบประมาณจากโครงการหมู่บ้านละ 280,000 บาท (เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2536) โดยในปี 2550 ปี 2551 และปี 2552 จังหวัดได้รับการสนับสนุนงบประมาณลงสู่หมู่บ้าน จำนวน 571 หมู่บ้าน นอกจากนี้ ได้ ดำเนินการจัดทำแผนชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอได้ สนับสนุนการดำเนินงานการจัดทำแผนทั้งหมด 844 ชุมชน

ข้อมูลการดำเนินการของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่าน

จังหวัดได้ดำเนินการด้านการป้องกันและตรวจปราบปรามผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติภาษี สรรพสามิตโดยในปี 387 จำนวน 2553 ราย ปี 482 จำนวน 2552 ราย และปี 2554 จำนวน 553 ราย จากข้อมูล สถิติจะเห็นมีจำนวนผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิตจำนวนลดลงและเพิ่มขึ้น 18,660,737. 70 ตามพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิตเพื่อส่งเสริมฐานะทางการคลัง โดยในจังหวัดได้ดำเนินการจัดเก็บ ภาษีสรรพสามิต สามารถจัดเก็บได้ 2552 ปี, 628,781. 2553 บาท ปี 96 สามารถจัดเก็บได้ 18,425,601. 2554 บาท ปี 38 สามารถจัดเก็บได้ 660,737 บาท ซึ่งจะเห็นได้ว่าจังหวัดสามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตได้เพิ่ม มากขึ้น 70 แสดงถึงแนวโน้มการดำเนินธุรกิจที่อยู่ในขอบข่ายตามพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต กำหนด ภายในจังหวัดมีอัตราสูงขึ้นอย่างไรก็ตามก็ยังมีปัญหาและอุปสรรค การหลีกเลี่ยงภาษีจากผู้ที่ต้องเสียภาษี ซึ่ง สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่น่านได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการขอความร่วมมือผู้ประกอบการ ต่างๆ ให้เสียภาษี และให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบ ป้องกันและปราบปรามผู้หลีกเลี่ยง

ข้อมูลการผลิตพืชเศรษฐกิจการเกษตร

ในปี 2552 พืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อจังหวัด และมีการเพาะปลูกมากที่สุด คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมี ผลผลิตรวมทั้งสิ้น 644,997,317 ตัน/ปี โดยใช้เนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 852,218.92 ไร่ ซึ่งเมื่อเทียบปริมาณ การปลูกพืชผลทางการเกษตรที่ใช้ประกอบอาหาร และการปลูกผลไม้ จะเห็นได้ว่ามีสัดส่วนแตกต่างกัน อย่างมาก แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ในปริมาณที่น้อย เมื่อเทียบการปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์

ส่วนปริมาณการปลูกผลไม้ในจังหวัด ผลไม้ที่เกษตรกรนิยมปลูก คือ ลำไย ซึ่งใช้พื้นที่ในการ เพาะปลูก จำนวน 42460.46 ไร่ ได้รับผลผลิต จำนวน 13941.872 ตัน/ปี รองลงมาที่นิยมปลูก คือ ลิ้นจี่ ซึ่งใช้ พื้นที่ในการเพาะปลูก จำนวน 33242.82 ไร่ ได้รับผลผลิต จำนวน 10641.06 ตัน/ปี อันดับสามที่นิยมปลูก คือ ส้มเขียวหวาน ซึ่งใช้พื้นที่ในการเพาะปลูก จำนวน 9640.60 ไร่ ได้รับผลผลิต จำนวน 8824.58 ตัน/ปี

นอกจากนี้ ยังมีพืชเศรษฐกิจที่มีการขยายพื้นที่การปลูกมากขึ้น จนในปัจจุบันมีปริมาณการปลูกที่มาก คือ ยางพารา ซึ่งใช้พื้นที่ในการปลูก จำนวน 70776.30 ไร่ เกษตรกรได้รับผลผลิต จำนวน 2539.45 ตัน/ปี โดยพืชเศรษฐกิจชนิดนี้แนวโน้มในอนาคตจะมีการขยายพื้นที่การเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากองค์การรัฐให้การสนับสนุนและให้ความรู้แก่เกษตรกรในการเพาะปลูก เพื่อเป็นการทดแทนการพึ่งพาแต่พืชเศรษฐกิจชนิดเดิมคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ข้อมูลข้าวนาปี ข้าวนาปรัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

จากข้อมูลการเพาะปลูกและผลผลิตข้าวนาปี ข้าวนาปรัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ระหว่างปี 2550 – 2552 พบว่าเกษตรกรจังหวัดน่านนิยมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัด และมีปริมาณปลูกและผลผลิตเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี 2550 มีเนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 378,731.00 ไร่ ได้รับผลผลิต จำนวน 279,758.03 ตัน ปี 2551 มีเนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 582,735 ไร่ ได้รับผลผลิต จำนวน 421,766.70 ตัน และในปี 2552 มีเนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 852,218.92 ไร่ ได้รับผลผลิต จำนวน 644,997,317 ตัน

ข้อมูลผลผลิตยางพารา

จากข้อมูลเนื้อที่การปลูกยางพารา เนื้อที่ที่สามารถกรีดยางพาราได้ และผลผลิตยางพารา ระหว่างปี 2551 – 2552 พบว่าเกษตรกรจังหวัดน่านได้นิยมปลูกยางพาราเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งในปี 2551 เกษตรกรได้ปลูกยางพารา (เนื้อที่ยืนต้น) จำนวน 47,852 ไร่ ปี 2552 ปลูกยางพารา จำนวน 70,776.30 ไร่ จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าเนื้อที่การปลูกยางพาราระหว่างปี 2551 – 2552 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 33 จากเนื้อที่การปลูกยางพาราข้างต้น ในปี 2551 มีเนื้อที่ที่สามารถกรีดยางพาราได้ จำนวน 4,604 ไร่ ปี 2552 มีเนื้อที่ที่สามารถกรีดยางพาราได้ จำนวน 7,914.90 ไร่ จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าเนื้อที่ที่สามารถกรีดยางพาราได้ ระหว่างปี 2551 – 2552 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 41.84 และผลผลิตยางพารา ในปี 2551 ได้ผลผลิต จำนวน 1,040.57 ตัน ปี 2552 ได้ผลผลิต จำนวน 2,539.45 ตัน จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าผลผลิตยางพาราระหว่างปี 2551 – 2552 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 59.03 จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่าในอนาคตเกษตรกรจังหวัดน่านจะปลูกยางพาราเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และทำให้ผลผลิตยางพาราส่งออกจำนวนมากขึ้นด้วย

ข้อมูลผลผลิตลำไย

จากข้อมูลเนื้อที่การปลูกลำไย เนื้อที่ที่ให้ผลผลิต และผลผลิตลำไย ระหว่างปี 2551 – 2552 พบว่าเกษตรกรจังหวัดน่านได้นิยมปลูกลำไยลดลง ซึ่งในปี 2551 เกษตรกรได้ปลูกลำไย (เนื้อที่ยืนต้น) จำนวน 43,327 ไร่ ปี 2552 ปลูกลำไย จำนวน 42,460.46 ไร่ จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าเนื้อที่การปลูกลำไยระหว่างปี 2551 – 2552 ลดลง ร้อยละ 2 จากเนื้อที่การปลูกลำไยข้างต้น ในปี 2551 มีเนื้อที่ให้ผลผลิต จำนวน 33,057 ไร่ ปี 2552 มี

เนื้อที่ที่ให้ผลผลิต จำนวน 32,395.86 ไร่ จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าเนื้อที่ที่ให้ผลผลิตระหว่างปี 2551 – 2552 ลดลง ร้อยละ

2 และผลผลิตลำไย ในปี 2551 ได้ผลผลิต จำนวน 14,226.40 ตัน ปี 2552 ได้ผลผลิต จำนวน 13,941.87 ตัน จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าผลลำไยระหว่างปี 2551 – 2552 ลดลง ร้อยละ 2 จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่าในอนาคตเกษตรกรจังหวัดน่านจะปลูกลำไย ลดลงและส่งผลให้ผลผลิตลำไยส่งออกจำนวน ลดลงด้วย

ข้อมูลอำเภอชายแดนและจุดผ่านแดน

- จังหวัดน่านมีชายแดนติดต่อกับประเทศ สปป.ลาว ระยะทางยาว 277 กม
- ทางด้านทิศเหนือ ตั้งแต่พื้นที่ อำเภอสองแคว อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอป่อเกลือ อำเภอแม่

จริม อำเภอเวียงสา และอำเภอนาน้อย

- อำเภอชายแดน 7 อำเภอ 17 ตำบล 50 หมู่บ้าน

ข้อมูลแสดงจุดผ่านแดนสากล อำเภอเฉลิมพระเกียรติ/จุดผ่อนปรน 2 จุด

- จุดผ่านแดนสากล 1 จุด คือ ด่านบ้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ด้านตรงข้ามของ สปป.ลาว คือ บ้านน้ำเงิน แขวงไชยบุรี (ด่านทองถิ่น) เวลาเปิด – ปิด 08.00 – 17.00 น. ทุกวัน และจุดผ่อนปรน 2 จุด ได้แก่ ที่บ้านห้วยสะเตง อำเภอทุ่งช้าง และบ้านใหม่ชายแดน อำเภอสองแคว มีช่องทางเข้า – ออกตามธรรมชาติ 27 ช่องทาง

จุดผ่อนปรน	พื้นที่ สปป.ลาว	เวลาเปิด – ปิด	หมายเหตุ
1. บ้านห้วยสะเตงตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง	บ้านป่าห้วย เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยบุรี	09.00 – 16.00 น.	เปิดวันที่ 1 และ 15 ของทุกเดือน
2. บ้านใหม่ชายแดน ตำบลชนแดน อำเภอสองแคว	บ้านเตสอง เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยบุรี	08.00 – 16.00 น.	เปิดทุกวันอาทิตย์ของ สัปดาห์

- มีหมู่บ้านชายแดน 7 อำเภอ 17 ตำบล 50 หมู่บ้าน ดังนี้

ลำดับ ที่	อำเภอชายแดน	ตำบลชายแดน	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน ชายแดน	ชื่อรัฐ/เมือง/จังหวัด ของประเทศเพื่อนบ้าน
1	น่าน้อย	เชียงของ	7	บ้านห้วยเลา	แขวงไชยะบูลี สปป.ลาว
2	เวียงสา	ศรีสะเกษ	9	บ้านหนองบัว	แขวงไชยะบูลี สปป.ลาว
		น้ำมวบ	1	บ้านน้ำมวบ	เมืองทุ่งมีไซ แขวงไชยะบูลี
			4	บ้านสาตี	เมืองทุ่งมีไซ แขวงไชยะบูลี
			5	บ้านน้ำปี	เมืองทุ่งมีไซ แขวงไชยะบูลี
3	ทุ่งช้าง	सानนาหนองใหม่	4	บ้านสันนาเคียน	เมืองทุ่งมีไซ แขวงไชยะบูลี
		และ	8	บ้านน้ำสอค	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบูลี
		งอบ	12	บ้านน้ำสอคใหม่	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบูลี
		ปอน	2	บ้านห้วยสะแดง	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบูลี
			3	บ้านภูคำ	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบูลี
			1	บ้านน้ำเลียง	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบูลี
			8	บ้านเฉลิมราช	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบูลี
4	แม่จริม	น้ำปาง	1	บ้านน้ำปุ่น	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			2	บ้านน้ำตาน	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			3	บ้านน้ำแฉะ	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			7	บ้านใหม่	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			9	บ้านน้ำคอง	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			10	บ้านร่วมเกล้า	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
		หนองแดง	9	บ้านกัวน้ำ	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
5	บ่อเกลือ	บ่อเกลือเหนือ	10	บ้านสว่าง	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			2	บ้านสะไล	เมืองไชยะบูลี แขวงไชยะบูลี
			6	บ้านน้ำว่า	เมืองไชยะบูลี แขวงไชยะบูลี
			7	บ้านห้วยขาบ	เมืองไชยะบูลี แขวงไชยะบูลี
		ดงพญา	1	บ้านสะปัน	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			2	บ้านห้วยโตน	เมืองไชยะบูลี แขวงไชยะบูลี
			4	บ้านน้ำเคะ	เมืองไชยะบูลี แขวงไชยะบูลี
		บ่อเกลือใต้	8	บ้านดงผาปูน	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			14	บ้านนาบง	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี
			15	บ้านห้วยโป่ง	เมืองเพียง แขวงไชยะบูลี

ลำดับ ที่	อำเภอชายแดน	ตำบลชายแดน	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน ชายแดน	ชื่อรัฐ/เมือง/จังหวัด ของประเทศเพื่อนบ้าน
6	สองแคว	ภูฟ้า	2	บ้านท่าทางหลวง	เมืองเพียง แขวงไชยะบุรี
			3	บ้านผาสุก	เมืองเพียง แขวงไชยะบุรี
			4	บ้านสบมาง	เมืองเพียง แขวงไชยะบุรี
			5	บ้านห้วยล้อม	เมืองเพียง แขวงไชยะบุรี
			6	บ้านห้วยลอย	เมืองเพียง แขวงไชยะบุรี
			1	บ้านห้วยเลา	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
7	เฉลิมพระเกียรติ	ชนแดน	9	บ้านใหม่ชายแดน	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
			4	บ้านปางसान	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
		ยอด ห้วยโก๋น	1	บ้านห้วยโก๋น	เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี
			4	บ้านปิ่น	เมืองเงิน/เชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
			5	บ้านปางหก	เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบุรี
			6	บ้านใหม่ไชยธง รัตน์	เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี
			7	บ้านห้วยทรายขาว	เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี
			1	บ้านจอมเปา	เมืองไชยะบุรี แขวงไชยะบุรี
		ขุนน่าน	4	บ้านเปียงซ้อ	เมืองไชยะบุรี แขวงไชยะบุรี
			8	บ้านสะเกี้ยง	เมืองไชยะบุรี แขวงไชยะบุรี
			10	บ้านกัวจันทร์	เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี
			11	บ้านน้ำช้าง	เมืองเงิน/หงสา แขวงไชยะบุรี
			12	บ้านน้ำรีพัฒนา	เมืองหงสา แขวงไชยะบุรี
			13	บ้านบวคหญา	เมืองไชยะบุรี แขวงไชยะบุรี
			14	บ้านบวคอุ้ม	เมืองไชยะบุรี แขวงไชยะบุรี

ข้อมูลด้านศุลกากรทุ้งช้าง

ในด้านการจัดเก็บรายได้จากการค้าระหว่างประเทศ ณ ด้านศุลกากรทุ้งช้าง อำเภอทุ้งช้าง จังหวัดสามารถจัดเก็บรายได้ในปี 2550 จำนวน 0.890 ล้านบาท (จากเป้าหมายที่กำหนดไว้ 1.760 ล้านบาท) ปี 2551 สามารถจัดเก็บได้ จำนวน 1.394 ล้านบาท (จากเป้าหมายที่กำหนดไว้ 0.819 ล้านบาท) และในปี 2552 สามารถจัดเก็บได้ จำนวน 5.281 ล้านบาท (จากเป้าหมายที่กำหนดไว้ 1.914 ล้านบาท) จากข้อมูลสถิติการจัดเก็บรายได้จากการค้าระหว่างประเทศ ณ ด้านศุลกากรทุ้งช้าง ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวทางการค้าระหว่าง

ประเทศว่ามีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในอนาคตคาดการณ์ได้ว่าธุรกิจการค้าระหว่างประเทศตามแนวชายแดนของจังหวัดน่านจะมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงส่วนปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านการจัดเก็บรายได้จากการค้าระหว่างประเทศ ณ ด่านศุลกากรทุ่งช้างนั้น พบว่ายังมีผู้ประกอบการและประชาชนที่ทำการค้ายังขาดความรู้เกี่ยวกับการผ่านพิธีการนำเข้า-ส่งออก ซึ่งด่านศุลกากรทุ่งช้างได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการผ่านพิธีการนำเข้า - ส่งออก แก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังมีการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรโดยการนำเข้าสินค้าที่ได้รับการยกเว้นค่าภาษีอากร เช่น ข้าวโพด ลูกตำลึง ลูกเคียว ขิง ปอสา เปลือกก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น

ข้อมูลสินค้าขาออก และสินค้าขาเข้าของจังหวัดน่าน ปี 2552 ณ ด่านศุลกากรทุ่งช้าง

การค้าชายแดนของจังหวัดน่านกับ สปป.ลาว หลังจากการยกเลิกโควตานำเข้าและลดภาษีเหลือ. ตั้งแต่วันที่ 0 ร้อยละ 1 มกราคม 2553 ภายใต้กรอบ AFTA สถานการณ์การค้าอยู่ในภาวะปกติ ไม่มีการนำเข้า-ส่งออกสินค้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมมากนัก โดยสินค้าส่งออกที่สำคัญทางด้านจังหวัดน่าน คือ น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง สินค้าหัตถกรรม สินค้าอุปโภคและบริโภค สินค้านำเข้าที่สำคัญคือ สินค้าประเภทไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ สินค้าเกษตรกรรม เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลูกตำลึง เปลือกก๋วยเตี๋ยว ขิง และผ้าทอสังหาคม-ลาว ในช่วงเดือนมกราคม.การค้าของจังหวัดน่านกับ สปป.ลาวที่ผ่านด่านศุลกากรทุ่งช้าง มีมูลค่าการค้ารวม 52,547.2 ล้านบาท มูลค่าการส่งออก 3014,507.0320 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้า 40 . 2695 ล้านบาท ซึ่งไทยได้เปรียบดุลการค้ากับ สปป.ลาว มูลค่า .2,466.7625 ล้านบาท

ข้อมูลสถานการณ์แรงงานจังหวัดน่าน

สถานการณ์แรงงานในจังหวัดน่าน มีผู้อยู่ในวัยแรงงานหรือมีอายุ 15 ปีขึ้นไป จากสถิติปี 2550 มีจำนวน 364,998 คน ปี 2551 มีจำนวน 288,590 คน และในปี 2552 มีจำนวน 296,815 คน จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้อยู่ในวัยแรงงานของจังหวัดน่านในแต่ละปีมีอัตราไม่คงที่ เนื่องจากมีการย้ายถิ่นที่อยู่ไปประกอบอาชีพในต่างจังหวัดและมีการย้ายกลับเข้ามาบางส่วน ส่วนอัตราการว่างงานของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานในปี 2550 มีจำนวน 1,819 คน ปี 2551 มีจำนวน 3,094 คน และในปี 2553 มีจำนวน 3,920 คนจากสถิติจะเห็นว่าจังหวัดน่านมีแนวโน้มอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งในอนาคตถ้าอัตราการว่างงานยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก็จะเป็นปัญหาใหญ่ของจังหวัดที่ต้องแก้ไขต่อไปแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดมี 2 ประเภท ประกอบด้วย ประเภทแรกแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งในปี 2550 มีจำนวน 50 คน ปี 2551 มีจำนวน 165 คนและปี 2552 มีจำนวน 158 คนประเภทที่สอง คือ แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานผิดกฎหมายแต่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงานชั่วคราว ตามมติ ครม. ปี 2549 เพื่อทดแทนการขาดแคลนแรงงาน ซึ่งในปี 2550 มีจำนวน 164 คน ปี 2551 มีจำนวน 177 คน และปี 2552 มีจำนวน 722 คนจากสถิติจะเห็นได้ว่า

มีแนวโน้มที่จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวเข้าจังหวัดมากขึ้น โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงาน ผิดกฎหมายแต่ได้รับการผ่อนผันฯซึ่งจะเป็นปัญหาของจังหวัดต่อไปในอนาคต

ในส่วนของการข้อมูลการประกันสังคมจังหวัดน่าน มีสถานประกอบการที่ขึ้นทะเบียนประกันสังคมในปี 2550 มีจำนวน 1,533 แห่ง ปี 2551 มีจำนวน 1,489 แห่ง และปี 2552 มีจำนวน 1,560 แห่ง โดยมีผู้ประกันตน ในปี 2550 มีจำนวน 10,656 คน ปี 2551 มีจำนวน 10,749 คน และปี 2552 มีจำนวน 11,458 คน จะเห็นได้ว่าการขยายตัวของการจัดตั้งสถานประกอบการขึ้นในจังหวัดเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการลงทุนภายในจังหวัดที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคตซึ่งจากการเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการส่งผลให้จำนวนผู้ประกันตนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามด้วย อย่างไรก็ตามทั้งการเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการ และจำนวนผู้ประกันตนก็ยังคงอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าเทียบกับจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ

2. ข้อมูลด้านสังคม

ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรและบ้านรายอำเภอ และรายเทศบาล

จังหวัดน่าน มีประชากรทั้งหมด 475,726 คน แยกเป็นชาย 239,917 คน หญิง 235,809 คน แบ่งการปกครองเป็น 15 อำเภอ 98 ตำบล 891 หมู่บ้าน ได้แก่ อ.เมืองน่าน อ.เวียงสา อ.ท่าวังผา อ.น่าน อ.ยอ อ.นาหมื่น อ.ทุ่งช้าง อ.ปัว อ.แม่จริม อ.สันติสุข อ.บ่อเกลือ อ.สองแคว อ.เฉลิมพระเกียรติ อ.เชียงกลาง อ.บ้านหลวง และ อ.ภูเพียง

ทั้งนี้ สามารถดูรายละเอียดตามตารางที่ 2.1 นอกจากนี้ มีข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งประกอบด้วยองค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 1 แห่ง เทศบาลเมืองจำนวน 1 แห่ง เทศบาลตำบล จำนวน 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 84 แห่ง

ข้อมูลการดำเนินงานฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน

จังหวัดได้ดำเนินงานฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรม โดยดำเนินการจัดกิจกรรมในการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม เช่น การสวดมนต์สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะการบวชพระภิกษุสามเณรภาค และบวชศีลจาริณีอุดหนุนการเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน การจัดงานศาสนิกสัมพันธ์และ กิจกรรมศาสนาทุกศาสนาในวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์และ โครงการส่งเสริมศีลธรรมประชาชน (โครงการคนไทยเมืองคนดี) โดยในปี 2550 จังหวัดได้จัดกิจกรรมเหล่านี้ไปจำนวน 26 ครั้ง ปี 2551 จัดกิจกรรมจำนวน 27 ครั้งและในปี 2552 จัดกิจกรรมจำนวน 30 ครั้ง

นอกจากนี้ จังหวัดได้ดำเนินงานตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยการให้บริการออกใบอนุญาตให้เช่า แลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายผู้ประกอบการภาพยนตร์ ร้านวีดิทัศน์ และการให้บริการออกใบอนุญาตให้ผู้ประกอบการโรงภาพยนตร์ ร้านวีดิทัศน์ (ร้านเกม และร้านคาราโอเกะ) ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ซึ่งปี 2551 ดำเนินการทั้งสิ้น 157 แห่ง และในปี 2552 ดำเนินการทั้งสิ้น 167 แห่ง

ข้อมูลด้านศาสนา

4.1 พระพุทธศาสนา

- พระอารามหลวง	4 แห่ง
- จำนวนวัด	419 แห่ง
- พระสงฆ์	906 รูป
- สามเณร	1,719 รูป

4.2 คริสต์ศาสนา

- จำนวนโบสถ์	52 แห่ง
--------------	---------

ข้อมูลด้านการศึกษา

ในปีการศึกษา 2552 ทั้งจังหวัดมีโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ รวม 457 แห่ง จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา 5,716 คน มีนักเรียน/นักศึกษา 102,870 คน จำนวนสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษา 5 แห่ง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 1 แห่ง และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์วิทยาเขตน่าน 1 แห่ง มหาวิทยาลัยรามคำแหง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (ห้องเรียนสาขา)

3. ข้อมูลด้านความมั่นคง

ข้อมูลอุบัติเหตุจังหวัดน่าน

ข้อมูลอุบัติเหตุภายในจังหวัดน่าน มีการเกิดอุบัติเหตุในปี 2550 จำนวน 327 ครั้งมีผู้เสียชีวิตจำนวน 103 ราย ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ จำนวน 430 ราย โดยมีมูลค่าความเสียหายจากอุบัติเหตุ จำนวน 3,751,700 บาท ปี 2551 มีการเกิดอุบัติเหตุจำนวน 301 ครั้งมีผู้เสียชีวิต จำนวน 87 ราย ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ จำนวน 409 ราย โดยมีมูลค่าความเสียหายจากอุบัติเหตุ จำนวน 1,897,970 บาท และในปี 2552 มีการเกิดอุบัติเหตุจำนวน 237 ครั้งมีผู้เสียชีวิต จำนวน 91 ราย ได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ จำนวน 324 ราย โดยมีมูลค่าความเสียหายจากอุบัติเหตุ จำนวน 4,011,150 บาท จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าแนวโน้มการเกิดอุบัติเหตุภายในจังหวัดน่านลดลง จำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บมีอัตราลดลง อย่างไรก็ตามมูลค่าความเสียหายจากอุบัติเหตุกลับสูงขึ้น ซึ่งทางจังหวัดจะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาในจุดนี้ต่อไป

4. ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากข้อมูลของกรมป่าไม้พบว่าในปี พ.ศ.2519 จังหวัดน่านมีพื้นที่ป่าสมบูรณ์ที่อยู่ทั้งใน และนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งหมด 5,280,625 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 73.65 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พอถึงปี พ.ศ.2525 จังหวัดน่านมีพื้นที่ป่า 3,509,375 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.95 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ในปี พ.ศ.2532 เนื้อที่ป่าลดลงเหลือ 3,193,125 ไร่ หรือร้อยละ 44.53 เนื้อที่ถูกรุกกรุกทำลายไปเรื่อย ๆ จนปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าของ

จังหวัดน่านคงเหลือประมาณ 3,008,125 ไร่ หรือร้อยละ 41.95 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยประชาชนมีเอกสารสิทธิ์ 99,110 ไร่ และอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ ประมาณ 303,609 ไร่ ซึ่งการทำการเกษตรนิยมใช้การเผาพื้นที่ในการเตรียมพื้นที่

☐ มีเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง คือเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าคอยผาช้าง ต.บ้านพี้อ.บ้านหลวง และต.สะเนียน อ.เมืองน่าน

☐ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดน่าน จำนวน 16ป่า รวมพื้นที่ 6,469, 571 ไร่

☐ มีวนอุทยาน 1 แห่ง คือวนอุทยานถ้ำผาตูบ ต.ผาสิงห์ อ.เมืองน่าน

☐ มีอุทยาน 7 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติคอยภูคา อุทยานแห่งชาติแม่จริม อุทยานแห่งชาติศรีน่าน อุทยานแห่งชาตินันทบุรี อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน อุทยานแห่งชาติขุนสถาน และอุทยานแห่งชาติขุนน่าน

การเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าไม้

สภาพพื้นที่ป่าไม้ที่มีการบุกรุกมากที่สุด คือ ท้องที่อำเภอบ่อเกลือ จากการเปรียบเทียบพื้นที่ป่าปี พ.ศ. 2547 กับพื้นที่ป่าปีพ.ศ. 2548 แล้วปรากฏว่าพื้นที่ป่าไม้ของอำเภอบ่อเกลือลดลงจากปีพ.ศ. 2547 จำนวน 46.25 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 28,906.25 ไร่ รองลงมาได้แก่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งมีพื้นที่ป่าลดลงจากปี พ.ศ. 2547 จำนวน 16.96 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10,600 ไร่ และอำเภอที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้เลยคือ อำเภอภูเพียง

ข้อมูลการเกิดไฟไหม้ป่า

การทำลายพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งมาจากการเกิดไฟไหม้ป่า โดยภาคเหนือในปีงบประมาณ พ.ศ.2552 (ระหว่างตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2551 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2552) เกิดไฟไหม้ป่า จำนวน 3,472 ครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ป่า จำนวน 26,914.60 ไร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2553 (ระหว่างตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2552 ถึงวันที่ 7 พฤษภาคม 2553) เกิดไฟไหม้ป่า จำนวน 4,148 ครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ป่า จำนวน 32,006.7 ไร่ จากข้อมูลสถิติข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาคเหนือเป็นภาคที่มีความถี่ในการเกิดไฟไหม้ป่าและมีพื้นที่ที่เกิดความเสียหายจากไฟไหม้ป่ามากที่สุดของประเทศ รายละเอียดตามตารางที่ 4.6 ส่วนข้อมูลระดับจังหวัด ในปีงบประมาณ พ.ศ.2553 (ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2552 ถึงวันที่ 7 พฤษภาคม 2553) จังหวัดน่านเกิดไฟไหม้ป่า จำนวน 39 ครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ป่า จำนวน 517 ไร่ จากข้อมูลสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จังหวัดน่านมีพื้นที่ที่เกิดความเสียหายจากการไฟไหม้ป่าน้อย เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ อย่างไรก็ตามมีการเผาไหม้ไร่พืชผลทางการเกษตรจำนวนมาก

ปริมาณฝุ่นละอองในพื้นที่จังหวัดน่าน

จากข้อมูลปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2552 - 30 เมษายน 2553 ในพื้นที่จังหวัดน่าน ณ สถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศเคลื่อนที่ บริเวณเทศบาลเมืองน่าน ค่า PM10 เดือนธันวาคม 2552 – เมษายน 2553 สูงเกินมาตรฐานรวมทั้งสิ้น 23 วัน

- ☐ ค่า PM10 เดือนธันวาคม 2552 – เมษายน 2553 สูงเกินมาตรฐานรวมทั้งสิ้น 23 วัน
- ☐ ค่า PM10 มีค่าเริ่มสูงวันที่ 4 มีนาคม 2553 มีค่าเท่ากับ 129. ไมโครกรัมต่อลบ.ม.
- ☐ ค่า PM10 เดือนมีนาคม สูงเกินมาตรฐาน 18 วัน และติดต่อกันนาน 9 วัน ตั้งแต่วันที่ 7 – 15 มีนาคม 2553
- ☐ ค่า PM10 สูงเกินมาตรฐานสูงสุดวันที่ 9 มีนาคม 2553 เท่ากับ 181.3 ไมโครกรัมต่อลบ.ม

ข้อมูลพื้นที่ประสบภัยแล้งแต่ละอำเภอ ในจังหวัดน่าน

ทุกๆปี จังหวัดน่านประสบปัญหาภัยแล้ง จากข้อมูลสถิติย้อนหลัง 3 ปี ปี 2550 เป็นปีที่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดน่านประสบปัญหาภัยแล้งมากที่สุด ซึ่งในปี 2550 อำเภอที่ประสบปัญหาภัยแล้งมากที่สุด คือ อ.ท่าวังผา โดยพื้นที่ร้อยละ 90.36 ประสบปัญหาภัยแล้ง รองลงมา คือ อ.บ้านหลวง ร้อยละ 69.23 ในปี 2551 อำเภอที่ประสบปัญหาภัยแล้งมากที่สุด คือ อ.ท่าวังผา โดยพื้นที่ร้อยละ 8.66 ประสบปัญหาภัยแล้ง รองลงมา คือ อ.ภูเพียง ร้อยละ 6.19 และในปี 2552 อำเภอที่ประสบปัญหาภัยแล้งมากที่สุด คือ อ.เวียงสา โดยพื้นที่ร้อยละ 12.45 ประสบปัญหาภัยแล้ง รองลงมา คือ อ.ปัว ร้อยละ 11.56

ข้อมูลพื้นที่ประสบอุทกภัยแต่ละอำเภอ ในจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านประสบปัญหาอุทกภัย จากข้อมูลสถิติย้อนหลัง 3 ปี ปี 2551 เป็นปีที่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดน่านประสบปัญหาอุทกภัยมากที่สุด ซึ่งในปี 2549 อำเภอที่ประสบปัญหาอุทกภัยมากที่สุด คือ อ.ปัว ประสบปัญหาอุทกภัย จำนวน 9 ครั้ง รองลงมา คือ อ.บ้านหลวง จำนวน 8 ครั้ง ในปี 2550 อำเภอที่ประสบปัญหาอุทกภัยมากที่สุด คือ อ.เชียงกลาง และอ.เวียงสา ประสบปัญหาอุทกภัย จำนวน 8 ครั้ง รองลงมา คือ อ.ท่าวังผา อ.นาหมื่น อ.บ่อเกลือ และปัว จำนวน 7 ครั้ง และในปี 2551 อำเภอที่ประสบปัญหาอุทกภัยมากที่สุด คือ อ.ปัว ประสบปัญหาอุทกภัย จำนวน 18 ครั้ง รองลงมา คือ อ.ท่าวังผา จำนวน 12 ครั้ง

ข้อมูลพื้นที่ประสบปัญหาพายุแต่ละอำเภอ ในจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านประสบปัญหาพายุ จากข้อมูลสถิติย้อนหลัง 3 ปี ปี 2551 เป็นปีที่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดน่านประสบปัญหาพายุมากที่สุด ซึ่งในปี 2549 อำเภอที่ประสบปัญหาพายุมากที่สุด คือ อ.สันติสุข ประสบปัญหาพายุ จำนวน 5 ครั้ง รองลงมา คือ อ.ภูเพียง จำนวน 4 ครั้ง ในปี 2550 อำเภอที่ประสบปัญหาพายุมากที่สุด คือ อ.เชียงกลาง ประสบปัญหาพายุ จำนวน 8 ครั้ง รองลงมา คือ อ.เมืองน่าน

จำนวน 7 ครั้ง และในปี 2551 อำเภอที่ประสบปัญหาพายุพัดมากที่สุด คือ อ.ปัว ประสบปัญหาพายุพัด จำนวน 10 ครั้ง รองลงมา คือ อ.ภูเพียง จำนวน 8 ครั้ง

ข้อมูลการเกิดภัยจากรางทางบกแต่ละอำเภอ ในจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านเกิดภัยจากรางทางบก ในปี 2549 อำเภอที่เกิดภัยจากรางทางบกมากที่สุด คือ อ.เมืองน่าน และอ.สันติสุข เกิดภัยจากรางทางบก จำนวน 56 ครั้ง รองลงมา คือ อ.เวียงสา จำนวน 36 ครั้ง ในปี 2550 อำเภอที่เกิดภัยจากรางทางบกมากที่สุด คือ อ.สันติสุข เกิดภัยจากรางทางบก จำนวน 85 ครั้ง รองลงมา คือ อ.เมืองน่าน จำนวน 60 ครั้ง และในปี 2551 อำเภอที่เกิดภัยจากรางทางบกมากที่สุด คือ อ.เวียงสา เกิดภัยจากรางทางบกจำนวน 70 ครั้ง รองลงมา คือ อ.เมืองน่าน จำนวน 51 ครั้ง

ข้อมูลพื้นที่ประสบภัยหนาวแต่ละอำเภอ ในจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านประสบปัญหาภัยหนาว จากข้อมูลสถิติย้อนหลัง 3 ปี ปี 2549 เป็นปีที่อำเภอต่างๆในจังหวัดน่านมีจำนวนผู้ประสบปัญหาภัยหนาวมากที่สุด ซึ่งในปี 2549 อำเภอที่ประสบปัญหาภัยหนาวมากที่สุด คือ อ.เวียงสา มีผู้ประสบปัญหาภัยหนาว จำนวน 49,397 คน รองลงมา คือ อ.น่าน้อย จำนวน 30,031 คน ในปี 2550 อำเภอที่ประสบปัญหาภัยหนาวมากที่สุด คือ อ.เวียงสา มีผู้ประสบปัญหาภัยหนาว จำนวน 14,236 คน รองลงมา คือ อ.บ่อเกลือ จำนวน 11,190 คน และในปี 2551 อำเภอที่ประสบปัญหาภัยหนาวมากที่สุด คือ อ.เวียงสา มีผู้ประสบปัญหาภัยหนาว จำนวน 33,635 คน รองลงมา คือ อ.เมืองน่าน จำนวน 31,554 คน

ข้อมูลพื้นที่เกิดอัคคีภัยแต่ละอำเภอ ในจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านประสบปัญหาการเกิดอัคคีภัย จากข้อมูลสถิติย้อนหลัง 3 ปี ปี 2550 เป็นปีที่อำเภอต่างๆในจังหวัดน่านประสบปัญหาการเกิดอัคคีภัยมากที่สุด ซึ่งในปี 2549 อำเภอที่ประสบปัญหาการเกิดอัคคีภัยมากที่สุดคือ อ.เมืองน่าน เกิดอัคคีภัย จำนวน 7 ครั้ง รองลงมา คือ อ.บ่อเกลือ อ.ภูเพียง และอ.สันติสุข จำนวน 2 ครั้ง ในปี 2550 อำเภอที่ประสบปัญหาการเกิดอัคคีภัยมากที่สุด คือ อ.ภูเพียง เกิดอัคคีภัย จำนวน 22 ครั้ง รองลงมา คืออ.ปัว จำนวน 9 ครั้ง และในปี 2551 อำเภอที่ประสบปัญหาการเกิดอัคคีภัยมากที่สุด คือ อ.ปัว เกิดอัคคีภัยจำนวน 7 ครั้ง รองลงมา คือ อ.เวียงสา และอ.ภูเพียง จำนวน 5 ครั้ง

การใช้สารเคมีภาคเกษตรกรรม

สถานการณ์การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชของจังหวัดน่าน จากข้อมูลการจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในปี 2553

(ช่วงระหว่างเดือนมกราคม - กรกฎาคม 2553)

☐ กลุ่มพาราควอต

1. พาราควอท 4,089 แคนลอนๆละ 5 ลิตร เป็น 20,445 ลิตร
 2. เนเจอโซน 4,264 แคนลอนๆละ 5 ลิตร เป็น 21,320 ลิตร
- รวมพาราควอท 41,765 ลิตร

☐ กลุ่มไกลโฟเสต

1. ไกลโฟเสต 5,038 แคนลอนๆละ 4 ลิตร เป็น 20,152 ลิตร
 2. ควินอัฟ 2,090 แคนลอนๆละ 4 ลิตร เป็น 8,360 ลิตร
 3. ไกลบลูม 7,367 แคนลอนๆละ 4 ลิตร เป็น 29,468 ลิตร
- รวมไกลโฟเสต 57,980 ลิตร

☐ กลุ่มอาทราซีน 7,509 ลิตร

การตรวจวิเคราะห์ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำในแม่น้ำน่าน

จากการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินแม่น้ำน่านช่วงไหลผ่านจังหวัดน่านในช่วงฤดูหนาว (14-28 ธันวาคม 2548) จำนวน 3 สถานีเริ่มตั้งแต่จุดสูบน้ำประปาท่าวังผา ต.ท่าวังผา, อ.ท่าวังผา, บ้านคอนศรีเสริม ต.ในเวียง อ.เมืองและจุดสูบน้ำประปา ต.สำน อ.เวียงสา จ.น่าน พบว่าอุณหภูมิมีค่าอยู่ระหว่าง 19.2-21.9 องศาเซลเซียสความเป็นกรด-ด่างมีค่าอยู่ระหว่าง 6.1-7.8 ความขุ่นมีค่าระหว่าง 19-59 NTU. ความนำไฟฟ้า 274-287micromho/cm ความเค็มมีค่า 0.01 ppt. ค่าออกซิเจนละลายน้ำ (DO) มีค่าอยู่ระหว่าง 7.9-8.3 mg/l เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในแหล่งน้ำประเภทที่ 2 (มาตรฐานฯประเภทที่ 2 กำหนดให้ $DO \geq 6$ mg/l) ค่าความสกปรกในรูปบีโอดีมีค่าระหว่าง 1.6-2.5 mg/l ซึ่งส่วนใหญ่จัดอยู่ในแหล่งน้ำประเภทที่ 3 และ 4 (มาตรฐานฯประเภทที่ 3 และ 4 กำหนดให้ $BOD \leq 2.0$ mg/l และ ≤ 4.0 mg/l ตามลำดับ) โดยบริเวณสถานีNA14 จุดสูบน้ำการประปาท่าวังผา ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผาจังหวัดน่านมีค่ามากที่สุดเท่ากับ 2.5 mg/lจัดอยู่ในมาตรฐานฯประเภทที่ 4 แบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมดมีค่าระหว่าง 900-มากกว่า 1,600MPN/100ml ส่วนใหญ่อยู่ในมาตรฐานฯแหล่งน้ำผิวดินประเภทที่ 2 (กำหนดให้มีค่าไม่เกิน5,000MPN/100ml) แบคทีเรียกลุ่ม ฟีคอลโคลิฟอร์มมีค่าระหว่าง 90-500 MPN/100ml จัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานฯแหล่งน้ำผิวดินประเภทที่ 2 (กำหนดให้มีค่าน้อยกว่า 1,000) ในเตรต-ไนโตรเจนและแอมโมเนีย-ไนโตรเจนมีค่าอยู่ระหว่าง 1.6-1.7 mg/l และ 0.06 mg/l ตามลำดับซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานแหล่งน้ำผิวดิน(กำหนดให้ NO_3-N และ NH_3-N มีค่าไม่เกิน 5 และ 0.5 mg/l ตามลำดับ) สำหรับปริมาณโลหะหนักโดยตรวจวิเคราะห์ Cd , Cr , Mn , Pb , Zn , Cu และ Fe และการปนเปื้อนของยาปราบศัตรูพืชกลุ่มออร์แกนโนคลอรีนในแม่น้ำน่านพบว่าทุกพารามิเตอร์ยังอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานแหล่งน้ำผิวดิน

หมายเหตุ : สถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำแม่น้ำน่าน

NA 12 จุดสูบน้ำประปา ต.สำน อ.เวียงสา จ.น่าน

NA 13 บ้านคอนศรีเสริม ต.ในเวียง อ.เมือง จ.น่าน

NA 14 จุดสูบน้ำประปาท่าวังผา ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่าน

คุณภาพน้ำผิวดิน

จากการรายงานสถานการณ์คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินพื้นที่จังหวัดน่าน ครั้งที่ 4/2553สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 3 ได้ดำเนินการเก็บและวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำในแหล่งน้ำผิวดินในแม่น้ำน่านพื้นที่จังหวัดน่านในช่วงเดือนสิงหาคม 2553 สรุปสถานการณ์คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินได้ดังนี้ แม่น้ำน่านจากการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในแม่น้ำน่าน ช่วงเดือนสิงหาคม 2553 จำนวน 3 สถานี ตั้งแต่บริเวณสถานี NA14 จุดสูบน้ำประปาเทศบาลตำบลท่าวังผา ต.ท่าวังผา อ.ท่าวังผา จ.น่าน สถานี NA13 บ้านคอนศรีเสริม ต.โนนเวียง อ.เมือง จ.น่าน และสถานี NA12 จุดสูบน้ำประปาด้านล่าง ต.สำน อ.เวียงสา จ.น่าน สรุปผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำที่สำคัญได้ดังนี้

- ☐ ค่าออกซิเจนละลายน้ำมีค่า 4.6-6.2 mg/l
- ☐ ค่าความสกปรกในรูปบีโอดีมีค่า 2.0-3.6 mg/l
- ☐ ฟีคอลลอยด์ฟอร์มแบคทีเรียมีค่า 9,000 - $\geq 16,000$ MPN/100ml
- ☐ แอมโมเนียไนโตรเจนมีค่า 0.1-0.2 mg/l

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน พบว่าแม่น้ำน่านสถานี NA12 และ NA14 มีคุณภาพน้ำจัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานฯ ประเภทที่ 4 ทุกสถานี ซึ่งจัดได้ว่าคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม การอุปโภคและบริโภค โดยต้องทำการฆ่าเชื้อโรคและปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษก่อนและ NA13 จัดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานฯ ประเภทที่ 5 สามารถใช้ประโยชน์ เพื่อการคมนาคมโดยมีพารามิเตอร์ที่เป็นปัญหา ได้แก่ ฟีคอลลอยด์ฟอร์มแบคทีเรียมีค่า $\geq 16,000$ MPN/100ml(มาตรฐานฯ ประเภทที่ 4 กำหนดให้มีค่ามากกว่า 4,000 MPN/100ml)สำหรับผลการตรวจวิเคราะห์โลหะหนักพบ ว่าค่า โครเมียม(Cr) มีค่าเท่ากับ 0.0648 mg/l (มาตรฐานฯ ประเภทที่ 5 กำหนดให้มีค่ามากกว่า 0.05 mg/l)และ แมงกานีส(Mn)มีค่าเท่ากับ 1.68 mg/l (มาตรฐานฯ ประเภทที่ 5 กำหนดให้มีค่ามากกว่า 0.1 mg/l) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นช่วงฤดูฝนทำให้ฝนตกชะล้างพื้นที่การเกษตร พื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่ธรรมชาติ ทำให้มีการปนเปื้อนมลสารที่มนุษย์ใช้ในกิจกรรมต่างๆรวมทั้งจากที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไหลลงสู่แม่น้ำในแม่น้ำน่าน สำหรับผลการตรวจวิเคราะห์สารฆ่าศัตรูพืชอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินการดำเนินงานที่ผ่านมา จังหวัดน่านได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ โดยจัดสร้างระบบบำบัดน้ำเสียตามแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด โดยพิจารณาตามความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งที่ตั้งและสถานภาพดำเนินการของแต่ละระบบส่วนแนวโน้มน้ำปัญหาน้ำเสียในอนาคตของจังหวัดน่านมีดังต่อไปนี้

1) ปัญหาน้ำเสียจากเกษตรกรรม

ปัญหาน้ำเสียจากเกษตรกรรมในพื้นที่แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การกสิกรรม ได้แก่ นาข้าว พืชไร่ พืชสวน เป็นต้น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ การเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง และการปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงสุกร โค

กระบือ เป็นต้น ซึ่งมีผลทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำเสื่อมโทรมปัจจุบันภาครัฐได้มีการณรงค์ให้เกษตรกรหันมาใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ แทนการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืชและให้ธาตุอาหารแก่พืช แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมีการใช้สารเคมีกันอยู่มาก

2) ปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม

โรงงานส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นโรงงานแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร และมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ปัญหาน้ำเสียจากโรงงานจึงไม่รุนแรงมากนัก แต่อย่างไรก็ตามภาครัฐได้กำหนดมาตรฐานน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมในแต่ละประเภท โดยมีอุตสาหกรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานตรวจสอบ และอนุญาตการจัดตั้งโรงงาน

3) ปัญหาน้ำเสียจากชุมชน

ในพื้นที่จังหวัดน่าน นั้น ส่วนใหญ่ท้องถิ่นยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน ชุมชนส่วนใหญ่บำบัดน้ำเสียแบบติดกับที่ เช่น บ่อดักไขมัน บ่อเกรอะ บ่อซึม เป็นต้น และระบายน้ำเสียลงสู่ท่อระบายน้ำหรือ แหล่งสาธารณะ ซึ่งจะส่งผลกระทบทำให้คุณภาพน้ำของแหล่งรองรับน้ำทิ้งเสื่อมโทรมลง ปัจจุบันภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน เพื่อบำบัดน้ำเสียชุมชนก่อนระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งจากการสำรวจพบว่าในพื้นที่จังหวัดน่าน มีระบบบำบัดน้ำเสีย คือ ระบบบำบัดน้ำเสียแบบบ่อบึง ทม.น่าน สำหรับระบบบำบัดน้ำเสีย ที่เดินระบบอยู่ในขณะนี้ จากการสำรวจประสิทธิภาพการทำงานของระบบฯ พบว่ายังมีปัญหาด้านการทำงานของระบบฯอยู่ ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของระบบเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งอาจมีการจัดการโดยชุมชนและบางส่วนนำไปกองทิ้งกับพื้นดิน ซึ่งเป็นการจัดการที่ไม่เหมาะสมตามหลักวิชาการ

ขยะติดเชื้อเทศบาลเมืองน่าน

เทศบาลเมืองน่านมีการกำจัดขยะติดเชื้อโดยการเผาในเตาเผา จำนวน 1 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ภายในบ่อบำบัดขยะของเทศบาลเมืองน่าน โดยมีการรับกำจัดขยะติดเชื้อจากสถานพยาบาล และคลินิกบริการทางการแพทย์ จำนวน 15 แห่ง มีจำนวนขยะเข้ารับการกำจัดเดือนละ 6.44 ตัน (หรือประมาณวันละ 211.84 กก.) ได้แก่ ปริมาณน้ำเสียที่เข้าสู่ระบบฯ น้อยกว่าที่คาดการณ์ไว้ค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากระบบโครงข่ายเส้นท่อรวบรวมน้ำเสียยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เทศบาลและประชาชนไม่ร่วมมือในการเชื่อมต่อท่อระบายน้ำของประชาชนเข้ากับระบบรวบรวมน้ำเสียหลักของเทศบาล

การบริหารจัดการขยะมูลฝอย

สถานภาพและปัญหาขยะมูลฝอย และระบบจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดน่านที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในการดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยของจังหวัดน่าน มีสถานีกำจัดขยะมูลฝอยจำนวน 1 แห่ง เป็นแบบชนิดฝังกลบ (Sanitary Landfills) ตั้งอยู่บริเวณ ถ.น่าน-ทุ่งช้าง ต.ผาสิงห์ อ.เมือง จ.น่าน ในเนื้อที่ 60 ไร่ เป็นสถานที่กำจัด

ขยะมูลฝอยแบบศูนย์รวม ซึ่งเป็นสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาลแห่งเดียวของจังหวัด
น่าน

- เทศบาลเมืองน่าน อัตราการเกิดขยะมูลฝอยประมาณ 1.03 กิโลกรัมต่อคน-วัน

- เทศบาลตำบลเวียงสา และ เทศบาลตำบลอื่น ๆ อัตราการเกิดขยะมูลฝอยประมาณ 0.65 กิโลกรัม
ต่อคน-วัน

- องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่โครงการ อัตราการเกิดขยะมูลฝอยเฉลี่ยเท่ากับ 0.47 กิโลกรัม/
คน-วันในรอบปี 2553 จากข้อมูลของเทศบาลเมืองน่าน พบว่าขยะทั่วไปมีองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นเข้า
รวม จำนวน 20 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20 ของ อปท.ในพื้นที่จังหวัดน่าน ปริมาณขยะทั้งสิ้น 14,116.68
กิโลกรัม โดยเฉลี่ยเดือนละ 1,176.38 ตัน หรือประมาณวันละ 38.68 ตัน โดยเทศบาลเมืองน่านมีปริมาณขยะ
มากที่สุด โดยเฉลี่ยเดือนละ 495.58 ตัน (วันละ 16.29 ตัน) รองลงมาได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลผู้ใต้
โดยเฉลี่ยเดือนละ 99.61 ตัน (หรือประมาณวันละ 3.27 ตัน) และเทศบาลตำบลเวียงสา เฉลี่ยเดือนละ 98.49
ตัน (ประมาณวันละ 3.24 ตัน) ตามลำดับส่วนขยะที่เกิดกับ อปท.ที่ยังไม่ได้มีการบริหารจัดการขยะโดยการ
นำมากำจัดที่บ่อกำจัดของ

5. ข้อมูลด้านสาธารณสุขปลอดภัยพื้นฐาน

ข้อมูลดูแลบำรุงรักษาทางหลวง

จังหวัดได้ดำเนินการดูแลบำรุงรักษาทางหลวงในความรับผิดชอบให้มีสภาพดีเพื่อใช้ในการสัญจร
ได้สะดวกปลอดภัย ไร้หลุมบ่อลดการเกิดอุบัติเหตุซึ่งดำเนินการโดยแขวงทางหลวงน่านที่ 1 สำนักงานทางหลวงที่
2 (แพร่) ในปี 2550 สามารถดำเนินการดูแลบำรุงรักษาทางหลวงได้ 576.204 กม. ปี 2551 ได้ 576.204 กม.
และในปี 2552 ได้ 576.204 กม. จากการสำรวจของแขวงทางหลวงน่านที่ 1 สำนักงานทางหลวงที่ 2 (แพร่) พบ
ปัญหาประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้กฎหมายทางหลวง ดังนั้น จะต้องมีการรณรงค์/อบรมให้ความรู้
แก่ประชาชนในการใช้ทางหลวงปลอดภัยเกี่ยวกับกฎหมายทางหลวงเพิ่มเติมต่อไป

ข้อมูลการดำเนินการด้านพลังงานภายในจังหวัดน่าน

จังหวัดได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2542 ซึ่งมีรายละเอียดการ
ดำเนินการ คือ ตรวจสอบใบอนุญาตใหม่ ตรวจสอบอายุใบอนุญาต ตรวจสอบวาระ ตรวจสอบตรา และตรวจคุณภาพ
ตรวจการค้านและการสำรอง ในปี 2550 ได้ดำเนินการ จำนวน 621 ราย ปี 2551 จำนวน 621 ราย และในปี
2552 จำนวน 671 ราย จังหวัดได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการค้าน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2543 ซึ่งมี
รายละเอียดการดำเนินการ คือ แจ้งผู้ประกอบการชำระค่าธรรมเนียมรายปี ม.11, ม.12 ดำเนินการรับจด
ทะเบียนเป็นผู้ค้าน้ำมันตาม ม.11 ในปี 2550 ได้ดำเนินการ จำนวน 158 ราย ปี 2551 จำนวน 165 ราย และใน
ปี 2552 จำนวน 182 ราย นอกจากนี้ จังหวัดได้ดำเนินการตามมาตรการประหยัดพลังงาน ซึ่งมอบหมาย

ให้สำนักงานพลังงานจังหวัดน่านเป็นเจ้าภาพหลักรับผิดชอบดูแลการดำเนินการตามตัวชี้วัดการรับรองการปฏิบัติราชการ ที่สำนักงาน ก.พ.ร. กำหนด การดำเนินการโดยจัดอบรมให้ความรู้วิธีการรายงานข้อมูลให้แก่หน่วยงานราชการในจังหวัดน่าน จำนวน 75 หน่วยงานทั้งในปี 2550 ปี 2551 และปี 2552

ข้อมูลด้านทะเบียน และรังวัดที่ดิน

จังหวัดดำเนินการด้านทะเบียนและรังวัดที่ดิน ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานที่ดินจังหวัดน่าน ประกอบด้วยภารกิจสำคัญ คือ การให้บริการด้านทะเบียนที่ดิน ประกอบด้วย การให้บริการด้านการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ในปี 2550 ให้บริการจำนวน 6,248 ราย ปี 2551 จำนวน 5,297 ราย และปี 2552 จำนวน 5,818 ราย การให้บริการด้านออกเอกสารสิทธิในปี 2550 ให้บริการจำนวน 69 ราย ปี 2551 จำนวน 110 รายและปี 2552 จำนวน 60 ราย การให้บริการด้านรังวัดที่ดิน ในปี 2550 ได้ดำเนินการรังวัดที่ดิน จำนวน 2,437 แปลง ปี 2551 จำนวน 1,496 แปลง และปี 2552 จำนวน 1,358 แปลง

ข้อมูลดำเนินการด้านสาธารณสุขจังหวัดน่าน

จังหวัดน่านมีโรงพยาบาลและสถานพยาบาล 15 แห่ง

- โรงพยาบาล 15 แห่ง
- สถานีอนามัย 147 แห่ง
- คลินิกทุกประเภท 126 แห่ง
- จำนวนแพทย์ 89 คน
- จำนวนทันตแพทย์ 46 คน
- สัดส่วนแพทย์ : ประชากร 1 : 5,367

สถานะสุขภาพของประชากรจังหวัดน่าน

จากข้อมูลสถานะสุขภาพของประชากรจังหวัดน่าน แสดงให้เห็นถึงระบบด้านสาธารณสุขว่ามีการพัฒนาและสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใด โดยข้อมูลที่นำมาเสนอเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลด้านสุขภาพของประชาชนในจังหวัดน่าน ระหว่างปี 2550 ถึง ปี 2552 ประกอบด้วยอัตราการเกิด ซึ่งในปี 2550 จังหวัดน่านมีอัตราการเกิดต่อประชากร 1,000 คน เท่ากับ 8.94 (หมายความว่า สัดส่วนการเกิดของประชากรจังหวัดน่าน เท่ากับ 8.94 ต่อจำนวนประชากรจังหวัดน่านทุก 1,000 คน) ปี 2551 มีอัตราการเกิดต่อประชากร 1,000 คน เท่ากับ 8.39 และในปี 2552 มีอัตราการเกิดต่อประชากร 1,000 คน เท่ากับ 8.50 แสดงให้เห็นว่าอัตราการเกิดของประชากรจังหวัดน่านระหว่างปี 2550 ถึง ปี 2552 มีอัตราคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

ส่วนอัตราการตายของประชากรจังหวัดน่าน ระหว่างปี 2550 ถึง ปี 2552 ซึ่งในปี 2550 จังหวัดน่าน มีอัตราการตายต่อประชากร 1,000 คน เท่ากับ 6.73 (หมายความว่า สัดส่วนการตายของประชากรจังหวัดน่านเท่ากับ 6.73 ต่อจำนวนประชากรจังหวัดน่านทุก 1,000 คน) ปี 2551 มีอัตราการเกิดต่อประชากร 1,000 คนเท่ากับ 7.14 และในปี 2552 มีอัตราการเกิดต่อประชากร 1,000 คน เท่ากับ 7.05 แสดงให้เห็นว่าอัตราการเกิดของประชากรจังหวัดน่านระหว่างปี 2550 ถึง ปี 2552 มีอัตราคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก จากอัตราการเกิดและอัตราการตายของประชากรจังหวัดน่าน ระหว่างปี 2550 ถึง ปี 2552 จะเห็นได้ว่าอัตราการเกิดของประชากรจังหวัดน่านมีส่วนสูงกว่าอัตราการตาย แสดงถึงแนวโน้มประชากรจังหวัดน่านสูงขึ้นในอนาคต แต่อยู่ในสัดส่วนที่ไม่มาก อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยอื่นๆเป็นตัวกำหนดให้จำนวนประชากรจังหวัดน่านไม่สามารถเพิ่มขึ้นตามข้อมูลสถิติดังกล่าวข้างต้นได้ เช่น การอพยพย้ายถิ่นของประชากรไปทำงานต่างจังหวัดเพิ่มขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อดูอัตราการตายด้วยโรคที่สำคัญของประชากรจังหวัดน่าน ระหว่างปี 2550 ถึง ปี 2552 พบว่ามีอัตราตายจากโรคมะเร็งทุกชนิดมากที่สุด อันดับที่สอง คือ การตายด้วยโรค COPD และอันดับที่สาม คือการตายด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ซึ่งเมื่อดูภาพรวมอัตราการตายด้วยโรคต่างๆ จะเห็นได้ว่าประชากรจังหวัดน่านมีแนวโน้มอัตราการตายด้วยโรคที่สำคัญเหล่านี้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลการให้บริการระบบโทรคมนาคม

จังหวัดน่านได้ดำเนินการให้บริการระบบโทรคมนาคมภายในจังหวัด โดยบริษัท การสื่อสารแห่งประเทศไทย โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) ได้เปิดให้บริการระบบอินเทอร์เน็ตและวงจรสื่อสารข้อมูลให้แก่ภาครัฐและเอกชน ซึ่งในปี 2550 ได้ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ อ.เมืองน่าน และ อ.เวียงสา ปี 2551 ได้ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ อ.ปัว อ.ท่าวังผา และอ.เชียงกลาง ปี 2552 ได้ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ อ.ทุ่งช้างอ.น่าน้อย และ อ.สันติสุข

6. ข้อมูลด้านด้านการบริหารจัดการ และข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

ในปีการศึกษา 2555 จังหวัดน่านมีโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ จำนวน ทางการศึกษา, 95 นักศึกษา /คน มีนักเรียน 480, แห่ง 5 คน จำนวนสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษา 434 แห่ง และมหาวิทยาลัยราชภัฏ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์วิทยาเขตน่าน แห่ง มหาวิทยาลัย 1 (ห้องเรียนสาขา) หจุพาลงกรณ์ราชวิทยาลัยรามคำแหง จุพาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ข้อมูลนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 2 และ เขต 1

จังหวัดน่านมีนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน (อนุบาล) 17, 383 คน เป็นชายจำนวน 3, 837 คน เป็นหญิง 3,26 คน ระดับประถมศึกษา จำนวน 546,13 คนชาย เป็ คน 635, คน 81412 เป็นหญิง, 4 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 821,2 คน เป็นชาย 877,2 คน เป็นหญิง 392, 485 คน 431 คน เป็น

หญิง 282 คน เป็นชาย 713 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขตทั้งนี้ เมื่อรวมจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่อยู่ในความรับผิดชอบ และ เขต 39 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น จำนวน 2,20 คน เป็นชาย จำนวน 608, คน เป็นหญิง จำนวน 32519,6 คน ดังตาราง

ระดับการศึกษา	จำนวนนักเรียน		
	ชาย(คน)	หญิง (คน)	รวม
ก่อนประถมศึกษา	3,837	3,546	7,383
ประถมศึกษา	13,814	12,821	26,235
มัธยมศึกษาตอนต้น	2,392	2,485	4,877
มัธยมศึกษาตอนปลาย	282	431	713
รวมทั้งสิ้น	20,235	19,283	39,608

หมายเหตุ โรงเรียนในสังกัดที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 1 โรง คือ โรงเรียนนันทบุรีวิทยา

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2 และ เขต 1 ให้มา ณ วันที่ 17 กันยายน 2555

ข้อมูลนักศึกษาในระดับวิทยาลัย (ปวช. และปวส.) และระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี)

ในปี 2553 จังหวัดมีนักศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 3,156 คนเป็นชาย จำนวน 2,187 คนเป็นหญิง จำนวน 969 คน มีนักศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 2,141 คน เป็นชาย จำนวน 1,459 คน เป็นหญิง จำนวน 682 คน มีนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 1,641 คนเป็นชาย จำนวน 724 คนเป็นหญิง จำนวน 917 คน

ข้อมูลการจัดการศึกษานอกระบบ

จังหวัดได้จัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนวัยแรงงาน (อายุ 15 ปีขึ้นไป) ตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีของรัฐบาลโดยสนับสนุนค่านักเรียนและค่าจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างครอบคลุมและทั่วถึงเพื่อเพิ่มโอกาสในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพโดยในปี 2550 มีผู้เข้ารับการศึกษา จำนวน 18,450 คน ปี 2551 จำนวน 17,222 คน และในปี 2552 จำนวน 17,361 คน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ซึ่งสำนักงาน กศน. จังหวัดน่านได้จัดการศึกษาต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลักสูตรระยะสั้น และการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมุ่งให้นักศึกษา สามารถนำความรู้ความสามารถที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้จริง รวมทั้งการมีคลังหลักสูตรที่หลากหลาย เพื่อรองรับการจัดบริการทางการศึกษา โดยในปี 2550 มีผู้เข้ารับการศึกษา จำนวน 9,860 คน ปี 2551 จำนวน 8,701 คน และ

ในปี 2552 จำนวน 7,453 คน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน โดยประสานความร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้ต่างๆในชุมชน เพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพการดำรงชีวิต การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในปี 2550 มีผู้เข้ารับการศึกษ จำนวน 220,282 คน ปี 2551 จำนวน 300,538 คน และในปี 2552 จำนวน 338,931 คนจากภาพรวมของการดำเนินการจัดระบบ การศึกษานอกระบบของจังหวัดน่าน จะเห็นได้ว่าประชาชนเข้ามาใช้บริการหรือรับการศึกษาจำนวนมากขึ้น และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี แสดงถึงความสนใจของประชาชนที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมมีจำนวนมาก

ส่วนที่ 2

ข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ครบทุกมิติสำคัญของพื้นที่ และระบุทิศทางหรือการพัฒนาในมิติการพัฒนาในมิติที่สำคัญทุกด้านในพื้นที่ (การประเมินสถานการณ์สภาพแวดล้อมภายนอกที่เกี่ยวข้องโดยการทำให้ SWOT ANALYSIS หรือเครื่องมืออื่น ๆ ที่มีผลหรือไม่มีผลกระทบต่อการพัฒนาของจังหวัด

การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis)

1. บริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการพัฒนาจังหวัดน่าน

จากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกที่มีการเคลื่อนไหวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสภาพแวดล้อม ส่งผลให้จังหวัดน่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ เช่น การขยายตัวทางด้านการค้าการลงทุนเพิ่มมากขึ้น เช่น การลงทุนก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี สปป.ลาว การลงทุนเปิดห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ห้างเทสโก้โลตัส การขยายตัวการค้าชายแดน ไทย – ลาว ตลอดจนปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งที่เกิดจากปัญหาสภาวะโลกร้อน สร้างความแปรปรวนกับสภาพอากาศจังหวัดน่านได้รับผลกระทบโดยตรงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และที่สำคัญ ปัญหาราคาน้ำมันราคาแพงขึ้นตลอดเวลาจนส่งผลให้ต้นทุนด้านพลังงานเพิ่มขึ้น ที่สำคัญส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารขึ้นในหลายประเทศส่งผลให้ต้นทุนอาหารในโลกเกิดราคาแพงขึ้น สร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนคนยากจนในทั่วทุกภูมิภาคในปัจจุบันส่งผลให้จังหวัดกำหนดทิศทางการพัฒนาขึ้น ดังนี้

จังหวัดน่าน กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาแบบบูรณาการ ให้จังหวัด ก้าวสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และสมดุลภายใต้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพิ่มพูนป่าไม้ น้ำ สัตว์ป่า และการเพิ่มโอกาสในชีวิตของคนเมืองน่านเป็นสังคมที่ปลอดภัยเสถียรและปัญหาอาชญากรรม มีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ยึดถือขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงาม มุ่งสู่เมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว เปิดประตูสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศเวียดนามและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน (จีนตอนใต้) มุ่งเน้นในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพิ่มศักยภาพการผลิตโดยมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนสามารถประเมินผลได้ในแต่ละห้วงระยะเวลา ในแผนยุทธศาสตร์ฯ ฉบับนี้จะส่งผลให้จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีระบบนิเวศน์แบบยั่งยืนมีประสิทธิภาพและ ในอนาคตเป็นเมืองที่น่าอยู่ สังคมมีคุณภาพ

2. ประเด็นการพัฒนาที่สำคัญของจังหวัดน่าน

2.1 การเติบโตสีเขียว : การพัฒนาที่มุ่งสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ และความเป็นธรรมทางสังคม

☐ พัฒนาภาคเกษตร โดยปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (เกษตรยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ ฯลฯ)

- ☐ การพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศน์
- ☐ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ การพัฒนาพลังงานเพื่อการเติบโตสีเขียว (พลังงานทดแทน)

2.2. การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

- ☐ พัฒนาคือเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน
- ☐ เตรียมความพร้อมพัฒนาบุคลากร

2.3 การเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติทางธรรมชาติ

- ☐ การวางแผนเมือง
- ☐ การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ☐ การเตรียมความพร้อมในภาวะฉุกเฉิน

3. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ในแต่ละด้านของจังหวัดน่าน

3.1 การประเมินสถานะแวดล้อมของจังหวัดน่าน ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง และจุดอ่อน) และปัจจัย

ภายนอก (โอกาสและอุปสรรค)

ด้านสิ่งแวดล้อม

3.1.1 จุดแข็ง (Strengths)

(1) เป็นพื้นที่ต้นน้ำทำผลิตน้ำได้ 800,000 ล้านลูกบาศก์เมตรและมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์หลากหลายเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำน่าน

(2) การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาสังคมอย่างเข้มแข็ง อาทิเช่น สภาเด็กและเยาวชน มูลนิธิรักษ์เมืองน่าน กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ชมรมผู้สูงอายุอำเภอต่างๆ สมาคมแม่บ้านอำเภอต่างๆ ประชาคมอำเภอและตำบลต่างๆ เป็นต้น

(3) จังหวัดน่านมีข้อมูลเชิงวิชาการที่หลากหลาย (ด้านดิน, น้ำ, ป่า)

(4) มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งทางโบราณสถานประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติซึ่งสนับสนุนเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดประกอบด้วย

(4.1) แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานประวัติศาสตร์ เช่น วัดพระธาตุแช่แห้งวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน วัดมิ่งเมือง วัดหนองบัว วัดหนองแดง หมู่บ้านไทยลือหนองบัว อนุสาวรีย์วีรกรรม พลเรือน ดำรง ทหาร และ พิพิธภัณฑ์ทหารทุ่งช้าง เป็นต้น

(4.2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมประเพณีเช่น งานประเพณีหกเป็งไหว้พระบรมธาตุแช่แห้ง งานประเพณีสงกรานต์และสงกรานต์น้ำพระเจ้าทองทิพย์วัดสวนตาล อำเภอเมืองน่าน งานประเพณีแข่งเรือ

จังหวัดน่าน ซึ่งถั่วและโล่พระราชทานงานนมัสการพระธาตุเขาน้อย ประเพณีขึ้น บ่อน้ำทิพย์วนอุทยานถ้ำผาตูบ ลานวัฒนธรรมเมืองน่าน งานประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา งานประเพณีปีใหม่ม้ง เป็นต้น

(4.3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติซึ่งจังหวัดน่านมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากมาย ประกอบด้วย วนอุทยาน 1 แห่ง คือ วนอุทยานถ้ำผาตูบ ต.ผาสิงห์ อ.เมืองน่าน มีอุทยาน 6 แห่ง ได้แก่อุทยานแห่งชาติคอกภูคา อุทยานแห่งชาติแม่จริม อุทยานแห่งชาติศรีน่าน อุทยานชาตินันทบุรี อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน และอุทยานแห่งชาติขุนน่าน นอกจากนี้มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆอีก อาทิเช่น น้ำตกศิลาเพชรอำเภอบัวน้ำตกสะปันอำเภอบ่อเกลือ น้ำตกต้นตอง บ่อเกลือสินเธาว์อำเภอบ่อเกลือ หมู่บ้านชุมชนปากนายอำเภอนาหมื่น เป็นต้น

3.1.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

(1) ข้อจำกัดทางภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัด และปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดน่านเป็นพื้นที่ป่าเขาและลาดชันประมาณ 85% เหลือประมาณ 15% เป็นพื้นที่ราบ ซึ่งจากสภาพภูมิประเทศดังกล่าวไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชผลทางเศรษฐกิจต่างๆ นอกจากนี้ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกถูกทำลายไปเรื่อยๆ แหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอและขาดการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ คุณภาพอากาศต่ำมีมลพิษและฝุ่นละอองที่เกิดจากการเผาป่าเกินมาตรฐาน ปัญหามลพิษจากขยะและน้ำเสียจากชุมชน เป็นต้นปัญหาสำคัญของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมีแนวโน้มสูงขึ้น คือ การบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจากถูกบุกรุกถูกทำลายไปเรื่อยๆ จนปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าของจังหวัดน่านคงเหลือประมาณ 3,008,125 ไร่ หรือร้อยละ 41.95 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งสาเหตุหลักของการการบุกรุกพื้นที่ป่า คือ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถึงแม้ว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จะเป็นพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกที่สำคัญของจังหวัด แต่มีแนวโน้มขยายพื้นที่เพื่อเพาะปลูกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากข้อมูลเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี 2550 ใช้น้ำที่ จำนวน 378,731.00 ไร่ ปี 2551 จำนวน 582,735 ไร่ และในปี 2552 ใช้น้ำในการเพาะปลูก จำนวน 852,218.92 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดน่าน (พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดน่านมีจำนวน 7,170,045 ไร่) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างรวดเร็วในแต่ละปี

(2) มีการบุกรุกขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นทุกปีเพื่อทำการเกษตรและเตรียมพื้นที่ทำให้มีการเผาส่งผลให้เกิดปัญหาหมอกควันและไฟ และปัญหาอุทกภัยดินโคลนถล่ม

(3) ดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นทุกปี

(4) มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวส่งผลให้มีการชะล้างพังทลายของหน้าดินและการทำให้ดินเสื่อมสภาพรวมถึงส่งผลความมั่นคงด้านอาหารและมีผลต่อการเรียนรู้ในเชิงระบบของเกษตรกร การส่งเสริมการวางแผนการตลาดไม่ทั่วถึง

(5) มีประชาชนหลายเผ่าพันธุ์ทำให้ปัญหาด้านการสื่อสารและมีผลต่อการบูรณาการการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

(6) ประชาชนมีความยากจนรายได้ต่ำของภาคเหนือ

(7) ความสามารถในการเก็บรักษาน้ำได้เพียง 50,000 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็น 20%

(8) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยและการจัดการน้ำเสีย ยังขาดประสิทธิภาพ มีการใช้สารเคมีในเกษตรกรรม เช่น พาราควอต

3.1.3 โอกาส (Opportunities)

(1) เป็นพื้นที่ทรงงานของพระบรมวงศานุวงศ์มีโครงการตามพระราชดำรินำมาซึ่งงานในพื้นที่อำเภอต่างๆของจังหวัด จำนวน 42 โครงการ อาทิเช่น โครงการปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ ซึ่งมีโครงการย่อยสนับสนุนการดำเนินการอีกหลายโครงการ เป็นต้น

(2) มีการจัดการที่ดินโดยให้มีโฉนดชุมชนรวมทั้งรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการบริหารจัดการดินน้ำอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนส่งเสริมแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน

3.1.4 อุปสรรค หรือภาวะคุกคาม (threats)

(1) นโยบายของรัฐบาลบางนโยบายมีผลกระทบต่ออนุรักษทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ที่ดินบนที่สูงรวมถึงไม่สอดคล้องการบริหารของจังหวัดน่านบางโครงการของภาครัฐท้องถิ่นไม่คำนึงผลกระทบที่เกิดขึ้นและไม่ได้แก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ

(2) จังหวัดน่านมีพื้นที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัย เช่น อุทกภัย วาตภัย แผ่นดินไหว เป็นต้น

(3) ผลกระทบจากระบบขนส่งของโรงไฟฟ้าหงสา(อนาคต) สายไฟฟ้าแรงสูงพาดผ่าน มีผลกระทบต่อสุขภาพเช่นกัน เช่น มะเร็ง ระบบสืบพันธุ์ตลอดจนการฟุ้งกระจายของสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจ

3.2 การประเมินสถานะแวดล้อมของจังหวัดน่าน ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง และจุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (โอกาสและอุปสรรค)

ด้านเศรษฐกิจ

3.2.1 จุดแข็ง (Strengths)

(1) มีพื้นที่การค้าชายแดน จุดผ่อนปรนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและพื้นที่ในการสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสารและคลังสินค้าระหว่างประเทศ

(2) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมกระจายทั่วทั้งจังหวัด

(3) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ลำไย ลิ้นจี่และมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของจังหวัด

3.2.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

(1) แนวโน้มอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งในอนาคตถ้าจังหวัดน่านมีอัตราการว่างงานยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก็จะเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องแก้ไขต่อไปจากข้อมูลสถิติอัตราการว่างงานของผู้อยู่ในวัยแรงงาน ในปี 2550 มีจำนวน 1,819 คน ปี 2551 มีจำนวน 3,094 คน และในปี 2553 มีจำนวน 3,920 คน นอกจากนี้ ผลการบรรจุนายภายในจังหวัดก็อยู่ในอัตราที่ต่ำ เนื่องจากผู้สมัครงานมีความต้องการทำงานไม่สอดคล้องกับตำแหน่งงานว่างที่มีอยู่ และต้องการทำงานในจังหวัด ส่งผลให้ผู้สมัครงานมีความต้องการทำงานจำนวนมาก แต่ตำแหน่งงานว่างมีอยู่น้อยเช่น จากข้อมูลสถิติในปี 2552 มีผู้ว่างงาน จำนวน 3,920 คน แต่มีตำแหน่งงานว่าง 1,152 อัตรา ซึ่งจากตำแหน่งงานว่างดังกล่าวสามารถบรรจุนายได้เพียง 998 อัตรา เป็นต้น รวมทั้งแรงงานขาดทักษะฝีมือและระบบประกันสังคมยังไม่ครอบคลุม แรงงานส่วนใหญ่ของจังหวัดน่านจบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา จึงขาดทักษะฝีมือแรงงาน นับเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด รวมทั้งมีแรงงานเพียงจำนวนน้อยที่ได้รับการคุ้มครองตามระบบประกันสังคม จากข้อมูลสถิติจำนวนผู้ประกันตนจังหวัดน่านในปี 2552 มีจำนวน 11,458 คน จากจำนวนผู้อยู่ในวัยแรงงาน หรือมีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 296,815 คนซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.04 เท่านั้น สาเหตุสำคัญเป็นเพราะประชากรจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ (ส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตร และหัตถกรรมต่างๆ) ในปี 2552 จำนวน 214,192 คนตลอดจนมีการใช้สารเคมีทางการเกษตรสูง

(2) ขาดองค์ความรู้ และสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาองค์ความรู้ให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและบริการ รวมทั้งขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนเส้นทางคมนาคมที่ไม่สะดวกทำให้จังหวัดน่านสูญเสียโอกาสในการนำเข้า/ส่งออกสินค้าที่ผลิตในจังหวัด

(3) ขาดการส่งเสริมการแปรรูปอาหารสัตว์จากวัตถุดิบในพื้นที่รวมทั้งขาดการรวมตัวขององค์กรเกษตรกร การพัฒนาการผลิต การตลาดสินค้าเกษตร

3.2.3 โอกาส (Opportunity)

(1) มีการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวง โครงการปิดทองหลังพระ และการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(2) นโยบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น AEC

(3) จังหวัดน่านได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในสิบเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “น่านเมืองเก่าที่มีชีวิต

(4) การติดตั้งโรงไฟฟ้าหงสา (มีไฟฟ้าใช้)

(5) เส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงต่อกับกลุ่มประเทศอินโดจีน

(6) การมีองค์กรมหาชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ที่สนับสนุนงบประมาณพัฒนา

(7)ความต้องการสินค้าเกษตรจากตลาดต่างจังหวัดและต่างประเทศ

(8) กระแสความต้องการการบริโภคเพื่อสุขภาพมีมากขึ้น

3.2.4.ภัยคุกคาม (Threat)

(1) กฎหมายการนำเข้าแรงงานไม่เอื้ออำนวย / ไม่คล่องตัว

(2) แรงงานระดับล่างคนไทยไม่เลือกทำ (เลือกงาน)

(3) สภาพพื้นที่ และความเสี่ยงด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

(4) การเสนอของบประมาณจังหวัด ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของจังหวัด

(5) ข้อตกลงความร่วมมือของ AEC ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ

(6) ระเบียบกฎหมาย ขั้นตอนการพัฒนาแหล่งน้ำไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น กฎหมายอุทยานแห่งชาติ

(7) พื้นที่ทำกินมีจำกัดขาดแคลนเทคโนโลยีด้านการเกษตร

3.3 การประเมินสถานะแวดล้อมของจังหวัดน่าน ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง และจุดอ่อน) และปัจจัย

ภายนอก (โอกาสและอุปสรรค)

ด้านสังคม

3.3.1 จุดแข็ง (Strength)

(1)เยาวชนมีการรวมกลุ่ม/มีสภาเด็กและเยาวชนทุกตำบล

(2) เยาวชนมีศักยภาพด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา

3.3.2 จุดอ่อน(Weakness)

(1) เยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยง เนื่องจากมีค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง ไม่รู้เท่าทันสื่อ,โฆษณา มีปัญหาในครอบครัวขาดความเข้มงวดในการใช้กฎหมายในการควบคุมสถานบันเทิง กฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ทำให้เข้าถึงสื่ออบายมุขได้ง่าย

(2) จังหวัดน่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแต่ยังขาดการพัฒนากลไกการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้รับสวัสดิการไม่ครอบคลุม ไม่เพียงพอ

(3) ขาดการรวบรวมองค์ความรู้เชิงวิชาการ ข้อมูลปัญหาด้านสังคมสำหรับใช้ประโยชน์ในภาพรวมของจังหวัด

3.3.3 โอกาส (Opportunity)

(1) นโยบายรัฐบาลสนับสนุนให้การแก้ไขปัญหาเสพธ์ติดเป็นวาระแห่งชาติ

3.3.4 ภัยคุกคาม (Threat)

(1) ประเพณีเอื้อให้มีพฤติกรรมเสี่ยง ขาดการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

(2) วัฒนธรรมบริโภคนิยม ไหลเข้ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์

3.4 การประเมินสถานะแวดล้อมของจังหวัดน่าน ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง และจุดอ่อน) และปัจจัย

ภายนอก

(โอกาสและอุปสรรค)

ด้านความมั่นคง

3.4.1 จุดแข็ง (Strength)

(1) มีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน มีบุคลากรต้นแบบมาก มีบุคลากรในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่ และมีการรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

(2) มีหน่วยงานด้านความมั่นคงหลายหน่วยงาน ภาคประชาสังคมเข้มแข็งมีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา และขยายผลเครือข่ายภาคประชาสังคม

(3) มีการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวอย่างมีระบบจังหวัดได้รับงบประมาณจากหลายแหล่งทั้งหน่วยงานราชการ เอกชน องค์กรมหาชน

3.4.2 จุดอ่อน (Weakness)

(1) มีชายแดนติดต่อประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นฐานผลิตยาเสพติดเป็นระยะทาง 277 กิโลเมตร รวมทั้งเส้นทางสายรองสามารถหลบเลี่ยงการขนย้ายการจับกุม

(2) บุคลากรด้านความมั่นคงมีอย่างจำกัด

(3) บุคลากรในองค์กรใช้วิธีการทำงานแบบเดิมไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และบางแห่งไม่ตรงกับสายงาน

(4) มีการกระจายงบประมาณไม่ทั่วถึงและไม่สามารถแก้ไขปัญหาชาวบ้านได้อย่างแท้จริงขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการถ่ายทอดองค์ความรู้ของแต่ละสายงาน

3.4.3 โอกาส (Opportunity)

(1) นโยบายของรัฐบาลเอื้อต่อการปฏิบัติงาน

(2) บุคลากรที่มาจากจังหวัดอื่นได้นำประสบการณ์ใหม่ ๆ มาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้

(3) มีหน่วยงานต่างพื้นที่สนใจลงมาศึกษาวิจัยในจังหวัดน่านมาก

3.4.4.ภัยคุกคาม (Threat)

(1) มีการลักลอบหนีเข้าเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน มีการใช้จังหวัดน่านเป็นเส้นทางหลบเลี่ยงในการทำผิดกฎหมายกระเบียบไม่เอื้อต่อการจัดสรรงบประมาณ

(2) ความล่าช้าของการอนุมัติงบประมาณไม่สอดคล้องกับระยะเวลาที่ต้องดำเนินโครงการ

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์สถานะแวดล้อมระหว่างปัจจัยภายใน(จุดแข็ง และจุดอ่อน) และปัจจัยภายใน (โอกาส และอุปสรรค)โดยรวม SO = การนำข้อได้เปรียบของจุดแข็ง ภายในและโอกาสภายนอกมาใช้

(1) ส่งเสริม/สนับสนุน/พัฒนาอุตสาหกรรมบริการ/การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดน่านโดยความร่วมมือกับ อพท.ในการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อรองรับAEC.

(2) เตรียมความพร้อมด้านบุคลากร การสร้างอาชีพ เตรียมพื้นที่รองรับการค้าชายแดน(การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน) เพื่อเข้าสู่ AEC

(3) เตรียม/พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า การศึกษา สาธารณสุข ประปา ระบบโทรคมนาคม) เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว

(4) พัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งในการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรและอื่นๆอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร

(5) จัดทำคลังสมอง ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้านทุกระดับ

(6) ใช้โอกาสการเข้าสู่สมาคมอาเซียนพัฒนากลุ่มเยาวชน ในด้านการศึกษา อาชีพ กีฬา ศิลปวัฒนธรรม

(7) ขยายและพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้ครอบคลุมเพิ่มขึ้น

WO = การแก้ไขจุดอ่อนภายในโดยพิจารณาจากโอกาสภายนอกที่เป็นผลดีต่อองค์กร

(1) พัฒนาศักยภาพบุคลากรรองรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว บริการ การเกษตร

(2) รณรงค์ ส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างยั่งยืน

(3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมการตลาดให้สามารถแข่งขันได้ทั้งในภูมิภาค ประเทศเพื่อเข้าสู่ตลาดสากล

ST = การแก้ไขหรือลดอุปสรรคภายนอกโดยนำจุดแข็งภายในมาใช้

(1) พัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้มแข็งเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำป่าไม้ เพื่อลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม

(2) ร่วมมือ/แลกเปลี่ยนกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาแรงงานระหว่างพื้นที่

(3) ขยายเครือข่ายเยาวชนและมีการสนับสนุนการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

(4) รณรงค์การผลิต/บริโภคผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์/ใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีในการผลิต

(5) สร้างงานสร้างอาชีพในพื้นที่ เพื่อให้บุตรหลานคืนถิ่น ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน

(6) นำนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลมาจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดอย่างจริงจัง

(7) ขยายผลโครงการในพระราชดำริเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

WT = การแก้ไขหรือลดความเสียหาย อันเกิดจากจุดอ่อนภายในองค์กรและ อุปสรรคภายนอก

(1) ผลักดัน/ส่งเสริมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและลดการบุกรุกพื้นที่ โดยชุมชนมีส่วนร่วม

(2) สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ การจัดหาตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

(3) เสริมสร้างกลไกเฝ้าระวังความเสี่ยงของเยาวชน ให้มีความเข้มแข็ง

(4) ส่งเสริมให้มีมาตรการทางสังคมและข้อบังคับของ อปท.

(5) จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแก่ผู้สูงอายุ

(6) สร้างจิตอาสาให้แก่ชาวบ้านตามชายแดนให้เป็นเครือข่ายเฝ้าระวังเกี่ยวกับยาเสพติด

(7) รณรงค์การงดใช้สารเคมีในพืชผักผลไม้

ส่วนที่ 3 ข้อมูลสรุปความต้องการและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นในจังหวัด

ที่	อำเภอ	ความต้องการและปัญหาอุปสรรคของอำเภอ
1	สันติสุข	1. ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ราษฎรต้องการถนน คสล. รางระบายน้ำและประปาในหมู่บ้าน 2. ปัญหาด้านคนและสังคม ประชาชนส่วนหนึ่งยังเป็นผู้ด้อยโอกาสและบางส่วนยังไร้ที่พึ่งต้องการความช่วยเหลือ เช่น ทุนการศึกษา ค่าครองชีพ เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น
2.	เชียงกลาง	1. ปัญหาขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตรของประชาชนในพื้นที่ 2. ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร 3. ปัญหาความยากจน ขาดอาชีพมั่นคง 4. ปัญหาด้านสาธารณสุข ขาดแพทย์ พยาบาล 5. ขาดแคลนการลงทุนด้านอุตสาหกรรม 6. ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ 7. ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมียังมีมาก 8. ปัญหาการคมนาคมไม่สะดวก โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล
3.	บ้านหลวง	1. ชาวบ้านบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่ทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น 2. มีการตัดไม้เพื่อจำหน่ายทุนต่างพื้นที่ 3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการเอาใจใส่การทำงานในเรื่องพื้นที่ป่าต้นน้ำ (ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน) 4. ชาวบ้านขาดความรู้ในการร่วมกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำ 5. ขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค /ทางการเกษตร และไม่มีแหล่งน้ำดิบ น้ำผิวดิน ใช้ในฤดูแล้ง เพื่อแก้ไขให้ประชาชน

ที่	อำเภอ	ความต้องการและปัญหาอุปสรรคของอำเภอ
4	ภูเพียง	1. ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ - ที่ดินทำกินและเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน - การประกันราคาพืชผลและการช่วยเหลือด้านการเกษตร - การควบคุมราคาสินค้า 2. ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ - น้ำท่วมขังซ้ำซาก - ยาเสพติดระบาดในหมู่บ้าน ตำบล - การบุกรุกทำลายป่าสงวนแห่งชาติเพื่อครอบครอง - สารเคมีตกค้างในแม่น้ำลำคลอง เนื่องจากการประกอบอาชีพด้านการเกษตร
	น่าน้อย	1. กลุ่มปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค 1.1 ถนนสายเจ้าฟ้า (น่าน้อย - นาหมื่น) ช่วงระหว่างโรงเรียนน่าน้อยถึงบริเวณหน้าธนาคารออมสิน มีปัญหาการจราจร การสัญจร เนื่องจากเป็นเขตชุมชน มีรถยนต์ของประชาชนติดต่อกันหรือหาซื้อสิ่งเครื่องใช้ต่าง ๆ จอดสองข้างทาง ทำให้การจราจรแออัดโดยเฉพาะช่วงเช้า 1.2 ถนนภายในตำบล หมู่บ้าน บางพื้นที่ยังเป็นดินลูกรังยังไม่ได้รับการปรับปรุง และในฤดูฝนทำให้การเดินทางลำบาก เป็นหลุมเป็นบ่อน้ำขัง 1.3 ทางหลวงชนบท บ้านใหม่ ต.ศรีษะเกษ - บ้านน้ำหก ต.ศรีษะเกษ - บ้านแต ต.เชียงทอง บางช่วงชำรุด ทรุดโทรม เกิดอุบัติเหตุกับผู้สัญจรบ่อยครั้ง 2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ 2.1 ดินเสื่อมโทรมไม่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากฝนชะล้างหน้าดินทำให้ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำไม่ได้ราคาและผลผลิตเท่าที่ควร มีการจ้างงานในพื้นที่น้อย ราคาสินค้าขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง ประชากรในวัยแรงงานย้ายจะย้ายไปทำงานต่างจังหวัดมากขึ้น

		2.2 ไม่มีพื้นที่ทำกิน ทำให้มีการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ ปัญหาตัดไม้ทำลายป่านั้นเกิดจาก ชาวเขามักถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย 3. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ 3.1 มีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่และพาณิชย์ในเขตอุทยานศรีน่าน และอุทยานขุนสถานเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของอำเภอนาน้อยส่วนใหญ่เป็นภูเขา และเกษตรกรส่วนใหญ่หันไปปลูกยางพาราในพื้นที่มากขึ้น ทำให้มีการบุกรุกทำลายป่า เพื่อปลูกยางพาราในพื้นที่เดิมและขยายพื้นที่ทำกินใหม่ 3.2 ดินและแหล่งน้ำเสื่อมสภาพ เนื่องจากเกษตรกรใช้สารเคมีฉีดพ่นฆ่าหญ้ากันมากขึ้น ทำให้ดินเสื่อมสภาพ น้ำดินถูกทำลาย น้ำกัดเซาะทำให้ดินโคลนถล่มทับเส้นทางสัญจรในบางช่วง และสารเคมีที่ถูกน้ำพัดพาไหลลงสู่ลำห้วยสาขาลงสู่แม่น้ำเหือง น้ำน่าน ทำให้ไม่สามารถนำน้ำไปอุปโภคบริโภคได้
5.	อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	1. ขาดแคลนแหล่งน้ำระบบการส่งจ่ายน้ำในการอุปโภคและบริโภคในส่วนราชการและประชาชน 2. ระบบไฟฟ้า, โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตขัดข้อง ทำให้การติดต่อประสานงานลำบาก 3. เส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านลำบาก
6.	เวียงสา	1. ปัญหาภัยหนาว ประชาชนในพื้นที่ขาดแคลนเครื่องนุ่งห่มกันหนาว 2. การบุกรุกทำลายป่าไม้ ก่อให้เกิดปัญหาน้ำป่าไหลหลาก 3. ในช่วงฤดูฝนเส้นทางคมนาคมยากลำบากเพราะเป็นถนนลูกรัง
7.	แม่จริม	1. ปริมาณสารเคมีตกค้างจากการทำเกษตรที่สูง 2. ขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตรในพื้นที่ราบ 3. การบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้เพื่อประกอบอาชีพ

ที่	อำเภอ	ความต้องการและปัญหาอุปสรรคของอำเภอ
	แม่จรม	4. ปัญหาความยากจนของประชนและชุมชนพื้นที่สูง 5. มีการเคลื่อนย้ายแรงงานสูง สาเหตุจากประชาชนบางส่วนไม่มีอาชีพที่มั่นคงขาดที่ดินทำกิน 6. ขาดแคลนเงินทุนลงทุนในการเกษตรและการพัฒนาอาชีพ 7. ที่ดินขาดเอกสารสิทธิ์
8.	บ่อเกลือ	1. ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตรของประชาชนในพื้นที่ 2. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ 3. ราคาผลผลิตทางเกษตรตกต่ำ
9.	สองแคว	1. ปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ 2. ประชาชนในพื้นที่ขาดการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
10.	ปัว	1. ที่ดินทำกินเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเชิงเขา และอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 2. เอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน , โฉนดชุมชน 3. ถนน,เส้นทางคมนาคมเนื่องจากชุมชน/หมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ในกรณีเกิดภัยพิบัติในหมู่บ้าน/ชุมชน ดินถล่ม/ถนนชำรุด ทำให้หน่วยงานส่วนราชการไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือได้

ส่วนที่ 4 สรุปข้อมูลแผนพัฒนาจังหวัด ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ/เป้าประสงค์รวมและการจัดลำดับของประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนดฉบับใหม่ (พ.ศ. 2556 – 2560)

1. วิสัยทัศน์(Vision) :“เมืองแห่งความสุข ธรรมชาติสมบูรณ์ แหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย พร้อมมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน”

2. พันธกิจ (Mission) :

1. บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นเมืองอุทยานแห่งชาติ เมืองแห่งชุมชนคนต้นน้ำที่คงความสมบูรณ์อย่างยั่งยืน ตลอดจนพัฒนาทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม เกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างสมดุล

3. พัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต การศึกษาและสุขอนามัยที่ดี ความเป็นอยู่ที่ดี ยั่งยืนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. เสริมสร้างความสัมพันธ์ชายแดน ตลอดจนวางระบบบริหารจัดการที่ดีเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนด (Strategic Issues)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความสัมพันธ์ชายแดน ตลอดจนวางระบบบริหารจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

4. เป้าประสงค์หลัก (Objectives)

เพื่อให้จังหวัดน่านเป็นชุมชนต้นน้ำที่มีแต่ความสุข มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม คงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รองรับนักท่องเที่ยวรวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ประชาคมอาเซียน

5. ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายการพัฒนา (KPI/Targets)

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย
1. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เพิ่มขึ้น	10
2. มูลค่าเศรษฐกิจของจังหวัดเติบโตเพิ่มขึ้น	10
3. มูลค่าการนำเข้าสินค้าผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการบริโภคของจังหวัดลดลง	10
4. แหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดเพิ่มขึ้น	10
5. หมู่บ้าน/ชุมชนมีการขยายผลตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น	10

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 :บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม พัฒนาศักยภาพการผลิตทางการเกษตร
อุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชา
สังคม

ปัญหาที่พบ จ.น่านเป็นพื้นที่ภูเขาสูงมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาก
เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาน้ำท่วมและการพังทลายของหน้าดิน
นอกจากนี้ยังมีการใช้สารเคมีกับสินค้าการเกษตร

1. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น 2. พัฒนาระบบโดยใช้ระบบภูมิสารสนเทศในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้เพิ่มประสิทธิภาพและ พัฒนาแหล่งน้ำให้มีความปลอดภัยกับการอุปโภคบริโภค และการเกษตรกรรม 3. บูรณาการการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้เป็นไปตามวาระแห่งชาติ พ.ศ.2555-2593 4. บริหารจัดการมลพิษของเสียที่เป็นอันตรายไม่ให้เกิดปัญหาทั้งชีวิตและทรัพย์สิน				
ระดับ กระทรวง			จัดทำแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ พ.ศ.2555-2593	
ระดับกลุ่ม จังหวัด				จัดทำแผนแม่บทเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษอย่างยั่งยืน
ระดับ จังหวัด	ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนา ดิน น้ำ ป่าไม้ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม	พัฒนาบุคลากรด้านระบบ ภูมิสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดหาเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ /ศูนย์ข้อมูล	ส่งเสริม สนับสนุนการบูรณาการแผนงานด้านการจัดการ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในทุกระดับ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรใน	ส่งเสริม สนับสนุน การบริหารจัดการปัญหามลพิษ
ระดับ ท้องถิ่น	บูรณาการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อให้น้ำเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค		การบริหารจัดการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนดำเนินการลดคัดแยกและการใช้ประโยชน์จากขยะ 1

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 :บริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนา
ทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร
อุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วม
ของภาคประชาสังคม

ปัญหาที่พบ จ.น่านเป็นพื้นที่ภูเขาสูงมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาก
เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาน้ำท่วมและการพังทลายของหน้าดิน
นอกจากนี้ยังมีการใช้สารเคมีกับสินค้าการเกษตร

	5.พัฒนาระบบเตือนภัย ป้องกันภัย พื้นที่และบำบัดภัยจากธรรมชาติที่ มีประสิทธิภาพและทั่วถึง	6. การบริหารจัดการที่ดิน ว่าด้วยเรื่องการจัดให้มีผัง เมือง, โฉนดชุมชน โดยมีการมี ส่วนร่วมทุกภาคส่วน	7. ปรับปรุงการปลูกพืช เชิงเดี่ยวให้เป็นระบบ ผสมผสานหลากหลายโดย พัฒนาระบบ วนเกษตร/พืช เศรษฐกิจ ไม่ผล	8. การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม
ระดับ กระทรวง				
ระดับกลุ่ม จังหวัด	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ชุมชนเพื่อการจัดการ อุทยานแห่งชาติอย่าง ยั่งยืน			ขับเคลื่อน/คุ้มครองและ พัฒนาเมืองเก่าใน พื้นที่เมืองเก่าและพื้นที่ เชื่อมโยง
ระดับ จังหวัด	เพิ่มประสิทธิภาพการ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติ ในพื้นที่จังหวัดน่าน			วางระบบสาธารณูปโภคใน เขตเมืองเก่า เช่น
ระดับ ท้องถิ่น				สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้าน ศิลปกรรมให้เหมาะสม สวยงาม

	การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการผลิต	การเพิ่มผลผลิตพัฒนาคุณภาพการผลิต	การแปรรูปเพิ่มและสร้างคุณค่า	บุคลากรและกลุ่มสถาบัน/องค์กร	การพัฒนาระบบการตลาด
ระดับกระทรวง	• เสริมโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ระบบการสื่อสาร ประปา ชลประทาน การศึกษา สาธารณสุข ระบบโทรคมนาคม) เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน การผลิต การท่องเที่ยว	• ส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรพัฒนาการผลิตและพัฒนากลุ่มสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ เพื่อรองรับตลาดต่างประเทศ	• พัฒนาของศักยภาพการผลิตด้านการเกษตรและการแปรรูปอาหารสัตว์จากวัตถุดิบในพื้นที่	• พัฒนาศักยภาพแรงงาน เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	• ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมจังหวัดน่าน โดยร่วมมือกับ อพท. เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัด และรองรับ AEC
ระดับจังหวัด	การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการพัฒนาด้านการค้าขาย แคน การลงทุน การผลิตและการท่องเที่ยวสู่ประชาคมอาเซียน	• รมรณรงค์ส่งเสริมประชาสัมพันธ์สร้างและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน • พัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง ในการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรและอื่น ๆ อย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ เพื่อความมั่นคงด้านอาหาร	• ส่งเสริมสนับสนุนการใช้และพัฒนาพลังงานทดแทนเพื่อการอนุรักษ์พลังงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	• พัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายภาคสังคม ชุมชน ประชาชนให้เข้มแข็ง เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำป่าไม้ เพื่อลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วมส่งเสริมกลุ่มองค์กรให้มีความรู้ในการเพิ่มผลผลิตในพื้นที่ทำกินที่มีจำกัด • ร่วมมือ/แลกเปลี่ยนกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาแรงงาน (MOU) ระหว่างพื้นที่	• พัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน และตลาดให้มีการแข่งขันได้ทั้งในภูมิภาค ประเทศ และสู่สากล เพิ่มช่องทางการตลาด 3 ระดับ (จังหวัด/ภูมิภาค/ประเทศเพื่อนบ้าน) • การจัดการความรู้
ระดับท้องถิ่น				• พัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายภาคสังคม ชุมชน ประชาชนให้เข้มแข็ง เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำป่าไม้	

แนวทางการพัฒนาด้านสังคม กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด

สืบทอดประเพณีวัฒนธรรม

	สนับสนุนการรวบรวมข้อมูล	ศึกษาวิจัย	สร้างความเข้มแข็งในครอบครัว	ส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปฯ	ส่งเสริมพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์
ระดับกระทรวง					
ระดับกลุ่มจังหวัด					
ระดับจังหวัด	๑) จัดทำฐานข้อมูลกลาง ๒) วิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นสารสนเทศ ๓) เผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่างๆ	๑) กำหนดเรื่องวิจัย -พฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น เช่น ดื่มสุรา ยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ติดเกมส์ -การบังคับใช้กฎหมายในหอพัก ร้านเกมส์ สถานบันเทิง	๑) จัดกิจกรรมความสัมพันธ์ในครอบครัว ๒) ใช้วันสำคัญทางศาสนาเป็นวันรณรงค์ ,ปฏิบัติพัฒนาจิต	๑) พัฒนาเครือข่ายกลุ่มศิลปวัฒนธรรมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๒) จัดลานวัฒนธรรมประจำอำเภอ และจังหวัด ๓) จัดมหกรรมศิลปวัฒนธรรมที่บ้าน เป็นประจำทุกปี	๑) กำหนดพื้นที่เป้าหมาย เช่น ถนน,สนามกีฬา,ศูนย์เยาวชน,ศูนย์เรียนรู้ต่างๆ ๒) จัดกิจกรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะที่บ้าน จัดทำหนังสือด้านศิลปวัฒนธรรมน่าน
ระดับท้องถิ่น					

แนวทางการพัฒนาด้านสังคม กลยุทธ์ที่ ๒ การเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน

	ศึกษาวิจัย	พัฒนาระบบ การสอน ภาษาในการ สื่อสาร	พัฒนาองค์ ความรู้เรื่อง ประชาคม อาเซียน	เตรียม ความ พร้อมด้าน วัฒนธรรม	เตรียม ความ พร้อม ด้านชุมชน	เตรียม ความ พร้อมด้าน สุขภาพ
ระดับ กระทรวง						
ระดับกลุ่ม จังหวัด						
ระดับ จังหวัด	๑) กำหนดเรื่องวิจัย การเตรียมความ พร้อมของ จ.น่าน -ด้านการศึกษา -ด้านวัฒนธรรม , ชาติพันธุ์ -ด้านระบบสุขภาพ -ด้านความเข้มแข็ง ของชุมชน	๑) จัดอบรม “ภาษา อังกฤษเพื่อการสื่อสาร ในชีวิตประจำวัน” ๒) จัดทำแผนที่,คู่มือ ฉบับพกพา ๓) จัดอบรมการสื่อ สารศิลปวัฒนธรรม เป็นภาษาอังกฤษ แก่ นักคุเทศก์ท้องถิ่น	๑) จัดอบรม ๒) จัดทำเอกสาร เผยแพร่ในเนื้อหา ข้อตกลงของ ประชาคมอาเซียน, การปรับตัวของ จังหวัดน่านเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน การสร้างควม	๑) แลกเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมน่าน กับกลุ่มประเทศ อาเซียน ๒) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมน่าน ประจำอำเภอและ จังหวัด	๑) สร้างสิ่งแวดลอมใน ชุมชนเป็นระเบียบ ๒) ส่งเสริมคนใน ชุมชนศึกษาเรียนรู้วิถี ชีวิต ค่านิยมประเทศ เพื่อนบ้านอย่างลึกซึ้ง ๓) จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านต้นแบบใน ชุมชน	๑) จัดทำเอกสาร เผยแพร่ด้านโรคติดต่อ ที่สำคัญ ๒) จัดระบบด้านการ แพทย์และสาธารณสุข และเฝ้าระวังโรค แก่ ผู้รับบริการจากกลุ่ม ประเทศอาเซียน
ระดับ ท้องถิ่น			เข้มแข็งของภาคี สุขภาพสามารถ บริหารจัดการตนเอง ได้		๑) สร้างสิ่งแวดลอมใน ชุมชน ๒) ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต ของ ปท.อาเซียน ๓) จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านต้นแบบ	

แนวทางการพัฒนาด้านสังคม กลยุทธ์ที่ ๓ เสริมสร้างศักยภาพของชุมชน อปท. ให้พัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถพึ่งตนเองได้ตามศักยภาพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

	พัฒนา สิ่งแวดล้อม	สร้างศูนย์เรียนรู้ ด้านภูมิปัญญา	พัฒนาชุมชน ต้นแบบด้าน ผู้สูงอายุ	สร้างเครือข่าย จิตอาสาในการ ดูแลผู้สูงอายุ	ศึกษาวิจัย
ระดับ กระทรวง					
ระดับกลุ่ม จังหวัด					
ระดับ จังหวัด	๑) สร้างห้องน้ำ,ทาง เดิน ,สถานที่ออก กำลังกาย, ที่จอดรถ ให้เอื้อต่อการใช้งาน ของผู้สูงอายุ, ผู้พิการ ในวัด แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ราชการ	๑) จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ที่บ้านต้นแบบในชุมชน ๒) ส่งเสริมคนในชุมชน ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต ค่านิยมประเพณีท้องถิ่น ๓) สร้างสิ่งแวดล้อมใน ชุมชนให้สะอาด เป็น ระเบียบเรียบร้อย สวยงาม	๑) สำรวจข้อมูลชุมชน ๒) พัฒนาชุมชนต้นแบบ ตามความต้องการของแต่ละ ชุมชน ๓) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๔) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางต่างๆ	๑) สร้างแกนนำจิตอาสา จากชมรมผู้สูงอายุ ๒) พัฒนาศักยภาพแกนนำ จิตอาสา และกำหนดพื้นที่ รับผิดชอบ ๓) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	๑) กำหนดเรื่องการวิจัย -สถานการณ์ และปัญหาด้าน สวัสดิการ ด้านสุขภาพของ ผู้สูงอายุ จังหวัดน่าน -การเตรียมตัวเข้าสู่วัย ผู้สูงอายุของกลุ่มวัยทำงาน
ระดับ ท้องถิ่น		๑) จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ที่บ้านต้นแบบในชุมชน ๒) ส่งเสริมคนในชุมชน ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต ๓) สร้าง สวส.ในชุมชน	๑) สำรวจข้อมูลชุมชน ๒) พัฒนาชุมชนต้นแบบ ตามความต้องการของแต่ละ ชุมชน	๑) สร้างแกนนำจิตอาสา จากชมรมผู้สูงอายุ ๒) พัฒนาศักยภาพแกนนำ จิตอาสา และกำหนดพื้นที่ รับผิดชอบ	

แนวทางการพัฒนาด้านสังคม (ยทธ 3)

ปัญหาที่พบ ชาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมีการจับกลุ่มดื่มสุร่า ค่ำประเวณี ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเนื่องจากมีการย้ายถิ่นฐาน ไปใช้แรงงานในเมืองหลวง

	พัฒนาองค์ความรู้และระบบข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพของเยาวชนน่าน	พัฒนาศักยภาพและการปรับตัวของเยาวชนให้เหมาะสม	การปรับเปลี่ยนสว.ที่เอื้อต่อพฤติกรรมสุขภาพ	จัดบริการสุขภาพ	การพัฒนาระบบบริหารจัดการ	การพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมของเยาวชนน่าน
ระดับกระทรวง	• โครงการพัฒนาสติปัญญาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่น • การให้บริการปรึกษาครอบครัวเพื่อการแก้ปัญหาครอบครัวไทย	• ชมรมเด็กไทยทำได้ • โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ • ฉย.น้อย • จัดทำหลักสูตรเพศศึกษาในโรงเรียน 16 คาบ	• ส่งเสริมความรู้ทักษะการส่งเสริมสุขภาพและอนามัย สว.ให้กับครูและแกนนำชุมชน	• รณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (ทูบีนับเบอร์วัน) • พัฒนาศักยภาพผู้ให้บริการปรึกษาวัยรุ่นของ รพ.ทุกแห่ง • ศูนย์บริการเป็นมิตรสำหรับเยาวชน	• แผนบูรณาการแก้ไขปัญหายาเสพติด • สนับสนุนสื่อต้นแบบ • สร้างแบบบันทึกสุขภาพนักเรียน	
ระดับกลุ่มจังหวัด						
ระดับจังหวัด	• ทบทวนองค์ความรู้ • พัฒนาระบบข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพ	• พัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชน/แกนนำ • บูรณาการหลักสูตรเพศศึกษาในโรงเรียน	• ใช้สื่อที่ใกล้ตัว • จัดทำนโยบายสาธารณะ	• ศูนย์ประสานงานเอดส์จังหวัด	• แต่งตั้งคณะทำงาน • ผลิตภัณฑ์ช่องทางสื่อสารข้อมูลให้เข้าถึงง่าย • จัดเวทีเครือข่ายเยาวชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ • ควบคุมกำกับติดตามประเมินผล	• จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ • การจัดการความรู้
ระดับท้องถิ่น						

แนวทางการพัฒนาด้าน ความมั่นคงและบริหารจัดการ

ปัญหาที่พบ ชาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมีการจับกลุ่มดื่มสุรา ค้าประเวณี ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเนื่องจากการย้ายถิ่นฐานไปใช้แรงงานในเมืองหลวง

แนวทางกร
พัฒนาด้านความมั่นคง
และบริหารจัดการ

ปัญหาที่พบ ชาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมีการจับกลุ่มดื่มสุรากลุ่มดื่มสุรา ค่ำประเวณี ผู้สูงอายุถูก
ทอดทิ้งเนื่องจากการย้ายถิ่นฐานไปใช้แรงงานในเมืองหลวง

การบริหารจัดการบุคลากร และวิธีการ
ทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ
ให้บริการประชาชน

การป้องกันและแก้ไข
ปัญหาสาเหตุเพื่อให้
ประชาชนจังหวัดน่านมี
ความสุข

การรักษาความสงบเรียบร้อย
ภายในจังหวัดน่าน

การรักษาความสงบเรียบร้อย
ตามแนวชายแดน และการ
ป้องกันการลักลอบเข้าเมือง

แนวทางที่ ๒ ลดพื้นที่และ
กลุ่มเสี่ยงยาเสพติดโดยมี
การมีส่วนร่วมของชุมชน
-รณรงค์ประชาสัมพันธ์

แนวทางที่ ๑ การสร้าง
ความปรองดองและความ
สมานฉันท์ของคนน่านเพื่อ
ดำรงไว้ซึ่งสถาบันของชาติ
และความผาสุกของ
ประชาชน

แนวทางที่ ๒ แนวทาง
ป้องกันและลดปัญหา
อาชญากรรมในพื้นที่
จังหวัดน่าน

แนวทางที่ ๑ เพิ่มมาตรการเฝ้า
ระวัง ลาดตระเวน ในพื้นที่
ชายแดน

แนวทางที่ ๒ บังคับใช้กฎหมาย
อย่างเข้มงวดในพื้นที่ชายแดน

แนวทางที่ ๓ การสร้าง
ความสัมพันธ์อันดีกับประเทศ
เพื่อนบ้าน

ระดับกลุ่ม
จังหวัด

ปัญหาที่พบ ชาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมีการจับกลุ่มดื่มสุรากลุ่มดื่มสุราเป็นประจำ ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง
เนื่องจากการย้ายถิ่นฐานไปใช้แรงงานในเมืองหลวง

ระดับ
จังหวัด

แนวทางที่ ๑ พัฒนาศักดิ์
ความรู้ เทคโนโลยี
สารสนเทศให้กับบุคลากร
หน่วยงานภาครัฐและ
ประชาชน

- จัดอบรมให้ความรู้
เรื่องหลักธรรมาภิบาลและ
การปฏิบัติหน้าที่เป็น
ระบบรวมถึงมีการศึกษา
งานที่มีการบริหารจัดการ
ที่เป็นระบบตลอดจน
ประชาสัมพันธ์กิจกรรม
องค์การ หรืองานของ
ราชการทุกภาคส่วนได้
ทราบตลอด

แนวทางที่ ๑ สกัดกั้น
เส้นทางลำเลียงยาเสพติด
- จัดทาสตอป อุปกรณ์ที่
ทันสมัย เช่น รถ X-ray /
เครื่องมือตรวจหาสารเสพติด
ที่มีประสิทธิภาพ

- เพิ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากร
ในการตรวจ

แนวทางที่ ๒ ลดพื้นที่และ
กลุ่มเสี่ยงยาเสพติดโดยมีการ
มีส่วนร่วมของชุมชน

รณรงค์ประชาสัมพันธ์
- มาตรการทางสังคม
กฎระเบียบหมู่บ้าน และ
มาตรการทางกฎหมายอย่าง
เคร่งครัด
- ขยายผลโครงการกองทุนแม่
ของแผ่นดิน
- โครงการการศึกษาเพื่อ
ต่อต้านการใช้ยาเสพติดใน

แนวทางที่ ๑ การสร้าง
ความปรองดองและความ
สมานฉันท์ของคนน่านเพื่อ
ดำรงไว้ซึ่งสถาบันของชาติ
และความผาสุกของ
ประชาชน

แนวทางที่ ๒ แนวทาง
ป้องกันและลดปัญหา
อาชญากรรมในพื้นที่จังหวัด
น่าน

แนวทางที่ ๑ เพิ่มมาตรการเฝ้าระวัง
ลาดตระเวน ในพื้นที่ชายแดน
- ฝึกทบทวนหมู่บ้าน อพป. พื้นที่ที่ติดกับ
ชายแดน
- จัดระบบเฝ้าระวังพื้นที่ชายแดนโดย
หมู่บ้าน

แนวทางที่ ๒ บังคับใช้กฎหมายอย่าง
เข้มงวดในพื้นที่ชายแดน
- จัดระบบแรงงานต่างด้าวใหม่ความรู้ด้าน
กฎหมาย ข้อบังคับตามกฎหมายและนบ
ธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของไทย
-)

แนวทางที่ ๓ การสร้างความสัมพันธ์อันดี
กับประเทศเพื่อนบ้าน
- โครงการเสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีโดยใช้
กีฬา ศิลปวัฒนธรรมและการให้ความ
ช่วยเหลือต่าง ๆ
- จัดประชุมความร่วมมือระหว่างกับ

ปัญหาที่พบ ชาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมีการจับกลุ่มดื่มสุรา ค้าประเวณี ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง
เนื่องจากการย้ายถิ่นฐานไปใช้แรงงานในเมืองหลวง

การบริหารจัดการบุคลากร และวิธีการ
ทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ
ให้บริการประชาชน

การป้องกันและแก้ไข

ปัญหายาเสพติดเพื่อให้
ประชาชนจังหวัดน่านมี
ความสงบสุข

การรักษาความสงบเรียบร้อย
ภายในจังหวัดน่าน

การรักษาความสงบเรียบร้อย
ตามแนวชายแดนและการ
ป้องกันการค้าฝิ่นเข้าเมือง

แนวทางที่ ๑ พัฒนาศักยภาพ
เทคโนโลยีสารสนเทศให้กับ

บุคลากร หน่วยงานภาครัฐและ
ประชาชน

- จัดอบรมให้ความรู้เรื่อง
หลักธรรมาภิบาลและการปฏิบัติ
หน้าที่เป็นระบบรวมถึงมี
การศึกษาดูงานที่มีการบริหาร
จัดการที่เป็นระบบตลอดจน
ประชาสัมพันธ์กิจกรรม องค์การ
หรืองานของราชการทุกภาค
ส่วนได้ทราบตลอด

แนวทางที่ ๑ สกัดกั้นเส้นทาง
ลำเลียงยาเสพติด

- จัดท้าวสุ อู่ปรณที่
ทันสมัย เช่น รถ X-ray /
เครื่องมือตรวจหาสารเสพติด
ที่มีประสิทธิภาพ
- เพิ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากร
ในการตรวจ

แนวทางที่ ๒ ลดพื้นที่และ
กลุ่มเสี่ยงยาเสพติดโดยมีการ
ส่วนร่วมของชุมชน

- รมรงค์ประชาสัมพันธ์
- มาตรการทางสังคม
กฎระเบียบหมู่บ้าน และ
มาตรการทางกฎหมายอย่าง
เคร่งครัด
- ขยายผลโครงการกองทุนแม่
ของแผ่นดิน
- โครงการการศึกษาเพื่อ
ต่อต้านการใช้ยาเสพติดใน
นักเรียน

แนวทางที่ ๑ การสร้างความ
ปรองดองและความสามัคคีของ
คนน่านเพื่อสร้างไว้ซึ่งสถาบันของ
ชาติและความผาสุกของประชาชน

- พัฒนาศักยภาพ
คณะกรรมการหมู่บ้าน
- การให้ความรู้การปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุข
- การสร้างเครือข่ายทางสังคม บูรณา
การทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการ
รักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่

แนวทางที่ ๒ แนวทางป้องกันและ
ลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่
จังหวัดน่าน

- พัฒนาเครือข่ายอาสาตำรวจบ้านให้
ครอบคลุมทุกชุมชน/หมู่บ้าน
- อบรมให้ความรู้ด้านหลักศาสนา
ศีลธรรม ในสถานศึกษา อาทิ พยัค
๑ ครั้ง

แนวทางที่ ๑ เพิ่มมาตรการเฝ้าระวัง
ลาดตระเวน ในพื้นที่ชายแดน

- จัดระบบเฝ้าระวังพื้นที่ชายแดนโดย
หมู่บ้าน

แนวทางที่ ๒ การสร้าง
ความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อน
บ้าน

- โครงการเสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีโดย
ใช้กีฬา ศิลปวัฒนธรรมและการให้
ความช่วยเหลือต่าง ๆ

ระดับ
ท้องถิ่น

ภาพกิจกรรมดำเนินงาน

พัฒนาโจทย์วิจัยและติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยในพื้นที่ จ.น่าน

เวทีเครือข่าย"วิจัยท้องถิ่น เส้นทางสู่ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรม อ. ป่อเกล้า จ. น่าน"

ลงพื้นที่เพื่อร่วมกิจกรรมกับทีมวิจัยชาวบ้าน

หลากหลายกิจกรรมวิจัยชาวบ้าน